

Ε.Μ.Π.
ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
Δ.Π.Μ.Σ. ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Β ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ - ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΝΤΙΝΑ ΒΑΪΟΥ

ΛΙΝΑ ΣΑΛΙΧΟΥ

η 'κρίση' στο κέντρο της Αθήνας ως κεντρικό ζήτημα στον Τύπο

Αθήνα, Μάρτιος 2016

ευχαριστίες

Θέλω να ευχαριστήσω θερμά
την Έλλη για την πρόθυμη και ακούραστη βοήθεια της,
τον Τάσο για την ενθάρρυνση, τη συμπαράσταση και την υπομονή του,
την κα Βαΐου για τις χρήσιμες συμβουλές και την αποφασιστική υποστήριξή της
και τον Γιάννη για την άμεση ανταπόκριση.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

πρόλογος	2
1. εισαγωγή - αντικείμενο της έρευνας	3
2. η έννοια της κεντρικότητας και το δικαίωμα στην πόλη	5
3. η εγγραφή της κεντρικότητας στο κέντρο της Αθήνας	9
4. οι μετασηματισμοί του κέντρου	15
Κατοίκηση κέντρου από μεγάλες ομάδες μεταναστ(ρι)ών	15
Διοργάνωση ολυμπιακών αγώνων 2004	18
Ανακατατάξεις στην αγορά ακινήτων	20
Πολιτικές αποκέντρωσης	23
Αναδιαρθρώσεις στον τομέα του εμπορίου και της αναψυχής	24
Ιδιωτικοποίηση δημόσιου χώρου από επιχειρήσεις διασκέδασης	26
Συμπεράσματα	27
5. μεθοδολογική προσέγγιση	29
ο Τύπος	29
μεθοδολογία	29
6. αρθρογραφία 2010	34
Προγράμματα αναπλάσεων	34
Κερδοσκοπικές πρακτικές τύπου gentrification	37
Κρίση στο λιανεμπόριο, πτώση τιμών και μισθωμάτων	41
Μεταναστευτικό/εγκληματικότητα/υποβάθμιση	47
Συμπεράσματα	52
7. αρθρογραφία 2011	54
Προγράμματα αναπλάσεων	54
Κρίση στο λιανεμπόριο, πτώση τιμών και μισθωμάτων	56
Υποβάθμιση	58
Συμπεράσματα	63
8. αρθρογραφία 2012	65
Προγράμματα αναπλάσεων	65
Υποβάθμιση	67
Συμπεράσματα	67
9. τελικές παρατηρήσεις	69
Επίλογος	72
Βιβλιογραφία	73
Παράρτημα	76

πρόλογος

Το 2016 βρίσκει τη χώρα να διανύει τον όγδοο χρόνο κρίσης, δηλαδή μια περίοδο ρευστότητας, σημαντικών αναδιαρθρώσεων και επανανοηματοδοτήσεων. Η κρίση χρέους του ελληνικού κράτους αποτελεί μέρος της κρίσης της Ευρωζώνης και των δομικών, οικονομικών ανισοτήτων Βορρά-Νότου που την προκάλεσαν. Η εγχώρια οικονομική ανάπτυξη των τελευταίων ετών που βασίστηκε στην πιστωτική επέκταση δημιούργησε πέντε αλληλοσυνδεόμενες «φούσκες» - ιδιωτικός δανεισμός, ακίνητα, χρηματιστήριο, ασφαλιστικό, κρατικό χρέος-, εκ των οποίων το δημόσιο χρέος ήταν η πρώτη που «έσπασε». Οι συνέπειες που συνδέονταν άμεσα με την οικονομία ήταν: κατακόρυφη αύξηση της ανεργίας, γενική πτώση της ζήτησης, μείωση των πραγματικών εισοδημάτων, κατάρρευση του κατασκευαστικού κλάδου, μία συνολική «ύφεση» που στην καθημερινή δημοσιογραφική γλώσσα αναφέρεται ως: κρίση στην εργασία, κρίση στην αγορά ακινήτων, κρίση στο λιανεμπόριο, κρίση στην οικοδομή, κ.α.. Η κρίση χρέους και η αντιμετώπισή της που οδήγησαν στην ύφεση, έφεραν στην επιφάνεια αλυσιδωτά μια σειρά από κρίσεις που εκτείνονταν πολύ πέραν του οικονομικού πεδίου και κάλυπταν σχεδόν ό,τι αφορούσε τη νέα πραγματικότητα, δηλαδή μια πολύπλευρη πολιτική, θεσμική, κοινωνική και εντέλει ανθρωπιστική κρίση. Ρίχνοντας μια ματιά προς τα πίσω, εύκολα μπορούμε να ανασύρουμε πολλά θέματα που κυριάρχησαν στον δημόσιο λόγο και αφορούσαν τις διάφορες πτυχές αυτής της νέας συνθήκης. Σε τούτο το τοπίο, από νωρίς – αρκετά πριν την επίσημη ανακοίνωση της «κρίσης» - έλαβε κεντρική θέση ο αστικός χώρος και συγκεκριμένα το κέντρο της Αθήνας, το οποίο προσέκλυσε το έντονο ενδιαφέρον τόσο του επίσημου πολιτικού λόγου, όσο και του δημοσιογραφικού λόγου.

Ο χωρικοποιημένος μηντιακός λόγος για την κρίση επιβεβαιώνει τον πρωταγωνιστικό ρόλο του κέντρου της πόλης στις κοινωνικές, πολιτικές, πολιτισμικές και οικονομικές διεργασίες και αποδεικνύει το ιδεολογικό-συμβολικό βάρος του στον δημόσιο λόγο.

Με το δεδομένο ότι το αθηναϊκό κέντρο αποτελεί ένα εξαιρετικά σύνθετο πλέγμα σχέσεων, θα προσπαθήσουμε να το προσεγγίσουμε μέσω του Τύπου στα πρώτα χρόνια της κρίσης.

1 | εισαγωγή - αντικείμενο έρευνας

Τα θέματα της Αθήνας απασχολούν διαχρονικά τον Τύπο, ο τρόπος όμως που προβάλλονται μέσα από τον δημοσιογραφικό λόγο γνωρίζει μεταλλαγές. Οι χρονικές τομές αυτών των μεταλλαγών αναγνωρίζονται από τη γενικότερη διαφοροποίηση της προβληματικής για τα θέματα της πόλης. Έτσι, η προβληματική που υιοθετήθηκε έως και το 2004, είναι διαφορετική από αυτήν που ακολούθησε έως το 2008, που επίσης γίνεται διαφορετική τα πρώτα χρόνια της κρίσης. Οι μεταλλαγές του δημοσιογραφικού λόγου ακολουθούν τις μεταλλαγές που συντελούνται στο αθηναϊκό κέντρο. Οι μεγάλοι μετασχηματισμοί που δρομολογήθηκαν από την προετοιμασία των ολυμπιακών αγώνων και τα αποτελέσματά τους, η εξέγερση του Δεκεμβρη του 2008 που κατέστησε το κέντρο πεδίο πιο ενεργής διεκδίκησης και μιας πρώτης έκφρασης της κρίσης και το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης που κατέστησε το κέντρο σκηνικό φιλοξενίας ανθρωπιστικής κρίσης, καταγράφονται στην αρθρογραφία αντικαθιστώντας, ή καλύτερα, ανασκευάζοντας τη συνήθη θεματολογία που περιελάμβανε το κυκλοφοριακό, το παραμελημένο και ελλιπές πράσινο, το υποβαθμισμένο δομημένο δυναμικό, τον ανεπαρκή κοινωνικό εξοπλισμό, τις αφρόντιστες και εγκαταλελειμμένες γειτονιές, την καθαριότητα κ.ά. Τα δημοσιεύματα για το αθηναϊκό κέντρο με όρους κρίσης, ξεκίνησαν το 2007 και με μία αυξητική τάση σε όγκο και σε ένταση κλιμακώθηκαν το 2010, γεγονός που οφείλεται και στην αυξημένη παραγωγή σχεδίων και προγραμμάτων από το κράτος, που ανακοινώθηκαν το ίδιο έτος. Μέχρι και το 2012 τα ζητήματα του κέντρου τοποθετούνταν στις πρώτες θέσεις της ημερήσιας διάταξης.

Ο λόγος για κρίση του κέντρου χρησιμοποιεί ως παραδοχή ότι «η σύγχρονη συλλογική συνείδηση βιώνει μια 'κρίση' του κέντρου στα διαφορετικά αν και επάλληλα στρώματα χαρακτήρα ή ταυτότητας, στα οποία το αναγνώριζε και τώρα. Η κρίση αυτή αφορά στον τρόπο με τον οποίο διαφορετικά συστήματα θεώρησης ή δομικής οργάνωσης της πόλης προβάλλουν την 'κεντρική' ποιότητα σε αστικές περιοχές, οι οποίες δεν είναι κατ' ανάγκη ταυτόσημες και οι οποίες συσχετίζονται με πληθυσμιακές ομάδες που είναι διαφοροποιημένες και μπορεί να έχουν διαφορετικές ή και ασύμβατες αστικές δράσεις» (Τουρνικιώτης, 2011:11). Πράγματι, η προσέγγιση των Μ.Μ.Ε. για την κρίση του κέντρου απεικονίζει τις αποκλίσεις στις αντιλήψεις για το κέντρο διαφορετικών 'υποκειμένων' της ζωής της πόλης. Με την επισημοποίηση της (οικονομικής) κρίσης έρχεται να προστεθεί μία νέα παράμετρος που φαίνεται να εντείνει τις αποκλίσεις. Είναι δηλαδή σα να πρόκειται για δύο κρίσεις, που η μία επικάθεται στην άλλη και δημιουργούν ένα εκρηκτικό μίγμα στον αστικό χώρο.

Στην εργασία που ακολουθεί, σε πρώτο χρόνο θα ορίσουμε το θεωρητικό πλαίσιο που θα μας επιτρέψει να κατανοήσουμε την έννοια της κεντρικότητας και του «δικαιώματος στην πόλη», ώστε

στη συνέχεια να τα χρησιμοποιήσουμε ως αναλυτικά εργαλεία για να διερευνήσουμε αν όντως το κέντρο της Αθήνας εμφάνιζε σημάδια διάβρωσης πριν το 2010. Αυτό θα γίνει μέσω μιας επισκόπησης των μετασχηματισμών που έλαβαν χώρα τις τελευταίες δεκαετίες μέχρι και την αρχή της κρίσης. Θα δούμε αν πρόκειται για δύο διαφορετικές συγκυρίες που συνέπεσαν ή αν σημάδια της οικονομικής κρίσης εμφανίστηκαν χωρικοποιημένα στον κέντρο λίγα χρόνια νωρίτερα (χωρίς απαραίτητα αυτό να σημαίνει ότι το κέντρο ήταν σε κρίση), προοιωνίζοντας τις εξελίξεις, επειδή τα αίτια που την προκάλεσαν ήταν τα ίδια που τροφοδότησαν συγκεκριμένους μετασχηματισμούς στην πόλη.

Σε δεύτερο χρόνο, θα εξετάσουμε μέσω επιλεγμένης αρθρογραφίας της περιόδου 2010-2012, τις αναπαραστάσεις του κέντρου στον Τύπο. Σε συνάρθρωση με την εννοιολογική θεώρηση και την περιγραφή των μετασχηματισμών, θα προσεγγίσουμε την έννοια της αθηναϊκής κεντρικότητας στον έντυπο λόγο και κατ' επέκταση της κρίσης του κέντρου, προκειμένου να καταλήξουμε σε μια κριτική θεώρηση των θέσεων και των αντιλήψεων που ξεδιπλώνονται στα δημοσιεύματα.

2 | η έννοια της κεντρικότητας και το δικαίωμα στην πόλη

Για να μπορέσουμε να προσεγγίσουμε θεωρητικά την πόλη είναι σημαντικό να συλλάβουμε την *ιδιοτυπία* της, σύμφωνα με τον Henry Lefebvre. Σε αντίθεση με την απεικόνιση της πόλης ως ένα ιζηματοποιημένο αποτέλεσμα, ο γάλλος διανοητής βλέπει την πόλη ως μια **διαμεσολάβηση**. Η πόλη πάντα σχετιζόταν με την κοινωνία στο σύνολό της, με τη σύνθεση και τη λειτουργία της, με τα συστατικά της στοιχεία, με την ιστορία της. Εντούτοις, οι μετασχηματισμοί της πόλης δεν είναι παθητικά αποτελέσματα των μεταλλαγών της κοινωνικής σφαιρικότητας (2007:71). Η πόλη εξαρτάται εξίσου και από σχέσεις αμεσότητας, τις απευθείας δηλαδή σχέσεις μεταξύ προσώπων και ομάδων που συνθέτουν τη κοινωνία¹, χωρίς όμως να ανάγεται ούτε η ίδια στην οργάνωση αυτών των άμεσων σχέσεων, ούτε οι μεταμορφώσεις της, στις αλλαγές των σχέσεων αυτών. Τοποθετείται σε κάποιο ενδιάμεσο, μεταξύ της *πλησιέστερης τάξης*² και της *απώτερης τάξης*³. Η *απώτερη τάξη* θεσμοποιείται στο υψηλότερο επίπεδο, επιβάλλεται και εξουσιάζει. Είναι αφηρημένη, τυπική, υπεραισθητή και φαινομενικά υπερβατική καθώς δε νοείται έξω από ιδεολογίες, περιέχει ηθικές και νομικές αρχές. Αυτή η *απώτερη τάξη* γίνεται ορατή, προβάλλεται και εγγράφεται στην πρακτικοαισθητή πραγματικότητα: μέσα από την *πλησιέστερη τάξη* πείθει, ολοκληρώνοντας την καταναγκαστική της εξουσία. Ακριβώς αυτός, καταλήγει ο Lefebvre, είναι ο διαμεσολαβητικός χαρακτήρας της πόλης. Περιέχοντας την πλησιέστερη τάξη, την συντηρεί· διατηρεί τις σχέσεις παραγωγής και ιδιοκτησίας, είναι ο τόπος αναπαραγωγής τους. Περιεχόμενη στην απώτερη τάξη, την υποστηρίζει, την ενσαρκώνει, την προβάλλει στο επίπεδο της άμεσης ζωής (2007:72).

Εκτός όμως από την ιδιοτυπία της, η πόλη, για την ακρίβεια ο αστικός (urbain) χώρος διαθέτει και μια βασική ιδιότητα, ή ποιότητα, την **κεντρικότητα**. «Δεν υπάρχει αστική πραγματικότητα, χωρίς ένα κέντρο: χωρίς μια *συγκέντρωση* όλων αυτών που μπορούν να δημιουργηθούν και να παραχθούν μέσα στο χώρο, χωρίς σύγχρονη ή πιθανή μία συνάντηση όλων των 'αντικειμένων' και 'υποκειμένων'» (2007:201). Το κέντρο, λοιπόν, είναι ο χώρος που συγκεντρώνει ετερόκλητα ήθη, γλώσσες, προσωπικότητες, χρώματα, συμπεριφορές, αρώματα, αισθητικές, ηλικίες και συγχρόνως ορίζεται από όλες αυτές τις ετερότητες. Είναι ο εν δυνάμει προνομιακός τόπος άτυπης και πολλαπλής συνάντησης, άμεσης και έμμεσης επικοινωνίας, τόσο των κατοίκων της πόλης, όσο και των επισκεπτών της. Είναι ο τόπος όπου συμπυκνώνονται οι χώροι και οι χρόνοι που κάτοικοι και περαστικοί συγκεντρώνονται, δίνοντας τους την αίσθηση ότι ανήκουν σε

---

¹ Οικογένειες, οργανωμένα σώματα, επαγγέλματα και συντεχνίες, κ.α.

² (ordre proche) σχέσεις ατόμων μέσα σε ομάδες λιγότερο ή περισσότερο εκτεταμένες, λιγότερο ή περισσότερο οργανωμένες και δομημένες, καθώς και οι σχέσεις αυτών των ομάδων μεταξύ τους.

³ Απώτερη τάξη: η τάξη της κοινωνίας που διακανονίζεται από μεγάλους και ισχυρούς θεσμούς, όπως το κράτος και η εκκλησία, από έναν κώδικα δικαίου, από μια «ουλοτούρα» και σύνολα σημασιών.

μεγαλύτερες συλλογικότητες. Είναι ο κατεξοχήν τόπος που ενσαρκώνει τη σφαίρα της *αγοράς*⁴, εκεί όπου εκφέρονται δημόσια ιδέες και πρακτικές, όπου το άτομο συμμετέχει έχοντας την αίσθηση ότι επιτελεί μια δραστηριότητα μαζί με άλλους και αυτή δημοσιοποιείται (Μαντουβάλου, 2000). Ο τόπος, όπου τα μέλη της κοινότητας μπορούν να διατυπώσουν πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, να συμμαχήσουν ή να συγκρουστούν με τους άλλους. Είναι το πεδίο διαμεσολάβησης ανάμεσα στη σφαίρα της *αγοράς* και τη σφαίρα της *εκκλησίας* και αυτή καθαυτή η διαμεσολάβηση ανάμεσα στην *πλησιέστερη* και στην *απώτερη* τάξη. Υπό αυτούς τους όρους, η έννοια της κεντρικότητας δε μπορεί παρά να είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη μορφοποίηση των διαδικασιών αστικοποίησης και τη δομή οργάνωσης και παραγωγής του χώρου της πόλης, η οποία χαρακτηρίζεται από δυναμική, ρευστότητα, πολυπλοκότητα, κοινωνική πολυσυλλεκτικότητα και πολυλειτουργικότητα. **Η κεντρικότητα, εντέλει, αναφέρεται σε ένα κέντρο πόλης που αποτελεί τον προνομιακό, φυσικό και ιστορικό χώρο εγκατάστασης, συνεύρεσης, διαμεσολάβησης και σύμπραξης όλων των συντελεστών της πόλης (κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών, πολιτισμικών), τον τόπο που συμπυκνώνει όλη την ουσία της.**

Για να επιτελέσει το κέντρο τον ρόλο του, προϋποτίθεται ότι όλοι οι πολίτες και οι ομάδες τους, στη βάση των κοινωνικών σχέσεων, μπορούν να βρίσκονται σε όλα τα δίκτυα και πεδία επικοινωνίας, πληροφορίας, ανταλλαγών (Lefebvre, 2007:201). Αυτό δεν είναι ένα φυσικό ή συμβατικό δικαίωμα, αλλά το ίδιο το «δικαίωμα στην πόλη», στη συνολικότητά της. Αν αυτό το δικαίωμα δεν μπορεί να ασκηθεί από όλα τα «υποκείμενα» (άτομα, τάξεις, φύλα, γενικά κοινωνικές ομάδες), έστω και αν διαθέτουν άνισα μέσα ή/και τρόπο έκφρασης η κεντρικότητα χάνει το νόημα της και το κέντρο χάνει την προνομιακή του ιδιότητα ως τόπος φυσικής συνεύρεσης και όσμωσης ετεροτήτων. «Το να αποκλείεις από το ‘αστικό’ (urbain) ομάδες, τάξεις, άτομα είναι το ίδιο με το να τα αποκλείεις από τον πολιτισμό, αν όχι από την κοινωνία. Το δικαίωμα στην πόλη επικυρώνει την άρνηση να παραμεριστείς από την αστική πραγματικότητα μέσω ενός διακριτικού διαχωριστικού οργανισμού. Αυτό το δικαίωμα του πολίτη αναγγέλλει την αναπόφευκτη κρίση των κέντρων που έχουν εγκαθιδρυθεί πάνω στον διαχωρισμό και την επιβολή: κέντρα απόφασης, πλούτου, δύναμης, πληροφορίας, γνώσης, που πετούν στην περιφέρεια όλους όσους δε συμμετέχουν στα πολιτικά προνόμια» (2007:202).

---

⁴ «Από την άποψη της πολιτικής οργάνωσης μια πολιτεία αρθρώνεται πάντα με τρόπο σαφή ή υπόρρητο σε τρεις σφαίρες: 1) Αυτό που οι Έλληνες θα ονόμαζαν *οίκος*, δηλαδή «σπίτι», η οικογένεια, η ιδιωτική ζωή, 2) η *αγορά*, ο δημόσιος-ιδιωτικός χώρος όπου τα άτομα συναντώνται, συζητούν, πραγματοποιούν ανταλλαγές ή διαμορφώνουν συλλόγους και επιχειρήσεις, δίνουν θεατρικές παραστάσεις, ιδιωτικές ή επιχορηγούμενες, αδιάφορα. Πρόκειται για αυτό που από τον 18^ο αιώνα ονομάζουν κοινωνία πολιτών, έναν όρο που δημιουργεί σύγχυση, η οποία μάλιστα έχει ενταθεί κατά την πρόσφατη περίοδο, 3) η *εκκλησία*, ο δημόσιος-δημόσιος χώρος, η εξουσία, η σφαίρα όπου ασκείται, υπάρχει, έχει κατατεθεί η πολιτική εξουσία. C. Castoriadis (1998) *De l'autonomie en politique. L'homme privatisé*. Στο Monde

Αντλώντας από τον H. Lefèbvre, ο David Harvey τονίζει ότι το δικαίωμα στην πόλη είναι ένα κενό σημαίνον, με την έννοια ότι οποιοσδήποτε μπορεί να το διεκδικήσει και να του προσδώσει νόημα. Προφανώς και οι δύο θεωρητικοί, θέτουν το αίτημα αυτό από την πλευρά των πολλαπλά αποκλεισμένων για αξιοπρεπή διαβίωση στις σημερινές πόλεις, όχι μόνο από αυστηρά ταξική σκοπιά (υπό την έννοια της υλικής βάσης), αλλά από την σκοπιά της διαφορετικότητας συνολικά. Αυτό που επισημαίνει ο Harvey είναι, ότι όπως οι ομάδες που αποκλείονται διεκδικούν το δικαίωμα στην πόλη, αντίστοιχα το διεκδικούν επενδυτές, τραπεζίτες, εργολάβοι, δήμαρχοι δηλαδή κεφάλαιο και πολιτική εξουσία και είναι σημαντικό να είναι ξεκάθαρο κάθε στιγμή **τίνος τα δικαιώματα αναγνωρίζονται**. Ένας ισχυρός παίκτης του κτηματικού κεφαλαίου, μπορεί να διεκδικεί προς όφελος του ένα τμήμα του κέντρου της πόλης αποκλείοντας από αυτό συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες, συγκροτώντας δηλαδή έναν χώρο αυστηρών διαχωρισμών. Η καταπάτηση του δικαιώματος στην πόλη επιβεβαιώνει ότι «μεταξύ ίσων δικαιωμάτων κριτής είναι η δύναμη» (Harvey, 2013:31). Δεδομένου ότι ο ίδιος ο ορισμός του δικαιώματος αποτελεί αντικείμενο πάλης, το δικαίωμα στην πόλη αποκτά το πλήρες νόημα του όταν η πραγμάτωση του διεκδικείται **συλλογικά** από αυτούς που παράγουν και συντηρούν τη ζωή της πόλης, προκειμένου να φτιάξουν μια πόλη όπως την επιθυμούν.

Η μη δημοκρατική πραγμάτωση του δικαιώματος στην πόλη, μπορεί να ειπωθεί και από μία άλλη σκοπιά. Θα δανειστούμε ένα θεωρητικό σχήμα από τη σκέψη του Lefèbvre πάλι. Ο χώρος υπακούει σε μια τριμερή διαίρεση: τον *υλικό χώρο*, δηλαδή το χώρο της εμπειρίας και της αντίληψης μέσα από τη φυσική επαφή και αίσθηση (απόλυτη γεωγραφική θέση, δρόμοι, κτίρια, τοπόσημα, γειτονιές κλπ), την *αναπαράσταση του χώρου*, δηλαδή τον χώρο όπως συλλαμβάνεται και αναπαρίσταται (λέξεις, χάρτες, περιγραφές, μεταφορική χρήση εννοιών) και τους *χώρους της αναπαράστασης*, δηλαδή τον βιωμένο χώρο των αισθήσεων, τη φαντασία, τα συναισθήματα και νοήματα που ενσωματώνονται στην καθημερινή μας ζωή (αισθήματα ευχαρίστησης «γύρω από την εστία», αίσθηση ασφάλειας ή δυσφορίας γύρω από τον περιλειστο χώρο, αίσθηση εξουσίας από την ιδιοκτησία, έλεγχος και κυριαρχία στο χώρο, φόβος για τους «έξω από τα όρια/το φράχτη, τους «κοινωνικά μη αποδεκτούς) (Lefèbvre, 1991 όπ. αν. στο Harvey, 2005:21-42). Υλοποιώντας π.χ. ένα μεγάλο έργο gentrification, εκτός από τον *υλικό χώρο* και την *αναπαράστασή* του, αλλάζει και ο βιωμένος χώρος/*χώρος της αναπαράστασης*, με την έννοια ότι «φτωχαίνει» η αστική εμπειρία. Γιατί η αξία και η ομορφιά των κέντρων των πόλεων είναι η πληθωρική εμπειρία τους, ο ποικιλόμορφος ανθρώπινος πλούτος τους, οι αντιθέσεις και οι συνθέσεις, οι εναλλαγές των εντάσεων, η πολλαπλότητα της συνάφειας με τους άλλους, τους διαφορετικούς. Ένα τέτοιο κέντρο επομένως, αφενός χάνει το πολιτικό του ύψος, αφετέρου εμφανίζει μια αρνητική αλλοίωση, μια διαφορετικά νοούμενη

Diplomatique, Φεβρουάριος 1998, σελ. 23, κείμενο συνέντευξης στον Robèrt Redekel (22.3.97). Από Μ. Μαντουβάλου: «Κέντρο πόλης, κοινωνική ανισότητα και πολιτισμική ετερότητα» (2000).

διολίσθηση, με τους όρους που συζητάμε πάντα: ξεθωριάζει η καταστατική, η ετερόκλητη, ηλειτρισμένη, πλούσια και αντιφατική συνάφειά του.

Αν λοιπόν η αδυναμία ορατής, αν όχι ισότιμης, επιτέλεσης του δικαιώματος στην πόλη από όλους και όλες, δηλαδή η απώλεια ή έστω αποδυνάμωση της βασικής του ποιότητας του κέντρου της πόλης, σημαίνει κρίση του κέντρου τότε προκύπτει το ερώτημα: Είναι άραγε το κέντρο της Αθήνας ένα κέντρο σε κρίση; Είναι ένα κέντρο με αυστηρούς διαχωρισμούς; Ένα κέντρο που τεμαχίζει αντί να συγκεντρώνει, χώρο και χρόνο; Ένα κέντρο που αδυνατεί να δώσει νόημα στην καθημερινότητα των κατοίκων του; Ένα κέντρο που (ανα)παράγει κοινωνικούς αποκλεισμούς, χωρικά στεγανά και μίξερρα χρονικά κουτιά που αλληλοτροφοδοτούνται; Ο κυρίαρχος δημόσιος λόγος και ακόμη πιο εμφατικά ο μηντιακός, ισχυρίζονταν για μεγάλο διάστημα, με κορύφωση το 2010, ότι το αθηναϊκό κέντρο βιώνει μια βαθιά κρίση. Πρόκειται για μια καταφατική απάντηση στα παραπάνω ερωτήματα, ή έχουμε να κάνουμε με μια διαφορετική νοηματοδότηση της κρίσης του κέντρου της πόλης; Άλλωστε, όπως υποστηρίξαμε νωρίτερα το δικαίωμα στην πόλη είναι κενό σημαίνουν και εξαρτάται από το ποιος θα του προσδώσει νόημα. Μένει να εξετάσουμε αν η κρίση του κέντρου, όπως περιγράφεται από τα έντυπα μέσα, προσλαμβάνεται με τους όρους που αναλύθηκαν στην παραπάνω θεωρητική προσέγγιση, ή συναρθρώνεται μέσα από ένα εντελώς διαφορετικό πλαίσιο. Πρώτα όμως, ας δούμε πώς εγγράφεται η κεντρικότητα στο κέντρο της πόλης.

3 | η εγγραφή της κεντρικότητας στο κέντρο της Αθήνας

Πριν αρχίσουμε την όποια ανάλυση, ας ξεκαθαρίσουμε ποιος είναι ο χώρος που καταλαμβάνει γεωγραφικά το κέντρο της Αθήνας, ώστε να μπορούμε να αντιληφθούμε ακριβώς την κλίμακά του. Το κέντρο με τη στενή έννοια, είναι είτε το λεγόμενο «επιχειρηματικό κέντρο»⁵, είτε το λεγόμενο «ιστορικό κέντρο». Στα «επιχειρηματικά κέντρα» (CBD), εξ ορισμού, επικρατούν οι χρήσεις εμπορίου και υπηρεσιών. Στην Αθήνα το CBD εκτείνεται πλήρως στο ισοσκελές τρίγωνο Ερμού-Πανεπιστημίου-Πειραιώς και σε μια περιμετρική σχετικά περιορισμένη ζώνη γύρω από αυτό (Εμμανουήλ, 2013). Τμήμα του CBD είναι το λεγόμενο «εμπορικό τρίγωνο», δηλαδή η κεντρική περιοχή του Δήμου Αθηναίων που περιλαμβάνεται από τους οδικούς άξονες των οδών Μητροπόλεως, Αθηνάς και Σταδίου, με κορυφές του νοητού «τριγώνου» τις πλατείες Συντάγματος, Μοναστηρακίου, Ομονοίας. Επιπλέον, συμπεριλαμβάνει τις πλατείες Κλαυθμώνος και Κολοκοτρώνη επί της Σταδίου, όπως και την πλατεία Κοτζιά (Δημαρχείου) επί της Αθηνάς. Το «ιστορικό κέντρο» της Αθήνας, έχει οριστεί από το υπουργείο Πολιτισμού ώστε να περιλαμβάνει την πόλη που είχε διαμορφωθεί ως τα μέσα του 19ου αιώνα καθώς και δύο μεγάλες ενότητες με σημαντικά στοιχεία νεοκλασικής αρχιτεκτονικής, δηλαδή το κλασικό τρίγωνο, την Πλάκα, το Θησείο, συν το Μεταξουργείο με τα Εξάρχεια-Νεάπολη. Ωστόσο, όταν μιλάμε για κέντρο, δεν εννοούμε μόνο το ιστορικό. Αναφερόμαστε και σε τμήματα των συνοικιών γύρω από αυτό, όπως τα Κάτω Πατήσια, η Κυψέλη, το Κολωνάκι.

Το κέντρο λοιπόν, συγκροτείται από ένα σύνολο υποπεριοχών, που καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα κοινωνικά διαβαθμισμένων δραστηριοτήτων, λειτουργιών και χρήσεων. Αυτή η σύνθετη ετερογένεια ήταν ήδη υπαρκτή από τον επίσημο πολεοδομικό σχεδιασμό της πρωτεύουσας⁶ επί οθωμανικής βασιλείας⁷. Στο γενεσιουργό τρίγωνο της Αθήνας του 19^{ου} αιώνα, χωροθετείται η έδρα της εξουσίας (Βουλή) που γρήγορα πλαισιώνεται και από άλλα κέντρα λήψεως αποφάσεων, το δημαρχείο, υπουργεία, πρεσβείες. Η επίσημη πνευματική ζωή στεγάζεται σε εμβληματικά κτίρια του αστικού κλασικισμού που συμβολοποιούνται (Τριλογία: Βιβλιοθήκη, Πανεπιστήμιο, Ακαδημία). Η πλατεία Ομονοίας αποτελεί σημείο αναφοράς και διέλευσης των λαϊκών τάξεων, προσχωρώντας σταδιακά

---

⁵ αυτό που οι αγγλοσάξονες ονομάζουν «Central Business District» (CBD)

⁶ Η επαναχωροθέτηση της Αθήνας στον εμβληματικό τόπο της αρχαιότητας εκφράζει την πυκνή συνάντηση ιδεολογικών και λειτουργικών σχέσεων στα μητροπολιτικά κέντρα, που είναι χαρακτηριστικό της κεντρικότητας.

⁷ Ήδη πριν τον καθορισμό της Αθήνας ως πρωτεύουσα του νεοσύστατου ελληνικού βασιλείου το 1833, η πόλη είχε βρει την κατανομή στον χώρο των λειτουργιών της αλλά και την κοινωνική της διαστρωμάτωση στον χώρο της και το σχέδιο Κλεάνθη-Schaubert δεν έγινε σε παρθένο έδαφος αλλά εφαρμόστηκε σε διαμορφωμένη κατάσταση χωρίς να αδιαφορήσει προς ό,τι υπήρχε από άποψη βασικών λειτουργιών οι οποίες μπορούσαν πραγματικά να το τροφοδοτήσουν με την απαραίτητη αρχική ταχύτητα, που ήταν η στοιχειώδης προϋπόθεση εφαρμογής του (Καρύδης 1991, Σαρηγιάννης 2000).

στο λαϊκό τμήμα της πόλης (Πορτάλιου, 2012). Στη δυτική πλευρά του σημερινού ιστορικού κέντρου αναπτύσσεται η γειτονιά του Ψυρρή, εσωστρεφής, με μικρή μεταποιητική παραγωγή και εμπόριο, με λαϊκά καφενεία και τρόπους διασκέδασης, όπου συχνάζουν κοινωνικά περιθωριοποιημένες ομάδες της εποχής. Το κέντρο της αγοράς της Αθήνας ήταν η πλατεία Μοναστηρακίου, το οποίο επεκτείνεται στην οδό Αθηνάς στη σημερινή θέση της Βαρβακείου. Η οδός Αθηνάς ήταν ο εμπορικός άξονας που συμπύκνωνε τη βιοτεχνική κίνηση των γύρω περιοχών, καθώς για πολλά χρόνια το εμπόριο αυτής της οδού ήταν η προθήκη των όσων παράγονταν ή ήταν αντικείμενο επεξεργασίας στο Ψυρρή και παράλληλα τακτοποιούσε και αναπαρήγαγε τη διάσταση σε περιοχές χαμηλής εισοδηματικής τάξης και τις μεσο- και μεγαλο- αστικές περιοχές (Καρύδης, 1991). Καθώς το Μεταξουργείο και νοτιότερα το Γιάζι μετατρέπονται σε βιομηχανικούς πόλους, οι γύρω βιοτεχνίες στο Ψυρρή και στο Γεράνι έβρισκαν τις απαραίτητες θετικές εξωτερικές οικονομίες: εγγύτητα στην αγορά πρώτων υλών, διάθεση προϊόντων, καλύτερη εξυπηρέτηση πρόσβασης και ανέπτυσαν μικροτοπικές εξειδικεύσεις. Οι γειτονίες αυτές, ακριβώς λόγω των παραγωγικών τους δραστηριοτήτων, θα υποδεχτούν σε μεγάλο βαθμό τα κύματα μεταναστών που αναζητούσαν την ένταξή τους στο κοινωνικό γίγνεσθαι της πρωτεύουσας⁸, είτε ως εργάτες, είτε μέσα από τις δραστηριότητες του παραεμπορίου ή του περιθωρίου αλλά και ως τόπος κατοίκησης (Μαντουβάλου, 2010). Καθώς η πόλη επεκτείνεται, ανατολικά και δυτικά αναπτύσσεται η κατοικία μικρών, μεσαίων και ανώτερων αστικών στρωμάτων με άξονα διάκρισης την από βορρά προς νότο κατεύθυνση των οδών Αιόλου-Αθηνάς και Πατησίων αργότερα.

Με συνεχείς μεταλλαγές, με στιγμές έντασης και περιόδους ήπιας μετάβασης, η συνθετότητα αυτή χαρακτηρίζει αδιάλειπτα το αθηναϊκό κέντρο μέχρι και τα τελευταία χρόνια, όπως δείχνει η σημερινή χαρτογράφηση του. Η περιοχή του Συντάγματος συγκεντρώνει χρήσεις υπερτοπικής εμβέλειας και συμβολισμού και αποτελεί το καταστατικό κέντρο εξουσίας της χώρας. Συγχρόνως τράπεζες, διεθνείς εμπορικές αλυσίδες, πολυεθνικές εταιρείες, εκδοτικοί οίκοι, πολυκαταστήματα, μεγάλα ξενοδοχεία, επιτελούν τον οικονομικό, υπερτοπικό, επενδυτικό ρόλο τους. Η Τριλογία διατηρεί τον συμβολικό της χαρακτήρα κυρίως από ιστορικής σκοπιάς⁹. Η Ομόνοια και το Γεράνι συγκεντρώνουν τις ίδιες χρήσεις με το Σύνταγμα αλλά οι αξίες γης, ακινήτων και μισθωμάτων είναι εντελώς διαφορετικές. Το Κολωνάκι, με το ακριβό εμπόριο, την αναψυχή και την κατοικία που απευθύνεται σε ανώτερα αστικά στρώματα συνορεύει με τα Εξάρχεια, επίσης περιοχή κατοικίας αναψυχής και εμπορίου, με έντονη φοιτητική και καλλιτεχνική παρουσία που συγκροτείται ως κέντρο

---

⁸ Μικρασιάτες πρόσφυγες μετά το 1922, εσωτερική μετανάστευση τη δεκαετία του 1950, Τουρκόφωνοι της Θράκης τη δεκαετία του 1970 κ.ά..

⁹ Τηρουμένων των αναλογιών, η σημερινή Τριλογία είναι: το Μέγαρο Μουσικής στη Βασ. Σοφίας του ΔΟΛ, η Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών στη Λεωφ. Συγγρού του Ιδρύματος Ωνάση και η νέα Όπερα στο Δέλτα Φαλήρου του Ιδρύματος Στ. Νιάρχος.

πολιτικής όσμωσης και διαμαρτυρίας με βασικό πόλο το Πολυτεχνείο. Μάλιστα το Πολυτεχνείο και η Νομική έχουν συμβάλει στην ανάπτυξη κάποιων πιο ειδικών χρήσεων όπως τυπογραφεία και εκδοτικοί οίκοι ενώ η γειτνίαση με τα δικαστήρια ελκύει πολλά δικηγορικά γραφεία, ιδίως νέων επαγγελματιών. Τα στοιχεία αυτά εξασφαλίζουν στην περιοχή μία ισορροπία στο νόμο της προσφοράς και της ζήτησης με αποτέλεσμα οι αξίες των ακινήτων να κινούνται σε σχετικά οικονομικά επίπεδα. Το Γκάζι, το Μεταξουργείο και η γειτονιά του Ψυρρή, έχουν γνωρίσει έντονους μετασχηματισμούς τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια και από περιοχές μεταποίησης, βιοτεχνίας και χονδρεμπορίου με κατοίκηση από αδύναμα κοινωνικά στρώματα, είναι πλέον περιοχές κυρίως διασκέδασης και αναψυχής υπερτοπικής εμβέλειας, ενώ οι κάτοικοί τους εμφανίζουν μεγάλες ταξικές διαφορές (κυρίως οι παλαιοί με τους επήλυδες) καθώς η κοινωνική σύνθεση παρακολουθεί τις μεταβολές της γαιοπροσόδου, η οποία είναι εν εξελίξει. Η Πλάκα αποτελεί μια ιδιαίτερη περίπτωση, εντελώς διαφοροποιημένη από το υπόλοιπο κέντρο. Η ανάπλαση της στις αρχές της δεκαετίας του '80 με τα Προεδρικά Διατάγματα περί πεζοδρόμων, διατηρητέων κτιρίων, ελέγχου επιγραφών/διαφημίσεων και επιτρεπόμενων χρήσεων, προστάτευσε μορφολογικά και περιβαλλοντικά στοιχεία της περιοχής και αποθάρρυνε την εγκατάσταση ανεπιθύμητων λειτουργιών που την επιβάρυναν, απαλλάσσοντας την από μια σειρά προβλημάτων. Ως αποτέλεσμα, οι αντικειμενικές αξίες τόσο των ελάχιστων αδόμητων οικοπέδων, όσο και των παλαιών κτηρίων αυξήθηκαν σημαντικά και μια ευνοημένη οικονομικά τάξη κατέλαβε το αναπλασμένο κέλυφος. Από την άλλη, αν και ως περιοχή κατοικίας είναι απαγορευτική για τους μη εύπορους και η κυριαρχία του τουρισμού προσδίδει στην περιοχή χαρακτηριστικά θεματοποίησης, οι δραστηριότητες αναψυχής (που συνήθως συνοδεύουν τις τουριστικές) απευθύνονται σε ένα ευρύ φάσμα αποδεικτών. Η Κυψέλη και τα Πατήσια είναι περιοχές κατοικίας, οι οποίες τα τελευταία 20 χρόνια τουλάχιστον αποτελούν τόπους εγκατάστασης και κατοίκησης για περισσότερες των 200 εθνοτήτων, με μεγαλύτερη ή μικρότερη αναλογία, διαφορετική κατά φύλο σύνθεση και διαφορετικά σχέδια και πρότυπα μετανάστευσης/κατοίκησης. Η εθνοτική και ταξική διαστρωμάτωση είναι κατακόρυφη, βρίσκεται δηλαδή σε αντιστοιχία με την αξία των ακινήτων (από το υπόγειο προς το ρετιρέ και από την πρόσοψη προς τον ακάλυπτο). Το εμπόριο στις συνοικίες αυτές, με εξαίρεση ένα τμήμα της Λ. Πατησίων, είναι ως επί το πλείστον τοπικό.

Βλέπουμε λοιπόν, ότι υπάρχει μία συνέχεια: κάθε νέα μεταλλαγή εγγράφεται στους υφιστάμενους κοινωνικο-χωρικούς σχηματισμούς, καθώς συνδιαμορφώνει και συνδιαμορφώνεται από αυτούς. Πρόκειται για μια δυναμική, ρευστή διαδικασία, μια ισορροπία σε ένταση η οποία συμβάλει στην πολυμορφία, πολλαπλότητα και αντιφατικότητα του κέντρου της πόλης. Το αθηναϊκό κέντρο καλύπτει ένα μεγάλο εύρος χρήσεων που ανά περιοχή διαφέρουν σε κλίμακα, σε ύψος, σε ένταση. Η ταξική του διαστρωμάτωση δεν περιορίζεται σε ένα ενιαίο μέγεθος τιμών γης και

ακινήτων αλλά αναπτύσσεται σε κλιμακωτές μεταβάσεις ανά περιοχή και ταυτόχρονα εμπλουτίζεται και διαφοροποιείται από εθνοτικές, έμφυλες και ηλικιακές παραμέτρους. Η εγγραφή αυτής της πληθωρικής πολυπλοκότητας των κοινωνικών και λειτουργικών διαφοροποιήσεων, διαμορφώνει ένα μωσαϊκό μικροπεριοχών που τέμνουν σε διακριτές ενότητες το κέντρο, χωρίς όμως να είναι αυστηρά διαχωρισμένες. Επικαλύπτονται και απωθούνται την ίδια στιγμή. Οι διακρίσεις αυτές ανήκουν στη ζωή της πόλης ισχυροποιώντας τη λειτουργία του κέντρου ως πεδίο διαντιδράσεων και κοινωνικής όσμωσης αλλά και πολιτικής ζύμωσης, διεκδίκησης, αμφισβήτησης και διαπάλης. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα χωροποίησης αυτής της σχέσης είναι η περιφέρεια Τριλογία. Σχεδιάστηκε έτσι ώστε να αντανάκλα την εικόνα που είχαν τα βουαρικά ανάκτορα για το πώς πρέπει φαίνεται η πρωτεύουσα του νέου ελληνικού κράτους. Νοηματοδοτήθηκε δηλαδή μέσα από μια πρακτική της εξουσίας. Το ίδιο όμως σημείο, τα Προπύλαια, είναι η αφετηρία προσυγκέντρωσης κάθε μεγάλης διαδήλωσης· επανανοηματοδοτείται δηλαδή μέσω μιας καταστατικής λειτουργίας του δημόσιου χώρου που συνίσταται στον έλεγχο της εξουσίας από τους πολίτες. Θα λέγαμε μάλιστα ότι η διαδρομή Σύνταγμα-Πανεπιστήμιο-Ομόνοια αποτελεί παλίμψηστο της νεότερης ελληνικής ιστορίας και αναδεικνύει όλη την έννοια του «δικαιώματος στην πόλη» και του «διαμεσολαβητικού» χαρακτήρα του κέντρου, αφού διεκδικείται από την εξουσία, το κτηματικό κεφάλαιο, τη μικροϊδιοκτήτρια, τον πλανόδιο μικροπωλητή, το μετανάστη, τη διαδηλώτρια, τον έμπορο, την τραπεζοϋπάλληλο, τον άστεγο κ.ο.κ και διαμεσολαβεί τους θεσμούς της εξουσίας με τις άμεσες σχέσεις μεταξύ ατόμων και ομάδων (την *απώτερη τάξη* με την *πλησιέστερη τάξη* κατά Lefebvre).

Το κέντρο της Αθήνας συνεπώς, έχει καθιερωθεί ως πεδίο συμπύκνωσης όλων των εκδηλώσεων που αφορούν στα γεγονότα της κοινωνικής – πολιτικής ζωής αλλά και ως τόπος με μεγάλη ελκυστικότητα και οικονομικό δυναμισμό. Σε αυτά συνέβαλλαν η εγγύτητα των ζωντανών αστικών συντελεστών και η ορατότητα των τόπων άσκησης εξουσίας. Συνέβαλλαν επίσης στη σύνθεση της πολιτικής, της παραγωγής, του πολιτισμού με τις άνισες και διαφορετικές καθημερινότητες των ανθρώπων, σφυρηλατώντας ένα νέο είδος **κοινωνικής ενσωμάτωσης** και ενεργοποιώντας την ανάδυση νέων σχέσεων και πολιτισμικών μορφών έκφρασης (Μαντουβάλου, 2010). Η κοινωνική ενσωμάτωση στην οποία αναφερόμαστε εδώ, είναι σε μεγάλο βαθμό διαφορετική από αυτό που αναλύει ο Η. Lefebvre στο «Δικαίωμα στην πόλη» (2007:131-2). Αν και ισχύει η διττή κοινωνική πρακτική, που από τη μια ενσωματώνει μέσω των εθνικών πολιτικών, της κουλτούρας που παρουσιάζεται ως ενιαία και σφαιρική, της ομογενοποιητικής ιδεολογίας της κατανάλωσης, και από την άλλη όταν συγκεκριμενοποιείται είτε επί χάρτου, είτε επί εδάφους, ασκεί διαχωρισμούς, και η πολεοδομία ως θεωρία και ως πρακτική αποτελεί άριστο εργαλείο για τον σκοπό αυτό, στο αθηναϊκό κέντρο, τουλάχιστον έως σήμερα, η κοινωνική ενσωμάτωση αποκλίνει από τους όρους που περιγράφει ο Lefebvre – ή έστω δεν είναι η επιρατούσα πρακτική. Μπορεί ο μοντερνισμός να

ενέπνευσε την αστική πολυκατοικία, οι ζώνες όμως των διαφορετικών λειτουργιών δεν βρήκαν πεδίο εφαρμογής στο κέντρο της Αθήνας. Έτσι, λόγω της εντελώς διαφορετικής πολεοδομικής πρακτικής που έχει ακολουθηθεί, δεν έχουν παραχθεί γκέτο και οι πρώτες αναφορές σε κάτι τέτοιο στο δημόσιο λόγο είναι πολύ πρόσφατες (και βέβαια θα διερευνηθούν παρακάτω).

Η βασική ποιότητα της κεντρικότητας εγγράφεται στο κέντρο της πόλης και με έναν ακόμη πιο πολυδιάστατο τρόπο αν την προσεγγίσουμε μέσω της «σχεσιακής» αντίληψης, η οποία κατανοεί το χώρο ως «τη σφαίρα πιθανότητας ύπαρξης μιας πολλαπλότητας με την έννοια του ταυτόχρονου πλουραλισμού, ως τη σφαίρα στην οποία συνυπάρχουν διακριτές τροχιές των φαινομένων και για αυτό, ως τη σφαίρα συνυπάρχουσας ετερογένειας» (Massey, 2008:27). Η ετερογένεια των τοπικότητων του κέντρου προκύπτει από το ότι οι τοπικότητες διαμορφώνονται από το σύνολο των κοινωνικών σχέσεων που διαντιδρούν σε μια τοποθεσία. Οι κοινωνικές σχέσεις εκφράζονται (και) μέσω των καθημερινών πρακτικών, οι οποίες δεν ταυτίζονται μονομερώς με το «τοπικό» αλλά εκτείνονται σε μια σειρά από διαπλεκόμενες χωρικές κλίμακες (Βαΐου, 2013), με το κέντρο να υπεισέρχεται ως «**πυκνωτής**». Οι δια-εθνικές διαστάσεις που αναδεικνύονται μέσω των καθημερινών εμπειριών και πρακτικών στην Κυψέλη για παράδειγμα, κατανοούνται εντελώς διαφορετικά από τον τρόπο που το τοπικό συναντά το εθνικό και το παγκόσμιο στο Σύνταγμα¹⁰. Και στις δύο όμως περιπτώσεις υπογραμμίζουν τη σημασία του κέντρου της πόλης και των γειτονιών του για την κατανόηση ευρύτερων έως παγκόσμιων διαδικασιών.

Γίνεται σαφές ότι μιλάμε για ένα δυναμικό πεδίο εφαρμογής δυνάμεων και παραγωγής εντάσεων· ένα πεδίο που υφίσταται μεταλλαγές οι οποίες οδηγούν σε μετασχηματισμούς, ενίοτε ισχυρούς και βίαιους. Τόσο το ίδιο το κέντρο όσο και η κεντρικότητά του μεταβάλλονται και αποτελούν αντικείμενο διεκδίκησης, διαπραγμάτευσης, ενίοτε και σύγκρουσης, και είναι ανοιχτά σε πολλαπλές αναγνώσεις και νοηματοδοτήσεις από διαφορετικές ομάδες και υποκείμενα. Γι' αυτό και δεν είναι καθόλου το γεγονός, ότι συχνά βρίσκεται στο επίκεντρο του ακαδημαϊκού, πολιτικού, μηντιακού και επενδυτικού λόγου και ενδιαφέροντος. Μια τέτοια στιγμή ήταν το 2010, με τη δημόσια συζήτηση να ξεκινά δυο-τρία χρόνια νωρίτερα και να φτάνει στο απόγειο της έντασης της, τη χρονιά που ανακοινώθηκε επίσημα στην Ελλάδα η οικονομική κρίση. Η συζήτηση συνεχίστηκε με αμείωτη ένταση το 2011 και το 2012 ενώ από το 2013 και μετά αποκλιμακώνεται. Πριν όμως

---

¹⁰ Η D. Massey γράφει για αυτή τη «συνάντηση»: Ο χωρο-χρόνος δεν αποτελεί μια απόλυτη διάσταση, αλλά μια κατασκευή. Διαμορφώνεται όσο τα κοινωνικά φαινόμενα λαμβάνουν χώρα και οι κοινωνικές σχέσεις δημιουργούνται και μεταλλάσσονται, αλλά ταυτόχρονα διαμορφώνει τα φαινόμενα και τις σχέσεις αυτές. Έτσι το χωρικό μπορεί να γίνει κατανοητό ως μια δυναμική συνθήκη που δημιουργείται από άπειρες περιπλοκές και πολυπλοκότητες και από δίκτυα σχέσεων που διαπλέκονται σε κάθε κλίμακα, από το τοπικό έως και το παγκόσμιο» (Massey 1994). Καταλαβαίνουμε ότι στο κέντρο της πόλης η συνθήκη αυτή αποκτά στο μέγιστο βαθμό τη νοηματοδότηση που δίνει η Massey στο χωρικό.

φτάσουμε εκεί θα πρέπει να δούμε την εξέλιξη των χωρικοοικονομικών και κοινωνικών μετασχηματισμών τις τελευταίες δεκαετίες έως και το υπό διερεύνηση διάστημα.

4 | οι μετασχηματισμοί του κέντρου

- Κατοίκηση κέντρου από μεγάλες ομάδες μεταναστ(ρι)ών

Από τα μέσα της δεκαετίας του '70 άρχισε να γίνεται εμφανές στην Αθήνα το σωρευτικό αποτέλεσμα της αντιπαροχής μαζί με τη ραγδαία αύξηση της χρήσης ιδιωτικών αυτοκινήτων. Η κατοίκηση στο κέντρο συνοδευόταν από νέφος, ρύπανση, συμφόρηση, έλλειψη πρασίνου και τα υψηλά, με μεσαία-υψηλά στρώματα άρχισαν να το αντιμετωπίζουν απαξιωτικά ως τόπο κατοικίας. Η υποβάθμιση αυτή ήταν το αποτέλεσμα πολιτικών που επικεντρώνονταν στην αναθέρμανση της οικονομίας μέσω της οικοδομής και την αποκόμιση πολιτικού οφέλους από την παροχή προσόδων σε διάφορες κοινωνικές ομάδες, αμελώντας τις πολεοδομικές επιπτώσεις. Η σημαντική αύξηση και πυκνωση του πληθυσμού έλαβε χώρα απουσία νέων υποδομών. Εφαρμόστηκε δηλαδή, ένας συνδυασμός πολιτικών που ευνόησαν την αλόγιστη δόμηση χωρίς πολεοδομικά κριτήρια και αντίβαρα και προσέφεραν ευκαιρίες πλουτισμού μέσω ιδιωτικής εκμετάλλευσης χωρίς επίγνωση του σωρευτικού τους αποτελέσματος (Μαλούτας, 2013:46-48). Όταν η καθημερινότητα στο κέντρο φορτίστηκε με το αρνητικό πρόσημο της υποβάθμισης, μεγάλο μέρος των εύπορων στρωμάτων της πόλης που είχε επωφεληθεί από τη διαδικασία της αντιπαροχής επέλεξε την ιδιωτική στρατηγική της μετεγκατάστασης στα προάστια. Η αναζήτηση νέων προτύπων κατοίκησης στα προάστια με σημαία την «ποιότητα ζωής» υιοθετήθηκε στην πορεία και από μεσαία στρώματα χωρίς όμως να πάρει τη μορφή μαζικής εξόδου. Το κενό που αρχικά δημιουργήθηκε, οδήγησε στην αχρηστία πολλών κατοικιών, ιδιαίτερα των μικρών διαμερισμάτων, που η πυκνοδόμηση είχε καταστήσει περισσότερο προβληματικά, στους χαμηλούς ορόφους και τα ημιυπόγεια (2013:48).

Αυτό το υποβαθμισμένο οικιστικό απόθεμα βρήκε νέους χρήστες περίπου μια δεκαετία αργότερα. Οι μετανάστ(ρι)ες που ήρθαν στην Αθήνα την δεκαετία του 1990, αρχικά μετά την κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ από τις πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες και στη συνέχεια από την Αφρική και την Ασία, «γέμισαν» αυτό το κενό, δεδομένης της ανυπαρξίας κεντρικής μεταναστευτικής και στεγαστικής πολιτικής που δεν τους προσέφερε άλλες λύσεις¹¹. Οι νέες πληθυσμιακές ομάδες αποτέλεσαν φθηνό εργατικό δυναμικό και βρήκαν υποδοχή είτε ως εργάτ(ρι)ες, είτε σε άτυπες μορφές απασχόλησης (οικιακές βοηθοί, φροντίδα ηλικιωμένων, κ.ο.κ), είτε μέσα από δραστηριότητες του παραεμπορίου ή/και του περιθωρίου, είτε άνοιξαν δικές τους μικροεπιχειρήσεις.

---

¹¹ Η ύπαρξη αυτής της οικονομικά προσιτής στέγης αποτελεί βασική αιτία της σημαντικά μεγαλύτερης συγκέντρωσης των μεταναστευτικών ομάδων στο κέντρο της πόλης, σε σχέση με τις περιοχές κατοικίας χαμηλής κοινωνικής φυσιογνωμίας στην περιφέρεια, όπου το απόθεμα κατοικιών προς ενοικίαση είναι περιορισμένο (Μαλούτας, 2013:49).

Όπως είναι χαρακτηριστικό γενικά των μεταναστευόντων πληθυσμών, πέραν των οικονομικών λόγων που καθορίζουν τον τόπο εγκατάστασης, επιλέγεται και η γειτνίαση με άλλα μέλη της κοινότητας, η οποία σχετίζεται με την ανάγκη για μια αίσθηση ασφάλειας απέναντι στο πλειονοτικό «άλλο», και την ανάγκη επικοινωνίας μέσω της μητρικής γλώσσας, στα πλαίσια διατήρησης μιας συλλογικής ταυτότητας. Έτσι δημιουργούνται πυκνώσεις, οι οποίες στο Δήμο Αθηναίων διαφοροποιούνται: σε κάποιες συνοικίες συσπειρώνονται γύρω από γειτονιές, πλατείες, δρόμους ενώ σε άλλες υπάρχει μεγαλύτερη διάχυση. Στον αλβανικό πληθυσμό παρατηρείται διασπορά κυρίως στον Αγ. Παντελεήμονα, στα Κάτω Πατήσια και στην Άνω Κυψέλη χωρίς να έχουν σχηματιστεί αλβανικές γειτονιές. Ο πολωνικός πληθυσμός έχει δημιουργήσει μια δικιά του γειτονιά με μαγαζιά, εκκλησία και σχολεία, στη Μιχαήλ Βόδα, στην πλ. Βάθης και την Κυψέλη. Ο βουλγαρικός πληθυσμός είναι συσπειρωμένος γύρω από την Ομόνοια και την Πλατεία Βάθης και συνυπάρχει με άλλες μεταναστευτικές ομάδες από το πρώην ανατολικό μπλοκ. Οι Αφρικανοί επιλέγουν περισσότερο τις γειτονιές της Κυψέλης και των Πατησίων. Οι μετανάστες από Πακιστάν, Μπαγκλαντές, Ινδία και χώρες της Μέσης Ανατολής έχουν αναπτύξει σχέσεις μεταξύ τους και συγκεντρώνονται γύρω από τις πλατείες Θεάτρου, Ομονοίας, Βάθης και Μεταξουργείου, όπου έχουν συγκροτήσει μία μεγάλη γειτονιά (Βαΐου κ.ά., 2007).

Οι περιοχές αυτές, που για χρόνια δεν ήταν ελκυστικές για τους αποκλειστικά ντόπιους, τις «κανονικές οικογένειες», τους τυπικά εργαζόμενους, αναζωογονήθηκαν μέσα από τα διαδοχικά κύματα μεταναστ(ριώ)ν που εντάχθηκαν στην ζωή της πόλης και την τόνωσαν με ζωντάνια, κοινωνική πολυσυλλεκτικότητα και πολιτισμικό πλούτο, μέσω ενός τεράστιου πλήθους ατομικών, ιστορικών, πολιτιστικών (και σίγουρα διαφορετικών) εμπειριών που εισέρρευσε. Παράλληλα, οι μετανάστ(ρι)ες είτε ως ενοικιαστές είτε ως αγοραστές¹², συνέβαλλαν αποφασιστικά στην αναβάθμιση κτηρίων και περιοχών μέσα από ποικίλες διαδικασίες. Καταρχάς, μέσα από τη φροντίδα παλαιωμένων και απαξιωμένων διαμερισμάτων, χάρη σε ίδια οικονομικά μέσα και προσωπική εργασία, έπειτα με την επιχειρηματική δραστηριότητα, που πολλοί από αυτούς αναπτύσσουν στην περιοχή κατοικίας τους, σε ισόγεια καταστήματα ρουχισμού, γρήγορης εστίασης, λιανικού εμπορίου κ.ά., που είχαν εκλείψει από πολλές γειτονιές και τέλος, μέσω της ενεργοποίησης και αναθέρμανσης της κτηματοαγοράς και της αγοράς κατοικίας, διαδικασίας που εμπλέκει παράλληλα έναν ολόκληρο χρηματοπιστωτικό μηχανισμό, επαγγέλματα γύρω από τον τομέα της κατασκευής, της μεσιτείας, της νομικής ρύθμισης κ.ά. (Μπαλαμπανίδης, 2011).

---

¹² «Με βάση ένα τυχαίο και αντιπροσωπευτικό δείγμα 45.000 αγοραπωλησιών, η συμμετοχή των μεταναστών στην αγορά κατοικίας αγγίζει το 7%, τη στιγμή που το δημογραφικό τους βάρος στο σύνολο του πληθυσμού του Δήμου Αθηναίων υπολογίζεται περίπου στο 17,5% για το έτος 2001 (ΕΣΥΕ 2009, 47) και στο 16% για το έτος 2011 (ΕΚΚΕ-ΕΛΣΤΑΤ 2015)». Δ. Μπαλαμπανίδης, «Η πρόσβαση των μεταναστών στην ιδιοκατοίκηση (2000-2010): Βασικά σχήματα «οριζόντιου» και «κάθετου» εθνικού στεγαστικού διαχωρισμού στον Δήμο Αθηναίων.», www.athenssocialatlas.gr

Ο πολυεθντικός χαρακτήρας που σταδιακά προσέδωσε ο ερχομός των μεταναστ(ρι)ών τη δεκαετία 1990-2005 στις γειτονίες της Αθήνας και η σχετική ομοιομορφία της χωρικής κατανομής που οδήγησε σε κοινωνική μίξη και απουσία γκέτο ακόμη και σε κατά τόπους αυξημένες συγκεντρώσεις, δεν συνεπάγονταν την εξαφάνιση ή την άμβλυνση των κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων μεταξύ γηγενών και αλλοδαπών πληθυσμών που συμβιώνουν στις ίδιες συνοικίες. Παρά όμως τη διατήρηση των ανισοτήτων, δεν είχε διαπιστωθεί ένταση της κοινωνικής πόλωσης (Μαλούτας κ.ά., 2011:51-70 και Αράπογλου, Καβουλάκος, Κανδύλης, Μαλούτας, 2009:57-66). Από το 2005 και μετά συντελείται μια ριζική διαφοροποίηση των μεταναστευτικών ροών στην ευρύτερη περιοχή του κέντρου, η οποία συνίσταται στη συγκέντρωση αιτούντων άσυλο και μεταναστών χωρίς χαρτιά, για τους οποίους η Ελλάδα δεν αποτελούσε προορισμό, αλλά σταθμό/πέρασμα της μεταναστευτικής τους διαδρομής. Για μία σειρά λόγων που σχετίζονται με πολιτικές επιλογές, δικαιικά κενά, νομική, διοικητική και διαχειριστική ανεπάρκεια, οι άνθρωποι αυτοί, βιώνουν μία ιδιότυπη μορφή ομηρίας, αφού η νόμιμη παραμονή τους στη χώρα είναι αδύνατη, η επιστροφή στην πατρίδα τους πρακτικά ή νομικά ανέφικτη και η μετάβαση τους σε άλλη χώρα της Ε.Ε. δεν είναι επιτρεπτή εξαιτίας του κανονισμού Δουβλίνο II. Ουσιαστικά, βρίσκονται σε μία «κατάσταση εξαίρεσης» και νομικής ανυπαρξίας. Πρόκειται για μια οριακή συνθήκη, η οποία εκφράζεται στον τρόπο που κινούνται, διαμένουν και προσπαθούν να επιβιώσουν στην πόλη και διαφέρει από τον συνήθη τρόπο κατοίκησης. Το «πλήθος» αυτό, (Virno, 2007) φέρει τα χαρακτηριστικά “εκτοπισμένων αστικών νομάδων των μητροπόλεων” (Τζιτζιλάκη, 2009), δηλαδή ομάδων που αναγκαστικά κινούνται προς τις μητροπόλεις. Εν προκειμένω, το κέντρο της Αθήνας προσέφερε προσωρινό «καταφύγιο» στα αστικά κενά του, σε χώρους που τους διακρίνει η εγκατάλειψη, δηλαδή σε «χώρους που αφήνουν ανολοκλήρωτη ή διασπούν τη συνοχή των οικοδομικών τετραγώνων και των προκαθορισμένων τους χρήσεων» (Τζιτζιλάκη, 2009:27). Όπως έχουμε ήδη πει, στην Αθήνα ακολουθήθηκαν διαφορετικές πολεοδομικές πρακτικές από τις πόλεις της βορειοδυτικής Ευρώπης, ωστόσο ορισμένες συνοικίες του κέντρου (Μεταξουργείο, Βοτανικός, Γκάζι, Κεραμικός, Γεράνι) διέφυγαν ως έναν βαθμό λόγω των εγκαταστημένων σε αυτές χρήσεων, -βιοτεχνίες, εργοστάσια, αποθήκες, εμπόριο-, που τις καθιστούσαν απρόσφορες για αντιπαροχή. Σε συνδυασμό με την αναστολή αδειών που ίσχυσε στη συνέχεια επειδή οι περιοχές αυτές είχαν ιστορική σημασία, τα αστικά κενά οικειοποιήθηκαν από τους εκτοπισμένους και εγκλωβισμένους μετανάστες. Επίσης, λόγω της στέρησης στέγης, πολλοί αναγκάζονταν να εκμισθώνουν σχεδόν ημιεγκαταλελειμμένα διαμερίσματα και ακίνητα από –κυρίως- ντόπιους ιδιοκτήτες που εκμεταλλεύονταν την κατάσταση κερδοσκοπώντας, διαβιώνοντας σε άθλιες συνθήκες (Τζιτζιλάκη, 2009:189-215).

Από το 2009 και μετά, προστίθεται στην εικόνα η αποχώρηση πολλών μεταναστ(ρι)ών λόγω της ύφεσης και της συνεπακόλουθης εκτόξευσης της ανεργίας, που οδήγησε σε αύξηση του δείκτη

διαθεσιμότητας χώρων κυρίως στον τομέα της κατοικίας. Το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης βρίσκει στο κέντρο της Αθήνας τη χωρική του εγγραφή τόσο από τον επίσημο πολιτικό λόγο όσο και από τον μηντιακό και το μεταναστευτικό ζήτημα τοποθετείται στον πυρήνα της συζήτησης για το κέντρο. Ειφέρονται όροι όπως «κρίση», «γκέτο», «άβατο» και οι μετανάστ(ρι)ες αντιμετωπίζονται ως βασική παράμετρος της κρίσης ενώ ήταν αυτοί που υποστήριξαν τη μικρή έγγεια ιδιοκτησία του κέντρου μεταθέτοντας την κρίση. Μαζί με τους τοξικοεξαρτημένους, τις πόρνες, τους άστεγους, ιεραρχούνται ως τα κυριότερα προβλήματα του ιστορικού κέντρου. Οι περιοχές όπου διαμένουν χαρακτηρίζονται υποβαθμισμένες, που χρήζουν επειγόντως «εξυγίανσης», «αναβάθμισης», «επανακατοίκησης», «ανάκτησης». Η εγγληματικότητα και η ασφάλεια βρίσκονται στην κορυφή της ατζέντας εντείνοντας μια γενική αίσθηση ανασφάλειας για τους «πολίτες» που «κινδυνεύουν» και προειδοάζει για την κατεύθυνση στην οποία θα αναζητηθούν λύσεις. Πράγματι, το 2010 η κεντρική διοίκηση και συνεργαζόμενοι με αυτή φορείς παρήγαγαν μια σειρά μελετών και πορισμάτων¹³ που ανάλογα τον φορέα μελέτης εμφάνιζαν διαφοροποιήσεις στην προσέγγιση, ωστόσο το ζήτημα της ασφάλειας και της επανακατοίκησης από τους επιθυμητούς χρήστες εμφανιζόταν ως κοινός τόπος και αυτονόητες προτεραιότητες. Τα παραπάνω συνοδεύτηκαν από φαινόμενα συλλογικών κινητοποιήσεων εναντίον της παρουσίας των μεταναστών στις περιοχές κατοικίας του αθηναϊκού κέντρου και έξαρση και εξάπλωση της ρατσιστικής βίας, συχνά με έντονα τοπικά χαρακτηριστικά.

- Διοργάνωση ολυμπιακών αγώνων 2004

Η προετοιμασία και η διεξαγωγή των ολυμπιακών αγώνων στην Αθήνα υπήρξε το σημαντικότερο πολεοδομικό γεγονός για την πρωτεύουσα γιατί οδήγησε σε έντονους μετασχηματισμούς τόσο στο κέντρο όσο και στην περιφέρειά του. Το όλο εγχείρημα βασίστηκε στη λογική της «νεωτερικής πόλης» και του «νέου πολιτισμού» (Burgel, 2007), δηλαδή στη διεθνοποίησή της μέσω της προβολής της και την ανάπτυξή της ως πολιτιστικός και τουριστικός πόλος με σκοπό την ισχυροποίησή της στο παγκόσμιο μητροπολιτικό στερέωμα. Πρόκειται για ένα πρότυπο που ακολουθείται εδώ και χρόνια από την πλειονότητα των πόλεων που δε μπόρεσαν να αναπτύξουν υπηρεσίες παγκόσμιας εμβέλειας για τις μεγάλες πολυεθνικές επιχειρήσεις, οπότε επενδύουν στην

---

¹³ Ενδεικτικά αναφέρουμε με χρονολογική σειρά: το υπόμνημα της ΜΚΟ SARCHA «Η Αθήνα και το Ιστορικό της Κέντρο. Από την Αστική Διαχείριση στη Νομή της Πόλης» (01/2010), το «Σχέδιο για το Ιστορικό Κέντρο της Αθήνας» (πόρισμα της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Προστασίας Περιβάλλοντος της Βουλής, 03/2010), το «Δράση στην Αθήνα» (Διυπουργική Επιτροπή 04/2010), το «Αθήνα-Αττική 2014» (ΥΠΕΚΑ 06/2010) με προκηρυσή διαγωνισμού προσχεδίων για ανάπλαση της πλ. Θεάτρου, τις «Εκτιμήσεις του Συνηγούρου του Πολίτη για το ιστορικό εμπορικό τρίγωνο Αθηνών» (07/2010), την πιλοτική έρευνα της ΜΚΟ SARCHA «Πόλη Κοινός Πόρος» Αθήνα Γεράκι ΠΚΠ 2010 (12/2010), το ερευνητικό πρόγραμμα του ΕΜΠ «Μεταλλασσόμενοι χαρακτήρες και πολιτικές στα κέντρα πόλης Αθήνας και Πειραιά» (ΥΠΕΚΑ/ΟΡΣΑ 2010-11), το «Πρόγραμμα Στρατηγικών Αναπλάσεων σε πυκνοδομημένες περιοχές κατοικίας / μικτών χρήσεων» (ΥΠΕΚΑ/ΟΡΣΑ, 2010-11). Μαζί με τα παραπάνω συζητιόταν και το υπό αναθεώρηση Ρ.Σ.Α. (Καλαντζοπούλου Μ., Κουτρολίκου Π., Πολυχρονιάδη Κ.)

πολιτιστική βιομηχανία και συνακόλουθα στον τουρισμό. Η απαιτούμενη αναβάθμιση των κέντρων προκειμένου να πραγματοποιηθεί αυτός ο σχεδιασμός είχε συχνά ως αποτέλεσμα τη θεματοποίηση του αστικού χώρου και τον μαζικό εκτοπισμό παλαιών κατοίκων και περιθωριοποίησή τους, στο πλαίσιο της διαδικασίας του «εξευγενισμού» (Μαλούτας, 2013). Στο κέντρο της Αθήνας, η στρατηγική της ανάδειξης της ιστορικής διάστασης και του πολιτισμού εφαρμόστηκε από τις πολιτικές ανάπτυξης του αστικού χώρου με μια σειρά αναπλάσεων και παρεμβάσεων που προγραμματίστηκαν και υλοποιήθηκαν. Προκειμένου να προσελκυστούν τουρίστες –αλλά και νέοι κάτοικοι-, το κέντρο εξοπλίστηκε με μετρό, μουσείο, εξωραϊσμένες πλατείες, πεζόδρομους ως τμήμα δικτύου πολιτιστικών διαδρομών που ενοποιούσαν αρχαιολογικούς χώρους. Στόχος των επενδύσεων ήταν να ενισχυθούν τομείς όπως η κατανάλωση, η ψυχαγωγία και ο τουρισμός –και σε συγκεκριμένες περιοχές και η κατοικία-, και στην πορεία του χρόνου οι επενδύσεις αυτές να ανατροφοδοτούνται. Κεντρικά σημεία της πόλης αποτέλεσαν τα προνομιακά πεδία επένδυσης και αύξησης των μεγεθών της οικονομίας της πόλης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το Γιάζι, το οποίο από περιοχή μεταποίησης μετασχηματίστηκε βίαια σε ζώνη διασκέδασης (δευτερευόντως και πολιτισμού - Τεχνόπολη) με υπερτοπική εμβέλεια που υποστηρίχθηκε και από το σταθμό μετρό «Κεραμειός». Η μαζική εγκατάσταση των χρήσεων αναψυχής, εκτόπισε τις προηγούμενες χρήσεις και μαζί τους και αρκετούς από τους παλαιότερους κατοίκους, που δεν άντεξαν την αύξηση των τιμών των μισθωμάτων. Εκτός από το Γιάζι, διακριτές πολιτιστικές/ψυχαγωγικές περιοχές των οποίων ενισχύθηκε η ιδιαίτερη «εικόνα τους» και η ταυτότητα τους με συμπλήρωση των σχετικών δραστηριοτήτων ήταν το Μοναστηράκι, το Θησείο, του Ψυρρή. Μαζί με την Πλάκα –η οποία, όπως είδαμε, είχε υποστεί μετασχηματισμό στο παρελθόν με ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά-, σχηματίστηκε ένα σύνολο περιοχών προβολής και ως εκ τούτου και περιοχών απόκριψης. Ο διαχωρισμός αυτός γινόταν εμφανής ήδη από την περίοδο προετοιμασίας των αγώνων όταν διαφημιζόνταν «οι προκαθορισμένες διαδρομές που κατεύθυναν τους επισκέπτες να γνωρίσουν την “αυθεντική” παλιά πόλη στην Πλάκα και το Μοναστηράκι» (Μίχα, 2007), όταν περιοχές όπως τα Εξάρχεια, η Κυψέλη, η Πατησίων ήταν «κιρμυμένες πίσω από τα επιλεκτικά τοποθετημένα διαφημιστικά πανό ή απλώς απούσες από τους τουριστικούς οδηγούς που μοιράζονταν στα περίπτερα πληροφοριών» (Μίχα, 2007).

Είναι γεγονός ότι άλλες περιοχές καρπώθηκαν σημαντικά οφέλη από τους Ο.Α. και άλλες όχι. Αυτή η ανισοκατανομή είχε ως αποτέλεσμα, οι επενδύσεις που έγιναν είτε σε ξενοδοχειακές και άλλες μονάδες, είτε σε μετακίνηση της κατοικίας στο κέντρο από μεμονωμένα νοικοκυριά, να μην ανταποκριθούν στις αρχικές προσδοκίες. Συγχρόνως, επειδή το κέντρο της πόλης ορίζεται συμπληρωματικά σε σχέση με την περιφέρεια του, οι νέες υποδομές και οι μεγάλες αναπτύξεις στις παρυφές της πόλης οδήγησαν σε επιπλέον διάχυση του αστικού χώρου. «Η διεξαγωγή των αγώνων

στην Αθήνα δεν αποτέλεσε, δηλαδή, όχημα για την επίτευξη στρατηγικών στόχων όσον αφορά την ανάπτυξη της πόλης, αλλά στόχο καθεαυτό για την επίτευξη του οποίου η πόλη χρειάστηκε να αναβαθμιστεί συγκυριακά ώστε να γίνει επιλέξιμη» (Μαλούτας, 2013:30). Θα πρέπει να προσθέσουμε ότι μετά την ολοκλήρωση των ad hoc παρεμβάσεων της πολιτείας και των έργων ανάπλασης, ο δημόσιος χώρος ουσιαστικά εγκαταλείφτηκε, κάτι που φαίνεται από την -προβλέψιμα- ανεπαρκή συντήρηση πολλών εγκαταστάσεων¹⁴ και τη σταδιακή απαξίωση τους και από την κατακόρυφη μείωση των κονδυλίων για έργα ανάπλασης¹⁵. Πολλές κοινωνικές ομάδες και φορείς απογοητεύτηκαν και άρχισε να διατυπώνεται ένας λόγος προβολής του “οράματος” που έχουν για το κέντρο είτε για να σώσουν τις επενδύσεις τους είτε για να επενδύσουν μελλοντικά.

- Ανακατατάξεις στην αγορά ακινήτων

Η πορεία της κτηματαγοράς στην περιοχή της Αθήνας καθορίστηκε από δύο γεγονότα: τη διοργάνωση των Ολυμπιακών αγώνων και την πιστωτική επέκταση με την είσοδο της χώρας στην ευρωζώνη. Η ανάδειξη των δυνατοτήτων ανάπτυξης, αξιοποίησης και επένδυσης στο κέντρο από την προετοιμασία και τη διεξαγωγή των αγώνων δημιούργησε την εντύπωση ότι το κέντρο θα «αναγεννηθεί» και θα αποτελέσει πόλο έλξης για επισκέπτες και τουρίστες αλλά και για νέους κατοίκους μεσαίων εισοδημάτων που θα επέλεγαν να εγκατασταθούν εκεί. Αυτό οδήγησε σε επενδύσεις σε ξενοδοχειακές και άλλες μονάδες και σε μετακίνηση της κατοικίας στο κέντρο από μεμονωμένα νοικοκυριά (Μαλούτας, 2013:14) και συνακόλουθα σε αύξηση της ζήτησης¹⁶.

Παράλληλα, η ένταξη της Ελλάδας στη ζώνη του ευρώ το 2001 και η αποικιμάκωση των επιτοκίων λόγω της ευρωπαϊκής προοπτικής, έδωσε στην ήδη απορρυθμισμένη από τις αρχές της δεκαετίας του '90 τραπεζική αγορά, πρόσβαση σε φθηνό χρήμα. Ο δανεισμός των τραπεζών επταπλασιάστηκε μέσα σε μια δεκαετία, η ανάπτυξη (του δανεισμού) αύξησε τις καταθέσεις και η πρωτόγνωρη για τα ελληνικά δεδομένα ρευστότητα διοχετεύτηκε σε πιστώσεις για καταναλωτικές

---

¹⁴ «Το κέντρο της πόλης είχε, τηρουμένων των αναλογιών, την τύχη των Ολυμπιακών Ακινήτων για τα οποία η επένδυση σε ακριβές κατασκευές δεν μπόρεσε, στη συνέχεια, να αξιοποιηθεί και έφθασε να καταστήσει πρόβλημα και την απλή συντήρησή τους». (Μαλούτας, 2013:31)

¹⁵ Το Πόρισμα της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Προστασίας του Περιβάλλοντος για το ιστορικό κέντρο της Αθήνας αναφέρει ότι ενώ οι δημόσιες επενδύσεις για έργα ανάπλασης διαμέσου της Ε.Α.Χ.Α. Α.Ε. για τα έτη 2000-2004 ανήλθαν σε 120 εκατ. ευρώ, για τα έτη 2004-2009 μειώθηκαν στα 15 εκατ. ευρώ.

¹⁶ «Τα τελευταία δύο χρόνια ο χάρτης της κτηματαγοράς έχει αλλάξει σημαντικά, αφού τα μεγάλα έργα που γίνονται στην Αττική έχουν δημιουργήσει νέες ευκαιρίες και δεδομένα. [...] Κοντά στους σταθμούς του μετρό βλέπουμε ήδη έγκληση στη ζήτηση εμπορικών ακινήτων, ενώ σε μικρή απόσταση από αυτούς σημειώνεται μεγάλη ζήτηση κατοικίας. Οι επιπτώσεις του μετρό στην ανάπτυξη της κτηματαγοράς δεν σταματούν μόνο πέριξ των σταθμών του. Η μεγάλη αποσυμφόρηση που θα προικαλέσει στο κέντρο δίνει ώθηση και προοπτική σε παλαιές ξεχασμένες γειτονιές της Αθήνας, στις οποίες παρατηρείται ήδη έντονη ζήτηση ακινήτων, είτε εμπορικών, όπως στου Ψυρρή, στο Θησείο, στο Μοναστηράκι, στο Γιάζι, είτε κατοικιών, όπως στην Πλάκα, στην Ακρόπολη, στου Φιλοπάππου, στο Μετς κ.α.». «Περιοχές με μέλλον», των Γ. Παπαιωάννου και Ντ. Σιωμόπουλου (07.11.1999), Το Βήμα: Οικονομία.

δαπάνες. Σύμφωνα με στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδας, ο μέσος ετήσιος δείκτης τιμών των κατοικιών στην Αθήνα ήταν 47,3 το 1999 και 100 το 2007 (βλ. πίνακα παραρτήματος). Από την ίδια πηγή, για το σύνολο των αστικών περιοχών της χώρας, ο ίδιος δείκτης ήταν 100 το 1997 και 261,1 το 2008. Δεν είμαστε σε θέση να αποδείξουμε μέσω της οικονομικής επιστήμης ότι η αύξηση των τιμών των ακινήτων προήλθε από την πιστωτική επέκταση γιατί θα μπορούσε κάποιος να ισχυριστεί το αντίστροφο: ότι οι τιμές ανέβαιναν λόγω του γενικότερου κλίματος και έτσι οι τράπεζες έδιναν μεγαλύτερα δάνεια. Μπορούμε όμως να διαπιστώσουμε ότι: η άνοδος των τιμών στα ακίνητα προέρχεται από την άνοδο της ζήτησης, η οποία δεν τροφοδοτήθηκε ούτε από τη μικρή μερίδα μεταναστών που αγόρασαν διαμερίσματα σε συνοικίες του κέντρου¹⁷, ούτε από αύξηση του πληθυσμού· επίσης, οι κάτοικοι των αστικών κέντρων δεν μετακινήθηκαν σε κατοικίες 2,6 φορές μεγαλύτερες, ούτε αυξήθηκε το διαθέσιμο εισόδημα -με δεδομένο τον πληθωρισμό του ευρώ. Συγχρόνως, το αρμόδιο όργανο εποπτείας των τιμών, η ΤτΕ, στις μελέτες που δημοσίευε κατέληγε στο συμπέρασμα ότι οι τιμές είναι κανονικές¹⁸ και οι αντικειμενικές αξίες που ανακοινώνονταν από το Υπ. Οικονομικών επικύρωναν τις αυξήσεις. Επομένως ο συνδυασμός της ψευδαίσθησης της άενας ανάπτυξης με την ευκολία πρόσβασης σε πιστώσεις χωρίς την αντίστοιχη αύξηση των μισθών, οδήγησαν σε στρεβλώσεις την αγορά ακινήτων, δηλαδή σε «φούσκα».

Το χωρικό αποτύπωμα αυτής της δυναμικής ήταν η άνθηση της οικοδομής, η ανέγερση χιλιάδων κατοικιών, η εξάπλωση της αστικής διάχυσης και η προαστιοποίηση άλλοτε αραιοκατοικημένων περιοχών δίπλα στον αστικό ιστό της Αθήνας¹⁹. Η εκτίμηση της ΠΟΜΙΔΑ²⁰ στα τέλη του 2008 ήταν πως το πλεόνασμα προσφοράς κατοικιών ήταν περίπου 200.000 κατοικίες σε όλη την επικράτεια και ήδη από τα τέλη του 2007 η κτηματαγορά χαρακτηριζόταν «παγωμένη», με στασιμότητα στις μεταβιβάσεις, μεγάλη προσφορά και περιορισμένη ζήτηση, όταν στις αρχές του ίδιου έτους οι αγοραπωλησίες ακινήτων πραγματοποιούνταν «με αμείωτη ένταση»²¹. Για το κέντρο της Αθήνας, το αδιάθετο στεγαστικό απόθεμα, εκτός από τις απούλητες νεόδμητες κατοικίες,

---

¹⁷ Για τη δεκαετία 2000-2010, περίπου το 7% των αγοραστών κατοικίας είναι μετανάστ(ρι)ες. Δ. Μπαλαμπανίδης, «Η πρόσβαση των μεταναστών στην ιδιοκατοίκηση (2000-2010): Βασικά σχήματα «οριζόντιου» και «κάθετου» εθνοτικού στεγαστικού διαχωρισμού στον Δήμο Αθηναίων.», www.athenssocialatlas.gr

¹⁸ www.bankofgreece.gr/BoGDocuments/ΑΓΟΡΑ_ΑΚΙΝΗΤΩΝ.pdf

Το συμπέρασμα ότι οι τιμές των ακινήτων ήταν κανονικές προέκυψε από το επιχείρημα ότι τα ενοίκια κυμαίνονταν σε κανονικά επίπεδα, σε σχέση και με την ευρωπαϊκή αγορά (ετήσια απόδοση 3-4%). Η αγορά ενός ακινήτου όμως θεωρείτο κερδοφόρα επένδυση γιατί με τη συνεχή άνοδο των τιμών, το κέρδος θα προερχόταν από τη μεταπώληση. Εν ολίγοις, η στέγη αντιμετωπιζόταν ως επένδυση και το αν ο επενδυτής (π.χ. μέσος εργαζόμενος) θα ήταν σε θέση να αποπληρώσει με συνέπεια για τα επόμενα 30 χρόνια θεωρείτο δεδομένο..

¹⁹ Από στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας, την πενταετία 2003-2007 εκδόθηκαν 4.746 νέες άδειες στη Βόρεια Αττική.

²⁰ Πανελλήνια Ομοσπονδία Ιδιοκτητών Ακινήτων

²¹ «Οι νέοι φόροι 'θολώνουν' το τοπίο της κτηματαγοράς», του Ντ. Σιωμόπουλου, (04.03.2007), Το Βήμα: Οικονομία και «Παγωμένη η κτηματαγορά, αλλά οι τιμές δεν υποχωρούν», του ίδιου, (25.10.2007), Το Βήμα: Οικονομία

αποτελείτο και από τις κενές κατοικίες σε κτίρια εγκαταλελειμμένα και σε κακή κατάσταση και τα ανοίκιαστα διαμερίσματα. Η απογραφή του 2001 έδειξε ότι το 27% του συνόλου των κατοικιών του Δήμου Αθηναίων είναι κενές (108.458 κενές κατοικίες σε σύνολο 398.132 κατοικιών), ενώ για το 2011 η εικόνα που έχουμε είναι ότι το 31% επί του συνόλου είναι κενές (133.993 κενές σε σύνολο 427.825 κατοικιών)²².

Όσον αφορά τους εμπορικούς χώρους, σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε από την ΠΟΜΙΔΑ και δημοσιεύτηκε τον Μάιο του 2007 με τίτλο «Αδιάθετοι επαγγελματικοί χώροι», η εκτίμηση ήταν ότι την τελευταία δεκαετία (1995-2006) υπήρχε κρίση των μικρών εμπορικών καταστημάτων - μείωση δηλαδή του ρυθμού αύξησης του όγκου και κατ' επέκταση του μεριδίου της πίτας-, με ένταση του φαινομένου την περίοδο 2000-2006. Κύριο αίτιο θεωρείτο η ανάπτυξη μεγάλων πολυεθνικών αλυσίδων και πολυκαταστημάτων. Η διαθεσιμότητα των κενών καταστημάτων στο εμπορικό κέντρο της Αθήνας την περίοδο εκείνη²³ ήταν 13,4%, με καταγραφή χώρων σε προσόψεις κτιρίων και όχι εντός στοών²⁴. Στην επιμέρους καταγραφή δρόμων φαίνεται ότι υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση στα ποσοστά διαθεσιμότητας μεταξύ κυρίων και δευτερευουσών οδών, επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνταν στο λιανεμπόριο και επιχειρήσεων με προσανατολισμό στο χονδρεμπόριο και ανάμεσα σε παραδοσιακές επαγγελματικές πιάτσες και πιάτσες που διαλύθηκαν ή η εμπορική τους δραστηριότητα δεν παρουσίαζε πλέον κανένα ιδιαίτερο χαρακτήρα²⁵. Ειδικό βάρος αναφορικά με τη διαχρονική εξέλιξη του δείκτη διαθεσιμότητας, έχει η επισήμανση ότι οι αλλοδαποί επιχειρηματίες, σε συγκεκριμένες περιοχές απορροφούν περισσότερο από το 50% του αποθέματος. Για παράδειγμα, στο τρίγωνο Αθηνάς, Ερμού, Πειραιώς και κυρίως στο τομέα Αθηνάς, Σοφοκλέους Πειραιώς, Ευριπίδου, η απορρόφηση χώρων καταστημάτων από αλλοδαπούς επιχειρηματίες κινείται στα επίπεδα του 80%. Στο ίδιο συμπέρασμα για τη σημαντική συμβολή των μεταναστών στην αναχαίτιση των τάσεων αποδυνάμωσης λειτουργιών της πόλης, κατέληξε και επιτόπια καταγραφή σε

---

²² <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SAM05/2011>

Απογραφή Πληθυσμού-Κατοικιών 2011. Πίνακας Β18. Κανονικές κατοικίες κατά κατάσταση κατοικίας.

²³ Για το Β' εξάμηνο του 2007 το ποσοστό ανέρχεται στο 13,8%, για το Α' εξ. του 2008 στο 15,1% και για το Β' εξ. στο 16,2%. Έρευνα για τις εμπορικές μισθώσεις από ΠΟΜΙΔΑ και Εμπορικό Σύλλογο Αθηνών που δημοσιεύτηκε στο άρθρο «Ξεπέρασαν το 16% τα άδεια εμπορικά καταστήματα», του Ν.Χ. Ρουσάνογλου (27.01.2009), Καθημερινή: Οικονομία: Επιχειρήσεις

²⁴ Ο συνυπολογισμός και των καταστημάτων αυτών στο συνολικό δείγμα, διαμορφώνει τον σχετικό δείκτη σε ποσοστό που υπερβαίνει το 15%.

²⁵ Κενό απόθεμα ανά δρόμο: Πανεπιστημίου 3,1%, Σταδίου 17,1%, Ερμού 10,4%, Αιόλου 25,8%, Αθηνάς 17,3%, Κολοκοτρώνη 6,5%, Αγ. Ειρήνης 60%, Καραγ. Σερβίας 2,8%, Λέκκια 8,7%, Πραξιτέλους 7,9%, Βύσσης 9,1%, Ρόμβης 23,3% κ.ά.

δρόμους της Κυψέλης και του Μεταξουργείου που πραγματοποιήθηκε πέντε χρόνια αργότερα, μέσα στην κρίση, στο διάστημα μεταξύ Ιουνίου 2012 και Φεβρουαρίου 2013²⁶.

Η συγκυρία της κρίσης επέδρασε καταλυτικά στην αγορά ακινήτων. Η οικοδομή κατάρρευσε²⁷, το ποσοστό των κλειστών καταστημάτων στο κέντρο υπερδιπλασιάστηκε²⁸, η ζήτηση στην κατοικία έπεσε στο 50-70% και οι τιμές αγοράς και μίσθωσης μειώθηκαν και για την οικιστική αγορά, και για τους γραφειακούς χώρους και για το λιαν εμπόριο (με διαφορετική ανθεκτικότητα κατά περίπτωση ωστόσο). Τελικά, η κρίση ενέτεινε τις τάσεις που είχαν αναδυθεί λίγα χρόνια νωρίτερα, των οποίων οι ρίζες βρίσκονται στους μετασχηματισμούς που είχαν προηγηθεί στη «χρυσή δεκαετία».

- Πολιτικές αποκέντρωσης

Οι πολιτικές αποκέντρωσης της πρωτεύουσας εφαρμόστηκαν με τον ίδιο απρογραμμάτιστο τρόπο που πυκνοδομήθηκε το κέντρο της. Η πρώτη φάση της πραγματοποιήθηκε από τα τέλη του '70 και μετά όταν τα κοινωνικά στρώματα που επωφελήθηκαν από την υπέρμετρη οικοδόμηση του κέντρου, άρχισαν να κινούνται προς τα προάστια. Το άδειο οικιστικό απόθεμα όμως μετά από λίγα χρόνια ξανα-αξιοποιήθηκε, σε μεγάλο ποσοστό, με την εγκατάσταση των μεταναστευτικών ομάδων που εισέρευσαν τη δεκαετία του '90. Οι τάσεις φυγής των λίγο παλαιότερων κατοίκων του κέντρου από αυτό συνεχίστηκαν και την επόμενη δεκαετία, σηματοδοτώντας την περίοδο αυτή με τη διάχυση κατοικίας και οικονομικών δραστηριοτήτων σε όλη την Αττική. Η οικιστική έκρηξη της πόλης τροφοδοτήθηκε από την κατασκευή νέων υποδομών και μεγάλων κυκλοφοριακών έργων στην περιφέρεια της πόλης, τη μετακίνηση μεγάλων επιχειρήσεων κατά μήκος βασικών οδικών αξόνων με λογική *laissez faire* και τη δραστηριοποίηση μεγάλων κατασκευαστικών εταιρειών σε συγκροτήματα εμπορίου, ψυχαγωγίας και γραφείων στις παρυφές της Αθήνας, πάλι στην ίδια λογική. Τα παραπάνω συνέβησαν σε ένα διάστημα περίπου εικοσιπέντε ετών, με κορύφωση την περίοδο προετοιμασίας των Ο.Α.. Ο πιο καταλυτικός παράγοντας ήταν οι νέοι μεγάλοι άξονες και τα συγκοινωνιακά έργα, δηλαδή η ανάπτυξη του μεταφορικού συστήματος στο λεκανοπέδιο.

Θεωρητικά, το θεσμικό υπόβαθρο της αστικής ανάπτυξης ήταν το Ρ.Σ.Α/'85, βασικός στόχος του οποίου ήταν ««η ανάσχεση της διόγκωσης των οικονομικών δραστηριοτήτων και ο αναπροσανατολισμός των επενδύσεων στην περιφέρεια της χώρας». Παρά τις δεδηλωμένες

---

²⁶ Δ. Μπαλαμπανίδης, Γ. Πολύζου, (2013) «Αναχαιτίζοντας τάσεις εγκατάλειψης του αθηναϊκού κέντρου: η παρουσία των μεταναστών στην κατοικία και τις επιχειρηματικές δραστηριότητες.», www.athenssocialatlas.gr

²⁷ «Κατάρρευση της οικοδομής προκάλεσαν η κρίση και τα Μνημόνια», του Μ. Δρεττάκη, (23.02.2014), Αυγή: Απόψεις

²⁸ 29,6% στο κέντρο της Αθήνας, καταγραφή ΕΣΣΕ για το Α'εξ. 2012.

προθέσεις, στην πράξη ο ρυθμιστικός σχεδιασμός ουσιαστικά ακυρώθηκε, καθώς οι παρεμβάσεις που υπαγορεύθηκαν από πολιτικές επιλογές και την οικονομική συγκυρία (π.χ. αεροδρόμιο στα Σπάτα, Αττική οδός) και υλοποιήθηκαν έξω από τους στόχους, κατευθύνσεις και ορίζοντα του ρυθμιστικού, σε συνδυασμό με τα χαρακτηριστικά του συστήματος χωρικού σχεδιασμού (εκτός σχεδίου δόμηση και παρόδια δόμηση), επέτρεψαν και ενίσχυσαν τη διάχυση οικιστικών και παραγωγικών δραστηριοτήτων σε ολόκληρη την Αττική (π.χ. εποικισμός Μεσογείων). Τα μεγάλα έργα στρατηγικής σημασίας έργα που προώθησε το κράτος ερήμην του Ρ.Σ.Α./’85 ακολουθήθηκαν από τις αποσπασματικές χωροθετήσεις ιδιωτών «στα κενά του νόμου». Τα αίτια της ρήξης της Διοίκησης με το σύστημα σχεδιασμού θα πρέπει αναζητηθούν στην επικράτηση νεοφιλελεύθερων πολιτικών και τις νέες μορφές παγκοσμιοποιημένης διακυβέρνησης που εισάγουν τα μεγάλα μητροπολιτικά κέντρα σε ένα φρενήρη ρυθμό ανάπτυξης προκειμένου να γίνουν διεθυντικά κέντρα υψηλότερου επιπέδου, δηλαδή να μπορούν να διαχειρίζονται και να ελέγχουν οικονομικά και πολιτικά έναν ευρύτερο χώρο, ασκώντας μια συνολική εποπτεία: να κατανέμουν τα έσοδα, τις πιστώσεις, τις παραγωγικές δραστηριότητες. Η Αθήνα προκειμένου να είναι «ανταγωνιστική», με «διεθνή προσανατολισμό» και «αναπτυξιακή προοπτική», ευθυγραμμίστηκε με αυτή την κατεύθυνση.

Στο επίπεδο των δημοσίων και διοικητικών χρήσεων, η φυγοκεντρική αυτή τάση εκφράστηκε από τη σταδιακή απομάκρυνση κτιρίων όπως του Υπ. Παιδείας στο Μαρούσι, του Εφετείου και του Ειρηνοδικείου, του Χρηματιστηρίου Αθηνών (από τη Σοφοκλέους στην λεωφ. Αθηνών) και πανεπιστημιακών ιδρυμάτων (ΕΚΠΑ και ΕΜΠ στου Ζωγράφου), (Ντρούκα, 2014:13). Η πρακτική αυτή εξακολουθεί να ασκείται έως σήμερα, καθώς βρίσκεται σε φάση υλοποίησης και η απομάκρυνση πνευματικών και πολιτιστικών θεσμών (Λυρική σκηνή και Εθνική βιβλιοθήκη στο Φάληρο). Το εμφανές αποτέλεσμα είναι η δημιουργία κενών στον αστικό ιστό του κέντρου, με ό,τι η απουσία των λειτουργιών αυτών συνεπάγεται για τη δυναμική και τις καθημερινότητές του.

- Αναδιαρθρώσεις στον τομέα του εμπορίου και της αναψυχής

Το λιανικό εμπόριο είναι συνυφασμένο με τη λειτουργία της πόλης και την καθημερινότητα των κατοίκων της. Καθορίζει κεντρικότητες, διαμορφώνει τη ζωή της πόλης και συμβάλει στην ελκυστικότητα και τη ζωτικότητα της. Η εμπορική δραστηριότητα στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας γνώρισε τρεις βασικές αναδιαρθρώσεις που καθόρισαν και καθορίζουν το χωροταξικό, εργασιακό και καταναλωτικό της τοπίο. Η πρώτη λαμβάνει χώρα από τα τέλη του 1970 ως τις αρχές του ’90 και αφορά την έλευση πολυεθνικών αλυσίδων ντόπιου και ξένου κεφαλαίου και την ανάπτυξη πολυκαταστημάτων στο κέντρο και στα προάστια. Η δεύτερη είναι η εμφάνιση εμπορικών κέντρων

τύπου mall και εμπορικών αναπτύξεων μεγάλης οργανωμένης δομής²⁹, με χρονιά ορόσημο το 2005. Η τελευταία αναδιάρθρωση βρίσκεται εν τω γίνεσθαι και αφορά τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στο εμπόριο και στη χωρική του διάρθρωση.

Οι πολυεθνικές αλυσίδες μετέβαλαν σταδιακά το εμπορικό υπόδειγμα προς μια συγκεντρωτική κατεύθυνση με αποτέλεσμα αφενός την ισχυροποίηση κεντρικών αξόνων και την ανατίμηση των μισθωμάτων και της αξίας των ακινήτων σε αυτούς, αφετέρου τη συρρίκνωση και το κλείσιμο πολλών μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Οι πυκνώσεις που σχηματίστηκαν στα σημεία αυτά με την συνακόλουθη ανατίμηση, διαμόρφωσαν ένα τοπίο όπου όποια επιχείρηση δεν μπορούσε να ανταπεξέλθει το κόστος του να εδράζεται σε έναν δυνατό καταναλωτικό πόλο, με τα αντίστοιχα οφέλη, απομακρύνθηκε εκτός του πυρήνα της εμπορικής πιάτσας. Το αντίκτυπο στην απασχόληση ήταν ο εντυπωσιακός μετασχηματισμός των μικροεπιχειρηματιών-εργοδοτών και της αυτοαπασχόλησης σε μισθωτή εργασία (Αρανίτου, Σαγιάς, 2011).

Οι μεγάλες επενδύσεις σε εμπορικά κέντρα στην περιφέρεια ακολούθησαν τα μητροπολιτικά πρότυπα διασκορπισμού του εμπορίου, λειτουργώντας ανταγωνιστικά ως προς το εμπορικό κέντρο του μητροπολιτικού συγκροτήματος λόγω της υπερτοπικής εμβέλειας τους. Ο συνδυασμός ψυχαγωγίας με ψώνια (food-fun-fashion) μετέτρεψαν σημαντικά τις καταναλωτικές συνήθειες και τον τρόπο διάθεσης του ελεύθερου χρόνου (Αρανίτου, Σαγιάς, 2011). Ως αποτέλεσμα, κατά την 5ετία 2005-2010 αφαιρέσαν ένα μεγάλο μέρος του «κοινού» και της δραστηριότητας του κέντρου.

Η τρίτη αναδιάρθρωση στον εμπορικό χώρο ήταν –και είναι– το κύμα της οικονομικής κρίσης με την οποία ήρθε αντιμέτωπο αναπόφευκτα και το κέντρο της πόλης. Η κρίση έπληξε τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, όχι μόνο στο εμπόριο αλλά και στη βιοτεχνία και τις υπηρεσίες, με ορατά αποτελέσματα από πολύ νωρίς: κλειστά μαγαζιά και κενοί χώροι όχι μόνο στο επίπεδο κίνησης των πεζών αλλά και εντονότερα στους ορόφους ενός κτιριακού αποθέματος που απαξιώνεται. Αυτό οδήγησε στη δραματική μείωση της απασχόλησης, που σημαίνει ότι «από τους ανθρώπους που κινούνται στο κέντρο της πόλης άρχισε να λείπει ο κόσμος της εργασίας και, αλυσιδωτά, πολλές λειτουργίες που συνδέονταν με την καθημερινή παρουσία του» (Βαΐου, 2010). Ωστόσο θα πρέπει να προσθέσουμε, ότι δύο είδη εμπορίου έδειξαν ανθεκτικότητα: το χονδρικό εμπόριο των μεταναστών, το οποίο παρασύρει θετικά και το γειτονικό τοπικό εμπόριο των γηγενών, όπως και το λαϊκό φθηνό εμπόριο³⁰.

---

²⁹ Π.χ. “Village Shopping and More” στον Ρέντη, εκπαιδευτικό χωριό “McArthurGlen” στα Σπάτα.

³⁰ Ν. Μπελαβίλας, Π. Πρέντου, (2013) «Τα εγκαταλελειμμένα κτήρια και τα ξενοίκιαστα εμπορικά καταστήματα. Το χωρικό σχήμα της κρίσης», www.athenssocialatlas.gr

Στα πλαίσια της αναδιάρθρωσης που συμβαδίζει χρονικά με την κρίση, μία μεταλλαγή που καταγράφεται από νωρίς είναι η αύξηση των επιχειρήσεων εστίασης (καφέ, μπαρ, αναψυκτήρια, εστιατόρια). Σύμφωνα με τα στοιχεία του Γενικού Εμπορικού Μητρώου Επιχειρήσεων³¹, το 2013 ο αριθμός των εταιρειών εστίασης που άνοιξαν στη χώρα σημείωσε αύξηση της τάξης του 53% σε σχέση με το 2011. Το 2014³² και το 2015, οι τομείς εστιατορίων και παροχής ποτών (μπαρ, καφετέριες) ήταν οι πρώτοι σε ενάρξεις. Στο ίδιο διάστημα, πολύ υψηλός είναι και ο αριθμός διαγραφών των επιχειρήσεων του κλάδου. Η εγγραφή αυτής της κινητικότητας στον χώρο εμφανίζει μια ρευστότητα επειδή πολλές από τις παραπάνω επιχειρήσεις δεν επιβιώνουν και κλείνουν σε σύντομο χρονικό διάστημα³³, ταυτόχρονα όμως αποτυπώνει την αλλαγή των χρήσεων στα άδεια κελύφη που αφήνουν τα εμπορικά καταστήματα και οι μικρές βιοτεχνίες, η οποία έγινε εμφανής από την αρχή της κρίσης.

- Ιδιωτικοποίηση δημόσιου χώρου από επιχειρήσεις διασκέδασης

Ένα ζήτημα που έγινε αρχικά ορατό με τη διεξαγωγή των ολυμπιακών αγώνων, συνεχίστηκε σταθερά ως την αρχή της κρίσης και έκτοτε κλιμακώνεται όλο και πιο επιθετικά, είναι η ιδιωτικοποίηση του δημόσιου χώρου από επιχειρήσεις διασκέδασης. Ένας βασικός λόγος που συμβαίνει αυτό ειδικά στο κέντρο, σχετίζεται με τα άδεια κελύφη που αφήνει πίσω της η κρίση στο λιανεμπόριο και τη μεταποίηση, τα οποία λόγω της στασιμότητας στην αγορά δεν αντικαθίστανται από ίδιες χρήσεις και μάλιστα τείνουν να συγκεντρώνονται δημιουργώντας έρημα σημεία σε προνομιακούς αστικούς συντελεστές, όπως πλατείες και πεζόδρομους, που αποτελούν πρόσφορο πεδίο για πιάτσες αναψυχής. Η «μονοκαλλιέργεια» των χρήσεων αυτών που εγκαθίστανται στα κενά, από τη μια ευνοεί την περαιτέρω συγκέντρωση (βλ. Γιάζι, Ψυρρή, πλατεία Καρύτση, πλατεία Αγ. Ειρήνης), από την άλλη διώχνει τους κατοίκους και άλλες δραστηριότητες, είτε λόγω ανατίμησης των ακινήτων όπως είδαμε παραπάνω, είτε γιατί η καθημερινότητά τους γίνεται αφόρητη από την ανεξέλεγκτη όχληση. Συγχρόνως, ο δημόσιος χώρος νοσηματοδοτείται υπό το πρίσμα της εμπορευματοποίησης –κατ’ αναλογία της θεματοποίησης– και ταυτίζεται συμβολικά και λειτουργικά

---

³¹ http://www.businessportal.gr/search_1.php

³² «Τα επίσημα στοιχεία της Γ.Γ. Εμπορίου καταδεικνύουν ότι σε σύνολο 611 τομέων επιχειρηματικής δραστηριότητας, η μεγαλύτερη κινητικότητα μέσα στο 2014 παρατηρείται στις «δραστηριότητες υπηρεσιών εστιατορίων και κινήτων μονάδων εστίασης», αλλά και στις «δραστηριότητες παροχής ποτών».» «Επενδυτές του... καφέ και του φούρνου», του Θ. Τσίρου (12.10.2014), Καθημερινή: Επικαιρότητα, Ελλάδα.

³³ «Σύμφωνα με τους ειδικούς, στην εστίαση και στα μπαρ, στρέφεται μεγάλο μέρος της λεγόμενης «επιχειρηματικότητας ανάγκης». Μισθωτοί που έχασαν τη δουλειά τους και εισέπραξαν την αποζημίωσή τους, εργαζόμενοι που συνταξιοδοτήθηκαν και πήραν το εφάπαξ, αποφασίζουν να επενδύσουν –πολλές φορές επιλέγοντας και τον δρόμο του franchising– προκειμένου να εξασφαλίσουν εισόδημα για τους ίδιους αλλά και τα μέλη των οικογενειών τους που συνήθως είναι είτε άνεργα είτε απασχολούνται μερικώς με πολύ χαμηλές αμοιβές. Τέτοιου είδους επενδυτικές κινήσεις συνήθως δεν αποδεικνύονται επιτυχημένες και αυτό δικαιολογεί και τον πολύ μεγάλο αριθμό 'λουκέτων'.», «Επενδυτές του... καφέ και του φούρνου», του Θ. Τσίρου (12.10.2014), Καθημερινή: Επικαιρότητα, Ελλάδα.

με την κατανάλωση. Η ανορίωτη επέκταση των τραπεζοκαθισμάτων καλλιεργεί και εμπεδώνει την αντίληψη ότι η χρήση και η δράση στον δημόσιο μπορεί να γίνεται με συγκεκριμένους όρους και για συγκεκριμένους, επιθυμητούς χρήστες.

- Συμπεράσματα

Οι μετασχηματισμοί που εξετάσαμε εξελίχθηκαν σε μια πορεία δεκαετιών είτε σε περιόδους ήπιας μετάβασης με μεγάλη διάρκεια είτε σε χρονικά σύντομες φάσεις με τα φαινόμενα να αποκτούν μεγαλύτερη ένταση. Το κέντρο διεκδικείται από υποκείμενα και φορείς με άνισες σχέσεις εξουσίας και αντικρουόμενα συμφέροντα. Και παρότι κάποιοι φορείς (κράτος, κεφάλαιο) εμφανίζονται να κατέχουν πιο κεντρική θέση και ασφαλώς διαθέτουν δύναμη και ισχυρή “φωνή”, ενώ άλλοι είναι λιγότεροι ορατοί, με περιορισμένη και συχνά διαμεσολαβούμενη “φωνή” (μετανάστες, ευπαθείς ομάδες), μπορούμε να πούμε ότι οι μετασχηματισμοί αυτοί δεν είναι το νομοτελειώδες αποτέλεσμα μιας κεντρικής ρύθμισης με μοναδικούς παίκτες τους πιο ισχυρούς, αλλά ένα σύνολο πολύπλευρων διαδικασιών στις οποίες αν και κάποιοι διαθέτουν πρωταγωνιστικό ρόλο δεν ελέγχουν συνολικά το πεδίο. Γι’ αυτό και ως το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης δεν κλονίστηκε σοβαρά ούτε η πολυλειτουργικότητα του κέντρου, που εξέπεμπε έναν χαρακτήρα ιδιαίτερα ζωντανής πόλης, ούτε η κοινωνική πολυσυλλεκτικότητα, ούτε η συνοχή της δομής του. Το κέντρο δεν υπήρξε πεδίο εγκαθίδρυσης αυστηρών διαχωρισμών και επιβολής αλλά δημιουργίας νέων δυναμικών ισορροπιών στο χώρο.

Το κρίσιμo τοπίο προσέθεσε ένταση στις ισορροπίες αυτές και κάποιες νέες μεταλλαγές άρχισαν να διαφαίνονται από το 2008 και μετά στο αθηναϊκό κέντρο. Περιοχές όπως ο Άγ. Παντελεήμονας εμφάνισαν έντονο πρόβλημα μετασχηματισμού (με τις επιτροπές κατοίκων και την άνοδο της Χ.Α.) που άρχισε να εκδηλώνεται στο δημόσιο χώρο με περιπολίες, καθιστώντας τον άβατο και γι’ αυτό επίδικo για μέρος των κατοίκων της, κυρίως τους μετανάστες, την ώρα που η φιλολογία των ΜΜΕ αναφερόταν στο άβατο των Εξαρχείων κλπ. Ταυτόχρονα, οι μετακινούμενες πιάτσες του οργανωμένου εγκλήματος και οι μαφίες που αποτελούν μια γεωγραφία που έτσι κι αλλιώς δεν είναι παγιωμένη στο χώρο, τα τελευταία χρόνια εμφανίστηκαν με μεγαλύτερη ρευστότητα. Η κατεδάφιση του ήδη ανεπαρκούς κράτους πρόνοιας και οι πολιτικές λιτότητας/φτωχοποίησης ενέτειναν τη φτώχεια, συνθλίβοντας τις πιο αδύναμες ομάδες με αποτέλεσμα να «ανακαλυφθούν» στο κέντρο θύλακες κοινωνικού αποκλεισμού. Σε συνδυασμό με το πώς εξελίσσονται οι μετασχηματισμοί που αναλύσαμε προηγουμένως, το ερώτημα που αναδύεται είναι αν η ένταση αυτή, διαβρώνει σημαντικές πλευρές της αθηναϊκής κεντρικότητας, δηλαδή αυτές που έχουν να κάνουν με την ετερογένεια και την πολυπλοκότητα, την πολυλειτουργικότητα, την κοινωνική πολυσυλλεκτικότητα.

Το διάστημα 2010-2012, ο Τύπος ασχολήθηκε εκτεταμένα με το κέντρο με συνεχείς αναφορές στις εντάσεις που παρήγαγε η κρίση και στην χωροποίηση τους. Η υψηλή ιεράρχηση της κρίσης στο κέντρο στη μηνιακή ατζέντα, δεικνύει το ειδικό βάρος του ως αντικείμενο διεκδίκησης και σύγκρουσης πλήθους φορέων και υποκειμένων. Παρακάτω θα εξετάσουμε πώς προσεγγίστηκε το ζήτημα της κεντρικότητας από τους αρθρογράφους, επιχειρώντας να αποκωδικοποιήσουμε την οπτική τους.

5 | μεθοδολογική προσέγγιση

- ο Τύπος

Ο Τύπος αποτελεί ένα ισχυρό εργαλείο διατήρησης της συμβολικής τάξης. Τα έντυπα μέσα δεν διαθέτουν πλέον την ίδια δύναμη με την τηλεόραση, παραμένουν όμως ένα από τα κύρια μέσα ενημέρωσης και διαμόρφωσης της κοινής γνώμης. Βέβαια, στη σημερινή κατάσταση είναι μάλλον ξεπερασμένο να μιλάμε για την «τέταρτη εξουσία» και πιο δόκιμο, για την επικυριαρχία την οποία ασκούν οι μηχανισμοί ενός δημοσιογραφικού πεδίου ολοένα περισσότερο υποταγμένου στις απαιτήσεις της αγοράς (αναγνωστών και διαφημιζόμενων), καταρχήν στους δημοσιογράφους και κατόπιν, και εν μέρει διαμέσου τους, στα διαφορετικά πεδία πολιτισμικής παραγωγής, στο νομικό πεδίο, στο επιστημονικό πεδίο (Bourdieu, 1998:100). Όταν ανοιχθεί ένα θέμα στον Τύπο, στον διαμεσολαβημένο αυτό λόγο³⁴, -που ανάλογα με το μέσο μπορεί να είναι κυρίαρχος-, αυτομάτως καθίσταται δημόσιο και ο λόγος που εκφέρεται αποκτά διαμεσολαβητικό και συμβολικό χαρακτήρα και ταυτόχρονα επηρεάζει τη νοηματοδότηση όρων, χρωματίζει και ιεραρχεί ζητήματα, δημιουργεί παραστάσεις, τοποθετεί πρόσημο. Θα επιμείνουμε λίγο στο γιατί ο δημοσιογραφικός λόγος είναι διαμεσολαβημένος. Οι διάφορες εξουσίες και ειδικά τα κυβερνητικά κλιμάκια επενεργούν όχι μόνο μέσω των οικονομικών καταναγκασμών αλλά επίσης μέσω όλων εκείνων των πιέσεων τις οποίες εξουσιοδοτεί το μονοπώλιο της νόμιμης πληροφόρησης: «των επίσημων πηγών». Επιπλέον, η αρμοδιότητα που περιβάλλει τις ανώτερες αρχές του κράτους, να ορίζουν μέσω των πράξεων, των αποφάσεων και των παρεμβάσεών τους εντός του δημοσιογραφικού πεδίου (συνεντεύξεις, ενημερώσεις τύπου κλπ.), τα θέματα της ημερήσιας διάταξης και την ιεραρχία των γεγονότων που επιβάλλονται στις εφημερίδες, έχει εξαιρετική συμβολική σημασία (Bourdieu, 1998:103).

Έχοντας τα παραπάνω κατά νου, ας δούμε πως προσεγγίσαμε τον έντυπο λόγο.

- μεθοδολογία

Η έρευνα πραγματοποιείται μέσα από άρθρα της εφημερίδας “Καθημερινή”, η οποία είναι εθνικής εμβέλειας και κατά τη διάρκεια του διαστήματος 2010-2012 είχε τη μεγαλύτερη μέση ημερήσια κυκλοφορία, όπως προκύπτει από τα αντίστοιχα δελτία κυκλοφορίας που

---

³⁴ «Ο βαθμός αυτονομίας ενός οργάνου διάδοσης καταμετράται αναμφίβολα με βάση το μερίδιο των εσόδων του, τα οποία προέρχονται από τη διαφήμιση και από την ενίσχυση του κράτους (με τη μορφή διαφήμισης ή επιχορηγήσεων), καθώς επίσης και με βάση το βαθμό συγκέντρωσης των διαφημιζόμενων. Όσον αφορά το βαθμό αυτονομίας ενός συγκεκριμένου δημοσιογράφου, εξαρτάται καταρχήν από το βαθμό συγκέντρωσης του τύπου, κατόπιν από τη θέση της εφημερίδας του μέσα στο χώρο των εφημερίδων, δηλαδή από την απόστασή της από το ‘διανοούμενο’ πόλο ή από τον ‘εμπορικό’ πόλο, στη συνέχεια από τη θέση του μέσα στην εφημερίδα και τέλος, από την ικανότητά του για αυτόνομη παραγωγή της πληροφόρησης». Bourdieu, P. (1998[1996]), *Η επικυριαρχία της δημοσιογραφίας* στο Για την τηλεόραση, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα.

δημοσιοποιούνται από την Ένωση Ιδιοκτητών Ημερήσιων Εφημερίδων (βλ. παράρτημα). Η «Καθημερινή» είναι πρωινή ημερήσια εφημερίδα της κεντροδεξιάς με μεγάλη απήχηση στο νεοφιλελεύθερο [neoliberal] και (νέο)συντηρητικό [neoconservative] χώρο. Ωστόσο, παρά τη γενική ιδεολογική γραμμή που ακολουθεί, η αρθρογραφία της διαμορφώνεται εντός ενός πλαισίου που περιλαμβάνει τη συνέργεια πολλαπλών υποκειμένων, -εκδοτών, διευθυντών, δημοσιογράφων, ανεξάρτητων αρθρογράφων, ακαδημαϊκών- των οποίων οι απόψεις βρίσκονται σε αλληλεπίδραση, ενίοτε και σε σύγκρουση. Δεδομένου ότι στελεχώνεται και με κάποιους (λίγους) συντάκτες από ριζοσπαστικούς πολιτικούς χώρους, ο λόγος της δε μπορεί εύκολα να χαρακτηριστεί ενιαίος. Το γεγονός αυτό ίσως να ερμηνεύει και τα υψηλά ποσοστά κυκλοφορίας της εφημερίδας αλλά και την απήχηση της σε ένα πιθανόν ετερόκλητο αναγνωστικό κοινό. Η επιλογή της Καθημερινής ως αποκλειστική πηγή άντλησης των άρθρων αιτιολογείται παρακάτω.

Η διαδικασία που ακολουθήθηκε είναι η εξής: αρχικά έγινε μία προέρευνα προκειμένου να εντοπιστούν δημοσιεύματα –όχι μόνο άρθρα- σχετικά με το κέντρο της Αθήνας για το διάστημα 2010-2014. Η χρονική αφετηρία του 2010 αποφασίστηκε λόγω της μεγάλης παραγωγής από τη διοίκηση μελετών και πορισμάτων για το κέντρο και της επίσημης ανακοίνωσης της κρίσης από την πολιτική εξουσία. Η πρόσβαση στα δημοσιεύματα έγινε μέσω του διαδικτύου. Οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν ήταν η Καθημερινή, η Ελευθεροτυπία και η Εφημερίδα των Συντακτών, δηλαδή εθνικής εμβέλειας εφημερίδες με μεγάλη κυκλοφορία που ανήκουν σε διαφορετικούς ιδεολογικούς χώρους. Και τα τρία έντυπα διαθέτουν μηχανές αναζήτησης των άρθρων τους, όπου επιλέγοντας την «έντυπη έκδοση» και τοποθετώντας λέξεις-κλειδιά προκύπτουν αποτελέσματα που ταξινομούνται με βάση τη σχετικότητα ή τον χρόνο δημοσίευσης. Στο σημείο αυτό εμφανίστηκαν τεχνικά προβλήματα που δυσκόλευαν την έρευνα. Συγκεκριμένα, η μηχανή αναζήτησης της Καθημερινής έχει περιορισμένες δυνατότητες και δεν πραγματοποιεί συνδυαστικό ψάξιμο αποκλείοντας άσχετα αποτελέσματα³⁵, όπως π.χ. πραγματοποιεί η Google. Για παράδειγμα, στην τοποθέτηση των λέξεων «κέντρο Αθήνας κρίση» για το διάστημα 01/01/2010 έως 31/12/2010 δίνει 3.077 αποτελέσματα³⁶. Η ταξινόμηση βάσει σχετικότητας δίνει προτεραιότητα στα άρθρα που εμπεριέχουν και τις τρεις

---

³⁵ Η ιστοσελίδα της Ελευθεροτυπίας γράφει ότι μηχανή αναζήτησης (enet.search) διαθέτει αυτή τη δυνατότητα και το αρχείο της καλύπτει το διάστημα 2001-2009. Ωστόσο, κατά την «αλίευση» άρθρων διαπιστώσαμε ότι η εφαρμογή «σύνθετη αναζήτηση» δεν λειτουργεί κι ότι εμφανίζονται άρθρα των ετών 2009-11 και 2013-14. Όμως είναι πολύ μικρός ο αριθμός τους, π.χ. στη λέξη-κλειδί «κρίση», χωρίς χρονικό περιορισμό εμφανίστηκαν 110 άρθρα, με κανένα χωρικό ενδιαφέρον. Η λέξη-κλειδί «κέντρο» εμφάνισε 23.780 αποτελέσματα. Η Καθημερινή στις ίδιες λέξεις-κλειδιά για τα ίδια έτη, εμφάνισε 32.419 και 18.406 αποτελέσματα αντίστοιχα. Αυτή η δυσλειτουργία της μηχανής αναζήτησης της Ελευθεροτυπίας που ειιάζουμε ότι οφείλεται στην πτώχευση της εκδότριας εταιρείας, σήμαινε ότι η αλίευση θα έπρεπε να πραγματοποιηθεί μέσω Google search..

Όσον αφορά την Εφ.Συν., το νέο site της «ανέβηκε» στο διαδίκτυο το Νοέμβριο του 2014.

³⁶ Στην τοποθέτηση της λέξης «κέντρο» προκύπτουν 3.068 αποτελέσματα, ενώ στις λέξεις-κλειδιά «κέντρο Αθήνας» 4.600.

λέξεις. Μετά από κάποιες δεκάδες άρθρα εμφανίζονται άρθρα με τις δύο πρώτες λέξεις (κέντρο Αθήνας), ενώ όσο ο αύξων αριθμός της κατάταξης μεγαλώνει εμφανίζονται άρθρα στα οποία βρίσκουμε μόνο μία λέξη εκ των τριών, με προτεραιότητα τη σειρά που τις έχουμε τοποθετήσει (1. κέντρο, 2. Αθήνας, 3. κρίση). Αυτό σημαίνει ότι είναι πιθανότερο τα άρθρα που σχετίζονται περισσότερο με αυτό που ερευνούμε να είναι πιο μπροστά, αλλά δεν αποκλείει ότι π.χ. το άρθρο υπ. αριθμ. 3.062³⁷ δεν ανήκει στα εντός του ενδιαφέροντός μας. Είχαμε να κάνουμε δηλαδή με έναν τεράστιο όγκο αποτελεσμάτων. Ένα άλλο ζήτημα, ήταν ότι η Ελευθεροτυπία πριν κλείσει οριστικά το Νοέμβριο του 2014 λόγω των προβλημάτων που αντιμετώπιζε, το 2012 ανέστειλε την κυκλοφορία της. Εντωμεταξύ, το Νοέμβριο του 2012 κυκλοφόρησε η Εφ.Συν. η οποία τον πρώτο καιρό, μέχρι να αναβαθμίσει την ιστοσελίδα της είχε δύσχρηστη μηχανή αναζήτησης. Είναι βέβαιο ότι η άντληση άρθρων από τρεις πηγές θα άνοιγε το πεδίο, εμπλουτίζοντας με περισσότερες οπτικές την έρευνα, όμως το κενό του 2012 στην κυκλοφορία της Ελευθεροτυπίας, η δυσλειτουργική μηχανή αναζήτησης της Εφ.Συν. και οι χρονικοί περιορισμοί στην εκπόνηση της εργασίας, οδήγησαν στην αποκλειστική επιλογή της Καθημερινής.

Μετά από μία μακρά διαδικασία αποκλεισμού δημοσιευμάτων εκτός θέματος προέκυψε ένας σχετικά μεγάλος αριθμός άρθρων που περιστρέφονταν γύρω από το αθηναϊκό κέντρο και τις επιπτώσεις της κρίσης σε αυτό γενικά. Επειδή, η συζήτηση για την κρίση του κέντρου είχε ξεκινήσει αρκετά πριν το 2010, αρχικά η προέρευνα επεκτάθηκε και λίγα χρόνια πιο πριν, για να σχηματιστεί μια εικόνα αυτής της αφήγησης από την αφετηρία της. Διαπιστώθηκε ότι η λέξη 'κρίση' εκφέρεται για το κέντρο πρώτη φορά το 2008 σε άρθρα που ασχολούνται με την εξέγερση του Δεκέμβρη, τη μείωση των πωλήσεων των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στο κέντρο και την αύξηση των κενών καταστημάτων³⁸. Ταυτόχρονα αλλάζει η **εικονογραφία** του κέντρου καθώς πολλαπλασιάζονται οι αναφορές για φαινόμενα υποβάθμισης με απόγειο το 2010. Ένα ακόμη συμπέρασμα που εξήχθη σε αυτή τη φάση της προέρευνας ήταν ότι από το 2013 και μετά, σταδιακά, η αρθρογραφία εμφανίζει μεταλλαγή σε σχέση με την προηγούμενη τριετία, αφενός γιατί η ποσότητα των σχετικών με το κέντρο άρθρων είναι εντυπωσιακά μειωμένη, αφετέρου γιατί ακόμη και σε αυτά που συσχετίζουν κρίση και κέντρο, η προσέγγιση είναι όλο και περισσότερο **αποχωρικοποιημένη**. Τα αίτια αυτής της μεταλλαγής αποτελούν από μόνα τους ένα νέο πεδίο διερεύνησης και σχολιασμού που ενδεχομένως οφείλονται και στη μεγάλη ρευστότητα της εκτεταμένης διάρκειας της κρίσης και στη βιαιότητα των αναδιαρθρώσεων που συντελούνται.

---

³⁷ «Πριν και μετά την κρίση...», Πάσχος Μανδραβέλης, 14.12.2010, ΑΠΟΨΕΙΣ. Το άρθρο χωρίς να αναφέρει πουθενά τη λέξεις Αθήνα και κέντρο, διαπραγματεύεται μεταξύ άλλων τις επιπτώσεις διαδηλώσεων και συγκεντρώσεων στον εμπορικό τζίρο.

Η μέθοδος που υιοθετήθηκε προκειμένου να περιοριστεί περαιτέρω ο αριθμός των άρθρων και να επιλεχθούν αυτά μέσω των οποίων θα αναδεικνύονταν τα ερευνητικά ερωτήματα που θέσαμε εξαρχής, βασίστηκε σε μία μεικτή τεχνική, η οποία χαρακτηρίζεται από το συνδυασμό ποσοτικών και ποιοτικών προσεγγίσεων στην ανάλυση γραπτών τεκμηρίων, δηλαδή την **ανάλυση περιεχομένου** και την **ανάλυση λόγου**. Η ανάλυση περιεχομένου είναι η διαδικασία συστηματικής και ποσοτικής περιγραφής του περιεχομένου του γραπτού λόγου προκειμένου δευτερογενές υλικό ποιοτικής φύσης να μετατραπεί σε μορφή ποσοτικών δεδομένων, με σκοπό την ερμηνεία του. Η τεχνική αυτή μας βοήθησε να φιλτράρουμε τα άρθρα βάσει συγκεκριμένων λέξεων-κλειδιών και να τα κωδικοποιήσουμε. Επειδή όμως οι ερμηνευτικές του δυνατότητες είναι περιορισμένες λόγω του ότι χαρακτηρίζεται από μια γραμμική ανάγνωση του υλικού, κρίθηκε απαραίτητο να εμπλουτίσουμε την εργασία με την τεχνική της ανάλυσης λόγου. Με τον τρόπο αυτό, είναι εφικτή η διερεύνηση του νοήματος που παράγεται μέσα από τα αξιολογικά χαρακτηριστικά του και την αλληλουχία των λέξεων, η αναζήτηση των υπόρρητων ή/και έκδηλων ιδεολογικών μηνυμάτων και τελικά η κατανόηση του τρόπου συγκρότησης και ερμηνεία της αφήγησης για το αθηναϊκό κέντρο.

Το βασικό κριτήριο για τον προσδιορισμό των άρθρων ήταν η επιλογή λέξεων-κλειδιών με κοινό σημασιολογικό περιεχόμενο γύρω από την έννοια της κεντρικότητας και ο βαθμός συμμετοχής τους στο κείμενο. Οι παράμετροι που καθορίζουν την αναζήτηση στην πλατφόρμα της Καθημερινής είναι:

- το κριτήριο (λέξεις-κλειδιά),
- η κατηγορία (Επικαιρότητα [έρευνες, πολιτική, Ελλάδα, κόσμος, περιβάλλον, κ.α.], Οικονομία [ελληνική, διεθνής επιχειρήσεις, real estate], Πολιτισμός [εικαστικά, βιβλίο, κ.ά.], Απόψεις, κτλ.),
- ο τύπος άρθρου (είδηση, σκίτσο, άποψη, κ.ά.),
- ο συντάκτης και
- ο χρόνος δημοσίευσης.

Σύντομα διαπιστώθηκε ότι άρθρα διαφορετικών θεματικών κατηγοριών πραγματεύονταν το κέντρο, εξετάζοντας τις σχετικές με τη θεματική τους κάθε φορά πτυχές. Έτσι, άρθρα της επικαιρότητας περιέγραφαν π.χ. μια αστυνομική επιχείρηση ή ένα πρόγραμμα αναπλάσεων, πολιτικά άρθρα παρουσίαζαν θέσεις της διοίκησης, άρθρα οικονομίας ασχολούνταν με την κτηματαγορά, το λιανεμπόριο κλπ, άρθρα πολιτισμού αναδείκνυαν ζητήματα εικόνας της πόλης, κ.ο.κ.. Συνεπώς, οι

---

³⁸ «Το κέντρο αγωνίζεται να ζήσει», Ηλίας Μαγλίνης, 19.12.2008, ΑΠΟΨΕΙΣ και «Ξενοίκιαστο το 15% των εμπορικών χώρων στο κέντρο της Αθήνας», Νίκος Χ. Ρουσάνογλου, 23.08.2008, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

λέξεις-κλειδιά που επιλέγονταν ανά περίπτωση προσαρμόζονταν στην κατηγορία. Η αλληλοδιαπλοκή θεμάτων ήταν συχνό φαινόμενο –ειδικά στην κατηγορία «Απόψεις» αλλά όχι μόνο εκεί - καθώς διάφορα ζητήματα εμφανίζονταν με αιτιακή σχέση· ωστόσο υπήρχαν διακριτές κατηγορίες, βάσει των οποίων οργανώθηκε η ανάλυση.

Σε ένα συμπαγές χρονικό διάστημα τριών ετών, είναι αναμενόμενο, κάποια θέματα να απασχολούν τον Τύπο σταθερά ή να ανακυκλώνονται. Για τον λόγο αυτό, αναλύθηκε διεξοδικά η αρθρογραφία του 2010, ενώ για τις 2011 και 2012 επισημάναμε τα σημεία στα οποία άλλαζε το περιεχόμενο ή ο τρόπος εκφοράς του λόγου.

Το σύνολο των άρθρων είναι ογδόντα τρία και περιλαμβάνονται στο παράρτημα που ακολουθεί και συμπληρώνει την εργασία, ταξινομημένα σε πίνακες με βάση την ημερομηνία δημοσίευσης -ώστε να ξεδιπλωθεί η ροή της αφήγησης και να αποκαλυφθούν ενδεχομένες μεταλλαγές-, και κωδικοποιημένα: θετικό/αρνητικό πρόσημο, λέξεις-κλειδιά για την αναζήτηση, περίληψη, πρόταση/οπτική, νέες λέξεις-κλειδιά που (ανα)παράγουν νοηματική (ανα)πλαισίωση.

6 | αρθρογραφία 2010

Τα άρθρα που παρουσιάζονται για το 2010 είναι τριάντα ένα. Η γενική επικαιρότητα το 2010 διαμορφώθηκε ως επί το πλείστον από τις διεθνείς και εγχώριες οικονομικές εξελίξεις που δρομολόγησαν την επίσημη ανακοίνωση της κρίσης, το 1^ο μνημόνιο και τα πακέτα μέτρων λιτότητας που το συνόδευαν, τις κοινωνικές αντιδράσεις, -απεργιακές κινητοποιήσεις, μαζικές διαδηλώσεις, κλπ-, και τις πρώτες επιπτώσεις της οικονομική κρίσης. Ειδικά για το κέντρο τα άρθρα περιστρέφονταν γύρω τα προγράμματα αναπλάσεων που προωθεί η διοίκηση, τις κερδοσκοπικές πρακτικές τύπου gentrification, τις εξελίξεις στην αγορά ακινήτων, την πτώση των τιμών και των μισθωμάτων στα επαγγελματικά ακίνητα και την αλληλεξάρτησή τους με την κρίση στο λιανεμπόριο, την εγκληματικότητα και την υποβάθμιση και το μεταναστευτικό.

- Προγράμματα αναπλάσεων

Οι αναφορές στον κέντρο στον δημόσιο λόγο από το 2007 και μετά έχουν όλο και πιο συχνά αρνητικό πρόσημο. Η αρνητική συζήτηση –υποβάθμιση, γκέτο, εγκληματικότητα-, ενεργοποιεί και τη διαδικασία αντιστροφής της. Η διοίκηση το 2010 υπήρξε πολύ παραγωγική σε επίπεδο χωρικών μέτρων, με σχέδια αναπλάσεων, σημειακές παρεμβάσεις, προκηρύξεις διαγωνισμών. Έξι εκ των άρθρων επικεντρώνονται σε θέματα που αφορούν την εικόνα της πόλης ή/και καταπιάνονται με το ζήτημα των αναπλάσεων, οι οποίες τοποθετούνται στον αντίποδα της υποβάθμισης.

«Η εξαγγελία της παρέμβασης του υπουργείου Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής στο Γεράνι της Ομόνοιας, εκεί που χτυπά η καρδιά της πιο εξαθλιωμένης Αθήνας, ήταν η πρώτη καλή είδηση για τους απελπισμένους κατοίκους και επαγγελματίες της ευρύτερης περιοχής της πλατείας Θεάτρου εδώ και πολλά χρόνια. [...]

Το μεγάλο ερώτημα παραμένει: Μπορεί η Αρχιτεκτονική να δώσει απαντήσεις στο **κοινωνικό Νταχάου** που στήθηκε στην πλατεία Θεάτρου κάτω από τη μύτη μας»³⁹

Το αντιθετικό σχήμα *παρέμβαση-καλή είδηση-κάτοικοι-επαγγελματίες ≠ κοινωνικό Νταχάου-κάτω από τη μύτη μας*, είναι ενδεικτικό μιας προσέγγισης των αναπλάσεων, που δυσκολεύεται να αναγνωρίσει τη συμπληρωματικότητα χωρικών και κοινωνικών μέτρων. Το ερώτημα «Μπορεί η Αρχιτεκτονική να δώσει απαντήσεις στο κοινωνικό Νταχάου που στήθηκε στην πλατεία Θεάτρου κάτω από τη μύτη μας;» είναι προβοκατόρικο γιατί εμφορείται από μια δομική αντίφαση: αμφισβητεί την ικανότητα της

³⁹ «Όταν η αρχιτεκτονική δεν θα είναι αρκετή...», Δημήτρης Ρηγόπουλος, 06.06.2010, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

αρχιτεκτονικής να λύσει ένα κοινωνικό πρόβλημα ενώ συγχρόνως δεν το αναγνωρίζει ως τέτοιο, εξαιρώντας το από το υπόλοιπο κοινωνικό σώμα παρομοιάζοντας την πλατεία με στρατόπεδο συγκέντρωσης. Η απογύμνωση του χώρου από το κοινωνικό του περιεχόμενο όταν αυτό είναι εκτός πλαισίου κατοίκων και καταστηματαρχών στην παρουσίαση των αναπλάσεων, υποκρύπτει, (ή έστω δεν αναφέρει ξεκάθαρα), πίσω από ένα όραμα ωραιοποίησης, συγκεκριμένα συμφέροντα, κερδισμένους και χαμένους.

Βεβαίως, εμφανίζονται και άρθρα που δεν έχουν τόσο έκδηλο αξιολογικό ύφος και περιορίζονται στην παρουσίαση της κρατικής ατζέντας για το κέντρο της Αθήνας, η οποία εμμένει σε ολυμπιακές συνταγές και mega projects. Η κριτική αρθρώνεται μόνο ως αμφιβολία για την αποτελεσματικότητα του κρατικού μηχανισμού όσον αφορά την ικανότητα υλοποίησης των σχεδίων και όχι στο κατά πόσο η αναβάθμιση της εικόνας αρκεί για να επιλυθούν χωρικά ζητήματα. Η απουσία εμβάθυνσης και ανάλυσης των μέτρων, έστω και ως διατύπωση της υποκειμενικής άποψης του συντάκτη, υπονοεί τη σιωπηρή αποδοχή της ορθότητας τους, την τοποθέτηση θετικού προσήμου και την ελπίδα ότι κάποτε θα πραγματοποιηθούν.

«Πεζοδρόμηση της οδού Πανεπιστημίου, τραμ έως την οδό Πατησίων, μονοδρόμηση των οδών Πατησίων και Αχαρνών, δημιουργία ποδηλατόδρομων από τον Φαληρικό Όρμο έως τα Λιμανάκια της Βουλιαγμένης και από την Κηφισιά έως το Φάληρο... [...]

Το ζητούμενο βέβαια είναι για ακόμα μια φορά το πέρασμα από τη θεωρία στην πράξη, καθώς πολλές από αυτές τις προτάσεις είχαν συμπεριληφθεί προ 25ετίας στο ρυθμιστικό σχέδιο της Αθήνας και επαναδιατυπώθηκαν με τον ίδιο περίπου τρόπο από αρκετούς υπουργούς ΠΕΧΩΔΕ, αλλά ουδέποτε πραγματοποιήθηκαν. Τα προβλήματα της Αθήνας είναι λίγο ή πολύ γνωστά σε όλους τους κατοίκους της. Το ζήτημα για την κυβέρνηση δεν είναι να τα εντοπίσει, αλλά να τα αντιμετωπίσει. [...]

“Αντί πειραματισμών και αισθητικών αναπλάσεων παλαιού τύπου, η μάχη θα δοθεί στον υφιστάμενο αστικό ιστό”, ανέφερε η κ. Μπιρμπίλη. Το μόνο που μένει είναι να αποδείξει ότι είναι σε θέση να περάσει από τη διατύπωση καλών προθέσεων στην πράξη, γιατί τα περιθώρια υπομονής των κατοίκων της Αθήνας δείχνουν να εξαντλούνται.»⁴⁰

Οι αναπλάσεις έχουν τοποθετηθεί στο επίκεντρο των πολεοδομικών πρακτικών γιατί αποτελούν εργαλείο ανάπτυξης της «νέας συμβολικής οικονομίας των πόλεων». Δημοφιλείς

---

⁴⁰ «Ένα φιλόδοξο σχέδιο για την Αθήνα», Γιώργος Λάλιος, 15.06.2010, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ

προσεγγίσεις του αστικού σχεδιασμού των τελευταίων ετών υποστηρίζουν ότι οι σύγχρονες πόλεις μπορούν να επιτύχουν ανάπτυξη μέσω της προσέλκυσης της λεγόμενης «δημιουργικής τάξης», δηλαδή των εργαζομένων σε τομείς της «νέας οικονομίας»⁴¹. Στην Αθήνα, κάποιες γειτονίες του ιστορικού κέντρου (Ψυρρή, Γιάζι, Κεραμεικός, Μεταξουργείο) προσέφεραν έναν ιδιαίτερο συνδυασμό χαμηλών ενοικίων και τιμών ακινήτων, ισχυρού συμβολικού δυναμικού και δυνατότητας απεύθυνσης σε «εναλλακτικές» κατηγορίες κοινού⁴². Ειδικότερα, η περιοχή του Ψυρρή αποτέλεσε χώρο τέτοιων αναπτύξεων με μάλλον απρογραμμάτιστο και σίγουρα αμφίθυμο τρόπο από την πλευρά του κράτους, με αποτέλεσμα την υπερβολική συγκέντρωση επιχειρήσεων διασκέδασης. Το παρακάτω άρθρο τοποθετείται υπέρ των αναπλάσεων τέτοιας φύσης αρκεί να γίνονται με τη στενή συνεργασία του κράτους, με ρητό στόχο να προλαμβάνονται ανεξέλεγκτες καταστάσεις και υπονοούμενο, να ανεβαίνουν οι τιμές της γης και όσοι δραστηριοποιούνται εκεί να καρπώνονται την υπεραξία των κρατικών υποδομών.

«Αυτό που συνέβη στου Ψυρρή είναι γνωστό στους περισσότερους Αθηναίους. Μια εντελώς αποσπασματική πρωτοβουλία της κεντρικής διοίκησης διαμόρφωσε συνθήκες ανεξέλεγκτης εμπορικής και επιχειρηματικής δραστηριότητας χωρίς κανόνες και, κυρίως, χωρίς υποδομές. Κάποιος «σφύριξε» ότι του Ψυρρή «αναβαθμίζεται» κι αυτό ήταν. Μέσα σε δύο χρόνια η ήσυχη συνοικία μεταβλήθηκε σε «ναό» της νυχτερινής Αθήνας. Ένα μεγάλο πανηγύρι στήθηκε πάνω σε άθλιους δρόμους, ακόμα πιο άθλια πεζοδρόμια, σε μικροσκοπικά σοκάκια που στέναζαν από Ι.Χ. και τζιπ. [...]

Και τη στιγμή που τα φώτα έσβηναν, άρχισε η πρώτη πραγματική ανάπλαση της γειτονιάς (από τον Δήμο Αθηναίων) με εκτεταμένες πεζοδρομήσεις και διαμορφώσεις ενός σημαντικού αριθμού οδών σε δρόμους ήπιας κυκλοφορίας. Αυτό σημαίνει μεγάλα πεζοδρόμια και περιορισμένες θέσεις στάθμευσης, κυρίως για μόνιμους κατοίκους και εμπόρους της περιοχής. Παράλληλα με τις εργασίες που συνεχίζονται, παρατηρείται μια αναστροφή του κλίματος. Μια σειρά από νέα καταστήματα που απευθύνονται σε νέους καταναλωτές της εναλλακτικής σκηνής και γραφεία προσανατολισμένα περισσότερο σε δημιουργικούς τομείς (γραφιστική, αρχιτεκτονική, ντιζάιν, κ.λπ.) συγκροτούν ένα νέο πυρήνα ενδιαφέροντος.»⁴³

---

⁴¹ Florida, (2002) και Zukin, S. (1995), όπ. αν. στο Σουλιώτης, Ν. (2013), σελ.93, στο Μαλούτας, Θ. (επιμ.) κ.α., (2013)

⁴² όπ. αν. στο Σουλιώτης, (2013), σελ. 97

⁴³ «Καλά νέα από του Ψυρρή», Δημήτρης Ρηγόπουλος, 13.08.2010, ΑΠΟΨΕΙΣ

Σε άλλες περιπτώσεις οι αναπλάσεις αποτελούν όχημα για την εκφορά ιδεολογικού λόγου. Η περίπτωση της οδού Πανεπιστημίου είναι χαρακτηριστική:

«Εδώ που φτάσαμε η Αθήνα δεν μπορεί να αντιπαρέλθει την πολλαπλή, σύνθετη, βαθιά κρίση του κέντρου της με ημίμετρα ή παρεμβάσεις σημειακού χαρακτήρα.

Η Αθήνα νοσεί βαριά. Κι εδώ που φτάσαμε επιβάλλονται πρωτοβουλίες ιστορικής σημασίας, χειρονομίες μητροπολιτικού χαρακτήρα και βαθύτατου συμβολισμού, ικανές να σηκώσουν το βάρος μιας συντονισμένης επιχειρήσεως για την ανασυγκρότηση του κέντρου της πρωτεύουσας του **ελληνικού έθνους**. Και σε αυτό το πλαίσιο, η ήδη εξαγγελθείσα πεζοδρόμηση της οδού Πανεπιστημίου γίνεται το όχημα για κάτι πολύ ευρύτερο.

Ο κεντρικός δρόμος εντάσσεται σε ένα πολεοδομικό και αρχιτεκτονικό δακτύλιο που θα συνδέσει τον περίπατο των αρχαιολογικών χώρων με τα μεγάλα αρχαιολογικά μουσεία της πόλης και τα ισχυρά πεδία της σύγχρονης πολιτιστικής και εμπορικής δραστηριότητας. Η ελεύθερη από Ι.Χ. αυτοκίνητα Πανεπιστημίου εμπνέει και συμπαρασύρει τον κυβερνητικό προγραμματισμό σε ένα μεγαλόπνοο σχέδιο για το κέντρο της Αθήνας...»⁴⁴

Η ιδεολογική επένδυση της πεζοδρόμησης από τον αρθρογράφο είναι συναφής με τον τρόπο που διαχειρίστηκε επικοινωνιακά το θέμα το κράτος, κυρίως το 2012. Αυτό που αναγνωρίζεται ως κρίση του κέντρου («πολλαπλή, σύνθετη, βαθιά»), δε συνδέεται με κανέναν τρόπο με την φτώχεια και τις διάφορες εκφάνσεις κοινωνικού αποκλεισμού που κορυφώθηκαν με την επιβολή του 1^{ου} μνημονίου και αντιστοιχίζεται μόνο με τα διαχρονικά προβλήματα της ρύπανσης, της έλλειψης πράσινων και δημόσιων χώρων και της κακής κατάστασης των δημόσιων υποδομών, του κυκλοφοριακού κ.ο.κ.. Συγχρόνως και κυρίως, ο δρόμος απογυμνώνεται από τις παλιότερες και πιο πρόσφατες αναπαραστάσεις του ως τόπος αντίστασης και έκφρασης αμφισβήτησης της εξουσίας, ενώ επενδύεται με ένα θολό ιδεολόγημα περί «ανασυγκρότησης του κέντρου της πρωτεύουσας του ελληνικού έθνους». Ο λόγος αυτός προδίδει μια ανάπηρη σύλληψη της κεντρικότητας της οδού Πανεπιστημίου και κατ' επέκταση του αθηναϊκού κέντρου.

- **Κερδοσκοπικές πρακτικές τύπου gentrification**

Η περιοχή του Μεταξουργείου εμφανίζεται πολύ συχνά στην αρθρογραφία της Καθημερινής το 2010. Εκτός από τα κείμενα των δημοσιογράφων, η εφημερίδα φιλοξενεί συχνά τη «φωνή»

---

⁴⁴ «Νέα Πανεπιστημίου, νέα Αθήνα», Δημήτρης Ρηγόπουλος, 17.12.2010, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

φορέων και υποκειμένων που διακατέχονται από ένα συγκεκριμένο όραμα για την περιοχή και εκφράζουν τα συμφέροντά τους. Πρωταγωνιστική θέση έχει εκπρόσωπος του κτηματικού κεφαλαίου, ο πιο ισχυρός παίκτης μετά το κράτος, που δραστηριοποιείται στην περιοχή. Η παρακάτω συνέντευξη έχει για τίτλο το ερώτημα: «Η αρχιτεκτονική σώζει το ιστορικό κέντρο;»

«“Θεός”, αν στο πρόσωπό του βλέπει κανείς έναν εικολαπτόμενο entrepreneur που αγοράζει ή νοικιάζει κτίρια στον Κεραμεικό και στο Μεταξουργείο για να τα παραδώσει στη φαντασία και στο ταλέντο αρχιτεκτόνων από την Ελλάδα και όλο τον κόσμο με στόχο αυτές οι δύο παραδοσιακές αλλά με χιλιάδες προβλήματα αθηναϊκές γειτονιές αλλάξουν σελίδα. «Διάβολος», αν η πολυπραγμοσύνη του Ιάσονα Τσάκωνα (διοργανώνει κάθε δύο χρόνια το ReMap, έχει δημιουργήσει μαζί με κατοίκους και επαγγελματίες της περιοχής τον μη κερδοσκοπικό οργανισμό «Πρότυπη Γειτονιά», κ.ά.) ενεργοποιεί παλιούς φόβους για τον ρόλο όχι άμεσα αναγνωρίσιμων μονάδων σε ένα από τα πιο υποβαθμισμένα κομμάτια του αθηναϊκού κέντρου. Η πιο συνηθισμένη κατηγορία που ακούει είναι ότι πάει να ανεβάσει τις τιμές μέσα από την αρχιτεκτονική και τη σύγχρονη τέχνη.» [...]

“- Τόσα χρόνια περιμένω, λοιπόν, κάτι να γίνει στο ΚΜ, δυστυχώς όμως όλο αυτό το διάστημα την έχω δει να απαξιώνεται συνεχώς. Για κάποιο λόγο έχω όμως την πεποίθηση ότι δεν είναι αργά, και ότι εάν αποκτήσουμε ένα κοινό όραμα, εάν συντονιστούμε και βγάλουμε τον καλό μας εαυτό, μπορούμε να δημιουργήσουμε μια σύγχρονη γειτονιά, ποιοτική, δημιουργική, προσιτή, ανθρώπινη, με μια ευρεία κοινωνική διαστρωμάτωση. [...]

- ..ξεκινάμε ανακαινίζοντας ενεργειακά και αρχιτεκτονικά τρία κτίρια της δεκαετίας του '70 που θα φιλοξενήσουν στούντιο καλλιτεχνών και δημιουργικά γραφεία, προσφέροντας διαφορετικά μεγέθη χώρων, και ξεκινώντας από τα 1.950 ευρώ.[...]

*- Τα τελευταία τρία χρόνια βρίσκομαι σε επικοινωνία με διάφορους φορείς, στην ουσία ζητώντας συνεργασία και συντονισμό αλλά και από την Πολιτεία να αναλάβει τον ρόλο και τις ευθύνες της”.*⁴⁵

Η παράγραφος που προλογίζει τη συνέντευξη, προβάλλει το προφίλ του νέου – δυναμικού – δημιουργικού επιχειρηματία. Η συνέντευξη περιγράφει τις διαδικασίες που ακολουθεί η εταιρεία του προκειμένου να μεγεθύνει τα κέρδη από την επένδυση που έχει πραγματοποιήσει στο Μεταξουργείο. Συνολικά το κείμενο συμπυκνώνει όλη τη φιλοσοφία του αστικού «εξευγενισμού», όπως έχει πραγματοποιηθεί σε μεγάλες πόλεις της Β. Αμερικής και της Ευρώπης, επηρεασμένο εδώ από την

---

⁴⁵ «Η αρχιτεκτονική σώζει το ιστορικό κέντρο;», Δημήτρης Ρηγόπουλος, 28.03.2010, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

τοπική γεωγραφία. Είναι πασιφανές, ότι το όλο εγχείρημα αντιμετωπίζεται θετικά από τον δημοσιογράφο. Ενδιαφέρον έχει η φράση «*η πολυπραγμοσύνη του Ιάσωνα Τσάκωνα (διοργανώνει κάθε δύο χρόνια το ReMap, έχει δημιουργήσει μαζί με κατοίκους και επαγγελματίες της περιοχής τον μη κερδοσκοπικό οργανισμό «Πρότυπη Γειτονιά», κ.ά.) ενεργοποιεί παλιούς φόβους για τον ρόλο όχι άμεσα αναγνωρίσιμων μονάδων σε ένα από τα πιο υποβαθμισμένα κομμάτια του αθηναϊκού κέντρου*», η οποία εμμέσως πλην σαφώς λέει ότι αφού ο επενδυτής κινείται ανοιχτά δεν υπάρχει κίνδυνος για σπέκουλα στην αστική γη, η διαδικασία «νομιμοποιείται».. Στο ερώτημα που θέτει ο δημοσιογράφος στον τίτλο, απαντά πως η αρχιτεκτονική δεν «σώζει» από μόνη της το ιστορικό κέντρο (ούτε βέβαια η κοινωνική πολιτική): χρειάζεται ένα ολοκληρωμένο “development”.

Εκτός από την Ολιγος και άλλοι επαγγελματίες και κάτοικοι έχουν επενδύσει στο Μεταξουργείο. Πολλοί, είτε δεν έχουν κατανοήσει ότι η φάση της απαξίωσης της περιοχής είναι μέρος της διαδικασίας, είτε θεωρούν ότι οι τιμές δεν πρόκειται να πέσουν πιο χαμηλά και είναι καιρός να αποσβέσουν το κεφάλαιό τους.

«Ο λόγος για τον οποίον επέλεξα τη γειτονιά του Μεταξουργείου είναι πρωτίστως οικονομικός. Κατάφερα να αγοράσω ένα υπέροχο ακίνητο, το οποίο μετατράπηκε σε γκαλερί αλλά και σε κατοικία μου. Στο Κολωνάκι όχι μόνο δεν υπάρχει εύκολα αντίστοιχο διαθέσιμο τίτριο, αλλά ακόμα και αν το έβρισκα δεν θα μπορούσα ποτέ να το αποκτήσω. [...]

Προτίμησα όμως να έρθω σε ένα περιβάλλον που είναι σχετικώς υποβαθμισμένο, αλλά υπάρχει έντονη η προοπτική να βελτιωθεί τα επόμενα χρόνια, καθώς σχεδιάζονται αναπλάσεις και πρωτοπόρες δράσεις. Υπάρχουν στη γειτονιά πολλοί συνειδητοποιημένοι πολίτες, που είναι διατεθειμένοι να κάνουν πράγματα, να αναλάβουν δράση και να μην αφήσουν την κατάσταση στη μοίρα της. Έτσι, είχα την αίσθηση ότι ερχόμενη, επένδυσά στο μέλλον. [...]

... θα μου άρεσε πραγματικά να δω τη γειτονιά να ομορφαίνει, να γίνεται ασφαλέστερη και πιο ανθρώπινη.»⁴⁶

Ενώ οι προηγούμενες προσεγγίσεις περιγράφουν τάσεις αστικού «εξευγενισμού» έτσι όπως εκδηλώνονται στο Μεταξουργείο, αρνούμενες όμως να ταυτοποιηθούν ως τέτοιες και κατ' επέκταση αρνούμενες τα φαινόμενα εκτοπισμού και κοινωνικού αποκλεισμού που παράγουν, άλλα άρθρα κάνουν ξειάθαρες αναφορές σε κερδοσκοπικά παιχνίδια της κτηματαγοράς στο κέντρο της πόλης.

---

⁴⁶ ΑΠΟΨΗ : Στο Μεταξουργείο υπάρχει προοπτική, Ρεβέκκα Καμυχή, 22.05.2010, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ

«Ως γνωστόν, κάποιιο γίνονται κροίσοι εν μέσω της κρίσης. Αρχίει να εντοπίσουν και να αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες που δημιουργούνται σε αυτές τις περιόδους. Και δεν είναι τυχαίο ότι αυτοί που ψάχνουν παντού για «ευκαιρίες» στην αγορά του real estate των Αθηνών έχουν προχωρήσει -σύμφωνα με πληροφορίες- σε αγοραπωλησίες ακινήτων σε υποβαθμισμένες περιοχές του κέντρου. Η τακτική είναι παλιά και δοκιμασμένη. Αγοράζουν σήμερα φθηνά, ευελπιστώντας ότι θα πουλήσουν αύριο ακριβά ή θα νοικιάσουν σε καλές τιμές. Υπό την προϋπόθεση, βεβαίως, ότι η περιοχή θα αναβαθμιστεί και η γη θα διπλασιάσει ή θα τριπλασιάσει την αξία της. Το ίδιο συμβαίνει τον τελευταίο καιρό και με την περίπτωση του υποβαθμισμένου κέντρου.

Ήδη, σύμφωνα με πληροφορίες της «Κ», δύο μεγάλοι τραπεζικοί όμιλοι, αλλά και γνωστά επιχειρηματικά ονόματα της χώρας, έχουν αγοράσει ακίνητα στην περιοχή του Μεταξουργείου, καθώς επίσης και στο Γεράνι (οδοί Μενάνδρου, Γερανίου) και περίξ της πλατείας Θεάτρου (κυρίως επί της οδού Σοφοκλέους). Είναι ενδεικτικό ότι γνωστός επιχειρηματίας αγόρασε πρόσφατα παλαιό τριώροφο ξενοδοχείο επί της οδού Ψαρών στο Μεταξουργείο έναντι περίπου 500.000 ευρώ! [...] Αρχικά κοντά στο συγκεκριμένο εγκαταλελειμμένο, σχεδόν ετοιμόρροπο, ξενοδοχείο βρίσκεται μία τριπλοκατοικία, η οποία αυτήν την περίοδο πωλείται έναντι 400.000 ευρώ. *“Αυτές οι ευκαιρίες μοιάζουν χρυσές για όσους έχουν κάποια χρήματα να επενδύσουν”*, λέει στην «Κ» η κ. Λίνα Χαλδεάκη, η οποία δραστηριοποιείται επιχειρηματικά στην περιοχή και εξηγεί: *“Τριω από επτά μήνες ανοίξαμε ένα εστιατόριο στη συμβολή των οδών Μαιζώνος και Ψαρών, τον χώρο του οποίου νοικιάζουμε. Τα ίδια τετραγωνικά θα μας κόστιζαν διπλάσια ή και τριπλάσια αν βρισκόμασταν στο Γκάζι ή στη Γλυφάδα. Πάντως, κυκλοφορεί ευρέως στην περιοχή η πληροφορία ότι υπάρχουν σχέδια αναβάθμισης”*.

Κύβηλοι του Δήμου Αθηναίων αναφέρουν στην «Κ» ότι σχεδόν το 70% των ακινήτων της Σοφοκλέους έχει αγοραστεί από δύο μεγάλες εταιρείες.»⁴⁷

Οφείλουμε να παρατηρήσουμε ότι η περιγραφή των επενδυτικών κινήσεων του real-estate κεφαλαίου και η έμφαση που δίνεται στην πτώση της αξίας των ακινήτων και τις «χρυσές ευκαιρίες» που αναδύονται, με μη τεκμηριωμένα στοιχεία αλλά με πληροφόρηση στα όρια της φημολογίας, γεννά έναν προβληματισμό σχετικά με την τροφοδότηση ενός κερδοσκοπικού «κλίματος».

---

⁴⁷ «Πώς τα “παγρίδια” της αγοράς ακινήτων μεταφέρονται από την Πλάκα και το Μεταξουργείο», Έλενα Καρανάτση, 27.06.2010, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

- Κρίση στο λιανεμπόριο, πτώση τιμών και μισθωμάτων

Οι πρώτες επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης, ήρθαν να προστεθούν στην ήδη δυσμενή, από τα προηγούμενα χρόνια, εικόνα στο λιανεμπόριο. Η γενική καθίζηση της οικονομικής δραστηριότητας και η πτώση της κατανάλωσης κατέστησαν μη βιώσιμες πολλές επιχειρήσεις, με εμφανή αποτελέσματα σε κεντρικούς εμπορικούς δρόμους της Αθήνας. Στο άρθρο που ακολουθεί, δημοσιεύεται έρευνα του INEMY⁴⁸ όπου η εικόνα της Σταδίου και της Πανεπιστημίου δεν καταλογίζεται μόνο στην κρίση αλλά και στη λειτουργία μεγάλου πολυκαταστήματος καθώς και στις διαδηλώσεις. Η Λ. Πατησίων διαφοροποιείται ως ειδική περίπτωση λόγω των κατοίκων στις γύρω περιοχές. Το πρόβλημα της ερήμωσης παρουσιάζεται ακόμη πιο έντονο σε δευτερεύοντες δρόμους. Χαρακτηριστική είναι η τάση συγκέντρωσης άδειων κελυφών που δημιουργεί “τρύπες” στον αστικό ιστό.

«Μορφή χιονοστιβάδας τείνουν πλέον να πάρουν τα «λουκέτα» σε κεντρικούς εμπορικούς δρόμους της Αθήνας, [...]. Η κατάσταση ειδικά μετά το Πάσχα έχει επιδεινωθεί, με συνέπεια μεγάλοι εμπορικοί δρόμοι που παλαιότερα έσφυζαν από ζωή, τώρα να παρουσιάζουν εικόνα ερήμωσης, με τις περισσότερες απώλειες να υφίσταται ο κλάδος ένδυσης - υπόδησης.

[...] η οδός Σταδίου κατέχει το θλιβερό ρεκόρ, καθώς ένα στα τέσσερα καταστήματα σε έναν από τους πλέον κεντρικούς δρόμους της πρωτεύουσας δεν λειτουργεί πια. Το αρνητικό ρεκόρ της Σταδίου σχετίζεται μεταξύ άλλων με τη λειτουργία του μεγάλου πολυκαταστήματος “Αττικά”, αλλά και με τα επεισόδια που επανειλημμένως έχουν γίνει σε πορείες και απεργιακές συγκεντρώσεις. Δεν είναι τυχαίο, άλλωστε, ότι το δεύτερο υψηλότερο ποσοστό κλειστών καταστημάτων, 20%, κατέχει η οδός Πανεπιστημίου, δρόμος που παρουσιάζει ανάλογα προβλήματα με την οδό Σταδίου.

Γενικά στο κέντρο της Αθήνας τα κλειστά καταστήματα ανέρχονται σε 215 επί συνόλου 1.252, σε ποσοστό δηλαδή 17,2%. Στην οδό Ερμού τα κλειστά καταστήματα ανέρχονται σε 15% επί του συνόλου, ενώ ανάλογη είναι η εικόνα και στη Λεωφόρο Πατησίων. Η περίπτωση της Πατησίων, ωστόσο, είναι ξεχωριστή, καθώς αφ' ενός έχει πολλά καταστήματα που παραμένουν κλειστά εδώ και καιρό, ενώ τα προβλήματα ξεκίνησαν πριν από την οικονομική κρίση, λόγω της

---

⁴⁸ Ινστιτούτο Εμπορίου και Υπηρεσιών

μεταβολής της σύνθεσης του πληθυσμού (κυρίως οικονομικοί μετανάστες με χαμηλότερο διαθέσιμο εισόδημα) που διαβιούν πλέον εκατέρωθεν της λεωφόρου.

Όπως διαπίστωσαν οι ερευνητές του INEMY, δεν έχουν κλείσει μόνο μικρά καταστήματα, αλλά και μεγαλύτερες επιχειρήσεις, ενώ σε όλες τις περιοχές παρατήρησαν μια τοπική συγκέντρωση των κλειστών μαγαζιών: δηλαδή, εκεί που κλείνει μια επιχείρηση κλείνουν στη συνέχεια κι άλλες, επιδεινώνοντας την εικόνα ερήμωσης. Εξάλλου, όπως επισημαίνουν, το πρόβλημα είναι πολύ μεγαλύτερο στους παράπλευρους των κεντρικών δρόμους...»⁴⁹

Όσον αφορά τη σύνδεση της κρίσης στο λιανεμπόριο στους κεντρικούς δρόμους με τις απεργιακές κινητοποιήσεις, πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι η φθίνουσα πορεία της εμπορικής δραστηριότητας «είχε αρχίσει να αγγίζει την αγορά για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις πριν την παγκόσμια οικονομική κρίση του Δεκεμβρίου του 2008» (Τσίγκανου, 2009:228). Ήδη πριν το 2007, το 40% των επιχειρήσεων του εμπορικού κέντρου περιέγραφε τον κύκλο των εργασιών του ως απογοητευτικό (Ντρούκα, 2014:49). Στις συνεντεύξεις εμπόρων που δραστηριοποιούνται στις στοές της Πανεπιστημίου ως κυριότεροι λόγοι αυτής της ύφεσης αναφέρθηκαν η πτώση της αγοραστικής δύναμης, τα εμπορικά κέντρα στο κέντρο και στην περιφέρεια (το Άττικα εγκαινιάστηκε τον Απρίλιο του 2005 αναδιαρθρώνοντας σταδιακά τη λιανική αγορά στους όμορους δρόμους), οι ντόπιες και πολυεθνικές αλυσίδες, η έλλειψη αστυνόμευσης, η φορολογία των επιχειρήσεων, ο υψηλότοκος δανεισμός, η αποκέντρωση υπηρεσιών και μαζί των εργαζομένων καταναλωτών που απασχολούσαν και η ανάπτυξη του μετρό⁵⁰. Η διαπίστωση ότι «δεν έχουν κλείσει μόνο μικρά καταστήματα, αλλά και μεγαλύτερες επιχειρήσεις», αφενός δείχνει την εμβάθυνση της κρίσης αφετέρου επιβεβαιώνει ότι οι βασικοί αποδέκτες είναι οι μικρές επιχειρήσεις, χωρίς όμως περαιτέρω ανάλυση. Το άρθρο συνδέει πορείες και συγκεντρώσεις με την υψηλή διαθεσιμότητα κεντρικών δρόμων, συγχρόνως όμως παραθέτει το στοιχείο ότι από τη χαρτογράφηση φαίνεται ότι το πρόβλημα είναι μεγαλύτερο στους παράπλευρους δρόμους (όπου εδράζονται μικρότερες επιχειρήσεις). Βάσει αυτών συμπεραίνουμε ότι οι λόγοι που υπάρχει μεγάλη συγκέντρωση κλειστών καταστημάτων στις οδούς Σταδίου και Πανεπιστημίου δεν εντοπίζονται από την αρθρογράφηση. Για την Α. Πατησίων, επιχειρείται μία εξήγηση, όχι ιδιαίτερα πειστική, αφού σύμφωνα με μελέτες που έχουμε αναφέρει, οι μετανάστες

---

⁴⁹ «Κλειστό ένα στα τέσσερα καταστήματα της Σταδίου», Δήμητρα Μανιφάβα, 08.08.2010, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

⁵⁰ Θεοφανίδου, Ρ., Ντρούκα, Ε., Σκέντζου, Η., και Τζανετάτος, Δ., (2012) *Το πρόβλημα βιωσιμότητας των μικρών εμπορικών επιχειρήσεων στον άξονα και τις στοές της Πανεπιστημίου*, εργασία στο πλαίσιο του ΔΠΜΣ: Πολεοδομία και Χωροταξία, Ε.Μ.Π.

τροφοδότησαν την αγορά και τα κενά καταστήματα οφείλονται στην αποχώρηση τους από τη χώρα λόγω κρίσης. Επίσης, η Λ. Πατησίων δεν έχει ενιαίο χαρακτήρα σε όλο το μήκος της, αφού μέχρι την Αγ. Μελετίου η αγορά της είναι υπερτοπική. Επομένως η κρίση στο τμήμα αυτό, δεν είναι βέβαιο ότι σχετίζεται με το χαμηλό εισόδημα των μεταναστών αλλά περισσότερο με το ότι δεν βρίσκονται πια εκεί για να στηρίζουν την αγορά.

Η εικόνα στο λιανεμπόριο συνδέεται άμεσα με την αγορά εμπορικών ακινήτων. Στο παρακάτω απόσπασμα καταγράφονται η πτώση στα εμπορικά μισθώματα:

«Στη 19η θέση μεταξύ των 56 εμπορικών οδών των χωρών της Ευρώπης και Μέσης Ανατολής που περιλαμβάνονται σε σχετική έκθεση της Colliers International υποχώρησε πλέον η οδός Ερμού, με το πέρας του 2009. Όπως αναφέρει η έρευνα της διεθνούς εταιρείας παροχής υπηρεσιών ακινήτων, ο μέσος όρος των ενοικίων στην Ερμού μειώθηκε κατά 28,57% σε 200 ευρώ/τ.μ. σε μηνιαία βάση. Υπενθυμίζεται ότι τα προηγούμενα χρόνια, η Ερμού πρωταγωνιστούσε σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, καθώς συχνά πυκνά βρισκόταν στην πρώτη δεκάδα των ακριβότερων εμπορικών δρόμων.

Ωστόσο, η αρνητική οικονομική συγκυρία που μεταφράζεται σε πτώση της κατανάλωσης, δεν θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστα και τα ενοίκια των εμπορικών καταστημάτων, ακόμα και αυτά της Ερμού, όπου στο παρελθόν ο περιφημος «αέρας» ή η άυλη εμπορική αξία, βρισκόταν στα ύψη. Μάλιστα, όπως όλα δείχνουν, η πτωτική τάση δύσκολα θα αντιστραφεί κατά το τρέχον έτος, μιας και ήδη μετά το πρώτο εξάμηνο, οι καθοδικές πιέσεις των ενοικίων διατηρούνται. Οι ενοικιαστές επιδιώκουν την επαναδιαπραγμάτευση των μισθωμάτων με τους ιδιοκτήτες, έχοντας ως επιχείρημα τη μείωση της κατανάλωσης. Μάλιστα, όταν συναντούν αντίσταση από τους ιδιοκτήτες, πολλές αλυσίδες είναι έτοιμες να αποχωρήσουν από τον χώρο, ιδίως σε οδούς, όπως η Ερμού, όπου το κόστος είναι σημαντικά υψηλότερο έναντι άλλων σημείων της πόλης.»⁵¹

Σε συνέχεια του προηγούμενου σχολιασμού, εδώ βλέπουμε ότι η ανθεκτικότητα των αλυσίδων ενισχύεται από την διαπραγματευτική τους ισχύ και την πίεση που μπορούν να ασκήσουν για να διατηρήσουν τη θέση τους σε πολύ κεντρικά σημεία. Σε άλλο άρθρο τονίζεται ότι οι μεγάλοι όμιλοι λιανικής είναι σαφώς ευνοημένοι στην παρούσα αρνητική συγκυρία για το λιανεμπόριο,

---

⁵¹ «Πτώση των ενοικίων στην Ερμού κατά 28,57%», Νίκος Χ. Ρουσόγιου, 03.07.2010, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

«...καθώς διαθέτουν τα κεφάλαια να επεκτείνουν τα δίκτυα καταστημάτων τους, τη στιγμή που οι μικρές επιχειρήσεις ασφυκτιούν. Με στόχο να τονώσουν τις πωλήσεις τους μέχρι το τέλος του έτους, είναι αρκετές οι αλυσίδες που διευρύνουν την παρουσία τους επωφελοόμενες από «κενά» που αφήνουν επιχειρήσεις που τίθενται εκτός αγοράς. “Ευκαιρίες υπάρχουν”, σημειώνει διευθυντικό στέλεχος πολυεθνικής αλυσίδας ένδυσης, υπογραμμίζοντας ότι απαιτείται να κάνει κανείς τις σωστές επιλογές σε ό,τι αφορά τα διαθέσιμα σημεία προς ενοικίαση αλλά και το ύψος των μισθωμάτων. [...]

Στο κέντρο της Αθήνας, πάντως, παρατηρείται ανάγλυφα μια ενδεικτική του κλίματος μεταβολή: ξένες αλυσίδες αντικαθιστούν καταστήματα ελληνικών επιχειρήσεων με μακρόχρονη παρουσία στην αγορά.»⁵²

Παρόμοια και μεγαλύτερη ανθεκτικότητα εμφανίζουν και τα εμπορικά κέντρα:

«Βίους αντίθετους διάγουν κατά το τρέχον έτος τα εμπορικά καταστήματα και τα εμπορικά κέντρα, μια και η πτώση της κατανάλωσης έχει επηρεάσει λιγότερο τα τελευταία. Σύμφωνα με έρευνα της Southeast Real Estate, ο κλάδος των εμπορικών κέντρων παρουσιάζεται περισσότερο ανθεκτικός στις πιέσεις της οικονομικής κρίσης, καταγράφοντας μόνο οριακές απώλειες στις τιμές των ενοικίων, αλλά και οριακή αύξηση των πωλήσεων έως και το πρώτο τρίμηνο του 2010. Ως εκ τούτου, **τα εμπορικά κέντρα δείχνουν να κερδίζουν τη μάχη με τις παραδοσιακές αγορές.** «Το γεγονός αυτό αποδίδεται κυρίως στις πολλαπλές χρήσεις που προσφέρουν τα εμπορικά κέντρα στους καταναλωτές οι οποίες ξεφεύγουν από τα όρια των απλών αγορών, όπως αίθουσες κινηματογράφων, χώρους εστίασης, εστιατόρια - café, αίθουσες εκθέσεων και λοιπές ψυχαγωγικές εκδηλώσεις. Επιπλέον, χαιρούν διαχείρισης από επαγγελματίες της αγοράς με διεθνή εμπειρία», αναφέρει η Southeast. [...] Το Athens Heart, το εμπορικό κέντρο της Pasal Development στην οδό Πειραιώς, κατέγραψε άνοδο των πωλήσεων των καταστημάτων του ύψους 8% κατά το διάστημα Δεκεμβρίου - Απριλίου, δεδομένου ότι ξεκίνησε τη λειτουργία του τον Δεκέμβριο του 2008. [...]

Στον αντίποδα, η εικόνα των εμπορικών ακινήτων σε παραδοσιακές αγορές της πρωτεύουσας είναι αποιαρδιωτική για τους ιδιοκτήτες τους», καθώς «το ύψος του

---

⁵² «Τα μικρά εμπορικά κλείνουν, οι μεγάλες αλυσίδες επεκτείνονται», Μαίρη Λεμπέση, 20.11.2010, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

μηνιαίου ενοικίου έχει σημειώσει σημαντική κάμψη από τα υψηλά του 2007, αγγίζοντας ακόμα και το 40% σε ορισμένες περιπτώσεις.»⁵³

Στα εμπορικά ακίνητα συμπεριλαμβάνονται και οι χώροι γραφείων. Εδώ εντοπίζεται μια ποιοτική διαφορά που αφορά τα χαρακτηριστικά του ακινήτου. Ως γραφεία δεύτερης ποιότητας (grade b) ταξινομούνται τα παλαιότερα που χωροθετούνται σε δευτερεύουσες αγορές, ενώ η πρώτη κλάση αφορά (grade a) νέους χώρους σε κεντρικά σημεία.

«Οι τιμές των ενοικίων στην Αθήνα, κατά τη διάρκεια των τελευταίων 18 μηνών, έχουν υποχωρήσει σε ποσοστά από 8% έως και 30%, ανάλογα με την ποιότητα και την τοποθεσία του κάθε ακινήτου. Μεγαλύτερη μείωση ενοικίων και αύξηση κενών χώρων εντοπίζεται στα γραφεία δεύτερης ποιότητας (μεγαλύτερης ηλικίας και σε δευτερεύουσες αγορές). Σύμφωνα με έρευνα της Cushman & Wakefield, αναμένεται περαιτέρω μείωση των ενοικίων στην Αθήνα, που μάλιστα θα είναι η μεγαλύτερη μεταξύ των υπόλοιπων ευρωπαϊκών πόλεων. Χαρακτηριστικό των συνθηκών που διαμορφώνονται στην αγορά γραφείων της πρωτεύουσας, είναι και το ότι η Αθήνα, ως πόλη εγνατάστασης επιχειρήσεων, κατατάσσεται στην τελευταία θέση, μεταξύ 37 πόλεων, χαμηλότερα ακόμα και από το Βουκουρέστι.»⁵⁴

Η διαφοροποίηση των γραφειακών χώρων εξηγεί, εν μέρει, τα κενά στο κέντρο της Αθήνας, που ως επί το πλείστον διαθέτει παλαιότερο κτιριακό απόθεμα. Οι μικρότερες επιχειρήσεις που στεγάζονται στα grade b, είναι αυτές που δέχονται τη μεγαλύτερη πίεση από την ύφεση και κλείνουν ή μετακομίζουν ακόμη πιο περιφερειακά, αφήνοντας κενούς χώρους, ενώ οι μεγάλες εταιρείες προτιμούν να μισθώνουν γραφεία grade a, που τα τελευταία χρόνια συγκεντρώνονται σε νεόδμητες κατασκευές, σε μεγάλες αρτηρίες του λεκανοπεδίου όπως τη Λεωφ. Συγγρού, τη Λ. Κηφισίας (Παράδεισος), τη Λ. Βουλιαγμένης, τη Λ. Μεσογείων κ.ο.κ.

Η αγορά κατοικίας στο κέντρο, προσεγγίζεται διαφορετικά ανάλογα με την ηλικία του ακινήτου. Σχετικά με τις οικοδομές που ανεγέρθηκαν τελευταία:

«..με βάση τα θεμελιώδη στοιχεία της αγοράς, οι τιμές των ακινήτων δεν έχουν υποχωρήσει ακόμα όσο θα έπρεπε. "Αυτό δεν συμβαίνει, ακριβώς επειδή οι περισσότεροι κατασκευαστές είναι μικρές, οικογενειακές επιχειρήσεις, χωρίς σχεδόν καθόλου δανεισμό, τη στιγμή που πολλές εξ αυτών έχουν ακόμα ρευστότητα, λόγω της υψηλής

---

⁵³ «Ανθεκτικά στην κρίση τα εμπορικά κέντρα», Νίκος Χ. Ρουσόνογλου, 31.07.2010, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ /ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

⁵⁴ «Ακίνητα: πτώση τιμών και ενοικίων, πολλαπλασιάζονται τα κενά καταστήματα», Νίκος Χ. Ρουσόνογλου, 27.10.2010, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

κερδοφορίας που απολάμβαναν τα προηγούμενα χρόνια. Έτσι, έχουν την απαιτούμενη υπομονή και δεν μειώνουν τις τιμές τους.»⁵⁵

Η παλαιά κατοικία, παρότι (προφανώς) επίσης ανήκει στην θεματική της Οικονομίας στην «Κ», αντιμετωπίζεται με εντελώς διαφορετική οπτική από αυτή που υιοθετείται για τα εμπορικά ακίνητα. Δημιουργείται μάλιστα το δίλημμα αν πρέπει να συμπεριληφθεί στην ομάδα των άρθρων που αφορούν την υποβάθμιση-εγκληματικότητα καθώς τα θέματα διαπλέκονται.

«Τις φθηνότερες τιμές στην αγορά κατοικίας, σε πανελλαδικό επίπεδο, συναντά κανείς σε υποβαθμισμένες συνοικίες του κέντρου, όπως οι περιοχές της πλατείας Αγ. Παντελεήμονα, του Αγίου Νικολάου και γενικότερα σε αρκετά σημεία πέριξ της Λεωφόρου Αχαρνών. Η εγκατάλειψη των εν λόγω περιοχών και η αύξηση της εγκληματικότητας οδήγησαν τις τιμές σε ελεύθερη πτώση.. [...] Δεδομένης και της παλαιότητας των ακινήτων, σε πολλές περιπτώσεις, οι αντικειμενικές αξίες διαμορφώνονται πλέον σε επίπεδα αντίστοιχα των εμπορικών αξιών ή και ακόμα χαμηλότερα. [...]

Το μέλλον των περιοχών αυτών εξαρτάται απολύτως από τις ενέργειες που προτίθεται να αναλάβει η πολιτεία για την αναβάθμισή τους. [...] **αν δεν παταχθεί με αποτελεσματικό και μόνιμο τρόπο η εγκληματικότητα, οι υποβαθμισμένες περιοχές δεν πρόκειται να αλλάξουν εικόνα και φυσιογνωμία.**

..ενδιαφερόμενοι αγοραστές κατά καιρούς εμφανίζονται, αλλά λειτουργούν περισσότερο κερδοσκοπικά, προσδοκώντας σε μια μελλοντική αναβάθμιση του κέντρου, αν και προς το παρόν κάτι τέτοιο δεν διαφαίνεται στον ορίζοντα. Μέχρι να συμβεί αυτό, η λύση είναι το ενοικιαστήριο. Στην πράξη, όμως, και αυτό αποδεικνύεται εξαιρετικά δύσκολο, αφού Έλληνες ενοικιαστές δεν υπάρχουν, οπότε τα σπίτια καταλήγουν σε οικονομικούς μετανάστες. “Αν καταφέρνεις να εισπράτεις τα ενοίκια, οι αποδόσεις είναι οι μεγαλύτερες στην ελληνική αγορά και μπορεί να ξεπεράσουν το 6%, καθώς τα ενοίκια εκεί κωμάινονται από 3 έως 6 ευρώ/τ. μ.” αναφέρει στην «Κ» σύμβουλος ακίνητος περιουσίας. Οι μετανάστες σε αυτές τις περιπτώσεις προτιμώνται, αφού δεν έχουν ιδιαίτερες απαιτήσεις, κάτι που σημαίνει ότι οι ιδιοκτήτες γλιτώνουν έξοδα για τυχόν επισκευές.»⁵⁶

---

⁵⁵ «Ακίνητα: πτώση τιμών και ενοικίων, πολλαπλασιάζονται τα κενά καταστήματα», Νίκος Χ. Ρουσάνογλου, 27.10.2010, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

⁵⁶ «Η υποβάθμιση έφερε πτώση στα ακίνητα», Νίκος Χ. Ρουσάνογλου, 28.11.2010, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Αν και το άρθρο άπτεται θεμάτων κτηματαγοράς, δεν περιορίζει την ανάλυση του στην αιτιολόγηση της υποχώρησης της εμπορικότητας των ακινήτων και της υποβάθμισης κεντρικών περιοχών, μέσω της εγκληματικότητας αλλά, εξηγώντας τις κερδοσκοπικές πρακτικές των ιδιοκτητών, επεκτείνει αυτό το σχήμα συνδέοντας σαφώς την υποβάθμιση με τους μετανάστες.

Ένα άρθρο που παρουσιάζει ενδιαφέρον γιατί μάλλον είναι από τα τελευταία που υιοθετούν αυτή τη θέση⁵⁷, έχει τίτλο «Η μεταφορά του υπουργείου Παιδείας ανέστησε τη Μητροπόλεως»⁵⁸. Ο αρθρογράφος υποστηρίζει ότι η Μητροπόλεως ήταν «ένας δρόμος που για πολλά χρόνια κινούνταν στα όρια της υποβάθμισης» και πως «η απομάκρυνση του υπουργείου Παιδείας λόγω του οποίου «σχεδόν καθημερινές συγκεντρώσεις είχαν οδηγήσει στην απαξίωση της περιοχής» οδήγησε στην αναγέννηση της οδού. Αναγνωρίζει ότι σε αυτό συνέβαλε «και η αναβάθμιση κτιρίων, τα οποία για πολλές δεκαετίες είχαν εγκαταλειφθεί», οι επιπτώσεις όμως της αποκέντρωσης δημόσιων υπηρεσιών όχι μόνο δεν έχουν συνειδητοποιηθεί αλλά ερμηνεύονται με άλλα κριτήρια, όπως την προσέλευση επενδυτικού ενδιαφέροντος .

- Μεταναστευτικό/εγκληματικότητα/υποβάθμιση

Εννέα από τα τριάντα ένα άρθρα της Καθημερινής, περιγράφουν την έξαρση της παραβατικότητας και τη δραστηριοποίηση του οργανωμένου εγκλήματος στο κέντρο. Η σύνδεση με τους μετανάστες είναι **συστηματική** και **ρητή**, και οδηγεί γραμμικά στη σύνδεση με την υποβάθμιση. Σε πρώτο στάδιο υπονοείται ότι είναι υπαίτιοι και στη συνέχεια θεωρείται ότι οι ίδιοι αποτελούν φαινόμενο υποβάθμισης.

«Σήμερα, το τρίγωνο Ομόνοια - Αθηνάς - Πειραιώς - Κουμουνδούρου παραμένει **το πιο υποβαθμισμένο σημείο της πρωτεύουσας**, ίσως και όλης της χώρας. [...]

Κυκλώματα **Νιγηριανών**, που προωθούν την πορνεία στην περιοχή γύρω από την πλατεία Θεάτρου, φέρονται εμπλεκόμενα και στη διακίνηση ναρκωτικών. [...]
Διαρρήξεις σε σπίτια και μαγαζιά, ληστείες, επαιτεία, άγριες συμπλοκές μεταξύ **αλλοδαπών** και επιχειρήσεις «σκίουπα» της αστυνομίας συμπληρώνουν το σκηνικό της καθημερινότητας στο Κέντρο. [...]

---

⁵⁷ Σύμφωνα με μελέτη της ΕΣΣΕ σε συνεργασία με τον Εμπορικό Σύλλογο Αθήνας που παρουσιάζονταν σε άρθρο της «Κ» το 2006, το 62% των καταστημάτων ζητούσαν τη μετακίνηση των υπουργείων από το κέντρο γιατί τις ημέρες που πραγματοποιούνταν πορείες μειωνόταν ο τζίρος τους. «Οι διαδηλώσεις κοστίζουν ακριβά στα καταστήματα», του Λ. Στεργίου, 20.08.2006, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

⁵⁸ «Η μεταφορά του υπουργείου Παιδείας ανέστησε τη Μητροπόλεως», 09.01.2010, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Οι δημοτικοί αστυνομικοί περιορίζονται στο να κόβουν κλήσεις για παράνομο παρκάρισμα την ώρα που δίπλα τους εκατοντάδες **αλλοδαποί** μικροπωλητές απλώνουν τηπραμάτεια τους μπροστά από τις βιτρίνες καταστημάτων και κατακλύζοντας τα πεζοδρόμια. [...]

Πολλοί από τους μόνιμους κατοίκους έχουν μετακομίσει, ενώ τον ίδιο δρόμο επιλέγουν και αρκετοί καταστηματάρχες. «Ο τζίρος των γιορτών ήταν 20% μειωμένος. Η Ομόνοια έχει βγάλει **«κακό όνομα»** και πολλοί δεν πλησιάζουν πια», σχολιάζει στην «Κ» ο κ. Δ. Νικολακόπουλος, συντονιστής της Κίνησης Πολιτών Κέντρου Αθήνας.»⁵⁹

Το κέντρο παρουσιάζεται ως ένα απωθητικό πεδίο εγκληματικότητας, με χρήστες που εντάσσονται σε ένα δίπολο: από τη μία οι «κανονικοί», μόνιμοι, Έλληνες κάτοικοι και καταστηματάρχες και από την άλλη οι ξένοι. Σε όσες προτάσεις περιγράφεται παραβατική συμπεριφορά συμπεριλαμβάνεται ο όρος “αλλοδαποί” ή κάποια εθνικότητα εκτός της ελληνικής, εμπεδώνοντας τη νοερή σύνδεση των μεταναστών με την υποβάθμιση.

«Ωρα 13.00, οδός Αγίου Κωνσταντίνου. Αυτοκίνητο σταματάει λίγα μέτρα από το ανακαινισμένο Εθνικό Θέατρο, ένας έμπορος ναρκωτικών δίνει ένα «φιζάκι» στον συνοδηγό και παίρνει χρήματα. Στο απέναντι πεζοδρόμιο ένας χρήστης ναρκωτικών αγοράζει τη δόση του από τέσσερα άτομα του κυκλώματος διακίνησης. [...]

Στη γωνία Σοφοκλέους και Μενάνδρου, που μαζί με την οδό Γερανίου θεωρούνται από τα πλέον επικίνδυνα σημεία του Κέντρου, βρίσκονται συγκεντρωμένοι δεκάδες χρήστες, αλλά και έμποροι ναρκωτικών. [...]

Στις περιοχές με αυξημένη διακίνηση ουσιών η εγκληματικότητα είναι πολλαπλάσια των άλλων περιοχών της Αθήνας. Μικροκλοπές από τους τοξικομανείς, ληστείες σε περαστικούς από συμμορίες **αλλοδαπών**. [...]

«Μόλις αυτοί βρίσκουν κάποιον να περπατάει μόνος, σφυρίζουν και μέσα σε λίγα δευτερόλεπτα εμφανίζονται άλλοι δέκα και επιτίθενται στον άτυχο περαστικό», περιγράφει ο Παν. Δαλάρης, καταστηματάρχης της περιοχής. [...]

---

⁵⁹ «Επικίνδυνη ζώνη το κέντρο εξαιτίας αδράνειας και λαθών», Κώστας Ονισένκο, 09.01.2010, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ

Τοξικομανείς επαίτες που κάνουν χρήση δημοσίως, παρεμπόριο, πιάτσες με εκδιδόμενες γυναίκες, αιματηρές συμπλοκές καθιστούν το κέντρο της Αθήνας **απροσπέλαστο.**»⁶⁰

Η ζοφερή εικονογράφηση του κέντρου αποδίδεται με κινηματογραφικό ύφος, χωρίς παράθεση στοιχείων και συστηματική κατηγοριοποίηση μεταναστών, τοξικοεξαρτημένων, εμπόρων ναρκωτικών, εκδιδόμενων γυναικών, μικροπωλητών ως μία ενιαία ομάδα.

«Έντρομοι τουρίστες είχαν κολλήσει χθες τα πρόσωπά τους στα τζάμια ξενοδοχείου όπου διαμένουν, στη συμβολή των οδών Πειραιώς και Γερανίου, παρακολουθώντας αρχικά τη μαζική συμπλοκή αλλοδαπών. [...] Οι αντίπαλες ομάδες συγκρούστηκαν χρησιμοποιώντας ρόπαλα, πέτρες, μαχαίρια ακόμα και χατζάρους. [...] Στη συμπλοκή συμμετείχαν περίπου 200 άτομα, ενώ η Αστυνομία προχώρησε στη σύλληψη 19 εξ αυτών, κυρίως **Μπανγκλαντεσιανών.** [...]

Όπως περιγράφουν στην «Κ» καταστηματάρχες της περιοχής, «*οι συμπλοκές μεταξύ αλλοδαπών στις οδούς Μενάνδρου, Σοφοκλέους, Γερανίου είναι συχνό φαινόμενο*». Μικροπωλητές από το **Μπανγκλαντές** συγκρούονται με **Αφρικανούς** που πουλάνε ναρκωτικά, ενώ συμμορίες Αφρικανών συγκρούονται μεταξύ τους για τον έλεγχο σημείων πώλησης ναρκωτικών. Επιπλέον, πληροφορίες της Αστυνομίας αναφέρουν το ενδεχόμενο δραστηριοποίησης συμμοριών **Ασιατών.**»⁶¹

Κοινό χαρακτηριστικό των άρθρων αυτών, είναι η προβολή των θέσεων των “καταστηματαρχών”, των “κατοίκων”, και γενικά “ανθρώπων της αγοράς”, επικυρώνοντας, για μια ακόμη φορά, ότι οι πρόσφατοι μετανάστες και πρόσφυγες δεν θεωρούνται κάτοικοι. Άλλωστε, τα άρθρα δίνουν μόνο στους πρώτους βήμα για να εκφράσουν τις θέσεις τους, ενώ οι μετανάστες δεν έχουν φωνή. Στην καλύτερη περίπτωση, ο λόγος τους αναπαράγεται διαμεσολαβημένος. Η επίκληση των συμφερόντων υποκειμένων ή φορέων που δραστηριοποιούνται επιχειρηματικά στο κέντρο, για να τεκμηριωθεί η υποβάθμιση του, φαίνεται και στο άρθρο που ακολουθεί, το οποίο μεταξύ άλλων είναι ρατσιστικό και σεξιστικό:

«*Εάν πάρει κανείς όλες τις διαδρομές από το Αρχαιολογικό Μουσείο στην Πατησίων μέχρι την Ακρόπολη και το νέο μουσείο, θα διαπιστώσει ότι είναι “ναρκοθετημένες”.* Η εγκληματικότητα της Αθήνας είναι συγκεντρωμένη ακριβώς σε εκείνα τα σημεία που επισκέπτονται ή διανύουν οι τουρίστες», υποστηρίζει ο ξενοδόχος Κων. Αβράμπος. «Οι

⁶⁰ «Ο χάρτης της παρανομίας στο κέντρο», Κώστας Ονισένκο, 24.04.2010, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ

⁶¹ «Καθημερινές οι συμπλοκές στο κέντρο», Κώστας Ονισένκο, 28.05.2010, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ

πελάτες μας έχουν δεχθεί επιθέσεις ακόμη και από **Αφρικανές** που εκδίδονται σε απόσταση λίγων μέτρων από το Α. Τ. Ομονοίας. Έχουν πέσει θύματα ληστειών και έχουν επιστρέψει δαρμένοι και χωρίς ένα ευρώ στην τσέπη. Αναγκάζομαστε να τους φιλοξενούμε δωρεάν για να διαφυλάξουμε όσο μπορούμε τουλάχιστον την άποψη για την **ελληνική φιλοξενία...**», λέει ο ίδιος.»⁶²

Η απειλητική αποτύπωση του κέντρου με όρους όπως “πόλεμος”, “σκληρή μάχη”, “απροσπέλαστοι δρόμοι” και η αντιστοίχισή τους με “παράνομους” μετανάστες και την “επανακατάληψη του δημόσιου χώρου από το έγκλημα και την παρακμή”, συνιστά έναν οριακό μεταφορικό λόγο, αρθρωμένο γύρω από τον άξονα «εχθρός-εισβολή-κατάληψη» (Φιλιππίδης, 2014:70), ο οποίος αρχικά βλέπει ως λύση στο πρόβλημα την αστυνομική καταστολή, παραβλέποντας επιδεικτικά τις κοινωνικές ανισότητες. Κοινωνικές ομάδες όπως: εκδιδόμενες γυναίκες, τοξικομανείς, μετανάστες-μικροπωλητές, δηλαδή ο τελευταίος τροχός του οργανωμένου εγκλήματος και συγχρόνως υποκείμενα που βρίσκονται σε «κοινή θέα» στοχοποιούνται για την αύξηση της παραβατικότητας στο κέντρο. Στον αντίποδα αυτής της εικόνας παρουσιάζονται οι επιχειρήσεις της αστυνομίας (*Επιχείρηση «καθαρό» κέντρο*, Γιάννης Σουλιώτης, 22.06.2010, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ), οι οποίες παρουσιάζονται ενισχύοντας τον ρατσιστικό λόγο, με όρους όπως «καθαρό», «σκούπα» που επικυρώνουν την αντίληψη του διαφορετικού ως μίγμα. Ο λόγος αυτός, προέρχεται από την αναδιατύπωση της έννοιας της ασφάλειας⁶³ στον δυτικό κόσμο στις αρχές του 2000, και στην Ελλάδα της κρίσης προσέφερε τα ιδεολογικά προαπαιτούμενα έτσι ώστε οι μαζικές αντιμεταναστευτικές επιχειρήσεις να προσγειωθούν στη δημόσια σφαίρα ως ένα αυταπόδεικτο μαθηματικό πρόβλημα (2014:71).

«Τα ναρκωτικά, η πορνεία, το παρεμπόριο και η **παρουσία** παράνομων μεταναστών δημιουργούν μεγάλα προβλήματα στο κέντρο της Αθήνας, που σε πολλές περιοχές παρουσιάζει αυξημένη παραβατικότητα. Μάλιστα, οι προσπάθειες αντιμετώπισης του προβλήματος, καθώς συχνά είναι αποσπασματικές, οδηγούν σε μετατόπιση των «κέντρων» όπου συγκεντρώνονται παράνομοι μετανάστες, τοξικομανείς και εκδιδόμενες γυναίκες σε άλλες περιοχές. [...]

---

⁶² «“Ναρκοπέδιο” για τον τουρισμό το κέντρο Αθήνας», Κώστας Ονισένιο, 06.06.2010, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ

⁶³ «Το “νέο παράδειγμα ασφάλειας” αναφέρεται όχι στην παραδοσιακή προσέγγιση της έννοιας, δηλαδή, “της επιβίωσης του έθνους-κράτους, από εξωτερική επίθεση ή την εσωτερική υπονόμευση με πρωταρχικό μέσο επίτευξης ή διατήρησης της ασφάλειας με τη χρήση ή την απειλή χρήσης βίας”, αλλά, “σε πτυχές της ‘ανθρώπινης ασφάλειας’ (human security), όπως η κοινωνική, η οικονομική, η πολιτική και η περιβαλλοντική [...]. Με αυτόν τον τρόπο, το εύρος των προκλήσεων της ασφάλειας διευρύνεται εντυπωσιακά, περιλαμβάνοντας ένα πλήθος οικονομικών, κοινωνικών, πολιτικών, περιβαλλοντικών και επιδημιολογικών προβλημάτων.» (Μιχελουγιαννάκης, 2009:148-149, όπ. αν στο Ντρούικα, σελ.51, 2014).

Τα στοιχεία παρουσιάζονται σε μια περίοδο κατά την οποία **«μαίνεται» σκληρή μάχη** της αστυνομίας με την παρανομία στο κέντρο, με τα πρώτα θετικά αποτελέσματα. Πολλοί από τους **«απροσπέλαστους»** δρόμους, όπως η Σωιράτους, η Γερανίου, η Μενάνδρου, η Σοφοκλέους κ.λπ., παρουσιάζουν σαφώς **βελτιωμένη εικόνα λόγω της συνεχούς παρουσίας ανδρών της ΕΛ.ΑΣ.**⁶⁴

Η αναγνώριση των προβλημάτων του κέντρου από την πλευρά της πολιτείας, ευθυγραμμίζεται σε μεγάλο βαθμό με την προσέγγιση των συντακτών. Τόσο το «Σχέδιο για το Ιστορικό Κέντρο της Αθήνας» (πόρισμα της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Προστασίας Περιβάλλοντος της Βουλής, 03/2010), όσο και η «Δράση στην Αθήνα» (Διυπουργική Επιτροπή 04/2010), κατονομάζουν ευάλωτες ομάδες και την περιθωριοποίηση τους ως υπαίτιες για τη δημιουργία υποβαθμισμένου περιβάλλοντος και ο μηντιακός λόγος το αναπαράγει σε άρθρο με τίτλο «Συνθήκες **γκέτο** στο κέντρο της Αθήνας».

«Οι λύσεις για το Ιστορικό Κέντρο και το εύρος του **μεταναστευτικού προβλήματος** που -όπως τόνισε ο υπ. Προστασίας του Πολίτη κ. Μ. Χρυσοχοϊδης- έχει πάρει διαστάσεις ζητήματος **εκτάκτου ανάγκης**, παρουσιάσθηκαν χθες στο άτυπο Υπουργικό Συμβούλιο με θέμα το Ιστορικό Κέντρο.

Ο κ. Χρυσοχοϊδης παρουσίασε το εύρος των προβλημάτων στο κέντρο που προκαλείται από την περιθωριοποίηση πολυπληθών ευάλωτων ομάδων (χρήστες ναρκωτικών, άστεγοι, άποροι, εκδιδόμενα άτομα, αλλοδαποί χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα ή με αποφάσεις διοικητικής απέλασης, αιτούντες άσυλο). Οι συνέπειες από τη δημιουργία του υποβαθμισμένου περιβάλλοντος, που ευνοεί την παραβατικότητα και την παραοικονομία, είναι ανθρωπιστικές, οικονομικές, τουριστικές, περιβαλλοντικές και ασφάλειας. Όπως τόνισε *“υπάρχει απόλυτη ανάγκη να κινηθούμε γρήγορα”*.⁶⁵

Η χρήση –και η αποδοχή– του όρου γκέτο, προκειμένου να περιγραφεί το κέντρο, έχει συνέπειες και αποκλείει συγκεκριμένες προσεγγίσεις από τον δημόσιο λόγο. «Το πέραςμα από την υποβάθμιση στο «γκέτο» και στην «κατάσταση εκτάκτου ανάγκης» στον κυρίαρχο δημόσιο λόγο για το κέντρο της Αθήνας, πέρα από πιθανούς μιμητισμούς δραματοποιημένων εκφράσεων από τα ΜΜΕ, εμπεριέχει συμβολισμούς (και συνειρμούς) και δημιουργεί νέα νοήματα και ερμηνείες

---

⁶⁴ «Τόλεμος», σε εξέλιξη, στο κέντρο», Κώστας Ονισένκο, 04.08.2010, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ

⁶⁵ «Συνθήκες γκέτο στο κέντρο της Αθήνας», Μαρία Δεληθανάση, 25.08.2010, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΠΟΛΙΤΙΚΗ

καταστάσεων (Καλαντζοπούλου, Κουτρολίκου, Πολυχρονιάδη, 2011). Η συμβολική πόλωση ανάμεσα στο “κανονικό” και στο “Άλλο”, όπου το άλλο προσδιορίζεται μόνο από αρνητικές όψεις που το τοποθετούν στο περιθώριο της κανονικότητας ως εξαίρεση νομιμοποιεί την αναγκαιότητα αντιμετώπισης μιας κατάστασης εκτάκτου ανάγκης. Έτσι, ο χαρακτηρισμός μιας περιοχής ως γκέτο στα πλαίσια της διαχείρισης της κρίσης, όπως επιτελείται σήμερα στιγματίζει υποκείμενα και περιοχές νοσηματοδοτώντας αρνητικά την έννοια της ετερότητας και κατευθύνει τις πολιτικές αποφάσεις όχι στην αναζήτηση των δομικών κοινωνικών αιτιών και την εφαρμογή υποστηρικτικών μέτρων με ενδυνάμωση των κοινωνικών υποδομών, αλλά σε παρεμβάσεις με λογική άμεσου εξωραϊσμού, εικιαθάρσις και αποκλεισμού.

- Συμπεράσματα

Στην αρθρογραφία της Καθημερινής για το 2010, η υποβάθμιση του κέντρου της πόλης αποτελεί κοινό τόπο. Η ίδια η λέξη και τα παράγωγά της επαναλαμβάνονται επιτελεστικά, επανεπιβεβαιώνοντας διαρκώς την τοποθέτηση αρνητικού πρόσημου στη συζήτηση για το κέντρο. Ενώ δεν εξετάζεται σε βάθος ποιά είναι τα καθοριστικά χαρακτηριστικά των μηχανισμών της «υποβάθμισης», περιγράφονται φαινόμενα που «τεκμηριώνουν» μια γενικά υποβαθμισμένη εικόνα του κέντρου χωρίς –τις περισσότερες φορές– να προσδιορίζεται η κλίμακα και η έντασή τους, παρά μόνο σε επίπεδο δρόμων (μήκους δύο-τριών οικοδομικών τετραγώνων) ενώ σε αρκετές περιπτώσεις μεγθύνεται και η έντασή τους. Η αυθαίρετη και συχνά δραματική χρήση όρων (π.χ. γκέτο), με συνδηλούμενα που παραπέμπουν σε εντελώς ανόμοια δυτικά παραδείγματα, δημιουργεί ψευδείς ή έστω μερικές παραστάσεις. Ο στιγματισμός περιοχών ανάγεται σε στιγματισμό υποκειμένων και δραστηριοτήτων. Οι συνειρμικές συνδέσεις που δημιουργούνται με τη γραμμική χρήση της «υποβάθμισης», της «μετανάστευσης» και της «εγκληματικότητας» λειτουργούν συσκοτιστικά στην προσπάθεια των αρθρογράφων να προσεγγίσουν την αθηναϊκή κεντρικότητα μέσα στο συγκείμενο της κρίσης, με αποτέλεσμα να καταλήγουν σε υπεραπλουστευτικά συμπεράσματα για ένα γενικευμένο πεδίο. Οι αρθρογράφοι τείνουν να παραβλέπουν τις σημαντικές πλευρές της κεντρικότητας, δηλαδή την πολυλειτουργικότητα, την κοινωνική πολυσυλλεκτικότητα, την ετερογένεια και παρουσιάζουν το κέντρο ως ένα ενιαίο ή/και ομαδοποιημένο υποβαθμισμένο χωρικό πεδίο, ανεξάρτητα από τις ασυνέχειες του σε επίπεδο υποκειμένων, χρήσεων, οικονομικών μεγεθών. Αυτό εμφανίζεται και στα άρθρα που ασχολούνται με τις αναπλάσεις γι’ αυτό και οι αναπλάσεις γίνονται αντιληπτές κατά βάση ως επιχειρήσεις εξωραϊσμού – με τις προαπαιτούμενες εικιαθάρσις. Ομοίως οι τάσεις «εξευγενισμού» προβάλλονται απαγκιστρωμένες από τις συνέπειες τους σε ένα σύνολο υποκειμένων. Ειδικά στο θέμα των αναπλάσεων, υπάρχει σύμπνοια μεταξύ αρθρογράφων και κρατικών φορέων στην άποψη ότι χωρικοκοινωνικά προβλήματα επιλύονται με αναπλάσεις, αρχιτεκτονικές

παρεμβάσεις και γενικότερα έργα που επικεντρώνονται και αποσκοπούν στη βελτίωση της εικόνας της πόλης.

Τα οικονομικά άρθρα διαφοροποιούνται λίγο από αυτή τη γραμμή καταγράφοντας και αναλύοντας με μεγαλύτερη ακρίβεια τις μεταλλαγές που συντελούνται στο χώρο της αγοράς, και αυτά όμως παρουσιάζουν μια αδυναμία εμβάθυνσης από ένα σημείο και μετά. Για παράδειγμα, ενώ διαπιστώνεται η αντικατάσταση παλαιών ελληνικών καταστημάτων στο κέντρο της Αθήνας από ξένες αλυσίδες, η αιτιατή σχέση: ανάπτυξη αλυσίδων και mall – συρρίκνωση μικρής επιχείρησης - ερήμωση κέντρου που είχε ξεκινήσει πολύ πριν την οικονομική κρίση, εμφανίζεται ως: κρίση – πορείες – απρόσιτο κέντρο - πτώση τζίρου μικρής επιχείρησης - ερήμωση. Ακόμη και στην περίπτωση του αρθρογράφου που εκτιμούσε ότι η οδός Μητροπόλεως αναβαθμίστηκε με τη μεταφορά του υπουργείου Παιδείας, ως κύρια αιτία θεωρείται ότι δεν πραγματοποιούνται πλέον συγκεντρώσεις στο σημείο αυτό. Ως δεύτερη αιτία αναβάθμισης, θεωρούνται κάποιες ανακαινίσεις του γειτονικού κτιριακού αποθέματος. Το επιθυμητό αποτέλεσμα αυτών των δύο είναι το επενδυτικό ενδιαφέρον για τα γύρω ακίνητα. Το μη ορατό αποτέλεσμα όπως η περαιτέρω φυγή μικρών επιχειρήσεων και εργαστηρίων δεν απασχολεί. Η «τεχνοκρατική» προσέγγιση των αρθρογράφων που ειδικεύονται στην κτηματαγοράς που εστιάζει στην προσέλκυση του επενδυτικού ενδιαφέροντος οδηγεί σε αμφίβολα συμπεράσματα που αξιοποιούνται ως «αντικειμενικά στοιχεία» σε άρθρα με πιο ιδεολογικό λόγο για να τεκμηριώσουν τις θέσεις τους.

7 | αρθρογραφία 2011

Το 2011 η κρίση βαθαίνει και καταγράφονται ισχυροί οικονομικοί και κοινωνικοί μετασχηματισμοί. Η ψήφιση και εφαρμογή του Μεσοπρόθεσμου οδήγησε σε μεγαλύτερη ύφεση και η ανεργία και ο πληθωρισμός εκτινάχτηκαν. Στα θέματα του κέντρου, η υποβάθμιση παραμένει στο επίκεντρο και συνεχίζονται οι εξαγγελίες προγραμμάτων ανάπλασης, οι προκηρδύξεις διαγωνισμών και η συζήτηση για αρχιτεκτονικές – πολεοδομικές παρεμβάσεις. Η πτώση του τζίρου στο λιανεμπόριο περιγράφεται πλέον ως «αύμα λουιέτων», που μαζί με τη μείωση του τραπεζικού δανεισμού (επιχειρηματικού και στεγαστικού) επιδρούν στην αγορά ακινήτων. Το μεταναστευτικό παραμένει ψηλά στην ατζέντα τόσο του πολιτικού όσο και του δημοσιογραφικού λόγου. Τα άρθρα που παρουσιάζονται και πραγματεύονται τα ζητήματα αυτά είναι είκοσι ένα.

- Προγράμματα αναπλάσεων

Μία σειρά άρθρων προβάλλει τα προγράμματα που προωθούνται από κρατικούς φορείς με συνοπτική παρουσίαση παρεμβάσεων και των στόχων τους⁶⁶. Ειδικά η ολοκλήρωση του ερευνητικού προγράμματος του Ε.Μ.Π. «Μεταλλασσόμενοι χαρακτήρες και πολιτικές στα κέντρα πόλης Αθήνα και Πειραιά», που εκπόνησε η Σχολή Αρχιτεκτόνων του ΕΜΠ εμφανίζεται αρκετές φορές στην αρθρογραφία της Καθημερινής⁶⁷.

«Δεν πρόκειται απλώς για μία ακόμα πεζοδρομηση, αλλά για μια **εμβληματική** πολεοδομική παρέμβαση, που θα επαναπροσδιορίσει το ευρύτερο κέντρο της Αθήνας. Ένα είδος «γραμμικής» πλατείας που θα αλλάξει όχι μόνο τον τρόπο πρόσβασης στο κεντρικότερο σημείο της πρωτεύουσας, αλλά και την αντίληψή μας γι' αυτό.»⁶⁸

Καταρχάς, επιβεβαιώνεται η υψηλή ιεράρχηση του αθηναϊκού κέντρου σε ό,τι αφορά την πόλη. Η υποδοχή από τους αρθρογράφους είναι θερμή και τα κείμενα κλείνουν με την ευχή «να μην διαφυστούν οι φιλοδοξίες τους». Ωστόσο δεν συμερίζονται όλοι την ίδια αισιοδοξία:

«Από εξαγγελία σε εξαγγελία και από περιγραφή προβλημάτων σε μικροπολιτικά πυροτεχνήματα, το υπουργείο Περιβάλλοντος εξακολουθεί να διανέμει σε τακτά

---

⁶⁶ «Δύο άξονες ενεργειών για το Κέντρο», Έλενα Καρανάτση, 12.01.2011, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ και «Παρέμβαση σωτηρίας σε υποβαθμισμένες περιοχές», Γιώργος Λιάλιος, 30.01.2011, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ και «Ένα νέο κέντρο για την πρωτεύουσα», Γιώργος Λάλιος, 27.02.2011, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ ΕΛΛΑΔΑ κ.ά.

⁶⁷ «Ένα νέο κέντρο για την πρωτεύουσα», Γιώργος Λάλιος, 27.02.2011, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ ΕΛΛΑΔΑ, «Κτίρια - φαντάσματα στο κέντρο της Αθήνας», Γιώργος Λάλιος, 04.12.2011, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ ΕΛΛΑΔΑ κ.ά.

χρονικά διαστήματα τις εκθέσεις ιδεών του στους Αθηναίους. Το πιο πρόσφατο ανέκδοτο είναι η παράδοση της πεζοδρομημένης οδού Πανεπιστημίου το 2014. [...] Είναι εύκολο να γενικολογεί κανείς. Εύκολο, αλλά ανεπίτρεπτο. Ανεπίτρεπτο γιατί η παρουσίαση της νέας «μεγάλης ιδέας» για πεζοδρομημένη Πανεπιστημίου αποκαλύπτει μία πλήρη σύγχυση για τις προτεραιότητες που έχει η Αθήνα. [...] Είναι τουλάχιστον γραφικό μία πόλη σε βαθύτατη κρίση λειτουργίας, με όλη την τεράστια περιοχή από Κοραή και κάτω έως τέρμα Πατησίων, όλο το Μεταξουργείο, το Μοναστηράκι, τις παρυφές του Θησείου, την Πειραιώς, την πλατεία Βάθης, κ.λπ., να βρίσκονται σε μία αδιαφανή κάψουλα αρρυθμίας, ρυπαρότητας και εγκληματικότητας, να έρχεται η κυβέρνηση και να σείει ως λάβαρο την παρέμβαση στη λιγότερο προβληματική κεντρική λεωφόρο.»⁶⁹.

Η περιγραφή του κέντρου παραμένει σταθερά με αρνητικό πρόσημο και όρους υποβάθμισης. Η «αδιαφανής κάψουλα αρρυθμίας, ρυπαρότητας και εγκληματικότητας» ονοματίζει και διαχωρίζει ρητά συγκεκριμένες περιοχές του κέντρου από άλλες. Εδώ έχουμε μια μικρή διαφοροποίηση σε σχέση με το 2010, γιατί τα άρθρα της προηγούμενης χρονιάς ήταν πιο ασαφή στον γεωγραφικό προσδιορισμό. Στιγματίζουν σημειακά δρόμους ή οικοδομικά τετράγωνα –το πολύ- καλλιεργώντας μια γενική εντύπωση για προβληματικό κέντρο. Αντίθετα στο παραπάνω άρθρο υποστηρίζεται ότι η πόλη δεν μπορεί να λειτουργήσει επειδή ένα συγκεκριμένο και εκτεταμένο τμήμα του κέντρου της ανήκει σε μια άλλη σφαίρα («κάψουλα»). Καταγράφεται δηλαδή, ένας ξεκάθαρος διαχωρισμός περιοχών του κέντρου.

Είναι σημαντικό να παρατηρήσουμε ότι οι ενστάσεις του αρθρογράφου δεν αφορούν την ουσία της πρότασης πεζοδρόμησης αλλά την ικανότητα του κράτους να τηρηθεί ο χρόνος παράδοσης του έργου και την επιτευξιμότητα του ευπρεπισμού και της τάξης που θα πρέπει να συνοδεύουν την ανάπλαση. «Τη σκέφτομαι πεζοδρομημένη και στο μυαλό μου έρχονται τα μηχανάκια, τα κιόσκια του κάθε πικραμένου, τα τραπεζοκαθίσματα, το λαθρεμπόριο».

Η προσέγγιση του κέντρου αποκτά θετικό πρόσημο όταν περιγράφεται μια υλοποιημένη ανάπλαση.

«Το ανανεωμένο Πεδίον του Άρεως είναι μία τονωτική ένεση ηθικού για χιλιάδες ανθρώπους που τα τελευταία αρκετά χρόνια βλέπουν τις γειτονιές τους να πηγαίνουν από το κακό στο χειρότερο. Μια αντίστροφη κίνηση δίνει κουράγιο και

---

⁶⁸ «Ένα νέο κέντρο για την πρωτεύουσα», Γιώργος Λάλιος, 27.02.2011, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ ΕΛΛΑΔΑ

⁶⁹ «Το ανέκδοτο της οδού Πανεπιστημίου», Νίκος Βατόπουλος, 19.03.2011, ΑΠΟΨΕΙΣ

συσπειρώνει. Ήδη ένας σημαντικός αριθμός κατοίκων ανταποκρίθηκε στο κάλεσμα της υπερνομαρχίας και δήλωσε συμμετοχή στο πρόγραμμα εθελοντικής φύλαξης του πάρκου. Προς το παρόν ο χώρος επιβλέπεται από ιδιωτική εταιρία security».⁷⁰

Χωρίς να αμφισβητούμε την αναγκαιότητα της φροντίδας και της επίβλεψης ενός δημόσιου χώρου ώστε να είναι προσβάσιμος και ελκυστικός για όλους, η θετική αντιμετώπιση της φύλαξης ενός δημόσιου αστικού πάρκου από ιδιωτική εταιρεία θέτει σοβαρά ερωτήματα για το ποιοι είναι οι επιθυμητοί χρήστες που επιτρέπεται να απολαμβάνουν τον δημόσιο χώρο. Η απάντηση έρχεται από τον ίδιο το αρθρογράφο όταν περιγράφεται νέος χώρος τέχνης στην Κυψέλη:

«Εδώ είναι σαφές ότι **‘νεοαστοί’** με ανησυχίες ανακαλύπτουν ξανά τους θησαυρούς μιας ξεχασμένης Αθήνας αναλαμβάνοντας το ρίσκο. **Αλλά** η Πατησίων ήρθε ξανά στο προσκήνιο πριν λίγες μέρες με τη μεταφορά στο Μέγαρο Λιβιεράτου των **μεταναστών** της Νομικής. [...]»⁷¹

Οι βασικές ποιότητες της κεντρικότητας, η ετερογένεια, η κοινωνική ανάμιξη και η πολλαπλότητα της συνάφειας με τον διαφορετικό άλλο, δεν προσλαμβάνονται σαν αστικός πλούτος. Η χρήση του αντιθετικού συνδέσμου «αλλά» αποκαλύπτει την αντίληψη του αρθρογράφου ότι οι μετανάστες και κυρίως οι διεκδικήσεις τους από την πολιτεία δεν προσθέτουν αλλά αφαιρούν από την ‘νεοαστική’ ανάβαθμιση.

- Κρίση στο λιανεμπόριο, πτώση τιμών και μισθωμάτων

Παρότι και το 2010 το κλείσιμο των καταστημάτων απασχολούσε και καταγράφονταν στον Τύπο, το 2011 η λέξη «λουκέτο» συναντήθηκε στα άρθρα που αφορούσαν τις αναδιαρθρώσεις στο λιανεμπόριο λόγω κρίσης περισσότερες φορές από κάθε άλλη λέξη.

«Ξενοίκιαστο είναι πλέον ένα στα πέντε καταστήματα της Αττικής, καθώς τα «λουκέτα» στον κλάδο του εμπορίου αυξάνονται με ανησυχητικούς ρυθμούς, ενώ η εικόνα ερήμωσης είναι ακόμη πιο έντονη σε κεντρικούς δρόμους της Αθήνας, όπως η οδός Σταδίου, όπου πλέον ένα στα τρία καταστήματα έχει κλείσει.»⁷²

Στο κέντρο της Αθήνας το Φεβρουάριο του 2011 το ποσοστό των κενών καταστημάτων ήταν 23,4% από 17% που βρισκόταν τον Αύγουστο του 2010. Ενδεικτικά, στη Σταδίου το 33,8% των καταστημάτων ήταν χωρίς ενοικιαστή, ακολουθούσε η οδός η Ακαδημίας με 24,6 και η «πάλαι ποτέ

⁷⁰ «Η οδός Πατησίων πιστεύει ξανά στον εαυτό της», Δημήτρης Ρηγόπουλος, 05.02.2011, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

⁷¹ «Η οδός Πατησίων πιστεύει ξανά στον εαυτό της», Δημήτρης Ρηγόπουλος, 05.02.2011, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

⁷² «Έκρηξη των λουκέτων σε ακριβές και φθηνές περιοχές», 11.03.2011, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ,

περιζήτητη και πανάκριβη» Ερμού με 24,3%. «Σε σύγκριση με τα αποτελέσματα του Αυγούστου, σε όλους ανεξαιρέτως τους εμπορικούς δρόμους η κατάσταση είναι κρισιμότερη, αφού αυξάνονται οι «κενοί» επαγγελματικοί χώροι και τα «λουκέτα»⁷³.

Αν και η οικονομική κρίση εμφανίζεται στα άρθρα ως η αυτονόητη εξήγηση αυτής της εικόνας, στα αίτια προστίθεται το ότι οι βασικοί δρόμοι με τα μεγαλύτερα ποσοστά διαθεσιμότητας εμπορικών χώρων «αποτελούν την κύρια οδική αρτηρία που χρησιμοποιείται κατά τις ελάχιστες πορείες διαμαρτυρίας, κάτι που έχει απομακρύνει πολλούς καταστηματούχους»⁷⁴

Άλλα οικονομικά άρθρα είναι πιο εμβριθή στην ανάλυση της κατάστασης. Η ανάπτυξη μεγάλων περιφερειακών πολυκαταστημάτων και εμπορικών κέντρων, όπως έχει ήδη αναφερθεί, ήταν η σημαντικότερη αναδιάρθρωση στον χώρο του λιανικού εμπορίου, η οποία κατά την πενταετία 2005-2010 αφείρεσε ένα μεγάλο μέρος του «κοινού» και της καταναλωτικής δραστηριότητας του κέντρου. Η αναδιανομή του τζίρου υπέρ αυτών είχε καταγραφεί ήδη από 2008 όταν, ενώ η μεγάλη πτώση του τζίρου των μικρών και μεσαίων καταστημάτων του Κέντρου αποδιδόταν στα γεγονότα του Δεκέμβρη, τα στοιχεία έδειχναν ότι δεν είχε σημειωθεί συνολικά μεγάλη πτώση του εμπορικού τζίρου. Η οικονομική κρίση βρήκε μια ήδη διαμορφωμένη κατάσταση όταν ξέσπασε και την όξυνε. Σε άρθρο σχετικό με τα λιανεμπόριο και τις τιμές των μισθωμάτων αναγνωρίζεται ότι:

«Τα εμπορικά κέντρα εκτιμάται ότι καρπώθηκαν το μεγαλύτερο μέρος του τζίρου στο λιανεμπόριο κατά τη διάρκεια της φετινής θερινής εκπρωτικής περιόδου, καθιστώντας τους επόμενους μήνες ακόμα πιο δύσκολους για τους καταστηματούχους στις παραδοσιακές εμπορικές «πιάτσες» του λεκανοπεδίου, δεδομένου ότι οι πωλήσεις εξακολουθούν να διολισθαίνουν από τις αρχές του έτους, τη στιγμή που και το 2010 αποδείχθηκε «μαύρο» για τα καταστήματα. Υπό το βάρος της οικονομικής κρίσης, θεωρείται σχεδόν βέβαιο ότι τα «λουκέτα» εμπορικών καταστημάτων θα πολλαπλασιαστούν έως τα τέλη του έτους. [...]

Σε πρόσφατη έκθεσή της, η Δανός/BNP Paribas επισήμανε ότι ο τζίρος στο λιανεμπόριο υποχωρεί με ρυθμό της τάξεως του 20%-40% στο κέντρο της Αθήνας, καθώς πέραν της κρίσης, όλο και μεγαλύτερο μέρος της κατανάλωσης γίνεται πλέον στα εμπορικά κέντρα.»⁷⁵

---

⁷³ «Ανησυχητική αύξηση λουκέτων», Νίκος Χ. Ρουσάνογλου, 19.03.2011, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

⁷⁴ «Ανησυχητική αύξηση λουκέτων», Νίκος Χ. Ρουσάνογλου, 19.03.2011, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

⁷⁵ «Τα λουκέτα στο εμπόριο φέρνουν χαμηλότερα ενοίκια», Νίκος Χ. Ρουσάνογλου, 03.09.2011, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Η ανθεκτικότητα των εμπορικών κέντρων εξηγείται (;) από την «ιδιαιτέρα θετική υποδοχή του καταναλωτικού κοινού στις νέες αναπτύξεις». Η πτώση του τζίρου στα καταστήματα του κέντρου προκάλεσε αισθητή μείωση των ενοικίων 10-20% από τις αρχές του 2011, «με το ενοίκιο στην οδό Ερμού να διαμορφώνεται πλέον σε 220 ευρώ/τ.μ. σε μηνιαία βάση, μια πτώση της τάξεως του 15% σε σχέση με τα τέλη του 2009»⁷⁶. Βαρύτητα από τους συντάκτες δίνεται και στις κατατάξεις των εμπορικών πόλεων και εμπορικών οδών βάσει ενοικίου. «Η Αθήνα βρίσκεται πλέον στην 22η θέση της κατάταξης, επί συνόλου 63 χωρών και 278 περιοχών, υποχωρώντας τρεις θέσεις συγκριτικά με την προηγούμενη χρονιά, όταν είχε καταταγεί στη 19η θέση παγκοσμίως.»⁷⁷

Όσο η χρονιά προχωρά, η αύξηση του ποσοστού των κλειστών καταστημάτων είναι συνεχής: τον Αύγουστο του 2011 είχε διαμορφωθεί πλέον σε 24,4%, (έναντι 23,4% τον προηγούμενο Μάρτιο και 17% τον Αύγουστο του 2010). «Κρισιμότερη είναι η κατάσταση στην οδό Σόλωνος, όπου το ποσοστό αγγίζει το 42%. Στη Σταδίου το ποσοστό είναι 31,5%, ενώ στη Χαριλάου Τρικούπη ανέρχεται στο 28,5%.»⁷⁸

- Υποβάθμιση

Ο λόγος περί υποβάθμισης αναπαράγεται με την ίδια ένταση και το 2011. Τα άρθρα που παρουσιάζουν φαινόμενα υποβάθμισης είναι δεκατρία, με κάποια από αυτά να καταπιάνονται αμιγώς με το ζήτημα αυτό και άλλα να πραγματεύονται κάτι άλλο (π.χ. την πτώση του τουρισμού στο κέντρο) συναρτώντας το άμεσα με την υποβάθμιση του κέντρου.

Αν και η οπτική που υιοθετείται είναι κοινή με το 2010, εμφανίζονται κάποιες μεταλλαγές, - που κατά κανόνα ακολουθούν τις μεταλλαγές του επίσημου πολιτικού λόγου⁷⁹-, τις οποίες θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε.

Όπως και το 2010, όπου αναπτυσσόταν η κρίση, ειδικά αν είχε προηγηθεί επένδυση υψηλών προσδοκιών λόγω Ο.Α., κατηγορούνταν –και στιγματιζόνταν- συγκεκριμένες ομάδες ως το πρόβλημα, και σαν να είχαν ομοιογενή σύσταση.

«Ναρκωτικά, επεισόδια, εγκληματικότητα, λαθρομετανάστες, πορνεία. Ένα κρηνητικό μείγμα που διώχνει τους κατοίκους, τους τουρίστες -τα ανακαινισμένα

---

⁷⁶ «Τα λουκέτα στο εμπόριο φέρνουν χαμηλότερα ενοίκια», Νίκος Χ. Ρουσόνογλου, 03.09.2011, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

⁷⁷ «Τα λουκέτα βοθίζουν τα ενοίκια», Νίκος Χ. Ρουσόνογλου, 03.09.2011, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

⁷⁸ «Τα λουκέτα βοθίζουν τα ενοίκια», Νίκος Χ. Ρουσόνογλου, 03.09.2011, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

⁷⁹ Βλ. σελ 27 περί Τύπου.

ξενοδοχεία του 2004 κλείνουν το ένα μετά το άλλο-, τελικά κάθε δραστηριότητα στην καρδιά της Αθήνας»⁸⁰.

«Οι επιχειρηματίες και οι ξενοδόχοι μίλησαν για καθημερινά περιστατικά ληστρικών επιθέσεων από κακοποιούς, για τη διακίνηση και τη δημόσια χρήση ναρκωτικών, για την πορνεία. «Πέρσι, στο κέντρο της Αθήνας έκλεισαν εννέα ξενοδοχεία, στα οποία εργαζόνταν πάνω από 600 άτομα», ανέφερε ο πρόεδρος της Πανελληνίας Ομοσπονδίας Ξενοδόχων. «Φοβάμαι ότι φέτος η κατάσταση θα είναι πολύ χειρότερη», δήλωσε ο ίδιος αναφερόμενος στην εγκληματικότητα, την οποία θεωρεί από τους κυρίαρχους λόγους για το κλείσιμο των επιχειρήσεων.»⁸¹

Τρεις μήνες μετά οι προβλέψεις είχαν επαληθευτεί:

«σε 18 ανέρχονται τα ξενοδοχεία που έχουν βάλει λουκέτο στο κέντρο της Αθήνας, ενώ επίκειται το κλείσιμο ακόμη μιας μονάδας.»

και αποδιδόταν «στην απραξία των αρμόδιων φορέων της πολιτείας να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα της πλήρους υποβάθμισης και γκετοποίησης του κέντρου της Αθήνας» και στην «ανικανότητα της κυβέρνησης να απορροφήσει δεσμευμένα κονδύλια ύψους 320 εκατ. από το Ταμείο Εξωτερικών Συνόρων για τη διαχείριση των μη νομίμων μεταναστών». [...] Με τις παραλείψεις ή την αδιαφορία τους, αφήνουν ουσιαστικά το κέντρο της Αθήνας έρμαιο στην εγκληματικότητα και την παραβατικότητα.»⁸²

Οι απεικονίσεις εμφανίζουν μεγάλη ομοιογένεια στον τρόπο που αποδίδουν το κέντρο. Τις περισσότερες φορές απουσιάζει η κλίμακα και η έκταση των φαινομένων και η σύνδεση της υποβάθμισης με τους μετανάστες είτε με έμμεσες αναφορές είτε ευθέως, παραμένει σταθερή.

«Μια περιοχή που αποπνέει μια αίσθηση «παγίδευσης», με ψηλά κτίρια το ένα κοντά στο άλλο, τις εισόδους των πολυκατοικιών και τις στοές να είναι κλεισμένες με λουκέτα, άδεια καταστήματα και εγκαταλελειμμένα κτίρια γραφείων στα οποία κοιμούνται δεκάδες μετανάστες.»⁸³

---

⁸⁰ «Ο φόβος διώχνει τους Αθηναίους από το κέντρο της πόλης», Τάνια Γεωργιοπούλου, 26.10.2011, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ

⁸¹ «Άντρο κακοποιών το ιστορικό κέντρο», Κώστας Ονισένκο, 22.09.2011, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ

⁸² «Το κέντρο «έχασε» 18 ξενοδοχεία», Στάθης Κουσουνης, 20.12.2011, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ

⁸³ «Η περιοχή του Γερατίου ασφυκτιά», Γιώργος Λιάλιος, 16.03.2011, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ

«Σαν ιός εξαπλώνεται από γειτονιά σε γειτονιά της Αθήνας η ανασφάλεια των πολιτών από τα διαρκώς αυξανόμενα κρούσματα παραβατικότητας (κυρίως κλοπών) στο κέντρο της Αθήνας και πέριξ.»⁸⁴

Τα θέματα δείχνουν να συνδέονται και τελικά το αποτέλεσμα είναι ένα δυσάρεστο αστικό σκηνικό:

«Οι δρόμοι της Αθήνας καθημερινά γίνονται πιο σκοτεινοί. Μεταφορικά και κυριολεκτικά. Πολλά καταστήματα έχουν βάλει λουκέτο, ενώ ακόμη και όσα λειτουργούν είναι σκοτεινά. Φοβούμενοι επιθέσεις κουκουλοφόρων κατά τη διάρκεια διαδηλώσεων, οι ιδιοκτήτες τους τοποθετούν σ' αυτά συμπαγή ρολά, με αποτέλεσμα τα βράδια, όταν κλείνουν, οι εμπορικοί δρόμοι να φωτίζονται μόνο από τους φανοστάτες.»⁸⁵

Έτσι λοιπόν: «ο κόσμος «δεν κατεβαίνει», αρχίζει και παγώνεται μια επιπόλαιη αντίληψη που θέλει το κέντρο ένα «επικίνδυνο» μέρος. Ακόμα και όσοι βρίσκουν αστεία μια τόσο δραματική προσέγγιση το αποφεύγουν γιατί αισθάνονται δυσάρεστα με όσα βλέπουν».⁸⁶

Αποτέλεσμα όλων των παραπάνω είναι το ότι «Ο φόβος διώχνει τους Αθηναίους από το κέντρο της πόλης»⁸⁷.

«Ο Κώστας και η Μαρία μετακόμισαν στο κέντρο της πόλης, το 2006. Νοίκιασαν ένα σπίτι πίσω από το Μουσείο. «*Η ιδέα ήταν, λιγότερες μετακινήσεις με το αυτοκίνητο, περισσότερο περπάτημα. Άλλωστε, από πού αλλού μπορείς να θαυμάσεις αυτή τη θέα*» λέει η Μαρία ανοίγοντας το παράθυρο του σαλονιού που «βλέπει» στην Ακρόπολη.» Όμως τα πράγματα δεν εξελίχθηκαν και τόσο ειδυλλιακά. [...] αποφάσισαν να εγκαταλείψουν την προσπάθεια υπεράσπισης του κέντρου της πόλης ενάντια σε όλες τις συνθήκες και τους υπευθύνους. Και δεν είναι οι μόνοι.»⁸⁸

Η απογραφή του 2011 έδειξε ότι στον Δήμο Αθηναίων καταγράφεται μείωση του πληθυσμού της τάξης του 20%.

---

⁸⁴ «Η ανασφάλεια ερημώνει το κέντρο», Έλενα Καρανάση, 02.03.2011, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ

⁸⁵ «Άντρο κατοπιών το ιστορικό κέντρο», Κώστας Ονισένκο, 22.09.2011, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ

⁸⁶ «Η Αθήνα επουλώνει τις πληγές της», Δημήτρης Ρηγόπουλος, 24.07.2011, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ

⁸⁷ «Ο φόβος διώχνει τους Αθηναίους από το κέντρο της πόλης», Τάνια Γεωργιοπούλου, 26.10.2011, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ

⁸⁸ «Ο φόβος διώχνει τους Αθηναίους από το κέντρο της πόλης», Τάνια Γεωργιοπούλου, 26.10.2011, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ

«[...] στην περιοχή των Αμπελοκήπων ή του Παγκρατίου, για παράδειγμα, δεν υπήρξε τόσο μεγάλη μείωση πληθυσμού. Αυτό σημαίνει ότι η μείωση του πληθυσμού στο κέντρο της πόλης είναι ακόμα μεγαλύτερη του 20%. Είναι μια δραματική αλλαγή που εκτιμούμε ότι έχει γίνει τα τελευταία χρόνια.»⁸⁹

Η συζήτηση για παρεμβάσεις, μέτρα, προγράμματα και οράματα ολυμπιακού τύπου ήταν ζωηρή από το 2010 και ιδιαίτερο βάρος δινόταν στην αναίρεση του κλίματος ανασφάλειας, που συνδεόταν με την παραβατικότητα και το μεταναστευτικό. Στο πόρισμα της επιτροπής περιβάλλοντος της Βουλής την ίδια χρονιά εισήχθη ο στόχος της **επανακατοίκησης του κέντρου**⁹⁰, - σαν αυτό να μην είχε κατοίκους - ωστόσο άλλες εξαγγελίες δεν αναφέρονταν με άμεσο τρόπο σε αυτόν τον στόχο. Κοινό σημείο βέβαια ήταν το προαπαιτούμενο της αποκατάστασης της δημόσιας ασφάλειας. Το 2011 η επανακατοίκηση του κέντρου αρχίζει να εμφανίζεται και σε κάποια άρθρα.

«Ωστόσο, η ανησυχία εντείνεται, καθώς το φαινόμενο των μικροεγκλημάτων είναι και ανεξέλεγκτο και τυφλό, αφού οι δράστες δεν στοχεύουν μόνο στους οικονομικά εύρωστους, αλλά στρέφονται και κατά των πιο φτωχών στρωμάτων της κοινωνίας. Η **αποκατάσταση του αισθήματος ασφάλειας των κατοίκων της πρωτεύουσας** αποτελεί βασική προϋπόθεση για να μπορέσει ο δήμος να προωθήσει την κεντρική του ιδέα για αναβάθμιση του ιστορικού και εμπορικού κέντρου. Αν δηλαδή η αστυνομία δεν δράσει αποτελεσματικά γύρω από την Ομόνοια και σε συνοικίες όπως το Μεταξουργείο ή κάτω από την Πατησίων, τότε η ιδέα του δημάρχου κ. Γ. Καμίνη **περί επιστροφής του κόσμου στο κέντρο** δύσκολα θα επιτευχθεί.»⁹¹

Μαζί με την επανακατοίκηση του κέντρου εισάγεται και η επιστροφή των υπηρεσιών στο κέντρο⁹², με διευρυμένο ωράριο λειτουργίας ώστε να εξασφαλίζεται κίνηση κατά το μεγαλύτερο μέρος του εικοσιτετράωρου.

---

⁸⁹ «Ο φόβος διώχνει τους Αθηναίους από το κέντρο της πόλης», Τάνια Γεωργιοπούλου, 26.10.2011, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ

⁹⁰ Από την πολιτεία η επανακατοίκηση του κέντρου εισάγεται αρχικά το 2010 από την Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Προστασίας Περιβάλλοντος της Βουλής στο πόρισμα «Ένα σχέδιο για το Ιστορικό Κέντρο της Αθήνας». Πριν ξεκινήσει την περιγραφή του σχεδίου ανασυγκρότησης που προτείνει, γράφει (και τονίζει) για το ζήτημα της ασφάλειας: «Είναι αυτονόητο ότι οποιοδήποτε μέτρο για την πολεοδομική και περιβαλλοντική ανασυγκρότηση του Ιστορικού Κέντρου της Αθήνας, θα παραμείνει ατελές **όσο δεν διασφαλίζονται συνθήκες ασφάλειας στην περιοχή**. Κατά συνέπεια καταλύτης για την εφαρμογή των προτάσεων είναι να αποκατασταθεί η έννομη τάξη στο ιστορικό κέντρο [...]». (σελ. 12)

⁹¹ «Η ανασφάλεια ερημώνει το κέντρο», Έλενα Καρανάτση, 02.03.2011, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ

⁹² «Να επιστρέψουν στο κέντρο οι υπηρεσίες», Έλενα Καρανάτση, 18.05.2011, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ

Ένα καινούριο στοιχείο στην εκφορά του λόγου στην «Κ» για το 2011 είναι η έμφαση στις συνθήκες υγιεινής που διαβιών οι μετανάστες και η υιοθέτηση και επανάληψη όρων όπως «υγειονομική βόμβα».

«Την ίδια ώρα που η Περιφέρεια Αττικής μελετά πρόγραμμα ανακαίνισης διατηρητέων και κατεδάφισης επικίνδυνων κτιρίων στο ιστορικό κέντρο κόστους περίπου 1 δισ. ευρώ, χθες κλιμάκια εποπτών Δημόσιας Υγείας της Περιφέρειας εντόπισαν στο Γεράνι, κάτω από την Ομόνοια δύο «αποθήκες ανθρώπων» αλλά και κτίρια - υγειονομικές βόμβες.

Εικόνα πρώτη. Γερανίου 14. Περισσότεροι από 150 αλλοδαποί μετανάστες συγχρωτίζονται σε 240 τ.μ. υπό απαράδεκτες υγειονομικές συνθήκες. Ο αερισμός και η καθαριότητα απουσιάζουν. Αποτέλεσμα; Σκουπίδια και άχρηστα αντικείμενα πεταμένα παντού μέσα στον χώρο, έντονη δυσοσμία και ρυπαρές εστίες, στο πάτωμα βρώμικα κλινοσικεπάσματα, [...]. Λίγο παρακάτω, στη Γερανίου 6-8 διαμένουν περίπου 100 αλλοδαποί μετανάστες, οι περισσότεροι εγκατεστημένοι στο υπόγειο του κτιρίου κάτω από επικίνδυνα ανθυγιεινές συνθήκες, που θέτουν πρωτίστως την υγεία τους σε κίνδυνο, αλλά και την δημόσια υγεία γενικότερα».⁹³

Ο λόγος αυτός ενισχύεται και από τη δημοσίευση άρθρων αμιγώς υγειονομικού ενδιαφέροντος που τοποθετούν που μέσα από ένα «αντικειμενικότητα» επειδή κατά βάση παραθέτουν στοιχεία φορέων όπως το ΚΕΕΛΠΝΟ⁹⁴, συνδέουν τους μετανάστες με μολυσματικές ασθένειες στο πεδίο του αστικού χώρου.

«Μεγάλη αύξηση κρουσμάτων AIDS παρατηρήθηκε στους χρήστες ενδοφλέβιων ναρκωτικών το πρώτο τρίμηνο του 2011 από τους ειδικούς, που εκτιμούν ότι αφορούν πρόσφατες μολύνσεις από HIV που συνδέονται, όπως και άλλα λοιμώδη νοσήματα, με τα μεγάλα κύματα εισόδου στην Ελλάδα ανθρώπων από χώρες με καταρρέοντα υγειονομικά συστήματα. Άλλωστε, όλα τα στοιχεία δείχνουν ότι το επιδημιολογικό προφίλ της χώρας αλλάζει. [...]

Πρόκειται για μια επικίνδυνη στροφή στο δημόσιο λόγο, που υιοθετήθηκε αρχικά από πρόσωπα της πολιτικής εξουσίας, γιατί εγκαινιάζει τη διεξαγωγή της συζήτησης για το μεταναστευτικό με όρους βιοπολιτικής. Η εδαφικοποίηση της βιοπολιτικής υλοποιήθηκε το επόμενο έτος με τη λειτουργία κέντρων κράτησης μεταναστών. Δεν θα μείνουμε παραπάνω σε αυτό, θα πούμε

---

⁹³ «Να επιστρέψουν στο κέντρο οι υπηρέστες», Έλενα Καρανάτση, 18.05.2011, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ

⁹⁴ Κέντρο Ελέγχου & Πρόληψης Νοσημάτων

μόνο ότι ο διαχωρισμός μεταξύ ανθρωπιστικού και πολιτικού, τον οποίο βιώνουμε σήμερα αποτελεί το έσχατο στάδιο της ρήξης μεταξύ δικαιωμάτων του ανθρώπου και δικαιωμάτων του πολίτη.

Κλείνουμε, παραθέτοντας απόσπασμα άρθρου που απεικονίζει με γλαφυρότητα την υποβάθμιση του Μεταξουργείου, χρησιμοποιώντας όλα τα στερεότυπα για να συνθέσει όσο το δυνατόν πιο απωθητική εικόνα:

«Στο αδύναμο φως της λάμπας της ΔΕΗ, μια γάτα κυνηγά μια τεράστια κατσαρίδα. Προσέχω τα βήματά μου για να αποφύγω έντομα, υπολείμματα φαγητού, ακαθαρσίες, κουλουριασμένα κορμιά που κοιμούνται στα σκοτεινά ή τρυπιούνται με σύριγγες. Στο Μεταξουργείο, το μόνο καθαρό είναι ο φθινοπωρινός ξάστερος ουρανός. Ανάμεσα σε αυτόν και το ρυπαρό πεζοδρόμιο, αιωρείται ένα ανοίκειο σύμπαν. Στους δρόμους, κυριαρχούν ξένες λέξεις, ακατάληπτα βρισίδια, μουρμουρητά. Παρέες νεαρών μεταναστών που σε κοιτάζουν στα μάτια και σε μετράνε. Το βλέμμα τους ρωτάει: «Τι ήρθες να κάνεις εδώ;».

Το «Εδώ» έχει οίκους ανοχής, πρέζα, κλεμμένα κινητά, άθλια κινέζικα εστιατόρια, δυσωδία. Κυρίως αυτό. Κάτουρα, ψαρίλα, σάπιοι τοίχοι, σκουπίδια. Μαζεμένες μυρωδιές που επιτίθενται στα ρουθούνια και τα καταλαμβάνουν. Οι λίγοι κάτοικοι περνούν και αυτοί βιαστικά, διπλοκλειδώνουν την εξώπορτα, κοιτάζουν ανήσυχοι μήπως τους ακολουθεί κανείς. Όμηροι της γειτονιάς που φιλοξένησε από τον Σεπτέμβριο ως τα τέλη Οκτωβρίου το εικαστικό Remap. [...]

Οι διοργανωτές του Remap πιστεύουν ότι μέσα από την έκθεση αναδεικνύονται τα προβλήματα της γειτονιάς. Ότι μπορεί ίσως να γίνει το ίδιο **θαύμα που μεταμόρφωσε άθλιες συνοικίες** του Βερολίνου, του Λονδίνου, της Νέας Υόρκης σε εστίες καλλιτεχνικής δημιουργίας. Μπορεί;»

Ο τρόπος που «χτίζεται» το άρθρο, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι μόνο με «θαύμα» θα μπορέσει να μεταμορφωθεί η αθλιότητα του Μεταξουργείου σε εστία καλλιτεχνικής δημιουργίας. Το θαύμα του «gentrification»!

- Συμπεράσματα

Ο λόγος της «Κ» για το 2011 μέσα από τα άρθρα που εξετάστηκαν, συνεχίζει να εκφέρεται με όρους στρεβλωτικούς και στιγματιστικούς, όπου συγκεκριμένες περιοχές διαχωρίζονται από άλλες. Σε οτιδήποτε συμπληρώνει την εικόνα της υποβάθμισης του κέντρου στοχοποιούνται ομάδες που δεν έχουν λόγο στη δημόσια σφαίρα ή/και εκφράσεις ελέγχου της εξουσίας από τους πολίτες.

Στην πρώτη περίπτωση και ειδικά για τον μεταναστευτικό πληθυσμό, ένα σημαντικό τμήμα του (οικιακές βοηθοί, εργάτ(ρι)ες στη βιοτεχνία, στις επισκευές, κ.ά.), παραμένει ‘αόρατο’, ενώ προβάλλεται αποκλειστικά το κομμάτι των πιο πρόσφατων μεταναστών που συγχωνεύεται και με άλλους ‘ανεπιθύμητους’ χρήστες: πρεζόνια, πόρνες.

Στη δεύτερη περίπτωση, διαφαίνεται μια αδυναμία των δημοσιογράφων –παρότι το αναφέρουν στα κείμενα τους- να αντιληφθούν ότι η διάχυση των δραστηριοτήτων σε ολόκληρο το λεκανοπέδιο που πραγματοποιήθηκε τα αμέσως προηγούμενα χρόνια, αποτελεί τον βασικότερο λόγο διάβρωσης της κεντρικότητας. Για την ακρίβεια, θα λέγαμε ότι η **διάβρωση της ‘κεντρικότητας’ τείνει να ταυτίζεται με τη διάβρωση της κατανάλωσης** γιατί τα άρθρα είτε μιλάνε για υποβάθμιση, είτε μιλάνε για προγράμματα ανάπλασης, είτε μιλάνε για το λιανεμπόριο, η συζήτηση περιστρέφεται συνεχώς γύρω από αυτό το θέμα και από τα προβλήματα όσων δραστηριοποιούνται σε εμπόριο/αναψυχή, ενώ η πολιτική έκφραση και οι κοινωνικές διεκδικήσεις είναι υπόλογες για την εικόνα υποβάθμισης. Ομοίως η επανακατοίκηση του κέντρου συνδέεται με την αναβάθμιση του ιστορικού και εμπορικού κέντρου μέσω της ωραιοποίησης της εικόνας του και την τόνωση της κατανάλωσης. Τα άρθρα που ασχολούνται με αυτό το ζήτημα ακολουθούν τις διακηρύξεις της δημοτικής αρχής, η απξέντα της οποίας το είχε τοποθετήσει πολύ ψηλά. Η κεντρική πολιτική εξουσία την ίδια περίοδο είχε αρχίσει να υιοθετεί ένα βιοπολιτικό λεξιλόγιο το οποίο στον Τύπο εμφανιζόταν με τα άρθρα που εστίαζαν στους υγειονομικούς κινδύνους που εγκυμονούσε ο τρόπος διαβίωσης μεταναστών και προσφύγων.

8 | αρθρογραφία 2012

Η επικαιρότητα για το 2012 διαμορφώνεται από την εμφάνιση της κρίσης, την οικονομική ύφεση, τα πρωτόγνωρα ποσοστά ανεργίας, το 2^ο Μνημόνιο και τις μαζικές αντιδράσεις, τις εκλογές και την είσοδο της Χ.Α στη Βουλή, τη λειτουργία των πρώτων κέντρων κράτησης μεταναστών κλπ. Τα άρθρα που αφορούν στο κέντρο ασχολούνται, σε γενικές γραμμές, με τα ίδια θέματα που ασχολούνταν και τα δύο προηγούμενα χρόνια, χωρίς να αλλάζει η οπτική τους. Επιλέχθηκαν τριανταένα άρθρα και κωδικοποιούνται στο παράρτημα, προκειμένου όμως να αποφευχθεί η επανάληψη στον σχολιασμό, θα επικεντρωθούμε σε αυτά που εμφανίζουν κάποιες μεταλλάξεις στις προσεγγίσεις τους.

- Προγράμματα αναπλάσεων

Η πεζοδρόμηση της οδού Πανεπιστημίου και η προβολή της από την πολιτική εξουσία συγκεντρώνει τα φώτα της δημοσιότητας και το σχεδόν αποκλειστικό ενδιαφέρον των αρθρογράφων στη θεματική των αναπλάσεων. Έως τώρα η παρουσίαση και ο σχολιασμός των αναπλάσεων ήταν τις περισσότερες φορές θετικός γιατί θα αναβαθμιζόταν η εικόνα του κέντρου ενώ οι αμφιβολίες και η κριτική περιορίζονταν στον χρονικό προγραμματισμό των έργων. Η πρόταση της Πανεπιστημίου συγκεντρώνει εγκωμιαστικά σχόλια και αποτελεί όχημα για την εκφορά ιδεολογικού λόγου. Ο διαγωνισμός για την υλοποίησή της θεωρείται ότι έχει συμβολική αξία καθώς «η Πανεπιστημίου προσφέρεται για τον νέο ρόλο της ηγέτιδος λεωφόρου» λόγω της Τριλογίας:

«Είναι απαραίτητο η φιλοδοξία για ένα νέο μέλλον να βασίζεται σε ένα υπόστρωμα ιστορίας, καλλιτεχνίας και ευγενούς πολιτισμού, που στην περίπτωση της Αθήνας εκφράζεται ιδανικά και μοναδικά από τη νεοκλασική κορύφωση της Ακαδημίας, του Πανεπιστημίου και της Βιβλιοθήκης».⁹⁵

Ο αρθρογράφος στην προτροπή «..το κέντρο είναι υπό κατάληψη. Οφείλουμε όμως να ανασυνταχθούμε», θέτει ως προαπαιτούμενο την ασφάλεια σε όλα τα επίπεδα, από τις μετακινήσεις έως τις επενδύσεις. Δηλαδή επενδύει το νεοφιλελεύθερο όραμα ανάπτυξης της πόλης με μια ιστορικοιστική κατασκευή που αφορά τη μορφολογία του αναπτύγματος των όψεων ενός κεντρικού δρόμου.. Όμως το νεοφιλελεύθερο όραμα είναι πολιτική επιλογή και αυτό διατυπώνεται ξεκάθαρα σε άλλο άρθρο με τίτλο «Η πόλη της Αθήνας ως πολιτικός μοχλός»⁹⁶, όπου αφού παρατεθούν τα «κατεξοχήν προβλήματα» όπως «η λαθρομετανάστευση, η ασφάλεια των πολιτών, η προστασία των

---

⁹⁵ «Η Αθήνα στο εγγύς μέλλον», Νίκος Βατόπουλος, 31.03.2012, ΑΠΟΨΕΙΣ

⁹⁶ «Η πόλη της Αθήνας ως πολιτικός μοχλός», Νίκος Βατόπουλος, 21.04.2012, ΑΠΟΨΕΙΣ

περιουσιών και η εγκατάλειψη της ελληνικής πρωτεύουσας ως διεθνούς προορισμού», τεκμηριώνει την πολιτική βαρύτητα της Αθήνας (και του κέντρου):

«Σήμερα, η Αθήνα μάς υπενθυμίζει ότι η πόλη, το άστυ, ο χώρος κατοίκησης εκατομμυρίων πολιτών είναι ένας κατ' εξοχήν «τόπος» στον οποίο η ποιότητα της διαβίωσης διαμορφώνει συμπεριφορές και επιταχύνει μεταβολές. Η δυναμική της πόλης μπορεί να γίνει από μόνη της πολιτική δύναμη, με την έννοια ότι μπορεί εκ των έσω και από κάτω να σφυρηλατήσει ιδεολογικές τοποθετήσεις και ψυχολογικά ρεύματα».

Στην ίδια γραμμή κινούνται και άλλα άρθρα, με την ανακοίνωση του διαγωνισμού να «αναθερμαίνει τις ελπίδες **αναγέννησης** της πόλης»⁹⁷, καθώς «ο σπόρος για μια αξιόπιστη, ρεαλιστική, **πανεθνική επιχείρηση ανάταξης** της πρωτεύουσας μπήκε χθες το πρωί στη Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών»⁹⁸, αφού «η **διάσωση** του κέντρου είναι επείγουσα ανάγκη και κορυφαία προτεραιότητα»⁹⁹.

Ο συνδυασμός της επένδυσης του λόγου με έντονο ιδεολογικό ύφος για να υπερθεματιστεί η 'επιχειρηματική πόλη', εμφανίζει την Αθήνα ως «αναξιοποίητο εθνικό κεφάλαιο» που με εξαίρεση την περίοδο προετοιμασίας των Ο.Α. δεν έχει επενδυθεί σωστά:

«Ας μην έχουμε ψευδαισθήσεις: το ολυμπιακό «άλλα» της Αθήνας ήταν μια παρένθεση καταναγκαστικής επένδυσης στο αναξιοποίητο εθνικό κεφάλαιο που λέγεται «Αθήνα» μέσα στη στάσιμη, αντι-αθηναϊκή λίμνη της Μεταπολίτευσης. [...] Έτσι, μετά το 2004 δεν συνέβη κάτι «πρωτοφανές» και συγκλονιστικά «αναπάντεχο»: επιστρέψαμε σε ένα βασικό μεταπολιτευτικό αξίωμα που έχει να κάνει με τη συνειδητή εγκατάλειψη της Αθήνας.»¹⁰⁰

Ας μη μείνουμε στο πως αντιστρέφεται το γεγονός ότι η μοναδική περίοδος που υπήρχε ένας ισχνός ρυθμιστικός προγραμματισμός που ενσωμάτωνε στοιχεία σχεδιασμού με κοινωνικό χαρακτήρα για το δημόσιο όφελος. Το πρόταγμα της επιχειρηματικής πόλης και η κατάκτηση μιας διεθνούς θέσης για την Αθήνα προοιωνίζει την «αφύπνιση των εθνικών ευεργετών» και απαιτεί «πρωτοβουλίες ιστορικού και εθνικού διαμετρήματος».

---

⁹⁷ «Μπαϊπάς στην καρδιά της Αθήνας», Δημήτρης Ρηγόπουλος, 18.03.2012, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

⁹⁸ «Σχέδιο αναγέννησης με πανεθνική στήριξη», Δημήτρης Ρηγόπουλος, 22.03.2012, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

⁹⁹ «Σχέδιο αναγέννησης με πανεθνική στήριξη», Δημήτρης Ρηγόπουλος, 22.03.2012, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

¹⁰⁰ «Κάτι κινείται στη στάσιμη Αθήνα», Δημήτρης Ρηγόπουλος, 05.08.2012, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

- Υποβάθμιση

Άρθρα που περιγράφουν το κέντρο με χαρακτηριστικά υποβάθμισης συνεχίζονται να παράγονται. Η χρήση του όρου 'λαθρομετανάστης' έχει πλέον παγιωθεί και τα θέματα για ανθυγιεινές εστίες¹⁰¹ και οι αναφορές του ΚΕΕΛΠΝΟ¹⁰² για κίνδυνο επιδημιών¹⁰³ δημοσιεύονται πυκνά.

Στον αντίποδα της υποβάθμισης αλλά και εκτός του πλαισίου των αναπλάσεων με την τυπική τουλάχιστον έννοια εμφανίζονται άρθρα που ασχολούνται με την τόνωση της κατανάλωσης και την ψυχαγωγία: το ένα περιγράφει σχέδιο ανάπτυξης τραπεζοκαθισμάτων από επιχειρηματίες, σε συνεργασία με το δήμο Αθηναίων, στην Ομόνοια, στην πλατεία Βικτωρίας και στην πλατεία Κοτζιά, με πάγια προϋπόθεση το ζήτημα της ασφάλειας¹⁰⁴.

Τα άλλο παρουσιάζει πρόταση της ΕΣΕΕ για ανοιχτό εμπορικό κέντρο (open mall) στο Μοναστηράκι, στην οδό Ερμού ή σε μια ευρύτερη περιοχή που θα ξεκινά από την Πλάκα και θα φτάνει μέχρι την Ομόνοια¹⁰⁵. Με συνεργασία Δήμου και εμπορικό συλλόγου, η κεντρική ιδέα είναι «να παρέχονται διευκολύνσεις στους καταναλωτές, ανάλογες με αυτές που προσφέρουν κλειστά εμπορικά κέντρα τύπου Mall, όπως χώροι στάθμευσης, παιδικοί σταθμοί, άμεση ενημέρωση για εκπτώσεις και προσφορές, επιβράβευση για αγορές που γίνονται με επιπλέον εκπτώσεις, καλλιτεχνικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις».

Και στα δύο αυτά άρθρα ο Δήμος έχει πρωταγωνιστικό ρόλο. Η επανακατοίκηση του κέντρου που συναντήσαμε το 2011, συνδέεται τώρα με την τόνωση της κατανάλωσης και της ψυχαγωγίας, καθιστώντας σαφές ότι η επιστροφή χρηστών στο κέντρο δε γίνεται αντιληπτή μόνο από τη σκοπιά της κατοίκησης αλλά και της κατανάλωσης, ίσως δε το δεύτερο περισσότερο.

- Συμπεράσματα

Τα άρθρα που δημοσιεύονται το 2012 δεν εμφανίζουν σημαντικές διαφορές στην εκφορά του λόγου σε σχέση με τις δύο προηγούμενες χρονιές με εξαίρεση το θέμα των αναπλάσεων και

---

¹⁰¹ «2.042 ανθυγιεινές εστίες στο κέντρο της πρωτεύουσας», Κώστας Ονισένιο, 03.03.2012, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ

¹⁰² «"Συναγερμός" για τους λαθρομετανάστες», Λίνα Γιάνναρου, 01.04.2012, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ

¹⁰³ «ΚΕΕΛΠΝΟ: Ανησυχία για την αύξηση λοιμωδών νοσημάτων στο ιστορικό κέντρο της Αθήνας», Πηγή: ΑΜΠΕ, 27.09.2012, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ

¹⁰⁴ «Ξαναβγαίνουν τραπεζάκια στην Ομόνοια», Δημήτρης Ρηγόπουλος, 14.10.2012, ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ

¹⁰⁵ «Ένα μεγάλο Mall από το Μοναστηράκι μέχρι την Ομόνοια...», Δήμητρα Μανιφάβα, 22.07.2012, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

συγκεκριμένα την πρόταση πεζοδρομησης της Πανεπιστημίου. Ενώ έως τότε οι αστικές παρεμβάσεις έδειχναν μια κινητοποίηση του λόγου για αναβάθμιση, αναζωογόνηση και ωραιοποίηση του κέντρου που συνδεόταν με τα πρόσφατα φαινόμενα υποβάθμισης και κινούνταν μεταξύ αναπαραγωγής κρατικών εξαγγελιών και φημολογίας, στα άρθρα για την Πανεπιστημίου, αρθρώνεται ιδεολογικός λόγος που συσχετίζει ξεκάθαρα την πρόταση με τους στρατηγικούς στόχους των Ο.Α., δηλαδή τη διεθνοποίησης της Αθήνας.

Οι προσεγγίσεις των αρθρογράφων στην επανακατοίκηση του κέντρου τοποθετούνται στο ίδιο σκεπτικό. Μπορεί ο λόγος να μην είναι ιδεολογικός, συνδέει όμως την αναβάθμιση και την επιστροφή των κατοίκων με την επιστροφή των επιθυμητών χρηστών, των καταναλωτών, χωρίς να γίνεται καμία αναφορά σε οτιδήποτε ανήκει στη σφαίρα της κοινωνικής πολιτικής.

Τα προβλήματα υποβάθμισης αποδίδονται με χαρακτηριστικό αυτοματισμό σε ομάδες που βιώνουν κοινωνικό αποκλεισμό όπως γινόταν και στα άρθρα του 2010 και του 2011, αλλά τώρα δεν είναι απλά ασύμβατοι με την εμπορεύσιμη εικόνα του κέντρου: με την ιατρικοποιημένη προσέγγιση φορτώνονται και το βάρος του μιάσματος για το υπόλοιπο κοινωνικό σώμα.

9 | τελικές παρατηρήσεις

Η αρθρογραφία της Καθημερινής για το αθηναϊκό κέντρο από το 2010 έως το 2012, παρουσιάζει σημαντική ομοιογένεια και σύγκλιση μεταξύ των αρθρογράφων και κατά την πάροδο του χρόνου και εν συγκρίσει με άλλα θέματα, όπου συχνά παρατηρείται στο ίδιο έντυπο οι απόψεις να δίστανται. Όσον αφορά την απεικόνιση της υποβάθμισης, υιοθετούνται εξ αρχής συγκεκριμένα αντιληπτικά σχήματα τα οποία επαναλαμβάνονται επιτελεστικά. Η κατονομασία των μεταναστ(ρι)ών ως βασικός παράγοντας υποβάθμισης, είναι αυθαίρετη χωρίς τις περισσότερες φορές να επιχειρείται κάποια τεκμηρίωση, και περιορίζεται στο επίπεδο της περιγραφής. Ακόμη κι όταν αυτό συμβαίνει, δεν επιτυγχάνεται σύνδεση αίτιου-αιτιατού γιατί οι περιγραφές είναι γενικευτικές και καταλήγουν σε υπεραπλουστευμένες κρίσεις, που απλά αντανακλούν κοινωνικούς αυτοματισμούς. Οι χωρικοκοινωνικοί μετασχηματισμοί που έλαβαν χώρα τα προηγούμενα χρόνια και αποτελούν το πιο χρήσιμο εργαλείο για να εξηγηθεί η ανάδυση νέων φαινομένων, δεν εμφανίζονται πουθενά και το παραγόμενο αποτέλεσμα είναι μία παγιωμένη εικονογραφία του κέντρου. Οι μετανάστ(ρι)ες και διάφορες ευπαθείς ομάδες στοχοποιούνται για την αύξηση της παραβατικότητας στο κέντρο. Στον αντίποδα αυτής της εικόνας παρουσιάζονται οι επιχειρήσεις της αστυνομίας ως αυταπόδεικτη λύση στο πρόβλημα.

Οι εξαγγελίες προγραμμάτων και παρεμβάσεων της διοίκησης χαιρούν θερμής υποδοχής και ο όποιος σκεπτικισμός εκφράζεται αφορά την αποτελεσματικότητα του κράτους. Ακριβώς επειδή λείπει η διερεύνηση των αιτιών που έχουν δημιουργήσει συνθήκες υποβάθμισης σε συγκεκριμένα σημεία του κέντρου, στα περισσότερα άρθρα υπάρχει αδυναμία στην άρθρωση ενός λόγου που να μπορεί να επεξεργαστεί κριτικά την σιοπιμότητα των προγραμμάτων και αριούνται στην ωραιοποίηση που υπόσχονται. Οι αρθρογράφοι που προχωρούν ένα βήμα παραπέρα από την απλή προβολή τους, επενδύουν ιδεολογικά την αναγκαιότητα υλοποίησης συγκεκριμένων αναπλάσεων, εκκινώντας από τις αρχές της «νέας οικονομίας» που συγκροτούν το υπόδειγμα της επιχειρηματικής πόλης. Η στρατηγική των ολυμπιακών αγώνων που εγκαταλείφτηκε λίγο αφ' ότου ολοκληρώθηκε η διοργάνωσή τους λόγω του δυσβάσταχτου οικονομικού κόστους, παρουσιάζεται ως το νέο πρόταγμα του σχεδιασμού. Εδώ, δεν πρόκειται για αδυναμία ανάλυσης αλλά για συγκεκριμένη νεοφιλελεύθερη

πολιτική θέση που χωρικά εκφράζεται με την προσπάθεια διεθνοποίησης της πόλης μέσω συγκέντρωσης ήδη διεθνοποιημένων οικονομικών δραστηριοτήτων. Οι αρθρογράφοι θεωρούν ότι οι ολυμπιακές συνταγές θα οδηγήσουν σε «ανάταξη – ανόρθωση – ανάκτηση – ανασυγκρότηση» της πόλης παραβλέποντας ότι αυτές ήταν οι γενεσιουργές αιτίες πολλών από τα προβλήματα που υποτίθεται ότι θα λύσουν τώρα. Ο προγραμματικός στόχος της διεθνοποίησης παραγνώρισε κοινωνικά προβλήματα και άφησε στο περιθώριο ζητήματα καθημερινότητας, με αποτέλεσμα η ολυμπιακή Αθήνα των μεγάλων έργων να αφήσει άλυτα και ενίοτε να εντείνει πολεοδομικά προβλήματα όπως η αστική διάχυση, που αποδυνάμωσε το κέντρο της Αθήνας. Επίσης, έβαλε τα θεμέλια του διαχωρισμού σε περιοχές προβολής και περιοχές απόκρυψης. Το «κουκούλωμα» των τοπικών προβλημάτων –μεταφορικά και κυριολεκτικά- οδήγησε μέσα σε λίγα χρόνια στην κλιμάκωσή τους και στα πρώτα σημάδια διάβρωσης της κεντρικότητας. Οι αρθρογράφοι, υπονοούν ακριβώς το αντίθετο: ότι η υποβάθμιση οφείλεται στην κακή υλοποίηση των προγραμματικών επιλογών και όχι σε αυτές, γι' αυτό και υποστηρίζουν την αναβίωσή τους στο κέντρο της πόλης.

Στην αστική διάχυση, που εκτός από τα μεγάλα κυκλοφοριακά έργα συνέβαλλαν και οι αναπτύξεις συγκροτημάτων εμπορίου και αναψυχής στα προάστια και στις παρυφές της πόλης, καθοριστικό ρόλο έπαιξαν και οι πολιτικές αποκέντρωσης. Τα κενά που δημιουργήθηκαν στο κέντρο και οι συνέπειες τους στην καθημερινότητα του καταγράφονται στα άρθρα, τα αίτιά τους όμως δεν αναγνωρίζονται εξ αρχής. Συνδέονται μόνο με την οικονομική κρίση. Για παράδειγμα, η συρρίνωση των μικρών εμπορικών και βιοτεχνικών επιχειρήσεων, διαβάζεται ως αποτέλεσμα της ύφεσης και της μείωσης του διαθέσιμου εισοδήματος. Σταδιακά, με τη δημοσίευση ερευνών που δείχνουν την ανθεκτικότητα των εμπορικών κέντρων και την αναδιανομή του τζίρου προς όφελός τους, αρχίζει και διαφαίνεται ότι τα μαζικά «λουκέτα» και η ερήμωση που εμφανίζεται με τοπικές συγκεντρώσεις σε περιοχές του κέντρου, συνδέεται άμεσα με τα εμπορικά κέντρα. Παράλληλα, αρχίζουν να φωτίζονται οι επιπτώσεις της μεταφοράς δημόσιων υπηρεσιών που άφησε άδεια κελύφη. Ενώ αρχικά θεωρείται ότι λόγω των διαμαρτυριών που συγκεντρώνουν αφαιρούν από την κίνηση του κέντρου και μειώνουν την κατανάλωση, στη συνέχεια, παρακολουθώντας και τις εξαγγελίες της αυτοδιοίκησης, ξεκινά να παράγεται ένας λόγος που ζητά την επιστροφή των υπηρεσιών (2012). Παράλληλα, γίνεται λόγος για επανακατοίκηση του κέντρου. Το θέμα βέβαια της κατοίκησης

συνοικιών του κέντρου, όχι ως επιστροφή κατοίκων (και γενικώς χρηστών-καταναλωτών) αλλά ως εποίκηση από επιθυμητούς κάτοικους μπαίνει πολύ πιο νωρίς (2010), στα άρθρα που ασχολούνται με περιοχές όπου εμφανίζονται πρακτικές gentrification. Στα άρθρα αυτά, οι διαδικασίες αναβάθμισης, αξιολογούνται με θετικό πρόσημο. Η προαπαιτούμενη απομάκρυνση παλιών κατοίκων και χρήσεων αντιμετωπίζεται ως υπερβολή που δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, όμως η πραγματικότητα περιγράφεται μόνο από την πλευρά των επενδυτών του κτηματικού κεφαλαίου και των νέων κατοίκων. Γι' αυτό και δεν αποτελεί έκπληξη το ότι η σπέκουλα στην αστική γη θεωρείται αναπόσπαστο κομμάτι της επενδυτικής δραστηριότητας και τοποθετείται στο απυρόβλητο μιας ενδεχόμενης κριτικής για τις κοινωνικές συνέπειες. Η μετατροπή των παραδοσιακών χρήσεων σε κατοικία υψηλών εισοδημάτων και αγορές πολυτελείας θεωρείται παράγοντας αναβάθμισης, γεγονός που δημιουργεί σκέψεις σχετικά με το πώς προσλαμβάνεται η έννοια της κεντρικότητας. Θετικά αντιμετωπίζεται από τους αρθρογράφους και η μετατροπή παλαιότερων χρήσεων σε αναψυχή, ειδικά σε περιοχές που προσελκύουν το τουριστικό ενδιαφέρον, αρκεί να μην πραγματοποιείται ανεξέλεγκτα αλλά υπό την εποπτεία και συνεργασία του κράτους. Η συνεπακόλουθη θεματοποίηση περιοχών και τι αυτή σημαίνει για άλλες περιοχές, δεν εντοπίζεται, ή μάλλον εφόσον εκτιμάται ότι συνεισφέρει στο εμπορεύσιμο προφίλ των τμημάτων του κέντρου όπου έχουν πραγματοποιηθεί επενδύσεις, θεωρείται θετική εξέλιξη γιατί τονώνει τις δραστηριότητες που συνδέονται με το τρίπτυχο τουρισμός – αναψυχή – κατανάλωση, το οποίο ταυτίζεται με την αναζωογόνηση του κέντρου.

Θα λέγαμε λοιπόν, ότι η αρθρογραφία της Καθημερινής για το κέντρο, κινείται σε πολύ συγκεκριμένα πλαίσια. Η αφήγηση ακολουθεί στα περισσότερα σημεία τον κυρίαρχο λόγο του ίδιου διαστήματος και η όποια κριτική ασκείται εμφανίζει μια αδυναμία να αντιληφθεί τους μηχανισμούς που παράγουν τα φαινόμενα που πραγματεύεται. Το σύνθετο πεδίο του κέντρου παρουσιάζεται σαν κάτι συνεχές, με αρκετά ξεκάθαρους διαχωρισμούς σε περιοχές και χρήστες και γραμμικές σχέσεις μεταξύ των παραγόντων που το διαμορφώνουν και το διεκδικούν. Προβάλλεται μια επιθυμητή εικόνα που έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τις περιγραφές της γενικής απαξίωσης και υποβάθμισης. Αυτό το πολωμένο σχήμα όμως είναι εντελώς αδόκιμο στο να προσεγγίσει τις μεταλλαγές που συντελούνται σε ένα δυναμικό πεδίο εφαρμογής δυνάμεων και παραγωγής εντάσεων, και τελικά

παρέχει μια ελλιπή νοσηματοδότηση της κεντρικότητας, που προέρχεται από ομάδες και υποκείμενα που αποτελούν μόνο ένα τμήμα – ισχυρό αλλά πάντως μερικό – αυτών που το διεκδικούν.

- Επίλογος

Δεν είναι λίγοι αυτοί που υποστηρίζουν ότι η συζήτηση για το κέντρο, άνοιξε λίγα χρόνια μετά την αποτυχία διεθνοποίησης της Αθήνας από τους ολυμπιακούς αγώνες, επειδή αποτελεί ένα ανεκμετάλλευτο επενδυτικό πεδίο. Η κρίση ως πλαίσιο αναδιαρθρώσεων και ανασχεδιασμού του αστικού χώρου εφαρμόζεται σε ένα «σώμα» με εμφανές το ολυμπιακό αποτύπωμα, επομένως δεν προκαλεί έκπληξη ο τρόπος που διεξάγεται η συζήτηση αυτή. Η αφήγηση της Καθημερινής για το κέντρο αντανακλά αυτήν ακριβώς τη διαπίστωση χωρίς όμως να την αναγνωρίζει. Το σκεπτικό που διέπει τα περισσότερα άρθρα είναι ότι το κέντρο είναι υποβαθμισμένο λόγω της οικονομική κρίσης, της εγκληματικότητας, των μεταναστών και των κινητοποιήσεων, όμως όλα θα αντιστραφούν με σκληρά αστυνομικά μέτρα και με δυναμικά οικονομικά κίνητρα.

Η αναπαράσταση αυτή που ομογενοποιεί το κέντρο, επειδή δε μπορεί ή δε θέλει να το κατανοήσει ως ένα δυναμικό πεδίο σύνθεσης - σύγκρουσης – διεκδίκησης και περιορίζει την πολλαπλότητα του σε απλουστευτικά σχήματα, τύπου «κανονικοί κάτοικοι»-άλλοι, υποβάθμιση-αναβάθμιση κ.α., εκτός του ότι δεν αντιστοιχεί στην αστική πραγματικότητα, ενέχει τον κίνδυνο απογύμνωσής του από το πολιτικό του νόημα ως τον προνομιακό, φυσικό και ιστορικό χώρο εγκατάστασης, συνεύρεσης και διαμεσολάβησης **όλων** των συντελεστών του δημόσιου χώρου της καθημερινής ζωής, που είναι η πόλη. Ενοχοποιώντας τον ρόλο του κέντρου ως πεδίο ελέγχου της εξουσίας από τους πολίτες και ταυτίζοντας την κεντρικότητα με την κατανάλωση είναι δύσκολο να δει κανείς την πόλη μέσα από τις καθημερινότητές της, ως έναν τόπο που κατοικείται από ανθρώπους που έχουν ανάγκες, επιθυμίες, όνειρα, το δικαίωμα στην πόλη και στην αξιοπρέπεια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αράπογλου Β., Καβουλάκος Κ.Ι., Κανδύλης Γ., Μαλούτας Θ., (2009), *Η νέα κοινωνική γεωγραφία της Αθήνας: Μετανάστευση, ποικιλότητα και σύγκρουση* στο Βεντούρα Λ., Παπαταξιάρχης Ε., (επιμέλεια) *Η πρόκληση της μετανάστευσης*, Σύγχρονα Θέματα, αφιέρωμα 31/107, σελ. 57-66
- Βαΐου, Ντ. (επιστ. υπεύθυνη) κ.ά. (2007), *Διαπλεκόμενες καθημερινότητες και χωροκοινωνικές μεταβολές στην πόλη. Μετανάστευτες και ντόπιες στις γειτονιές της Αθήνας*, Αθήνα: L-Press και ΕΜΠ.
- Βαΐου, Ντ. (2010), *Οι κάτοικοι, τα προβλήματα και η εικονογραφία του κέντρου*, Εισήγηση στην Επιστημονική Ημερίδα «Κέντρο και Κεντρικότητες, Παρίσι – Αθήνα: Συγκρίσεις», Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών
- Bourdieu, P. (1998[1996]), *Για την τηλεόραση*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα.
- Burgel, G. (2007), *Η σύγχρονη Ευρωπαϊκή πόλη. Από το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο έως σήμερα*. 2ος Τόμος, εκδόσεις Πλέθρον, Αθήνα
- Δίκτυο Νομαδική Αρχιτεκτονική, (2010) *Το κέντρο της Αθήνας και ο μετασχηματισμός του. Πως η τέχνη μπορεί να συμβάλει;* Πρόγραμμα Επιστημονικές Μελέτες, Κοινωνικές Ίδρυμα Ιωάννη Σ. Λάτση
- Ζήβας, Δ. (2006), «*Πλάκα 1973-2003. Το χρονικό της επέμβασης για την προστασία της παλαιάς πόλεως Αθηνών, τ. Α*», Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, Αθήνα
- Θεοφανίδου, Ρ., Ντρούνα, Ε., Σκέντζου, Η., και Τζανετάτος, Δ., (2012) *Το πρόβλημα βιωσιμότητας των μικρών εμπορικών επιχειρήσεων στον άξονα και τις στοές της Πανεπιστημίου*, εργασία στο πλαίσιο του ΔΠΜΣ: Πολεοδομία και Χωροταξία, Ε.Μ.Π.
- Harvey, D. (2005), «Ο χώρος ως λέξη- κλειδί», *Γεωγραφίες*, Νο 10, σελ. 21-42
- Harvey, D. (2013), *Εξεγερμένες πόλεις. Από το δικαίωμα στην πόλη στην επανάσταση της πόλης*, εκδόσεις ΚΨΜ, Αθήνα
- Καλαντζοπούλου Μ., Κουτρολίκου Π., Πολυχρονιάδη, Κ. (2011), *Ο κυρίαρχος λόγος για το κέντρο της Αθήνα*. Πηγή: <http://encounterathens.wordpress.com>.
- Καρύδης, Δ. Ν. (1991), *Ανάγνωση Πολεοδομίας, Η κοινωνική σημασία των χωρικών μορφών*, εκδόσεις Συμμετρία, Αθήνα
- Lefebvre, H. (2007[1968]), *Δικαίωμα στην πόλη, χώρος και πολιτική*, εκδόσεις Κουκίδα, Αθήνα
- Μαλούτας Θ. (2011), *Χωρικές και κοινωνικές επιπτώσεις της κρίσης στην Αθήνα. Από τις ρυθμίσεις του πελατειακού κράτους στην κρίση των ελλειμμάτων*, Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 134-135, Α'-Β', σελ. 51-70
- Μαλούτας Θ., Κανδύλης Γ., Πέτρου Μ., Σουλιώτης Ν., (επιμέλεια) κ.ά. (2013), *Το κέντρο της Αθήνας ως πολιτικό διακύβημα*, εκδόσεις Ε.Κ.Κ.Ε., Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα
- Massey, D. (2008) *Για το Χώρο*, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα

- Μαντουβάλου, Μ. (2010), *Κρίση του Κέντρου της Αθήνας*; Εισήγηση στην Επιστημονική Ημερίδα «Κέντρο και Κεντρικότητες, Παρίσι – Αθήνα: Συγκρίσεις», Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών
- Μαντουβάλου, Μ. (2000), *Κέντρο πόλης, κοινωνική ανισότητα και πολιτισμική ετερότητα. Προκλήσεις για την πολεοδομική σκέψη*, Τεύχος Σημειώσεων 'Ιστορία και Θεωρία 8^{ου} - Εμβραθύνσεις', Ε.Μ.Π., Αθήνα
- Μαντουβάλου, Μ. (2009), *Το Ρ.Σ.Α. ως εργαλείο διαχείρισης της αστικής ανάπτυξης (2)*, Πρακτικά της Ημερίδας «Το Ρυθμιστικό Σχέδιο Αττικής 2009. Κριτική Αποτίμηση – Προοπτικές», σελ. 64-68, Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος, Ε.Μ.Π., Αθήνα
- Μαυριδίου, Μ. (2004), *Η «Νέα Πολεοδομία» ως κυρίαρχος λόγος και η ελληνική πόλη*, από το «Πόλη και Χώρος από τον 20^ο στον 21^ο αιώνα», Ε.Μ.Π., Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, ΣΕΠΟΧ, Αθήνα
- Μπαλαμπανίδης, Δ. (2011), *Συνθήκες στέγασης των μεταναστών στο δήμο Αθηναίων. Μελέτη περίπτωσης: η ιδιόκτητη κατοικία*. Πηγή: <http://encounterathens.files.wordpress.com/>
- Ντρούκα, Ε. (2014), *Το κέντρο της Αθήνας σε κρίση (;) Μέσα από τις προσεγγίσεις των Μ.Μ.Ε.*, διπλωματική εργασία, ΔΠΜΣ Πολεοδομία – Χωροταξία, Ε.Μ.Π.
- Πολυζώη, Β. (2014), *Εξοικείωση στην πλατεία Βικτωρίας και σημερινά χωρο-κοινωνικά διακυβεύματα*, διπλωματική εργασία, ΔΠΜΣ Πολεοδομία – Χωροταξία, Ε.Μ.Π.
- Πορτάλιου, Ε. [14.04.2012], *Για το ιστορικό κέντρο της Αθήνας*, στα Ενθέματα της Κυριακάτικης Αυγής, Αθήνα
- Σαγιάς 'Ι., Αρανίτου Β., [16.02.2011], *Εξέλιξη του λιανικού εμπορίου, Προς νέες κεντρικότητες στον αστικό χώρο*, Ημερίδα ΟΡΣΑ-ΕΣΣΕ, Εμπόριο και Πόλη. Η σχέση του με το νέο ρυθμιστικό σχέδιο Αττικής 2020, www.organismosathinas.gr/External%20files/Anakoinoseis/Hmerida%20Emporio%20kai%20%20Poli/aranitou_sayas.pdf
- Σαρηγιάννης, Γ. Μ. (2000), *Αθήνα 1830-2000, Εξέλιξη – Πολεοδομία – Μεταφορές*, εκδόσεις Συμμετρία, Αθήνα
- Τζιρτζιλάκη, Ε. (2009), *Εκ-τοπισμένοι αστικοί νομάδες στις μητροπόλεις. Σύγχρονα ζητήματα για τη μετακίνηση, την πόλη και τον χώρο*, εκδόσεις Νήσος, Αθήνα
- Τουρνικιώτης, Π. (επιστ. υπεύθυνος) κ.ά. (2011), *Μεταλλασσόμενοι χαρακτήρες και πολιτικές στα κέντρα πόλης Αθήνας και Πειραιά*, Ερευνητικό Πρόγραμμα, Α' Φάση, ΕΜΠ, Αθήνα
- Τσιγκανού, Ι. (2009), *«Επιχειρηματικότητα, κίνδυνοι και ανταγωνισμός στο ιστορικό κέντρο της Αθήνας»*, στο «Όψεις μετανάστευσης και μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα στο σήμερα», συλλογικό έργο, σελ. 225-247, ΕΚΚΕ, Αθήνα
- Virno, P. (2007), *Γραμματική του πλήθους. Για μια ανάλυση των σύγχρονων μορφών ζωής*, εκδόσεις Αλεξάνδρεια-Οδυσσέας, Αθήνα

- Φιλιππίδης Χρ. (2014), *Πόλη, κρίση και πυρωμένο σίδηρο. Επιτελώντας την κατάσταση έκτακτης ανάγκης in situ*, εκδόσεις Futura, Αθήνα

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

- «Σχέδιο για το Ιστορικό Κέντρο της Αθήνας», Πόρισμα της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Προστασίας Περιβάλλοντος της Βουλής, 03/2010
- «Δράση για την Αθήνα, Προτάσεις για το ιστορικό και εμπορικό κέντρο της Αθήνας», Πόρισμα Ομάδας Εργασίας, Απρίλιος 2010, Αθήνα

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

- <http://www.kathimerini.gr/>
- <http://www.enet.gr/>
- <http://www.efsyn.gr/>
- <http://www.athenssocialatlas.gr>
- <https://encounterathens.wordpress.com>
- <https://enthemata.wordpress.com/2012/04/14/portaliou-2/>
- <http://www.rebelnet.gr/articles/view/The-right-to-the-city>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Α. ΠΙΝΑΚΕΣ ΔΕΙΚΤΗ ΤΙΜΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ 1993-2015

ΠΗΓΗ: ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Ι. ΑΣΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

ΙΙ. ΑΘΗΝΑ

Β. ΔΕΛΤΙΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ 2010-2012

ΠΗΓΗ: ΕΝΩΣΗ ΙΔΙΟΚΤΗΤΩΝ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ

Γ. ΠΙΝΑΚΕΣ ΑΡΘΡΩΝ ΜΕ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΗ ΣΕΙΡΑ

ΔΕΙΚΤΗΣ ΤΙΜΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ (ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΣΕΙΡΕΣ)
INDEX OF PRICES OF DWELLINGS (HISTORICAL SERIES)

Έτος/Year	Αστικές Περιοχές Urban Areas (1997=100)				Μέσος Ετήσιος / Annual Average	(%) Μεταβολή / Change
	Τρίμηνο/Quarter					
	I	II	III	IV		
1993	---	---	---	---	---	---
1994	---	---	---	---	76,1	---
1995	---	---	---	---	82,6	8,5
1996	---	---	---	---	91,2	10,5
1997	96,2	98,2	100,2	105,4	100,0	9,7
1998	110,1	113,9	115,0	118,4	114,4	14,4
1999	120,4	123,6	125,3	128,8	124,5	8,9
2000	132,1	135,7	138,8	144,2	137,7	10,6
2001	150,5	156,1	159,5	164,0	157,5	14,4
2002	171,5	180,3	180,7	184,9	179,3	13,9
2003	188,6	187,5	189,0	190,9	189,0	5,4
2004	190,6	191,6	193,3	198,0	193,4	2,3
2005	205,2	211,6	216,9	224,1	214,5	10,9
2006	233,3	238,8	243,6	253,4	242,3	13,0
2007	254,1	256,0	258,8	260,2	257,3	6,2
2008	260,8	261,0	261,4	261,0	261,1	1,5
2009	250,3	250,7	248,3	250,1	249,8	-4,3
2010	247,2	241,9	234,1	232,5	238,9	-4,4
2011	232,4	229,0	224,5	217,0	225,7	-5,5
2012	207,8	203,2	196,5	189,3	199,2	-11,8
2013	184,7	179,1	175,7	170,2	177,4	-10,9
2014	166,6	163,7	162,3	160,5	163,3	-8,0
2015*	159,9	155,6	153,3	151,8	155,1	-5,0

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος στοιχεία που συγκεντρώνονται από τα πιστωτικά ιδρύματα (από το 2006 και μετά, μόνο διαμερίσματα) και σταθμισμένος δείκτης με βάση το απόθεμα των κατοικιών στην Αθήνα και τις λοιπές αστικές περιοχές (έως το 2005, όλα τα είδη κατοικιών).

* Προσωρινά στοιχεία.

Sources: Bank of Greece based on data collected by the credit institutions (2006-onwards, apartments only) and weighted index according to the stock of houses in Athens and in other urban areas (up to 2005, all dwellings).

* Provisional data.

Έτος/Year	Αθήνα Athens (2007=100)												Τρίμηνο/Quarter				Μέσος Ετήσιος / Annual Average	(%) Μεταβολή / Change										
	Μήνας/Month																											
	Jan	Feb	Mar	Apr	May	June	July	Aug	Sep	Oct	Nov	Dec	I	II	III	IV												
1993	Μόνο ετήσια δεδομένα είναι διαθέσιμα / Only yearly data are available												---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	24,5	---	
1994	Μόνο ετήσια δεδομένα είναι διαθέσιμα / Only yearly data are available												---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	26,8	9,5
1995	Μόνο ετήσια δεδομένα είναι διαθέσιμα / Only yearly data are available												---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	29,2	9,2
1996	Μόνο ετήσια δεδομένα είναι διαθέσιμα / Only yearly data are available												---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	32,5	11,0
1997	34,4	34,8	35,0	35,4	35,6	36,2	36,4	36,6	37,4	38,1	38,7	38,9	34,7	35,7	36,8	38,6	36,5	12,5										
1998	39,5	39,8	40,3	41,3	42,5	42,6	42,4	42,4	42,8	43,6	44,6	44,2	39,9	42,1	42,5	44,1	42,2	15,5										
1999	44,7	45,3	45,7	46,0	47,1	47,1	47,3	47,2	48,4	49,4	49,8	49,7	45,2	46,8	47,6	49,6	47,3	12,2										
2000	50,8	51,9	52,4	53,0	53,5	53,9	54,6	54,3	55,8	57,7	57,7	57,7	51,7	53,5	54,9	57,7	54,5	15,1										
2001	59,6	60,5	61,4	62,0	64,3	64,5	64,7	64,9	66,2	66,4	67,7	66,4	60,5	63,6	65,3	66,8	64,0	17,6										
2002	68,5	68,3	75,3	76,2	75,9	75,8	74,7	74,3	75,9	75,0	77,3	75,8	70,7	76,0	75,0	76,0	74,4	16,2										
2003	77,5	77,5	80,1	78,0	77,0	75,8	76,2	77,4	77,2	76,9	77,1	77,7	78,4	76,9	76,9	77,3	77,4	4,0										
2004	77,7	75,6	76,5	76,0	77,2	76,1	76,2	77,6	77,5	79,6	80,0	80,8	76,6	76,4	77,1	80,1	77,6	0,3										
2005	81,7	81,6	81,8	82,7	83,7	84,4	84,3	84,2	85,1	85,9	87,2	88,6	81,7	83,6	84,5	87,3	84,3	8,6										
2006	Μόνο τριμηνιαία δεδομένα είναι διαθέσιμα / Only quarterly data are available												91,2	93,7	94,1	97,6	94,2	11,7										
2007	Μόνο τριμηνιαία δεδομένα είναι διαθέσιμα / Only quarterly data are available												99,0	98,9	100,7	101,4	100,0	6,2										
2008	Μόνο τριμηνιαία δεδομένα είναι διαθέσιμα / Only quarterly data are available												101,3	101,4	100,3	100,6	100,9	0,9										
2009	Μόνο τριμηνιαία δεδομένα είναι διαθέσιμα / Only quarterly data are available												97,0	96,7	94,9	96,4	96,3	-4,6										
2010	Μόνο τριμηνιαία δεδομένα είναι διαθέσιμα / Only quarterly data are available												96,0	94,8	91,1	90,8	93,2	-3,2										
2011	Μόνο τριμηνιαία δεδομένα είναι διαθέσιμα / Only quarterly data are available												90,0	88,3	87,0	83,5	87,2	-6,4										
2012	Μόνο τριμηνιαία δεδομένα είναι διαθέσιμα / Only quarterly data are available												80,9	78,2	75,9	72,7	76,9	-11,8										
2013	Μόνο τριμηνιαία δεδομένα είναι διαθέσιμα / Only quarterly data are available												70,4	67,9	67,1	64,4	67,5	-12,3										
2014	Μόνο τριμηνιαία δεδομένα είναι διαθέσιμα / Only quarterly data are available												62,6	60,8	61,1	60,0	61,1	-9,4										
2015*	Μόνο τριμηνιαία δεδομένα είναι διαθέσιμα / Only quarterly data are available												59,5	57,7	57,3	57,1	57,9	-5,3										

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος στοιχεία που συγκεντρώνονται από τα πιστωτικά ιδρύματα (από το 2006 και μετά, μόνο διαμερίσματα) και επεξεργασμένα στοιχεία των εταιριών "Property ΕΠΕ" (όλα τα είδη κατοικιών, 1997-2005) και "Δανός & Συνεργάτες" (όλα τα είδη κατοικιών, 1993-1997).

* Προσωρινά στοιχεία.

Sources: Bank of Greece based on data collected by the credit institutions (2006-onwards, apartments only) and calculations based on "Property Ltd" (1997-2005, all dwellings) and "Danos and Associates" (1993-1997, all dwellings).

* Provisional data.

ΔΕΛΤΙΟ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ 2010									
ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ	ΠΩΛΗΘΕΝΤΑ ΦΥΛΛΑ			ΑΡΙΘΜΟΣ		ΜΕΣΗ ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ			ΠΟΣΟΣΤΑ
	ΑΘΗΝΩΝ	ΕΠΑΡΧΙΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΚΔΟΣΕΩΝ		ΑΘΗΝΩΝ	ΕΠΑΡΧΙΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΑ
				ΑΘ.	ΕΠ.	ΠΕΙΡΑΩΣ			ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ
Πρωινές (περιλαμβάνονται οι εκδόσεις της Κυριακής)									
1 ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ	35.559	1.737	37.296	292	292	122	6	128	0,14%
2 Η ΑΥΓΗ	378.211	223.912	602.123	291	291	1.300	769	2.069	2,34%
3 Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ	7.775.395	5.411.074	13.186.469	291	291	26.720	18.595	45.314	51,23%
4 Η ΝΙΚΗ	145.934	26.857	172.791	291	291	501	92	594	0,67%
5 Ο ΛΟΓΟΣ	52.977	5.830	58.807	291	291	182	20	202	0,23%
6 ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ	1.299.159	1.398.987	2.698.146	292	292	4.449	4.791	9.240	10,45%
7 ΤΟ ΒΗΜΑ	3.779.790	4.534.023	8.313.813	269	269	14.051	16.855	30.906	34,94%
ΣΥΝΟΛΟ	13.467.025	11.602.420	25.069.445	2.017	2.017	47.325	41.129	88.454	100,00%
Οικονομικές									
1 ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ	198.602	172.041	370.643	293	293	678	587	1.265	100,00%
ΣΥΝΟΛΟ	198.602	172.041	370.643	293	293	678	587	1.265	100,00%
Απογευματινές (δεν περιλαμβάνονται οι εκδόσεις της Κυριακής)									
1 ESPRESSO	3.036.346	3.722.119	6.758.465	292	292	10.398	12.747	23.145	11,79%
2 ΑΔΕΣΜΕΥΤΟΣ ΤΥΠΟΣ	1.668.606	1.420.677	3.089.283	294	294	5.676	4.832	10.508	5,35%
3 ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ	1.049.373	929.942	1.979.315	238	238	4.409	3.907	8.316	4,24%
4 ΑΥΡΙΑΝΗ	526.956	510.293	1.037.249	292	292	1.805	1.748	3.552	1,81%
5 ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	109.091	118.717	227.808	23	23	4.743	5.162	9.905	5,04%
6 ΕΘΝΟΣ	3.295.278	5.485.875	8.781.153	291	291	11.324	18.852	30.176	15,37%
7 ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΑ	228.552	97.406	325.958	291	291	785	335	1.120	0,57%
8 ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ	1.334.713	199.632	1.534.345	294	294	4.540	679	5.219	2,66%
9 ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ	2.058.826	2.700.310	4.759.136	292	292	7.051	9.248	16.298	8,30%
10 ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ	4.713.174	5.139.436	9.852.610	293	293	16.086	17.541	33.627	17,12%
11 ΕΣΤΙΑ	543.791	214.190	757.981	293	293	1.856	731	2.587	1,32%
12 Η ΒΡΑΔΥΝΗ	349.468	117.012	466.480	291	291	1.201	402	1.603	0,82%
13 Η ΧΩΡΑ	45.035	19.046	64.081	108	108	417	176	593	0,30%
14 ΤΑ ΝΕΑ	7.530.653	6.938.501	14.469.154	291	291	25.879	23.844	49.722	25,32%
ΣΥΝΟΛΟ	26.489.862	27.613.156	54.103.018	3.583	3.583	96.169	100.203	196.372	100,00%
Κυριακάτικες									
1 ESPRESSO ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	409.557	634.868	1.044.425	51	51	8.031	12.448	20.479	2,33%
2 REALNEWS	1.909.557	2.752.591	4.662.148	52	52	36.722	52.934	89.657	10,20%
3 ΝΕΤΟ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	582.676	892.844	1.475.520	52	52	11.205	17.170	28.375	3,23%
4 ΑΔΕΣΜΕΥΤΟΣ ΤΥΠΟΣ ΚΥΡΙΑΚΑΤΗ	205.426	208.826	414.252	43	43	4.777	4.856	9.634	1,10%
5 ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	124.695	126.492	251.187	42	42	2.969	3.012	5.981	0,68%
6 ΑΥΡΙΑΝΗ ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ	95.577	98.344	193.921	52	52	1.838	1.891	3.729	0,42%

ΔΕΛΤΙΟ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ 2011

Α/Α	ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ	ΠΩΛΗΘΕΝΤΑ ΦΥΛΛΑ			ΑΡΙΘΜΟΣ		ΜΕΣΗ ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ			ΠΟΣΟΣΤΑ
		ΑΘΗΝΩΝ			ΕΚΔΟΣΕΩΝ		ΑΘΗΝΩΝ			ΑΝΑ
		ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΕΠΑΡΧΙΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΘ.	ΕΠ.	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΕΠΑΡΧΙΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ
Πρωινές (περιλαμβάνονται οι εκδόσεις της Κυριακής)										
1	ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ	14.921	1.072	15.993	219	215	68	5	73	0,14%
2	Η ΑΥΓΗ	307.484	179.089	486.573	281	281	1.094	637	1.732	3,28%
3	Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ	6.938.120	4.873.844	11.811.964	281	281	24.691	17.345	42.035	79,73%
4	Η ΝΙΚΗ	72.583	19.348	91.931	280	280	259	69	328	0,62%
5	Ο ΛΟΓΟΣ	39.498	4.326	43.824	280	280	141	15	157	0,30%
6	ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ	1.153.437	1.205.785	2.359.222	281	281	4.105	4.291	8.396	15,93%
	ΣΥΝΟΛΟ	8.526.043	6.283.464	14.809.507	1.622	1.618	30.358	22.363	52.721	100,00%
Οικονομικές										
1	ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ	123.870	102.895	226.765	277	276	447	373	820	100,00%
	ΣΥΝΟΛΟ	123.870	102.895	226.765	277	276	447	373	820	100,00%
Απογευματινές (δεν περιλαμβάνονται οι εκδόσεις της Κυριακής)										
1	ESPRESSO	2.768.075	3.361.023	6.129.098	280	280	9.886	12.004	21.890	13,50%
2	ΑΔΕΣΜΕΥΤΟΣ ΤΥΠΟΣ	1.380.927	1.222.659	2.603.586	284	284	4.862	4.305	9.168	5,65%
3	ΑΥΡΙΑΝΗ	368.756	366.895	735.651	277	275	1.331	1.334	2.665	1,64%
4	ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	688.186	785.736	1.473.922	141	141	4.881	5.573	10.453	6,45%
5	ΕΘΝΟΣ	2.805.113	4.604.278	7.409.391	279	279	10.054	16.503	26.557	16,38%
6	ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΑ	264.864	281.715	546.579	279	279	949	1.010	1.959	1,21%
7	ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ	704.618	97.595	802.213	161	161	4.377	606	4.983	3,07%
8	ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ	1.925.518	2.428.770	4.354.288	280	280	6.877	8.674	15.551	9,59%
9	ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΤΥΠΙΑ	3.498.856	3.476.400	6.975.256	270	270	12.959	12.876	25.834	15,93%
10	ΕΣΤΙΑ	459.128	186.031	645.159	282	282	1.628	660	2.288	1,41%
11	Η ΒΡΑΔΥΝΗ	446.967	221.677	668.644	279	279	1.602	795	2.397	1,48%
12	ΤΑ ΝΕΑ	5.629.668	4.964.457	10.594.125	276	276	20.397	17.987	38.385	23,68%
	ΣΥΝΟΛΟ	20.940.676	21.997.236	42.937.912	3.088	3.086	79.803	82.325	162.129	100,00%
Κυριακάτικες										
1	ESPRESSO ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	265.294	362.230	627.524	49	49	5.414	7.392	12.807	1,68%
2	REALNEWS	2.000.813	2.801.560	4.802.373	50	50	40.016	56.031	96.047	12,59%
3	ΝΕΤΟ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	3.577	4.193	7.770	1	1	3.577	4.193	7.770	1,02%
4	ΑΥΡΙΑΝΗ ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ	66.101	71.001	137.102	49	48	1.349	1.479	2.828	0,37%
5	ΕΘΝΟΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	1.660.161	2.818.970	4.479.131	50	50	33.203	56.379	89.583	11,74%
6	ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	49.028	60.030	109.058	50	50	981	1.201	2.181	0,29%

ΔΕΛΤΙΟ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ 2012

Α/Α	ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ	Π.Ω.Λ.Η.Θ.Ε.Ν.Τ.Α ΦΥΛΛΑ			ΑΡΙΘΜΟΣ		ΜΕΣΗ ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ			ΠΟΣΟΣΤΑ
		ΑΘΗΝΩΝ	ΕΠΑΡΧΙΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΚΔΟΣΕΩΝ		ΑΘΗΝΩΝ	ΕΠΑΡΧΙΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΑ
		ΠΕΙΡΑΙΩΣ			ΑΘ.	ΕΠ.	ΠΕΙΡΑΙΩΣ			ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ
Πρωινές (περιλαμβάνονται οι εκδόσεις της Κυριακής)										
1	ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ	9.173	585	9.758	185	107	50	5	55	0,12%
2	Η ΑΥΓΗ	477.527	356.916	834.443	299	299	1.597	1.194	2.791	5,85%
3	Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ	4.750.324	3.336.822	8.087.146	225	225	21.113	14.830	35.943	75,32%
4	Η ΝΙΚΗ	77.074	48.345	125.419	291	291	265	166	431	0,90%
5	Ο ΛΟΓΟΣ	31.196	3.541	34.737	294	294	106	12	118	0,25%
6	ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ	1.227.165	1.245.271	2.472.436	295	295	4.160	4.221	8.381	17,56%
	ΣΥΝΟΛΟ	6.572.459	4.991.480	11.563.939	1.589	1.511	27.290	20.429	47.719	100,00%
Οικονομικές										
1	ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ	105.574	76.833	182.407	299	299	353	257	610	100,00%
	ΣΥΝΟΛΟ	105.574	76.833	182.407	299	299	353	257	610	100,00%
Απογευματινές (δεν περιλαμβάνονται οι εκδόσεις της Κυριακής)										
1	ESPRESSO	2.172.388	2.389.782	4.562.170	257	257	8.453	9.299	17.752	14,58%
2	ΑΔΕΣΜΕΥΤΟΣ ΤΥΠΟΣ	982.166	993.305	1.975.471	270	270	3.638	3.679	7.317	6,01%
3	ΑΥΡΙΑΝΗ	132.116	118.671	250.787	193	193	685	615	1.299	1,07%
4	ΕΘΝΟΣ	2.904.248	4.317.581	7.221.829	292	292	9.946	14.786	24.732	20,32%
5	ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΑ	375.382	439.597	814.979	287	287	1.308	1.532	2.840	2,33%
6	ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ	1.930.534	2.341.656	4.272.190	291	291	6.634	8.047	14.681	12,06%
7	ΕΣΤΙΑ	426.168	175.865	602.033	298	298	1.430	590	2.020	1,66%
8	Η ΒΡΑΔΥΝΗ	285.265	153.406	438.671	144	144	1.981	1.065	3.046	2,50%
9	Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ	293.756	209.710	503.466	45	45	6.528	4.660	11.188	9,19%
10	ΤΑ ΝΕΑ	5.747.693	5.089.901	10.837.594	294	294	19.550	17.313	36.863	30,28%
	ΣΥΝΟΛΟ	15.249.716	16.229.474	31.479.190	2.371	2.371	60.152	61.586	121.738	100,00%
Κυριακάτικες										
1	ESPRESSO ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	161.016	215.309	376.325	36	36	4.473	5.981	10.453	1,57%
2	REALNEWS	2.295.264	2.816.973	5.112.237	53	53	43.307	53.150	96.457	14,48%
3	ΑΥΡΙΑΝΗ ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ	27.911	30.167	58.078	36	36	775	838	1.613	0,24%
4	ΕΘΝΟΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	2.032.210	3.386.540	5.418.750	53	53	38.344	63.897	102.241	15,35%
5	ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	72.071	127.065	199.136	53	53	1.360	2.397	3.757	0,56%
6	Η ΒΡΑΔΥΝΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	52.264	38.879	91.143	26	26	2.010	1.495	3.506	0,53%
7	Η ΕΠΟΧΗ	62.618	30.793	93.411	49	49	1.278	628	1.906	0,29%
8	Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	2.089.355	2.066.568	4.155.923	40	40	52.234	51.664	103.898	15,60%

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ άρθρα 2010

<p>Τίτλος Συντάκτης Χρόνος Δημοσίευσης Στήλη/Μέγεθος Λέξη – κλειδί Απόψεις/Φορείς που φιλοξενούνται</p>	<p>Περίληψη</p>	<p>Πρόταση και οπτική</p>	<p>Νέες λέξεις-κλειδιά</p>
<p>1 - Επικίνδυνη ζώνη το κέντρο εξαιτίας αδράνειας και λαθών Κώστας Ονισένκο 09.01.2010 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 501 λέξεις Ιστορικό κέντρο, εγκληματικότητα Ανώτατος αξιωματικός ΕΛ.ΑΣ, συντονιστής ΚΙΠΟΚΑ¹</p>	<p>«Σήμερα, το τρίγωνο Ομόνοια - Αθηνάς - Πειραιώς - Κουμουνδούρου παραμένει το πιο υποβαθμισμένο σημείο της πρωτεύουσας, ίσως και όλης της χώρας». Το άρθρο περιγράφει και σχολιάζει παρόμοιες δραστηριότητες στο κέντρο, τις οποίες αποδίδει σε: «Αποσπασματικές πολιτικές και μέτρα εντυπωσιασμού», στην ολιγωρία του Δήμου «Ο πεζόδρομος της Τσιτσά, για παράδειγμα, είχε καθαρίσει από τα ναρκωτικά έπειτα από επιχειρήσεις του τοπικού Α.Τ. αλλά γρήγορα επανήλθε στην προτέρα κατάσταση καθώς το σημείο υποφωτίζεται», στην αδιαφορία κρατικών φορέων (υπουργεία, νομαρχία) και στην ανεπάρκεια πολιτικών καταστολής «το μόνο όπλο του δημοτικού αστυνομικού είναι το στυλό».</p>	<p>Περιγραφή του κέντρου της Αθήνας με πολεμικούς όρους: «Διαρρήξεις σε σπίτια και μαγαζιά, ληστείες, επαιτεία, άγριες συμπλοκές μεταξύ αλλοδαπών και επιχειρήσεις «σκούπα» της αστυνομίας συμπληρώνουν το σκηνικό της καθημερινότητας στο Κέντρο». Τα παραπάνω, μαζί με την πορνεία, τη χρήση τοξικών ουσιών και το παρεμπόριο συναρθρώνουν τους παράγοντες υποβάθμισης. Η αναφορά στο τέλος του άρθρου ότι: «Πολλοί από τους μόνιμους κατοίκους έχουν μετακομίσει, ενώ τον ίδιο δρόμο επέλεγον και αρκετοί καταστηματαρχες» υπονοεί ότι πρόκειται για συνέπεια και όχι αιτία φαινομένων κι ότι οι νέοι κάτοικοι και χρήστες δεν είναι επιθυμητοί. «Ο τζίρος των γιορτών ήταν 20% μειωμένος. Η Ομόνοια έχει βγάλει «κακό</p>	<p>απροσπέλαστο Νιγηριανοί επιχειρήσεις «σκούπα»</p>

¹ Κίνηση Πολιτών Κέντρου Αθήνας

			<i>όνομα» και πολλοί δεν πλησιάζουν πια».</i>	
2 -	<i>Κέντρο Αθήνας: σε αδιέξοδο η αγορά επαγγελματικής στέγης</i> - 23.01.2010 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, 564 λέξεις ιστορικό κέντρο, παραβατικότητα -	Το άρθρο περιγράφει την κρίση της επαγγελματικής στέγης στο κέντρο της Αθήνας, που εκφράζεται με δυσκολία καταβολής των μισθωμάτων -που παραμένουν υψηλά- στους ιδιοκτήτες, την αδυναμία πληρωμής του «αέρα», την αύξηση των αγωγών εξώσεων. Αιτίες θεωρούνται η αυξημένη παραβατικότητα και η οικονομική κρίση.	Τονίζεται ότι «Η Αθήνα βρίσκεται στις τρεις ταχύτερα «γυετοποιούμενες» πόλεις στην Ευρώπη» χωρίς να αναφέρεται ότι αυτό αφορά την αύξηση ανεργίας σε συγκεκριμένες χωρικές πυκνώσεις.	«γυετοποιούμενες» πόλεις αναπροσαρμογή ενοικίων
3 +	<i>Η μεταφορά του υπουργείου Παιδείας ανέστησε τη Μητροπόλεως</i> - 29.01.2010 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, 293 λέξεις κέντρο, υποβάθμιση μεσίτης	Ο αρθρογράφος υποστηρίζει ότι απομάκρυνση του υπουργείου Παιδείας λόγω του οποίου « <i>σχεδόν καθημερινές συγκεντρώσεις είχαν οδηγήσει στην απαξίωση της περιοχής</i> » οδήγησε στην αναγέννηση της οδού Μητροπόλεως. Σε αυτό συνέβαλε « <i>και η αναβάθμιση κτιρίων, τα οποία για πολλές δεκαετίες είχαν εγκαταλειφθεί</i> ». Κλείνει με το εξής συμπέρασμα για την αγορά ακινήτων: « <i>Ο συνδυασμός εμπορικού περιβάλλοντος και σύγχρονου κτιριακού αποθέματος είναι η συνταγή για την ανάπτυξη επιμέρους αγορών, με την προϋπόθεση φυσικά ότι το συγκεκριμένο σημείο εξασφαλίζει προβολή και υποδομές</i> ».		καθημερινές συγκεντρώσεις
4 +	<i>Η αρχιτεκτονική σώζει το ιστορικό κέντρο; Δημήτρης Ρηγόπουλος</i> 28.03.2010 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, 1.223 λέξεις Μεταξουργείο, real estate ιδιοκτήτης εταιρείας development/real	Συνέντευξη του ιδιοκτήτη εταιρείας development που δραστηριοποιείται στο Μεταξουργείο. Παρουσίαση των σχεδίων της εταιρείας για την περιοχή. « <i>Πράγματι, ξεκινάμε ανακαινίζοντας ενεργειακά και αρχιτεκτονικά τρία κτίρια της δεκαετίας του '70 που θα φιλοξενήσουν στούντιο καλλιτεχνών</i>	Κείμενο που συμπυκνώνει όλη τη φιλοσοφία του αστικού «εξευγενισμού». Περιγράφει τις διαδικασίες που ακολουθεί η εν λόγω εταιρεία, προβάλλοντας συγχρόνως το προφίλ του δυναμικού-δημιουργικού επιχειρηματία .	συνεχής απαξίωση παραγωγική επιχειρηματικότητα απωθημένα του παρελθόντος ποιότητα στη ζωή ιδιαίτερη/ευρεία/πλούσια

	estate OLIIAROS	και δημιουργικά γραφεία, προσφέροντας διαφορετικά μεγέθη χώρων, και ξεκινώντας από τα 1.950 ευρώ».		κοινωνική διαστρωμάτωση
5 -	Ο χάρτης της παρανομίας στο κέντρο Κώστας Ονισένκο 24.04.2010 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 460 λέξεις Ιστορικό κέντρο, εγκληματικότητα ιδιοκτήτης βιοτεχνίας, καταστηματούχης	Χαρτογράφηση και καταγραφή παραβατικών και παράνομων δραστηριοτήτων σε συγκεκριμένους δρόμους του κέντρου, η οποία καταλήγει στο συμπέρασμα ότι: « <i>Τοξικομανείς επαίτες που κάνουν χρήση δημοσίων, παρεμπόριο, πιάτσες με εκδιδόμενες γυναικές, αιματηρές συμπλοκές καθιστούν το κέντρο της Αθήνας απροσπέλαστο.</i> ».	Ζοφερή εικονογραφία του κέντρου ως ένα απειλητικό, απωθητικό πεδίο εγκληματικότητας.	Ώρα 13.00 τα πλέον επικίνδυνα σημεία του Κέντρου αιματηρές συμπλοκές απροσπέλαστο
6 -	ΑΠΟΨΗ : Στο Μεταξουργείο υπάρχει προοπτική Ρεβέκκα Καμχή* 22.05.2010 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 325 λέξεις Μεταξουργείο, αναπλάσεις *γκαλερίστα	Άρθρο – επίκληση για αναβάθμιση του Μεταξουργείου από επιχειρηματία της περιοχής.		προοπτική επένδυση ανασφάλεια κρούσματα underground
7 -	Καθημερινές οι συμπλοκές στο κέντρο Κώστας Ονισένκο 28.05.2010 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 346 λέξεις ιστορικό κέντρο, εγκληματικότητα καταστηματούχης κέντρου (ιδιοκτήτης πάρκινγκ και οπτικός στη Μενάνδρου)	Το άρθρο περιγράφει επεισόδια που πραγματοποιήθηκαν στο κέντρο μεταξύ ομάδων του οργανωμένου εγκλήματος (παρεμπόριο, ναρκωτικά), ξένων εθνικοτήτων, για τον έλεγχο σημείων πώλησης.	Το κέντρο σκιαγραφείται ως ένα βίαιο και απειλητικό περιβάλλον που λόγω των συμπλοκών και της εγκληματικότητας, η καθημερινότητα των κατοίκων(;) έχει καταστεί ανυπόφορη.	έντρομοι τουρίστες μαζική συμπλοκή αλλοδαπών νέα σύρραξη μεταξύ αλλοδαπών συμμορίες Ασιατών Μπανγκλαντεσιανοί Αφρικανοί «έλεγχος», «προστασία»
8	Όταν η αρχιτεκτονική δεν θα είναι αρκετή... Δημήτρης Ρηγόπουλος	Θετική κριτική στον αρχιτεκτονικό διαγωνισμό και το πρόγραμμα παρέμβασης	Άποψη υπέρ της επιτακτικής ανάγκης ανάπλασης του Γερανίου.	κατάσταση εκτάκτου ανάγκης

+	<p>06.06.2010 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, 1.100 λέξεις</p> <p>κέντρο, αναπλάσεις, υποβάθμιση</p> <p>αρχιτέκτονες που εδρεύουν στο κέντρο, μέλος ΜΚΟ SARCHA</p>	<p>του ΥΠΕΚΑ για το Γεράνι.</p> <p>Φιλοξενεί απόψεις αρχιτεκτόνων, δίνει έμφαση στην ταχύτητα υλοποίησης των παρεμβάσεων και αμφισβητεί ως φημολογία την «εσκεμμένη πολιτική υποβάθμισης της γειτονιάς προκειμένου να πέσουν οι τιμές των ακινήτων και να επωφεληθούν όσοι «μεγαλοκαρχαρίες» του αθηναϊκού real estate επιθυμούσαν να επενδύσουν αγοράζοντας σε ιδιαίτερα χαμηλές τιμές», παραθέτοντας τρία παραδείγματα ακινήτων επί της πλατείας Θεάτρου, που δεν προσελκύουν αγοραστή ή ενοικιαστή.</p>		<p>κοινωνικό Νταχάου</p> <p>«φωλιά του κούκου»</p> <p>ανθρωπολογική βόμβα</p>
9 -	<p>«Ναρκοπέδιο» για τον τουρισμό το κέντρο Αθήνας</p> <p>Κώστας Ονισένκο</p> <p>06.06.2010</p> <p>ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 587 λέξεις</p> <p>ιστορικό κέντρο, εγκληματικότητα</p> <p>ιδιοκτήτες ξενοδοχείων, ξένος τουριστικός πράκτορας, πρόεδρος της Ένωσης Ξενοδόχων Αττικής, αντιπρόεδρος της ΗΑΤΤΑ²</p>	<p>Το άρθρο φιλοξενεί απόψεις επαγγελματιών και φορέων του ξενοδοχειακού κλάδου σχετικά με το αντίκτυπο της παραβατικότητας, των πορειών και των επεισοδίων στο κέντρο της Αθήνας, στα οποία αποδίδεται η πτώση στα έσοδα των τουριστικών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται την περιοχή.</p>	<p>Περιγραφή του κέντρου της Αθήνας με όρους υποβάθμισης επικεντρωμένη στο τουριστικό προϊόν.</p>	<p>«που φοβίζονται τους τουρίστες»</p> <p>μπανάζ ακυρώσεων</p> <p>«ναρκοθετημένες» τουριστικές διαδρομές</p>
10 +	<p>Ένα φιλόδοξο σχέδιο για την Αθήνα</p> <p>Γιώργος Λάλιος</p> <p>15.06.2010</p> <p>ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 497 λέξεις</p> <p>αναπλάσεις</p>	<p>Το άρθρο περιγράφει συνοπτικά το σχέδιο «Αθήνα - Αττική 2014» και προχωρεί σε συγκρατημένα θετικά σχόλια, αναγνωρίζοντας καλές προθέσεις διατυπώνοντας όμως αμφιβολία για το «πέραςμα από τη θεωρία στην πράξη».</p>		

² Σύνδεσμος Τουριστικών Γραφείων

	Υπουργός ΠΕΚΑ			
11	<p>Επιχείρηση «καθαρό» κέντρο Γιάννης Σουλιώτης 22.06.2010 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 376 λέξεις κέντρο ΕΛΑΣ, ΥΠΙ.ΠΡΟ.ΠΟ</p>	<p>Περιγράφονται οι σχεδιασμοί και οι δράσεις και οι στόχοι της αστυνομίας στα πλαίσια εντατικοποίησης της αστυνόμευσης στο κέντρο.</p>	Καταγραφή	
12	<p>Πώς τα «παιχνίδια» της αγοράς ακινήτων μεταφέρονται από την Πλάκα και το Μεταξουργείο Έλενα Καρανάτση 27.06.2010 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, 456 λέξεις Μεταξουργείο, κέντρο, κρίση, ακίνητα Δημοτικός σύμβουλος Δ. Αθηναίων, επιχειρηματίας εστίασης, Αντιδήμαρχος Αθηναίων, Δήμαρχος Αθηναίων</p>	<p>Η αρθρογράφος μεταφέρει φήμες, μαρτυρίες και καταγγελίες για επιθετικές κερδοσκοπικές κινήσεις σε περιοχές του κέντρου (Μεταξουργείο, Γεράνι). <i>«..το 70% των ακινήτων της Σοφοκλέους έχει αγοραστεί από δύο μεγάλες εταιρείες».</i> <i>«συγκρότημα κατοικιών στο Μεταξουργείο έφθασε να πωλείται προς 4.500€ το τμ!»</i></p>		<p>χρυσές ευκαιρίες πληροφορία</p>
13	<p>Πτώση των ενοικίων στην Ερμού κατά 28,57% Νίκος Χ. Ρουσάνογλου 03.07.2010 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, 709 λέξεις καταστήματα, Ερμού Έκθεση Colliers International³, πρόεδρος Pasa Development (εταιρεία real estate)</p>	<p>Σύμφωνα με την έκθεση που φιλοξενεί το άρθρο: «Στη 19η θέση μεταξύ των 56 εμπορικών οδών των χωρών της Ευρώπης και Μέσης Ανατολής υποχώρησε πλέον η οδός Ερμού», ενώ πριν την έλευση της κρίσης «οι τιμές των ενοικίων στην Ερμού είχαν αγγίξει ακόμα και τα 350 ευρώ/ τμ σε μηνιαία βάση». Η εκτίμηση είναι ότι τα ενοίκια θα μειωθούν κι άλλο, ιδίως μετά τη νομοθετική παρέμβαση</p>	<p>Περιγράφεται και σχολιάζεται η κατάσταση στην αγορά εμπορικών ακινήτων από τη σκοπιά των ιδιοκτητών.</p>	<p>νέα πραγματικότητα «αέρα»⁴</p>

³ διεθνής εταιρεία παροχής υπηρεσιών ακινήτων

⁴ άυλη αξία μισθώματος

		του Υπ. Οικονομίας, η οποία <i>«αποτελεί άκρως αντιαναπτυξιακό μέτρο, αφού κλονίζει την ήδη πληγείσα εμπιστοσύνη των υφισταμένων διεθνών επενδυτών και αποτρέπει την είσοδο νέων»</i> . Η τάση, ειδικά για τις αλυσίδες, όταν συναντούν αντίσταση από τους ιδιοκτήτες στην επαναδιαπραγμάτευση των μισθωμάτων, είναι να αποχωρούν από τον χώρο.		
14	Σεληνιακό τοπίο στο κέντρο της πόλης Όλγα Σελλά 16.07.2010 ΑΠΟΨΕΙΣ, 466 λέξεις ιστορικό κέντρο Εργαζόμενοι Εθνικού Θεάτρου	Με αφορμή δημόσια επιστολή των εργαζόμενων του Εθνικού Θεάτρου για προβλήματα που αφορούν τη γύρω περιοχή και μία ανανέωση της πλακόστρωσης στην πλατεία Ομονοίας η αρθρογράφος ασκεί κριτική στον τρόπο που η Πολιτεία διαχειρίζεται διαχρονικά την εικόνα του κέντρου. <i>«Εδώ και κάμποσες μέρες, η πλατεία Ομονοίας έχει νέα όψη. Έχει ολόκληρη στρωθεί με πλάκες και μόνο σε κάποια άκρη της στέκει πεισματικά το πρότερο στολίδι της, το έργο του γλύπτη Ζογγολόπουλου. Η ελάχιστη υπόμνηση πράσινου, στην πιο τιμεντόπληκτη περιοχή της Αθήνας, ξεριζώθηκε. [...] σ' αυτή την πολλοστή της ανακατασκευή της θυμίζει η Ομόνοια σεληνιακό τοπίο! Και μετά αναρωτιούνται οι εργαζόμενοι του Εθνικού γιατί έχει εγκαταλειφθεί η περιοχή γύρω από το πρώτο θέατρο της χώρας στην τύχη της...»</i> .	Αναπαραγωγή της θέσης ότι εξωραΐζοντας την εικόνα διορθώνονται και τα κοινωνικοχωρικά προβλήματα. <i>«Η ζωή στην πρωτεύουσα δεν ευτελίστηκε απλώς. Απογυμνώθηκε. Κι έγινε γκριζα. Σαν το τιμέντο.»</i> .	
15	Ανθεκτικά στην κρίση τα εμπορικά κέντρα Νίκος Χ. Ρουσάνογλου 31.07.2010 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ /ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, 703 λέξεις	Τα εμπορικά κέντρα – multiplex δείχνουν να αντέχουν στην κρίση, με κάποια να εμφανίζουν μικρή πτώση των πωλήσεων και άλλα άνοδο, σύμφωνα με έκθεση της Southeast Real Estate. Τα ακίνητα εντός των εμπορικών κέντρων καταγράφουν		

	<p>εμπορικά κέντρα, καταστήματα Southeast Real Estate, Δανός / BNP Paribas Real Estate</p>	<p>οριακές απώλειες στις τιμές των ενοικίων, αλλά και οριακή αύξηση των πωλήσεων έως και το Α' τρίμηνο του 2010. «Στον αντίποδα, η εικόνα των εμπορικών ακινήτων σε παραδοσιακές αγορές της πρωτεύουσας⁵ είναι αποκαρδιωτική για τους ιδιοκτήτες τους», καθώς «το ύψος του μηνιαίου ενοικίου έχει σημειώσει σημαντική κάμψη από τα υψηλά του 2007, αγγίζοντας ακόμα και το 40% σε ορισμένες περιπτώσεις». Ωστόσο εκτιμάται, ότι αν οι τιμές των ενοικίων στις παραδοσιακές αγορές συνεχίσουν πορεία αποκλιμάκωσης, κάποιες αλυσίδες θα επανεξετάσουν την είσοδο τους σε παραδοσιακά σημεία και η σημερινή τάση θα διαφοροποιηθεί.</p>		
16	<p>Η μάχη για αποκατάσταση του Κέντρου Κώστας Ονισένκο 01.08.2010 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 1.169 λέξεις ιστορικό κέντρο, εγκληματικότητα Ινστιτούτο Ερευνών Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδας, βοηθός Συνήγορος του Πολίτη, αξιωματικός Ασφάλειας Αττικής, ιδιοκτήτης ξενοδοχείου στο κέντρο, ιδιοκτήτης καφενείου στο κέντρο, συντονιστής ΚΙΠΟΚΑ⁶</p>	<p>Το άρθρο ξεκινά με τη διαπίστωση ότι λόγω της αυξημένης καταστολής «το μεγάλο, οφθαλμοφανές, πρόβλημα γκετοποίησης» του κέντρου τείνει να βελτιωθεί. Ακολουθεί σύντομη ανασκόπηση της υποβάθμισης του ιστορικού κέντρου, από τους ολυμπιακούς αγώνες και μετά, όπου «η Ομόνοια, έγινε συνώνυμο της εγκληματικότητας και της παρακμής με βασικά στοιχεία τα ναρκωτικά, την πορνεία και το παρεμπόριο», με παράθεση στοιχείων για τα ξενοδοχεία και τα εμπορικά καταστήματα του κέντρου και αναφορά στην έκθεση του Συνήγορου του Πολίτη, σύμφωνα με την οποία: «Ιδιαίτερα από το 2008, η δυσφορία και η ανασφάλεια κυρίως των Ελλήνων πολιτών (αλλά και των</p>	<p>Ζοφερή αποτύπωση της εικόνας του ιστορικού κέντρου με πολεμικούς όρους. Στον αντίποδα αυτής της εικόνας παρουσιάζονται οι επιχειρήσεις της αστυνομίας. Εμμέσως προβάλλεται η θέση ότι τα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα του κέντρου λύνονται, σε μεγάλο βαθμό, με τη στρατιωτικοποίηση του χώρου. «Η μάχη θα είναι σκληρή και θα κρατήσει καιρό»</p>	<p>μάχη γκετοποίηση στέκια του κακού επιχειρήσεις «σκούπα» «καθαρές» πλατείες Αφρικανοί Αλγερινοί Πακιστάν Μπαγκλαντές Αφγανιστάν</p>

⁵ Ερμού, Τσακάλωφ

⁶ Κίνηση Πολιτών Κέντρου Αθήνας

		<p>παλαιότερων μεταναστών) διογκώνεται και μετατρέπεται σε εγκληματοφοβία, κοινωνική ένταση, έντονη ξενοφοβία και επιθετικές διαθέσεις αυτοδικίας». Κατόπιν περιγράφει τις μετατοπίσεις στις «πιάτσες» του οργανωμένου εγκλήματος προς το Μεταξουργείο και τα Πατήσια, παραθέτει δύο μαρτυρίες επαγγελματιών του κέντρου και κλείνει με τις θέσεις της ΚΙΠΟΚΑ.</p>		
17 -	<p>«Πόλεμος», σε εξέλιξη, στο κέντρο Κώστας Ονισένκο 04.08.2010 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 690 λέξεις κέντρο, μετανάστες Αντιδήμαρχος Αθηναίων – πρόεδρος ΚΥΑΔΑ⁷, υπεύθυνη Μονάδας Υποστήριξης Αξιολόγησης</p>	<p>Το άρθρο περιγράφει τις μορφές παραβατικότητας που εμφανίζονται το κέντρο: «ναρκωτικά, πορνεία, παρεμπόριο, παρουσία παράνομων μεταναστών». Παραθέτει επιλεγμένα στοιχεία σε σχέση με τις παραπάνω δραστηριότητες και την αντιμετώπισή τους από την ΕΛ.ΑΣ («τα πρώτα θετικά αποτελέσματα», «αξιόλογες επιδόσεις») και το Δήμο Αθηναίων.</p>	<p>Κοινωνικές ομάδες όπως: εκδιδόμενες γυναίκες, τοξικομανείς, μετανάστες μικροπωλητές, δηλαδή ο τελευταίος τροχός του οργανωμένου εγκλήματος και συγχρόνως υποκείμενα που βρίσκονται σε «κοινή θέα» στοχοποιούνται για την αύξηση της παραβατικότητας στο κέντρο της Αθήνας.</p>	<p>σιληρή μάχη «απροσπέλαστο» δρόμοι παράνομοι μετανάστες επανακατάληψη του δημόσιου χώρου της Αθήνας από το έγκλημα και την παρακμή</p>
18 -	<p>Κλειστό ένα στα τέσσερα καταστήματα της Σταδίου Δήμητρα Μανιφάβα 08.08.2010 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ, 672 λέξεις κέντρο, καταστήματα, Ερμού, λουκέτα INEMY⁸, πρόεδρος ΕΣΕΕ⁹</p>	<p>Βάσει έρευνας του INEMY στο κέντρο της Αθήνας τα κλειστά καταστήματα ανέρχονται σε 215 επί συνόλου 1.252, σε ποσοστό δηλαδή 17,2%. Στην οδό Σταδίου τα κλειστά καταστήματα ανέρχονται σε 25% επί του συνόλου, στην Πανεπιστημίου 20%, στην Ερμού 15%, ενώ ανάλογη είναι η εικόνα και στη Λεωφόρο Πατησίων. «Η περίπτωση της Πατησίων, ωστόσο, είναι ξεχωριστή, καθώς απ' ενός έχει πολλά καταστήματα που παραμένουν κλειστά εδώ και</p>	<p>«Το αρνητικό ρεκόρ της Σταδίου σχετίζεται μεταξύ άλλων με τη λειτουργία του μεγάλου πολυκαταστήματος «Άττικα», αλλά και με τα επεισόδια που επανειλημμένως έχουν γίνει σε πορείες και απεργιακές συγκεντρώσεις. Δεν είναι τυχαίο, άλλωστε, ότι το δεύτερο υψηλότερο ποσοστό κλειστών καταστημάτων, 20%, κατέχει η οδός Πανεπιστημίου, δρόμος που παρουσιάζει ανάλογα προβλήματα με την οδό</p>	<p>λουκέτα</p>

⁷ Κέντρο Υποδοχής Αστέγων Δήμου Αθηναίων

⁸ Ινστιτούτο Εμπορίου και Υπηρεσιών

⁹ Ελληνική Συνομοσπονδία Εμπορίου & Επιχειρηματικότητας

		καιρό, ενώ τα προβλήματα ξεκίνησαν πριν από την οικονομική κρίση, λόγω της μεταβολής της σύνθεσης του πληθυσμού (κυρίως οικονομικοί μετανάστες με χαμηλότερο διαθέσιμο εισόδημα) που διαβιών πλέον εκατέρωθεν της λεωφόρου». Στο Κολωνάκι, (Σκουφά, Τσακάλωφ και Πατριάρχου Ιωακείμ), το ποσοστό είναι 12,5%.	Σταδίου».	
19 +	Καλά νέα από τον Ψυρρή Δημήτρης Ρηγόπουλος 13.08.2010 ΑΠΟΨΕΙΣ, 366 λέξεις αναπλάσεις -	Ο αρθρογράφος περιγράφει τη διαδικασία αναβάθμισης του Ψυρρή κάνοντας παράλληλα κριτική στην προηγούμενη κατάσταση ως φούσκα που προήλθε από αποσπασματική πρωτοβουλία της κεντρικής διοίκησης.	Το κράτος οφείλει να πραγματοποιεί ολοκληρωμένες αστικές αναπλάσεις που θα προσελκύουν επιθυμητούς χρήστες. Ο παραγκωνισμός των προηγούμενων χρηστών (μικροβιοτέχνες και έμποροι) δεν ενοχλεί, όχι όμως για τη μετατροπή της περιοχής σε «ναό» της νυχτερινής Αθήνας.	«..νέοι καταναλωτές της εναλλακτικής σκηνής» γραφεία προσανατολισμένα περισσότερο σε δημιουργικούς τομείς (γραφιστική, αρχιτεκτονική, ντιζάιν, κ.λπ.)»
20 +	Εξωραϊσμός του ιστορικού κέντρου Έλενα Καρανάση 20.08.2010 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 426 λέξεις ιστορικό κέντρο, αναπλάσεις -	Περιγράφονται δύο σχεδιαζόμενες αναπλάσεις στα άκρα της οδού Μενάνδρου, η μία δίπλα στο Εθνικό Θέατρο και η άλλη, η πλατεία Θεάτρου, σε συνδυασμό με την πεζοδρομηση της Μενάνδρου. Επισημαίνεται ότι «το στοίχημα για το πέραςμα από την παραγωγή του κέντρου της Αθήνας στην αναβάθμιση είναι μεγάλο, και το εγχείρημα εξαιρετικά δύσκολο», καθώς τα δύο βασικά θέματα είναι 1) η καταπολέμηση της εγκληματικότητας και 2)ο εξωραϊσμός της εικόνας του ιστορικού κέντρου.	Δύο μήνες πριν τις αυτοδιοικητικές εκλογές του 2010 προβάλλεται σχέδιο του Δ. Αθηναίων για νέα πλατεία δίπλα στο Εθνικό Θέατρο, καθώς και η ανάπλαση της πλατείας Θεάτρου. Στόχος, η αναβάθμιση του κέντρου της Αθήνας που σύμφωνα με την αρθρογράφο θα επιτευχθεί με καταστολή και καλλωπισμό.	πολύπαθη οδός Μενάνδρου υποβαθμισμένη πλατεία Θεάτρου
21 -	Συνθήκες γκέτο στο κέντρο της Αθήνας Μαρία Δεληθανάση 25.08.2010 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΠΟΛΙΤΙΚΗ, 377	Παρουσίαση των θέσεων του υπουργού και υφυπουργού Προστασίας του Πολίτη σε άτυπο υπουργικό συμβούλιο με θέμα το ιστορικό κέντρο. Τα προβλήματα στο	Η πολιτική ηγεσία κατονομάζει ευάλωτες ομάδες ως υπαίτιες για τη δημιουργία υποβαθμισμένου περιβάλλοντος και ο μηντιακός λόγος	έκτακτη ανάγκη

	λέξεις ιστορικό κέντρο, μετανάστες, γιέτο Υπουργός και Υφυπουργός ΠροΠο	κέντρο προκαλούνται από την περιθωριοποίηση πολυπληθών ευάλωτων ομάδων (χρήστες ναρκωτικών, άστεγοι, άποροι, εκδιδόμενα άτομα, αλλοδαποί χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα ή με αποφάσεις διοικητικής απέλασης, αιτούντες άσυλο). Η υλοποίηση του διυπουργικού πορίσματος για το ιστορικό κέντρο που ολοκληρώθηκε ένα εξάμηνο νωρίτερα, πρέπει να επισπευσθεί.	το αναπαράγει.	
22	Στροφή των επιχειρήσεων σε πιο φθηνά γραφεία Νίκος Χ. Ρουσάνογλου 25.09.2010 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, 620 λέξεις αγορά γραφείων, κέντρο έκθεση του Τμήματος Μελετών και Έρευνας Αγοράς της Eurobank Property Services	Το άρθρο φιλοξενεί μελέτη σύμφωνα με την οποία λόγω της στροφής των εταιρειών σε φθηνότερες λύσεις στέγασης, της επαναδιαπραγμάτευσης των υφιστάμενων ενοικίων και της γενικότερης κάμψης μείωσης, οι τιμές ενοικίασης οδεύουν προς χαμηλότερα επίπεδα. Στο κέντρο οι υψηλότερες τιμές εμφανίζονται στα prime σημεία (υψηλής ζήτησης και προβολής) δηλαδή επί της πλατείας Συντάγματος και επί της Λ. Βασιλίσσης Σοφίας. Το επενδυτικό ενδιαφέρον ήταν περιορισμένο λόγω της δυσμενούς συγκυρίας στην οικονομία: επικεντρώθηκε σε επιφάνειες μικρότερες των 3.000 τ.μ. και εκδηλώθηκε για δευτερεύουσες περιοχές (Λ. Μεσογείων, Λ. Βουλιαγμένης, Λ. Αθηνών και Λ. Κηφισού). Η τελική εκτίμηση είναι ότι οι απώλειες στα ενοίκια είναι περιορισμένες λόγω μειωμένης προσφοράς νέων γραφειακών χώρων, συγκριτικά με τα προηγούμενα χρόνια.	Καταγραφή	prime σημεία

<p>23 -</p>	<p><i>Μάχες για τη «γιοφρασιά» της Αθήνας</i> Κώστας Ονισένκο 26.09.2010 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 638 λέξεις</p> <p>ιστορικό κέντρο, μετανάστες</p> <p>ανώτατο στέλεχος της ΕΛ.ΑΣ., καταστηματούχος (οπτικός στη Μενάνδρου), εργαζόμενη, κάτοικος</p>	<p>Περιγραφή πρακτικών dealing και «ελέγχου» περιοχών σε μια ζώνη που εκτείνεται χωρικά από την Ομόνοια μέχρι τα Κάτω Πατήσια, με την παρατήρηση ότι η μετεγκατάσταση των παραβατικών δραστηριοτήτων είναι νεοπαγής και οφείλεται στις αστυνομικές επιχειρήσεις. Επιβαρυνμένες περιοχές (Αγ. Παντελεήμονας, σταθμός Λαρίσης, πλ. Κουμουندούρου) όσες συγκεντρώνουν άστεγους, μετανάστες, τοξικομανείς. Οι επιθέσεις, «τα τελευταία δύο χρόνια έχουν γίνει εξαιρετικά βίαιες. Στο 30% των περιπτώσεων, οι ληστείες πεζών καταλήγουν σε τραυματισμό των θυμάτων».</p>	<p>Μέσω μιας χαρτογράφησης που καλύπτει από την πλατεία Κολιάτσου μέχρι την πλατεία Κουμουندούρου και τις ειατέρωθεν περιοχές και ζοφερών περιγραφών: «Βρίσκουμε το πρωί αίματα και δόντια στα πεζοδρόμια μετά τις συμπλοκές», το αθηναϊκό κέντρο απεικονίζεται ως πεδίο διαβαθμισμένης εγκληματικότητας που ελέγχεται από συμμορίες μεταναστών. Άστεγοι, μετανάστες, τοξικομανείς, ομογενοποιούνται ως μια ενιαία μικρή ομάδα ανεπιθύμητων χρηστών του κέντρου. Γυναίκες θύματα. Ελάχιστοι έλληνες κάτοικοι. Παράλληλα εισάγεται και το ζήτημα της υγιεινής.</p>	<p>ναρκοπάζαρο (παζάρι: αποικιακό αντιληπτικό πλαίσιο)</p> <p>Αφρικανές</p> <p>Αλγερινοί</p> <p>Μαροκινοί</p> <p>προβλήματα υγιεινής</p> <p>άστεγοι</p>
<p>24 -</p>	<p><i>Ο φόβος έχει ριζώσει στο ιστορικό κέντρο της πρωτεύουσας</i> Κώστας Ονισένκο 30.09.2010 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 335 λέξεις</p> <p>ιστορικό κέντρο, εγκληματικότητα</p> <p>Καταστηματούχος (οπτικός στη Μενάνδρου), εργαζόμενη, κάτοικος</p>	<p>Περιγραφή των παραβατικών δραστηριοτήτων στο κέντρο, της κυκλικής μετακίνησης του οργανωμένου εγκλήματος ανάλογα με τις αστυνομικές επιχειρήσεις και μεταφορά των ανησυχιών καταστηματούχη και εργαζόμενης για την ασφάλεια τους. Εμφάνιση ρατσιστικών φαινομένων και παρέμβαση όλο και περισσότερων φορέων που πλήττονται άμεσα (π.χ. Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο).</p>		<p>επιχείρηση «εγκαθάρισης»</p>
<p>25 -</p>	<p><i>Μεταξουργείο, μια περιοχή που αναδίδει αίσθηση παρακμής</i> Γιώργος Λάλιος 02.10.2010 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 700 λέξεις</p>	<p>Συνέντευξη μέλους της τοπικής οργάνωσης πολιτών «Κ-Μ Πρότυπη Γειτονιά» και του ιδιοκτήτη εταιρείας development που δραστηριοποιείται στο Μεταξουργείο, επίσης μέλους. Δίνεται έμφαση στα</p>	<p>Κείμενο που παρουσιάζει εστιάζει σε τμήμα των ενεργειών που πραγματοποιεί η εταιρεία development που δραστηριοποιείται στο Μεταξουργείο: ένα είδος</p>	<p>αίσθηση παρακμής</p> <p>βαριά δυσοσμία</p>

	<p>Μεταξουργείο</p> <p>ιδιοκτήτης εταιρείας development OLIAROS/real estate, μέλος τοπικής οργάνωσης πολιτών «Κεραμειός-Μεταξουργείο, Πρότυπη Γειτονιά»</p>	<p>παράπονα από την πολιτεία και στις ενέργειες της ομάδας για αναβάθμιση της περιοχής.</p>	<p>«συμμετοχικού σχεδιασμού». Παράλληλα προβάλλει μια ζοφερή εικόνα για την περιοχή, σε αντίστιξη με τις προτάσεις ποιοτικής αναβάθμισης που κατέθεσε η ομάδα στον Δήμο Αθηναίων.</p>	
<p>26</p> <p>-</p>	<p><i>Ακίνητα: πτώση τιμών και ενοικίων, πολλαπλασιάζονται τα κενά καταστήματα</i></p> <p>Νίκος Χ. Ρουσάνογλου</p> <p>27.10.2010</p> <p>ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, 636 λέξεις</p> <p>αγορά κατοικίας, αγορά γραφείων</p> <p>ερευνητής του Τμήματος Ανάλυσης Αγοράς Ακινήτων της ΤτΕ, καθηγητής Cambridge, διευθύνουσα σύμβουλος της Cushman & Wakefield (εμπορικά ακίνητα)</p>	<p>Περιγραφή της αγοράς ακινήτων, κατοικίας και εμπορικών: πτώση συναλλαγών 35%, επενδύσεις στην αγορά κατοικίας 3,9% (2000-6 7,7%), μείωση τιμών κατοικιών 11%. Η μικτή μείωση τιμών ερμηνεύεται από τον ελάχιστο δανεισμό των κατασκευαστών και την υψηλή κερδοφορία των προηγούμενων ετών.</p> <p>Στην αγορά γραφείων, τα ενοίκια έχουν υποχωρήσει από 8% έως 30%, με μεγαλύτερη μείωση ενοικίων και αύξηση κενών χώρων να εντοπίζεται στα γραφεία δεύτερης ποιότητας (μεγαλύτερης ηλικίας και σε δευτερεύουσες αγορές). Η Αθήνα, ως πόλη εγκατάστασης επιχειρήσεων, κατατάσσεται στην τελευταία θέση, μεταξύ 37 πόλεων.</p>	<p>Καταγραφή</p>	<p>υψηλή κερδοφορία</p>
<p>27</p>	<p><i>Τα μικρά εμπορικά κλείνουν, οι μεγάλες αλυσίδες επεκτείνονται</i></p> <p>Μαίρη Λεμπέση</p> <p>20.11.2010</p> <p>ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ, 630 λέξεις</p> <p>κέντρο, καταστήματα, Ερμού</p> <p>στελέχη (πολυεθνικών) αλυσίδων ένδυσης</p>	<p>Μέσα στο περιβάλλον της κρίσης «σαφώς εννοημένοι είναι οι μεγάλοι όμιλοι λιανικής στην παρούσα αρνητική συγκυρία για το λιανεμπόριο, καθώς διαθέτουν τα κεφάλαια να επεκτείνουν τα δίκτυα καταστημάτων τους, τη στιγμή που οι μικρές επιχειρήσεις ασφυκτιούν». Ειδικότερα, στο κέντρο της Αθήνας «παρατηρείται ανάγλυφα μια ενδεικτική του κλίματος μεταβολή: ξένες αλυσίδες αντικαθιστούν καταστήματα ελληνικών επιχειρήσεων με μακρόχρονη</p>	<p>Καταγραφή</p>	

		<i>παρουσία στην αγορά».</i>		
28	<p><i>Η υποβάθμιση έφερε πτώση στα ακίνητα</i> Νίκος Χ. Ρουσάνογλου 28.11.2010 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, 427 λέξεις</p> <p>κέντρο, εγκληματικότητα σύμβουλος ακίνητης περιουσίας</p>	<p>Στις υποβαθμισμένες συνοικίες του κέντρου συναντά κανείς τις φθηνότερες τιμές στην αγορά κατοικίας, σε πανελλαδικό επίπεδο. Η πτώση των τιμών οφείλεται στην εγκατάλειψη και στην εγκληματικότητα. Οι ενδιαφερόμενοι αγοραστές λειτουργούν κερδοσκοπικά, προσδοκώντας σε μια μελλοντική αναβάθμιση του κέντρου. Μέχρι να συμβεί αυτό, η λύση είναι το ενοικιαστήριο. Έλληνες ενοικιαστές δεν υπάρχουν, οπότε τα σπίτια καταλήγουν σε οικονομικούς μετανάστες. <i>«Αν καταφέρνεις να εισπράτεις τα ενοίκια, οι αποδόσεις είναι οι μεγαλύτερες στην ελληνική αγορά και μπορεί να ξεπεράσουν το 6%, καθώς τα ενοίκια εκεί κυμαίνονται από 3 έως 6€/τ.μ.»</i>. Οι μετανάστες σε αυτές τις περιπτώσεις προτιμώνται, αφού δεν έχουν ιδιαίτερες απαιτήσεις, κάτι που σημαίνει ότι οι ιδιοκτήτες γλιτώνουν έξοδα για τυχόν επισκευές.</p> <p>Το μέλλον των περιοχών εξαρτάται από τις ενέργειες στις οποίες θα προβεί η πολιτεία ώστε να αναδειχθούν τα πλεονεκτήματά τους και αναμένεται με ενδιαφέρον το νέο ΠΣΑ, <i>«ωστόσο, φορείς της αγοράς ακινήτων επισημαίνουν ότι αν δεν παταχθεί με αποτελεσματικό και μόνιμο τρόπο η εγκληματικότητα, οι υποβαθμισμένες περιοχές δεν πρόκειται να αλλάξουν εικόνα και φρεσιογνωμία»</i>.</p>	<p>Το άρθρο εστιάζει στη δυνατότητα υψηλής κερδοφορίας από την ενοικίαση ακινήτων υποβαθμισμένων περιοχών του κέντρου αλλά και τη μεταπώλησή τους, εφόσον στο μέλλον ασκηθούν οι κατάλληλες πολιτικές από το κράτος.</p>	<p>κερδοσκοπία μελλοντική αναβάθμιση οικονομικοί μετανάστες</p>
29	<p><i>Νέα Πανεπιστημίου, νέα Αθήνα</i> Δημήτρης Ρηγόπουλος</p>	<p>Το άρθρο παρουσιάζει την πεζοδρομηση της Πανεπιστημίου όπως εντασσόταν στο</p>	<p><i>«Εδώ που φτάσαμε η Αθήνα δεν μπορεί να αντιπαρέλθει την πολλαπλή, σύνθετη,</i></p>	<p>πανταχόθεν βαλλόμενη αστική Αθήνα</p>

+	<p>17.12.2010 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, 810 λέξεις</p> <p>Πανεπιστημίου</p> <p>πρόεδρος ΟΡΣΑ (Γ. Πολύζος)</p>	<p>νέο ΡΣΑ, ως επίκεντρο μιας σειράς πολεοδομικών παρεμβάσεων στο κέντρο, με υπεύθυνη αρχιτεκτονικού σχεδιασμού την ΕΑΧΑ.</p>	<p><i>βαθιά κρίση του κέντρου της με ημίμετρα ή παρεμβάσεις σημειακού χαρακτήρα. Η Αθήνα νοσεί βαριά. Κι εδώ που φτάσαμε επιβάλλονται πρωτοβουλίες ιστορικής σημασίας, χειρονομίες μητροπολιτικού χαρακτήρα και βαθύτατου συμβολισμού, ικανές να σηκώσουν το βάρος μιας συντονισμένης επιχείρησης για την ανασυγκρότηση του κέντρου της πρωτεύουσας του ελληνικού έθνους. Και σε αυτό το πλαίσιο, η ήδη εξαγγελθείσα πεζοδρομηση της οδού Πανεπιστημίου γίνεται το όχημα για κάτι πολύ ευρύτερο.</i></p>	<p>ευπρεπισμός</p> <p>«συμπαγής και συνεκτική» πόλη</p> <p>ελευθερία και ανεκτικότητα</p>
30 +	<p><i>Ιστορικό κέντρο</i></p> <p>Όλγα Σελλά</p> <p>28.12.2010</p> <p>ΑΠΟΨΕΙΣ, 420 λέξεις</p> <p>ιστορικό κέντρο</p> <p>-</p>	<p>Προσωπική περιγραφή του ιστορικού κέντρου, στο παρελθόν και στο παρόν, μέσα από την εμπειρία της περιήγησης.</p>	<p>Διαφορετική οπτική από τη συνηθισμένη αφήγηση για υποβαθμισμένο κέντρο που όμως αγγίζει λίγο το φολλικόρ όταν περιγράφει κάπως ρομαντικά τις επιπτώσεις της κρίσης παραπέμποντας σε εικόνες του ιστορικού κέντρου από το παρελθόν.</p>	<p>“αυθεντικότητα”</p>
31	<p><i>Κέρδη αποκομίζουν Attica και Golden Hall</i></p> <p>Μαίρη Λεμπέση</p> <p>29.12.2010</p> <p>ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ, 265 λέξεις</p> <p>κέντρο Αθήνας, εμπορικό κέντρο</p> <p>γ.διευθυντής Αττικά Πολυκαταστήματα Α.Ε.</p>	<p>Στο άρθρο καταγράφονται στοιχεία για τον τζίρο και την κερδοφορία γνωστών εμπορικών κέντρων με την επισήμανση ότι «<i>οι κινητοποιήσεις των τελευταίων εβδομάδων στο κέντρο της πόλης «στοίχισαν» στο Attica περί τα 2,5 εκατ. ευρώ σε χαμένες πωλήσεις καθώς κράτησαν τους καταναλωτές μακριά από το κέντρο της Αθήνας.</i>»</p>	<p>Καταγραφή</p>	<p>κινητοποιήσεις</p>

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ άρθρα 2011

<p>Τίτλος Συντάκτης Χρόνος Δημοσίευσης Στήλη/Μέγεθος Λέξη – κλειδί Απόψεις/Φορείς που φιλοξενούνται</p>	<p>Περίληψη</p>	<p>Πρόταση και οπτική</p>	<p>Νέες λέξεις-κλειδιά</p>
<p>1 + Παρέμβαση σωτηρίας σε υποβαθμισμένες περιοχές Γιώργος Λιάλιος 30.01.2011 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 567 λέξεις κέντρο, Πανεπιστημίου γενική γραμματείας Χωροταξίας και Αστικού Περιβάλλοντος</p>	<p>Το άρθρο παρουσιάζει πώς σκοπεύει να παρέμβει το υπουργείο Περιβάλλοντος στις υποβαθμισμένες περιοχές του κέντρου. Συγκεκριμένα, θα κινηθεί σε δύο άξονες: - νόμος-πλαίσιο για την «παροχή κινήτρων οικονομικού χαρακτήρα που μπορούν να υλοποιηθούν άμεσα, με στόχο να συγκρατηθεί και να τονωθεί ο πληθυσμός και η υγιής οικονομική δραστηριότητα σε μια περιοχή» και - «στοχευμένες πολεοδομικές», όπως αναπλάσεις, πεζοδρομήσεις κλπ.</p>		
<p>2 + Η οδός Πατησίων πιστεύει ξανά στον εαυτό της Δημήτρης Ρηγόπουλος 05.02.2011 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, 493 λέξεις κέντρο, υποβάθμιση, λουκέτα -</p>	<p>Ο αρθρογράφος αναπολεί «το συμπαγές αστικό μέτωπο της δοξασμένης Πατησίων της δεκαετίας του '60». Συνεχίζει περιγράφοντας την ανάπλαση του πεδίου του Άρεως, την αποπεράτωση του πρώτου εμπορικού κέντρου και δύο νέες γκαλερί στην περιοχή. Παρά τη διαπίστωση ότι «Πολλοί σε κάθε νέο εμπορικό κέντρο βλέπουν επιπλέον λουκέτα σε συνοικιακά καταστήματα» θεωρεί ότι «μια επένδυση της τάξης των 45 εκατομμυρίων ευρώ δεν μπορεί να περάσει απαρατήρητη σε μια</p>	<p>Υποστηρίζεται ότι με κάποιες σημειακές πολεοδομικές παρεμβάσεις μπορούν να λειτουργήσουν ως «τονωτική ένεση ηθικού για χιλιάδες ανθρώπους που τα τελευταία αρκετά χρόνια βλέπουν τις γειτονιές τους να πηγαίνουν από το κακό στο χειρότερο», ελπίζοντας ότι αντιστρέφοντας το κλίμα, ο κύκλος της υποβάθμισης θα κλείσει και η γειτονιά θα μπει σε</p>	<p>«νεοαστοί» με ανησυχίες νέα εποχή</p>

		περιοχή με τόσα προβλήματα», υπονοώντας ότι μπορεί να αποτελέσει παράγοντα αναβάθμισης.	τροχιά αναβάθμισης.	
3 +	Ένα νέο κέντρο για την πρωτεύουσα Γιώργος Λιάλιος 27.02.2011 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 625 λέξεις κέντρο, Πανεπιστημίου -	Το άρθρο περιγράφει συνοπτικά τις κυκλοφοριακές αλλαγές στο κέντρο της Αθήνας, που προτείνει το ερευνητικό πρόγραμμα που εκπόνησε το ΕΜΠ για λογαριασμό του ΟΡΣΑ, τονίζοντας ότι: «Δεν πρόκειται απλώς για μία ακόμη πεζοδρόμηση, αλλά για μια εμβληματική πολεοδομική παρέμβαση, που θα επαναπροσδιορίσει το ευρύτερο κέντρο της Αθήνας».		
4 -	Η ανασφάλεια ερημώνει το κέντρο Έλενα Καρανάτση 02.03.2011 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 287 λέξεις κέντρο σύμβουλος δημάρχου	Σύνδεση του αισθήματος ανασφάλειας με την αύξηση της παρανομίας μικρής κλίμακας. Εκτίμηση ότι η επανακατοίκηση του κέντρου, όπως επιθυμεί η δημοτική αρχή θα επιτευχθεί δύσκολα «αν η αστυνομία δεν δράσει αποτελεσματικά γύρω από την Ομόνοια και σε συνοικίες όπως το Μεταξουργείο ή κάτω από την Πατησίων». Προβληματίζει, επίσης, η εικόνα εγκατάλειψης και παρακμής: «Είναι ζωτικής σημασίας οι παρεμβάσεις για τη βελτίωση της εικόνας της πόλης και η Σταδίου αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα».	Το κέντρο της Αθήνας ως ασθενής. «Η αποκατάσταση του αισθήματος ασφάλειας των κατοίκων της πρωτεύουσας αποτελεί βασική προϋπόθεση για να μπορέσει ο δήμος να προωθήσει την κεντρική του ιδέα για αναβάθμιση του ιστορικού και εμπορικού κέντρου».	ιός το φαινόμενο των μικροεγκλημάτων είναι και ανεξέλεγκτο και τυφλό εικόνες εγκατάλειψης και παρακμής
5 -	Η υποβάθμιση του ιστορικού κέντρου βρόχος για εμπόρους, ξενοδόχους - 03.03.2011 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, 221 λέξεις	Παράθεση ευρημάτων από μελέτη του Ξ.Ε.Ε με θέμα: Γκετοποίηση Τμήματος του Ιστορικού Κέντρου της Αθήνας και οι οικονομικές συνέπειες του φαινομένου στην οικονομική ζωή της πόλης. «Σύμφωνα με τη μελέτη, σε παράνομες δραστηριότητες στο ιστορικό κέντρο της Αθήνας πραγματοποιείται		

	<p>ιστορικό κέντρο, υποβάθμιση μελέτη του Ινστιτούτου Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδος)</p>	<p>ένας ετήσιος τζίρος της τάξης του 1 δις. ευρώ, γεγονός που μεταφράζεται σε ετήσιες απώλειες εσόδων της τάξης των 450 εκατ. ευρώ για το Δημόσιο.</p> <p>Τα δύο τελευταία χρόνια, τα καταστήματα του κέντρου απώλεσαν περίπου το 25% της πελατείας τους και ο τζίρος τους μειώθηκε κατά 31%. Από την ανάλυση των στοιχείων προκύπτει ότι ο τζίρος στα καταστήματα του κέντρου της Αθήνας κατά το πρώτο εξάμηνο του 2010 μειώθηκε κατά 25%. Στα ομοειδή καταστήματα του υπόλοιπου λεκανοπεδίου, η μείωση περιορίζεται στο 11,1% και στις υπόλοιπες μεγάλες πόλεις στο 7,5%.</p> <p>Οι μεγάλες και πολυτελείς μονάδες που βρίσκονται στην περιοχή της Ομόνοιας διαθέτουν το προϊόν τους από 52% έως 62% χαμηλότερα από τα ξενοδοχεία της ίδιας κατηγορίας που λειτουργούν στις υπόλοιπες περιοχές της Αττικής».</p>		
<p>6 -</p>	<p>Έκρηξη των λουκέτων σε ακριβές και φθηνές περιοχές - 11.03.2011 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, 413 λέξεις ιστορικό κέντρο, λουκέτα καταγραφή ΕΣΕΕ¹⁰</p>	<p>Συνοπτική απόδοση της καταγραφής της ΕΣΕΕ για το εμπόριο σε κεντρικούς δρόμους της πρωτεύουσας και σε παραδοσιακές συνοικιακές αγορές της Αττικής. «Ξενοίκιαστο είναι πλέον ένα στα πέντε καταστήματα της Αττικής, καθώς τα «λουκέτα» στον κλάδο του εμπορίου αυξάνονται με ανησυχητικούς ρυθμούς, ενώ η εικόνα ερήμωσης είναι ακόμη πιο έντονη σε κεντρικούς δρόμους της Αθήνας, όπως η οδός Σταδίου, όπου πλέον ένα στα τρία καταστήματα έχει κλείσει».</p>	<p>Εκτιμάται ότι «η οικονομική κρίση δεν κάνει διακρίσεις μεταξύ «ακριβών» και «φθηνών» περιοχών, γεγονός που φαίνεται και από τα στοιχεία για τα «λουκέτα» στην Κηφισιά».</p>	

¹⁰ Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού Εμπορίου

7 -	<p>Η περιοχή του Γεραίου ασφυκτιά Γιώργος Λιάλιος 16.03.2011 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 398 λέξεις κέντρο, υποβάθμιση, κατοικία ΜΚΟ Sarcha, υπουργός ΠΕΚΑ</p>	<p>Φιλοξενείται η έκθεση της Sarcha για το Γεράνι σύμφωνα με την οποία: οι περισσότεροι επαγγελματίες είναι Έλληνες, από τα 243 κτίρια (που αντιστοιχούν σε 3.753 ιδιοκτήτες), 1 στα 5 είναι διατηρητέο, 11 δημόσιες υπηρεσίες και 17 ξενοδοχεία. Σε αρκετά κτίρια διαβιούν μετανάστες σε εξαιρετικά φτωχές συνθήκες, οι κενοί χώροι είναι ελάχιστοι και «οι συνθήκες υγιεινής στους δρόμους είναι κακές, με πλήθος αστέγων και τοξικομανών να περιφέρονται ανάμεσα σε σκουπίδια και παρατημένα κτίρια». Το άρθρο κλείνει με δηλώσεις της υπουργού για ενίσχυση της κατοικίας και των φθινουσών επαγγελματιών δραστηριοτήτων.</p>		
8 -	<p>Ανησυχητική αύξηση λουκέτων Νίκος Χ. Ρουσάνογλου 19.03.2011 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, 290 λέξεις καταστήματα, Ερμού μελέτη της ΕΣΕΕ¹¹</p>	<p>Σύμφωνα με την μελέτη της ΕΣΕΕ, που φιλοξενεί το άρθρο: «Σε επίπεδα ρεκόρ του 20,6% εκτινάχθηκε το ποσοστό των κενών καταστημάτων στο λεκανοπέδιο, έναντι 14,8% που βρισκόταν τον προηγούμενο Αύγουστο». Στο κέντρο της Αθήνας το ποσοστό των κενών καταστημάτων είναι 23,4% από 17% που βρισκόταν τον Αύγουστο του 2010. Ενδεικτικά, στη Σταδίου το 33,8% των καταστημάτων είναι χωρίς ενοικιαστή, ακολουθεί η Ακαδημίας με 24,6 και η Ερμού με 24,3%. Λίγο καλύτερα είναι τα πράγματα στην οδό Πατησίων με ποσοστό 20,6%. Παρόμοια εικόνα εμφανίζει ο</p>	<p>Ειδικά για τη την οδό Σταδίου σχολιάζεται ότι πέραν της οικονομικής κρίσης η κατάσταση εξηγείται από το ότι «αποτελεί την κύρια οδική αρτηρία που χρησιμοποιείται κατά τις εκάστοτε πορείες διαμαρτυρίας, κάτι που έχει απομακρύνει πολλούς καταστηματαρχες».</p>	<p>πορείες διαμαρτυρίας</p>

¹¹ Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού Εμπορίου

		Πειραιάς, η Καλλιθέα, το Χαλάνδρι, η Νέα Ιωνία και η Κηφισιά.		
9 -	<p>Το ανέκδοτο της οδού Πανεπιστημίου Νίκος Βατόπουλος 19.03.2011 ΑΠΟΨΕΙΣ, 316 λέξεις Πανεπιστημίου -</p>	<p>Ο αρθρογράφος ασκεί κριτική στην πεζοδρόμηση της Πανεπιστημίου, τόσο όσον αφορά τη σκοπιμότητα του συγκεκριμένου έργου (μικροπολιτικό πυροτέχνημα, έκθεση ιδεών), αλλά και όσον αφορά την υλοποίησή του (ανέκδοτο). «..αποκαλύπτει μία πλήρη σύγχυση για τις προτεραιότητες που έχει η Αθήνα». «Είναι τουλάχιστον γραφικό μία πόλη σε βαθύτατη κρίση λειτουργίας, με όλη την τεράστια περιοχή από Κοραή και κάτω έως τέarma Πατησίων, όλο το Μεταξουργείο, το Μοναστηράκι, τις παρυφές του Θησείου, την Πειραιώς, την πλατεία Βάθης, κ.λπ., να βρίσκονται σε μία αδιαφανή κάψουλα αρρυθμίας, ρυπαρότητας, και εγκληματικότητας, να έρχεται η κυβέρνηση και να σείει ως λάβαρο την παρέμβαση στη λιγότερο προβληματική κεντρική λεωφόρο».</p>		κινητοποιήσεις
10 -	<p>Συνεχίζονται οι επιθέσεις σε μετανάστες Κώστας Ονισένκο 14.05.2011 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 310 λέξεις μετανάστες μέλος αριστερής οργάνωσης, υποστηρικτής ακροδεξιής οργάνωσης, αστυνομική πηγή</p>	<p>Το άρθρο καταγράφει την κατάσταση που επικρατούσε στην ευρύτερη περιοχή που δολοφονήθηκε ο Μ. Καντάρης, τις μέρες αμέσως μετά τη δολοφονία.</p>	<p>Οι απόψεις που μεταφέρονται ως δείγμα αντικειμενικότητας της καταγραφής, προέρχονται από τα «δύο άκρα» . «Η διαρκής παρουσία αστυνομικών στους δρόμους εκτιμάται ότι απέτρεψε τα χειρότερα».</p>	
11	<p>Να επιστρέψουν στο κέντρο οι υπηρεσίες Έλενα Καρανάτση 18.05.2011 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 374 λέξεις</p>	<p>Σύντομη περιγραφή κάποιων προτάσεων, (όπως η επιστροφή των δημόσιων υπηρεσιών στο κέντρο με διευρυμένο ωράριο λειτουργίας), και δράσεων (έλεγχος κτιρίων όπου διαμένουν μετανάστες), της</p>		«αποθήκες ανθρώπων» κτίρια - υγειονομικές βόμβες

	ιστορικό κέντρο, μετανάστες περιφερειάρχης Αττικής	Περιφέρειας Αττικής. Επίσης αναφέρεται η προσπάθεια καταγραφής των μεταναστών από το δήμο Αθηναίων και τη Στατιστική Αρχή.		
12 +	Σχέδιο του δήμου για να μειωθεί η συγκέντρωση μεταναστών στο κέντρο Έλενα Καρανάση – Κώστας Ονισένιο 21.05.2011 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 526 λέξεις μετανάστες, κέντρο Αθήνας δήμαρχος Αθηναίων	Το άρθρο φιλοξενεί τις προτάσεις της δημοτικής αρχής για να μειωθεί η συγκέντρωση μεταναστών στο κέντρο (αποκέντρωση των συσσιτίων και των κοινωνικών υπηρεσιών του δήμου, επαναπροώθηση, ανάσχεση παράνομης εισόδου αλλοδαπών με αντικίνητρα, καταγραφή, κράτηση και απομάκρυνση για όσους δεν προσέρχονται για καταγραφή, κ.ά.) και περιγράφει συνοπτικά τη δράση της αστυνομίας εκείνο το διάστημα.		μηδενική ανοχή μικροεγκληματικότητα εγκληματικότητα δρόμου
13 -	Ο αγρός θάνατος της πλατείας Αγίας Ειρήνης Αθηνά Λαμπρινίδου* 28.05.2011 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, 578 λέξεις ιστορικό κέντρο *κάτοικος πλατείας Ειρήνης	Γράμμα διαμαρτυρίας κατοίκου σχετικά με την αλλαγή χαρακτήρα της πλατείας Αγ. Ειρήνης σε κέντρο χρήσεων αναψυχής, με υπερβολική συγκέντρωση επιχειρήσεων νυχτερινής διασκέδασης, ιδιωτικοποίηση του δημόσιου χώρου («τραπεζοκαθίσματα απλώνονται παντού») και υψηλή όχληση.		
14 -	Νέος χάρτης επιδημιών Γαλήνη Φούρα 05.06.2011 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 531 λέξεις μετανάστες πρόεδρος ΟΚΑΝΑ ¹² , επιδημιολόγος ΚΕΕΛΠΝΟ ¹³	Η αρθρογράφος παρουσιάζει στοιχεία για τα λοιμώδη νοσήματα στην Ελλάδα που δείχνουν επιδείνωση της κατάστασης. Από την αρχή του κειμένου ξεκαθαρίζεται ότι: «...πρόσφατες μολύνσεις από HIV που συνδέονται, όπως και άλλα λοιμώδη νοσήματα, με τα μεγάλα κύματα εισόδου στην Ελλάδα ανθρώπων από χώρες με καταρρέοντα	Αν και θα μπορούσε να θεωρηθεί καταγραφή, το παρόν άρθρο στοχοποιεί και στιγματίζει συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες.	επιδημιολογικό προφίλ σοβαρός κίνδυνος για τη δημόσια υγεία

¹² Οργανισμός Κατά των Ναρκωτικών

		<i>υγειονομικά συστήματα». Η πιο ευάλωτη ομάδα θεωρούνται οι χρήστες ναρκωτικών.</i>		
15 +	<i>Η Αθήνα επουλώνει τις πληγές της</i> Δημήτρης Ρηγόπουλος 24.07.2011 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 800 λέξεις κέντρο κάτοικος οδού Ηπείρου	<i>Ο αρθρογράφος περιγράφει την εικόνα από περιοχές του κέντρου τις οποίες ονομάζει «μέτωπα» (Σύνταγμα, Τριλογία, Ομόνοια, Ηπείρου κ.α.) μετά από τις κινητοποιήσεις του Ιουνίου του 2011 και τη δολοφονία Έλληνα κατοίκου και το πογκρόμ που ακολούθησε από νεοναζιστική οργάνωση. Με εξαίρεση την Τριλογία, η κριτική είναι συγκρατημένα θετική επειδή η αυξημένη αστυνόμευση οδήγησε στη μετακίνηση κάποιων θυλάκων παραβατικότητας (από τις τουριστικά «ευαίσθητες» διαδρομές) και λόγω της επαναλειτουργίας του σταθμού στη Βικτώρια.</i>	<i>«Όλοι γνωρίζουν ή υποψιάζονται τι σημαίνει να ζεις ή να εργάζεσαι στο κέντρο της πόλης».</i> <i>«Ο κόσμος «δεν κατεβαίνει», αρχίζει και παγιώνεται μια επιπόλαιη αντίληψη που θέλει το κέντρο ένα «επικίνδυνο» μέρος. Ακόμα και όσοι βρίσκουν αστεία μια τόσο δραματική προσέγγιση το αποφεύγουν γιατί αισθάνονται δυσάρεστα με όσα βλέπουν».</i>	<i>«επικίνδυνο» μέρος «μέτωπα» «διακεκαυμένη ζώνη»</i>
16	<i>Τα λουκέτα στο εμπόριο φέρνουν χαμηλότερα ενόικια</i> Νίκος Χ. Ρουσόπουλος 03.09.2011 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, 677 λέξεις καταστήματα, Ερμού μελέτη της ΕΣΕΕ ¹⁴ , έκθεση Δανός/BNP Paribas	<i>Σύμφωνα με την μελέτη της ΕΣΕΕ (15.07-10.08) οι πωλήσεις στην Αθήνα εμφάνισαν κάμψη 40%, δείγμα εμβάθυνσης της κρίσης. Η Δανός/BNP Paribas επισημαίνει ότι ο τζίρος στο λιανεμπόριο υποχωρεί με ρυθμό της τάξεως του 20%-40% στο κέντρο της Αθήνας, καθώς πέραν της κρίσης, όλο και μεγαλύτερο μέρος της κατανάλωσης γίνεται πλέον στα εμπορικά κέντρα. Τα ενόικια στο κέντρο έχουν μειωθεί 10-20% από τις αρχές του 2011, «με το ενόικιο στην οδό Ερμού να διαμορφώνεται πλέον σε 220 ευρώ/τ.μ. σε μηνιαία βάση, μια πτώση της τάξεως του 15% σε</i>	<i>Πέραν του κεντρικού θέματος που είναι η πτώση των ενοικίων των καταστημάτων του κέντρου, τονίζεται η ανθεκτικότητα των πολυκαταστημάτων και η «θετική υποδοχή του καταναλωτικού κοινού στις νέες αναπτύξεις».</i>	

¹³ Κέντρο Ελέγχου Ειδικών Λοιμώξεων και Πρόληψης Νοσημάτων

¹⁴ Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού Εμπορίου

		<i>σχέση με τα τέλη του 2009». Τα κενά καταστήματα στις λιγότερο εμπορικές «πιάτσες» αγγίζουν πλέον το 25% με 30% του συνόλου, ενώ στα εμπορικότερα σημεία προσεγγίζουν το 20%. Αντίθετα τα εμπορικά κέντρα εμφανίζουν μικρή πτώση ή άνοδο του τζίρου.</i>		
17 -	<i>Τα λουκέτα βοθίζουν τα ενοίκια</i> Νίκος Χ. Ρουσάνογλου 03.09.2011 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, 677 λέξεις καταστήματα, Ερμού Cushman & Wakefield ¹⁵	<i>Όπως προκύπτει από έρευνα εταιρείας real estate, όσον αφορά τα ενοίκια: «Η Αθήνα βέβαια βρίσκεται πλέον στην 22η θέση της κατάταξης, επί συνόλου 63 χωρών και 278 περιοχών, υποχωρώντας τρεις θέσεις συγκριτικά με την προηγούμενη χρονιά, όταν είχε καταταγεί στη 19η θέση παγκοσμίως». Όσον αφορά το κέντρο της Αθήνας, το ποσοστό των κλειστών καταστημάτων έχει διαμορφωθεί πλέον σε 24,4%, έναντι 23% τον προηγούμενο Μάρτιο και 18% τον Αύγουστο του 2010. «Κρισιμότερη είναι η κατάσταση στην οδό Σόλωνος, όπου το ποσοστό αγγίζει το 42%. Στη Σταδίου το ποσοστό είναι 31,5%, ενώ στη Χαριλάου Τρικούπη ανέρχεται στο 28,5%».</i>	Καταγραφή	
18 -	<i>Άντρο κακοποιών το ιστορικό κέντρο</i> Κώστας Ονισένκο 22.09.2011 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 472 λέξεις ιστορικό κέντρο εισαγγελέας Πρωτοδικών Αθηνών, πρόεδρος Πανελληνίας Ομοσπονδίας	<i>Το άρθρο μεταφέρει τις απόψεις του εισαγγελέα Πρωτοδικών Αθηνών καθώς και επιχειρηματιών που δραστηριοποιούνται στο ιστορικό κέντρο στον ξενοδοχειακό κλάδο. Το μείζον ζήτημα είναι η εγκληματικότητα και η ολιγωρία των Αρχών όσον αφορά την αντιμετώπιση της.</i>	<i>Περιγραφή του κέντρου της Αθήνας ως «άντρο κακοποιών» που οδηγεί στον οικονομικό μαρασμό των ξενοδοχείων. «Σε αντίθεση με την υπόλοιπη χώρα, το ιστορικό κέντρο δεν επωφελήθηκε από την αύξηση του τουρισμού. Αντίθετως, είχαμε πτώση». Γίνεται αναφορά στις διαδηλώσεις ως</i>	<i>«Οι δρόμοι της Αθήνας καθημερινά γίνονται πιο σκοτεινοί. Μεταφορικά και κυριολεκτικά».</i>

¹⁵ Εταιρεία συμβούλων real estate

	Ξενοδόχων, πρόεδρος και αντιπρόεδρος ΚΙΠΟΚΑ ¹⁶		παράγοντας υποβάθμισης διότι: «Φοβούμενοι επιθέσεις κομμουνολοφόρων κατά τη διάρκεια διαδηλώσεων, οι ιδιοκτήτες τους τοποθετούν σ' αυτά συμπαγή ρολά, με αποτέλεσμα τα βράδια, όταν κλείνουν, οι εμπορικοί δρόμοι να φωτίζονται μόνο από τους φανοστάτες».	
19 -	Ο φόβος διώχνει τους Αθηναίους από το κέντρο της πόλης Τάνια Γεωργιοπούλου 26.10.2011 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 816 λέξεις μετανάστες, κέντρο Αθήνας κάτοικοι κέντρου, στέλεχος δήμου Αθηναίων	Συνεντεύξεις κατοίκων του κέντρου. Αναφορά στην τελευταία απογραφή: «Σύμφωνα με τα στοιχεία της τελευταίας απογραφής, στον Δήμο Αθηναίων κατοικούν μονίμως το 2011 133.386 λιγότεροι άνθρωποι από ό, τι το 2001. Καταγράφεται δηλαδή μείωση του πληθυσμού της τάξης του 20%» Στέλεχος του δήμου: «έχουμε κάθε λόγο να πιστεύουμε ότι στην περιοχή των Αμπελοκήπων ή του Παγκρατίου, για παράδειγμα, δεν υπήρξε τόσο μεγάλη μείωση πληθυσμού. Αυτό σημαίνει ότι η μείωση του πληθυσμού στο κέντρο της πόλης είναι ακόμα μεγαλύτερη του 20%. Είναι μια δραματική αλλαγή που εκτιμούμε ότι έχει γίνει τα τελευταία χρόνια».		Σομαλοί Νιγηριανοί χάος νοικοκυραίοι

¹⁶ Κίνηση Πολιτών Κέντρου Αθήνας

<p>20 -</p>	<p><i>Αυτοψία</i> Μαργαρίτα Πουρνάρα 06.11.2011 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, 377 λέξεις Μεταξουργείο, μετανάστες -</p>	<p>Περιγραφή του Μεταξουργείου κατά την επίσκεψη της αρθρογράφου στην έκθεση Remap. Επιγραμματική κριτική της έκθεσης. Εκφράζεται αμφιβολία για το αν θα μπορέσει το Μεταξουργείο να «μεταμορφωθεί» σε εστία καλλιτεχνικής δημιουργίας όπως άλλες «άθλιες συνοικίες του Βερολίνου, του Λονδίνου, της Νέας Υόρκης».</p>		<p>έντομα, υπολείμματα φαγητού, ακαθαρσίες, κουλουριασμένα κορμιά που κοιμούνται στα σκοτεινά ή τρυπιούνται με σύριγγες οίκοι ανοχής, πρέζα, κλεμμένα κινητά, άθλια κινέζικα εστιατόρια, δυσωδία κάτουρα, ψαρίλα, σάπιοι τοίχοι, σκουπίδια ξένες λέξεις, ακατάληπτα βρισίδια, μουρμουρητά γάγγραινα</p>
<p>21</p>	<p><i>Το κέντρο «έχασε» 18 ξενοδοχεία</i> Στάθης Κουσουνης 20.12.2011 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 480 λέξεις κέντρο Αθήνας, μετανάστες πρόεδρος ΞΕΕ¹⁷, δήμαρχος Αθηναίων</p>	<p>Συνέντευξη Τύπου Ξ.Ε.Ε. σχετικά με τη μείωση της πληρότητας, την πτώση του τζίρου, και το κλείσιμο μονάδων στο κέντρο της Αθήνας. Αναφορά στις θέσεις της δημοτικής αρχής με επισήμανση στη «γκετοποίηση ολόκληρων περιοχών», το «τεράστιο έλλειμμα ασφάλειας», «το κλείσιμο των επιχειρήσεων και την εγκατάλειψη διαμερισμάτων» καθώς και «την απομάκρυνση δημοσίων υπηρεσιών χωρίς πρόβλεψη αντικατάστασής τους από άλλες υπηρεσίες».</p>		<p>γκετοποίηση</p>

¹⁷ Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ άρθρα 2012

<p>Τίτλος Συντάκτης Χρόνος Δημοσίευσης Στήλη/Μέγεθος Λέξη – κλειδί Απόψεις/Φορείς που φιλοξενούνται</p>	<p>Περίληψη</p>	<p>Πρόταση και οπτική</p>	<p>Νέες λέξεις-κλειδιά</p>
<p>1 - Καταφύγιο περιθωριακών τα αστικά κουφάρια Κώστας Ονισένκο 03.03.2012 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 315 λέξεις κέντρο ξενοδόχος, περιφερειάρχης Αττικής, συντονιστής της Κίνησης Πολιτών Κέντρου Αθήνας (ΚΙΠΟΚΑ)</p>	<p>Το άρθρο περιγράφει το πρόβλημα της συγκέντρωσης κενών κτιρίων, πάνω από χίλια, στο κέντρο της πόλης, επικεντρώνοντας στη χρήση τους από «περιθωριακούς» δηλαδή «χρήστες ουσιών και παράνομους μετανάστες». Ως αίτια για τη μη αξιοποίηση και ερήμωση των κτιρίων θεωρείται κυρίως η υποβάθμιση και η εγκληματικότητα [αντιστροφή αίτιου-αιτιατού] και δευτερευόντως το ιδιοκτησιακό καθεστώς.</p>	<p>«Στέκια χρηστών ναρκωτικών και άστεγων αλλοδαπών είναι πολλά από τα εκατοντάδες κτίρια στο κέντρο της Αθήνας που έχουν εγκαταλειφθεί από ιδιοκτήτες τους. Πρόκειται για παλιές πολυκατοικίες ή νεοκλασικά κτίσματα, άλλοτε εμβλήματα μιας Αθήνας όμορφης, ασφαλούς και φιλικής. Μιας πόλης που δεν υπάρχει πια».</p>	
<p>2 - ΓΡΑΜΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΗ ΜΟΥ: η καταστροφή των Αθηνών ως ιδεολογικός πόλεμος Ιωάννης Κωτούλας* 18.02.2012 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, 563 λέξεις Κέντρο, υποβάθμιση *ιστορικός, Δρ Φ., συγγραφέας του «Μετανάστευση και Κυρίαρχη Εθνική Κουλτούρα» (Παπαζήσης 2011)</p>	<p>Πολιτικό κείμενο με αφορμή τις κινητοποιήσεις εναντίον του 2^{ου} μνημονίου, όπου υποστηρίζεται ότι: «Η επιλογή των στόχων των βανδάλων καταδεικνύει την ιδεοληπτική αντίθεσή τους στις έννοιες της ιστορικής παράδοσης, της επιχειρηματικότητας, της οικονομικής αυτοπραγμάτωσης και της ιδιοκτησίας, με άλλα λόγια στα ιστορικά συστατικά της ελληνικής αστικής τάξης έως τον ύστερο 20ό αιώνα τουλάχιστον. Η καταστροφή των κτισμάτων αυτών συνιστά</p>	<p>Υπεράσπιση της θεωρίας του «σπασμένου τζαμιού» και του «δόγματος μηδενικής ανοχής», προκειμένου να «επανεδραιωθεί» η ηγεμονία της αστικής τάξης. Θεώρηση ότι η πολιτισμική ταυτότητα της Αθήνας είναι κτήμα της αστικής τάξης. Ταύτιση της ηγεμονίας της αστικής τάξης με τη δημοκρατία.</p>	<p>πόλεμος δόγμα μηδενικής ανοχής</p>

		<p><i>έμπρακτη αμφισβήτηση του αστικού χαρακτήρα των οπτικών αναφορών της ελληνικής πρωτεύουσας. Ο σκοπός της καταστροφικής αυτής δράσης είναι η αποδόμηση της ιστορικής και της αστικής πολιτισμικής ταυτότητας της πόλης των Αθηνών και η σταδιακή μετατροπή της σε μορφολογικό χωρικό συννοθύλευμα, από το οποίο θα απουσιάζουν τα χαρακτηριστικά της πολιτισμικής ταυτότητας, της υψηλής κουλτούρας, της ευταξίας, της οικονομικής επιτυχίας και του ελέγχου της δημόσιας σφαίρας από την κοινωνία των πολιτών, καθώς και της κυρίαρχης αρμοδιότητας της Δημοκρατίας».</i></p> <p>Συνοπτική περιγραφή της θεωρίας των James Wilson και George Kelling, η φυσική αταξία οδηγεί σε κοινωνική αταξία κλπ. Κλείνει υπογραμμίζοντας την ανάγκη «υποκατάστασης της κυρίαρχης αφήγησης της δικαιολόγησης της παραβατικότητας και την επικράτηση ενός δόγματος μηδενικής ανοχής».</p>	<p>[αντιδημοκρατικό = αντιαστικό]</p> <p>Προπαγάνδισι (ακρο)δεξιάς στροφής του κράτους ως εργαλείο διαχείρισης της «κρίσης» στον αστικό χώρο</p>	
3 -	<p>Πολλά λόγια, αλλά λίγα έργα για το πολύπαθο κέντρο Νίκος Χ. Ρουσάνογλου 25.02.2012 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, 654 λέξεις κέντρο, αγορά ακινήτων έρευνα του EIU¹⁸</p>	<p>Ο αρθρογράφος παρουσιάζει το αρνητικό κλίμα στην αγορά ακινήτων στο κέντρο της Αθήνας ως συνδυαστικό αποτέλεσμα: (για όλα τα ακίνητα) της αύξησης του φορολογικού κόστους κατοχής τους, (για τα εμπορικά ακίνητα) της μειωμένης κατανάλωσης, «απόρροια της πολιτικής οικονομικής λιτότητας και υψηλής φορολογίας που εφαρμόζεται τους τελευταίους μήνες», των συνεχών διαδηλώσεων, (για τις κατοικίες) «της 'έκρηξης' της</p>	<p>Η οπτική του άρθρου είναι ότι το κράτος αντί να βοηθά να αντιστραφεί το αρνητικό κλίμα στο κέντρο της πόλης (ειδικά για την αγορά ακινήτων), κάνει τα ελάχιστα ή και δυσχεραίνει την κατάσταση.</p>	

¹⁸ Economist Intelligence Unit

		<p><i>εγγληματικότητας, του παρεμπορίου και της παράνομης μετανάστευσης, που έχουν περιθωριοποιήσει ολόκληρες γειτονιές, ωθώντας τους πολίτες στην αναζήτηση εναλλακτικών περιοχών».</i></p> <p><i>Υπογραμμίζεται «η αδιαφορία της Πολιτείας», αφού «παρά τις κατά καιρούς δεσμεύσεις κι εξαγγελίες, στην πράξη δεν έχει αλλάξει τίποτα τα τελευταία χρόνια, παρά μόνο η επιδείνωση της κατάστασης».</i></p> <p>Εντούτοις, στην έρευνα του EIU η Αθήνα κατατάσσεται στη 15η θέση επί συνόλου 33 πόλεων της Ευρώπης με βάση τα πλεονεκτήματα που προσφέρει από πλευράς κατανάλωσης.</p>		
4	<p>2.042 ανθυγιεινές εστίες στο κέντρο της πρωτεύουσας - Κώστας Ονισένκο 03.03.2012 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 332 λέξεις κέντρο -</p>	<p>Περιγραφή ειθέσεων της Περιφέρειας Αττικής για υποβαθμισμένους θύλακες στο κέντρο της Αθήνας.</p>	<p>Παρουσίαση ευπαθών ομάδων ως κοινωνικά απόβλητα. Χαρακτηριστική πρόταση που συγκροτεί το συγκεκριμένο αντιληπτικό πλαίσιο: «Καθ' όλη την επιφάνεια της οδού παρουσία αλλοδαπών, τσιγκαμανών, απορριμμάτων, ούρων, αφοδευμάτων, χρησιμοποιημένων συριγγών. Χρήση τοξικών ουσιών»</p>	<p>«άτομα του περιθωρίου, τσιγκαμανείς ή και ολόκληρες οικογένειες μεταναστών» τριτοκοσμικές συνθήκες ανθυγιεινές εστίες εστία μόλυνσης</p>

5 -	<p><i>Ελλιπής αστυνόμευση και διαδηλώσεις διώχνουν τους πολίτες από το κέντρο</i> Τάνια Γεωργοπούλου – Κώστας Ονισένιο 15.03.2012 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 667 λέξεις κέντρο υπουργός Προ-Πο, δήμαρχος Αθηναίων, καθηγήτρια Παντείου, πρόεδρος ΕΒΕΑ¹⁹, πρώην υπουργός Οικονομίας</p>	<p>Περιγραφή των σχεδιαζόμενων πολιτικών για το κέντρο, κυρίως κατασταλτικών, αναφορά σε συμπεράσματα έρευνας με θέμα «Εγκληματικότητα, Αστυνόμευση και (Αν) Ασφάλεια στο Εμπορικό Κέντρο της Πρωτεύουσας» και παρουσίαση προτάσεων ΕΒΕΑ για «εξορθολογισμό των διαδηλώσεων».</p>		
6 -	<p><i>Επανεποίκηση του κέντρου</i> Νίκος Γ. Ξυδάκης 17.03.2012 ΑΠΟΨΗ, 281 λέξεις ιστορικό κέντρο -</p>	<p>Ο αρθρογράφος επιβεβαιώνει την σκοτεινή εικονογραφία του αθηναϊκού κέντρου συμβάλλοντας στην αρνητική συζήτηση για αυτό.</p>	<p>Ως λύση για την αντιστροφή της κατάστασης του κέντρου προτείνεται ένα «μακρόπνοο, γενναίο σχέδιο ανάπτυξης, με παράλληλη διαρκή φροντίδα για εμπέδωση μιας δημοκρατικής κουλτούρας για τον δημόσιο χώρο», γιατί «Οι σκούπες δεν διαρκούν, η ανάπτυξη μένει».</p>	<p>επανεποίκηση ραγδαία γκετοποίηση μητροπολιτική δυστοπία λαθρομετανάστευση slum συμβολικό κέντρο</p>
7 +	<p><i>Μπαϊπάς στην καρδιά της Αθήνας</i> Δημήτρης Ρηγόπουλος 18.03.2012 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, 392 λέξεις κέντρο, Πανεπιστημίου -</p>	<p>Ο αρθρογράφος παρουσιάζει τον διαγωνισμό για την πεζοδρομηση της οδού Πανεπιστημίου, περιγράφει συνοπτικά την παρέμβαση και κλείνει διατυπώνοντας κάποιες αμφιβολίες σχετικά με το timing του έργου εν μέσω κρίσης, «αν και η ανακοίνωση αναθερμαίνει τις ελπίδες αναγέννησης της πόλης».</p>		
8 -	<p><i>«Σκούπες» στο κέντρο της Αθήνας</i> Γιάννης Σουλιώτης 21.03.2012</p>	<p>Σχεδιασμός κυβέρνησης για λειτουργία προσωρινού χώρου κράτησης μεταναστών και ελέγχους στο κέντρο της Αθήνας .</p>		<p>να «ανασάνει η πόλη»</p>

¹⁹ Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αθηνών

	ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 520 λέξεις κέντρο, μετανάστες υπουργός Προ-Πο, υφυπουργός Προ-Πο, πρωθυπουργός			
9 +	Σχέδιο αναγέννησης με πανεθνική στήριξη Δημήτρης Ρηγόπουλος 22.03.2012 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, 713 λέξεις κέντρο, Πανεπιστημίου πρόεδρος του Ιδρύματος Ωνάση, πρωθυπουργός, επικεφαλής ερευνητικού	Μια μέρα μετά την ανακοίνωση διεξαγωγής του διαγωνισμού Re-think Athens παρουσία σύσσωμης της πολιτικής ηγεσίας, ο αρθρογράφος μεταφέρει τα βασικά που ειπώθηκαν στην εκδήλωση σχετικά με την παρέμβαση.	«Ο σπόρος για μια αξιόπιστη, ρεαλιστική, πανεθνική επιχείρηση ανάταξης της πρωτεύουσας μπήκε χθες το πρωί στη Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών». «η διάσωση του κέντρου είναι επείγουσα ανάγκη και κορυφαία προτεραιότητα»	
10 +	Η Αθήνα στο εγγύς μέλλον Νίκος Βατόπουλος 31.03.2012 ΑΠΟΨΕΙΣ, 321 λέξεις κέντρο, Πανεπιστημίου -	Πολύ θετικά λόγια για τον διαγωνισμό και τη συμβολική του αξία. Σύμφωνα με τον αρθρογράφο η Πανεπιστημίου προσφέρεται για τον νέο ρόλο της ηγέτιδος λεωφόρου καθώς επί της οδού αυτής υπάρχει η αθηναϊκή τριλογία. «Είναι απαραίτητο η φιλοδοξία για ένα νέο μέλλον να βασίζεται σε ένα υπόστρωμα ιστορίας, καλλιτεχνίας και ευγενούς πολιτισμού, που στην περίπτωση της Αθήνας εκφράζεται ιδανικά και μοναδικά από τη νεοκλασική κορύφωση της Ακαδημίας, του Πανεπιστημίου και της Βιβλιοθήκης».	«..έχω τη γνώμη ότι πρέπει να επενδυθεί μέγιστη φιλοδοξία στο κέντρο της Αθήνας». «..το κέντρο είναι υπό κατάληψη. Οφείλουμε όμως να ανασυνταχθούμε».	ασφάλεια (επενδύσεων, μετακίνησης κόσμου) χωρική ενσάρκωση της εθνικής ιδέας [η Τριλογία]
11 -	«Συναγερμός» για τους λαθρομετανάστες Λίνα Γιάνναρου 01.04.2012 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 679 λέξεις κέντρο, μετανάστες	Περιγραφή αποτελεσμάτων έκθεσης σχετικά με δράση του ΚΕΕΛΠΙΝΟ κατά την οποία εξετάστηκαν: «Άστεγοι, μετανάστες (παράνομα εισελθόντες, παράνομα παραμένοντες, πρόσφυγες, αιτούντες άσυλο, θύματα διακίνησης και εμπορίας, ασυνόδευτοι ανήλικοι), παράνομα εκδιδόμενα	Στιγματισμός μεταναστών, αστέγων, τοξικομανών (κυρίως γυναικών).	

	ΚΕΕΛΠΝΟ	άτομα και ενδοφλέβιοι χρήστες -ομάδες αποκλεισμένες από τις υπηρεσίες υγείας της χώρας».		
12 -	Πέντε πλατείες μετατρέπονται σε γκέτο Κώστας Ονισένκο 06.04.2012 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 553 λέξεις κέντρο, υποβάθμιση καθηγήτρια Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστήμιου	Το άρθρο παρουσιάζει έρευνα του Πάντειου που διεξήχθη το καλοκαίρι του 2011 σε πέντε γειτονιές του κέντρου (πλατείες Θεάτρου, Κοτζιά, Βάθης, Αγ. Κωνσταντίνου και Βικτωρίας) και σύμφωνα με την οποία, αν και δεν ανταποκρίνονται στον επιστημονικό ορισμό του όρου «γκέτο», ωστόσο βρίσκονται σε διαδικασία μετάβασης προς αυτή την χωρική και κοινωνική συγκρότηση. Επισημαίνεται η ανάγκη σχεδιασμού βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων μέτρων και πολιτικών.		«άτομα του περιθωρίου, τοξικομανείς ή και ολόκληρες οικογένειες μεταναστών» τριτοκοσμικές συνθήκες ανθυγιεινές εστίες εστία μόλυνσης
13 +	Τάση επιστροφής στο κέντρο της Αθήνας Λίνα Γιάνναρου 21.04.2012 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 703 λέξεις κέντρο, κρίση υπάλληλος σε κατάσταση τηλεφωνίας, ιδιοκτήτης εταιρείας μεταφορών – μετακομίσεων, ιδιοκτήτης μεσιτικού γραφείου, κάτοικοι που επέστρεψαν σε κεντρικές συνοικίες	Ανιχνεύεται μια τάση επιστροφής στα διαμερίσματα του κέντρου (και στα πατριά) λόγω αδυναμίας ανταπόκρισης στα ενοίκια των προαστίων.		
14 -	Η πόλη της Αθήνας ως πολιτικός μοχλός Νίκος Βατόπουλος 21.04.2012 ΑΠΟΨΕΙΣ, 352 λέξεις	Ο αρθρογράφος αναγνωρίζει την πόλη σαν έναν οργανισμό, ένα σώμα όπου αποτυπώνονται οι πολιτικές: «Σαν ένα θέατρο πολιτικής σκηνης, η πρωτεύουσα σωματοποιεί χρόνιες ελλείψεις και ατολμίες». Παρατίθενται	«Σήμερα, η Αθήνα μάς υπενθυμίζει ότι η πόλη, το άστυ, ο χώρος κατοίκησης εκατομμυρίων πολιτών είναι ένας κατ' εξοχήν «τόπος» στον οποίο η ποιότητα της διαβίωσης διαμορφώνει συμπεριφορές και	η «μάχη» της Αθήνας συνταρακτική παρακμή αναγέννηση

	Αθήνα, κρίση -	τα «κατεξοχήν προβλήματα» όπως: «η λαθρομετανάστευση, η ασφάλεια των πολιτών, η προστασία των περιουσιών και η εγκατάλειψη της ελληνικής πρωτεύουσας ως διεθνούς προορισμού». Συγχρόνως πάντως, τη θεωρεί και δυναμικό πολιτικό πεδίο.	επιταχύνει μεταβολές. Η δυναμική της πόλης μπορεί να γίνει από μόνη της πολιτική δύναμη, με την έννοια ότι μπορεί εκ των έσω και από κάτω να σφυρηλατήσει ιδεολογικές τοποθετήσεις και ψυχολογικά ρεύματα».	
15 -	Στα άκρα οδηγούνται οι κάτοικοι Κώστας Ονισένκο 09.05.2012 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 482 λέξεις κέντρο ιδιοκτήτης εστιατόριου, κάτοικος, αξιωματικός της ΕΛ.ΑΣ.			
16 +	Η Αθήνα έχει ακόμα μία μεγάλη ευκαιρία Κωνσταντίνος Φωτόπουλος* 19.05.2012 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, ΑΠΟΨΗ, 576 λέξεις κέντρο, αναπλάσεις *αντιπρόεδρος του Δ.Σ. του Urban Land Institute και μέλος του Δ.Σ. της Πρωτοβουλίας ΚΑΠΠΑ ²⁰	«Η ευκαιρία αυτή συνοψίζεται στη διπλή ανάπλαση στον Ελαιώνα και στους Αμπελοκήπους με το νέο γήπεδο του Παναθηναϊκού, το Κέντρο Πολιτισμού Σταύρος Νιάρχος στον παλιό Ιππόδρομο και φυσικά το Ελληνικό».	Υπέρ της ανάπτυξης με μεγάλα έργα τύπου Ολυμπιακών Αγώνων.	
17 -	ΓΡΑΜΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΗ ΜΟΥ Ιωάννης Κωτούλας* 26.05.2012 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, 506 λέξεις κέντρο	Συνοπτική περιγραφή της θεωρίας των James Wilson και George Kelling.	Υπεράσπιση της θεωρίας των «σπασμένων παραθύρων» και του «δόγματος μηδενικής ανοχής».	ανακατάληψη των αστικών κέντρων πολιτική μηδενικής ανοχής πανοπτικά μέσα

²⁰ Σωματείο επιστημονικού και μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα με την επωνυμία «Πρωτοβουλία για την Κρατική Ακίνητη Περιουσία, την Προστασία της και την Αξιοποίησή της»

	*ιστορικός, Δρ Φ., συγγραφέας των μελετών «Μετανάστευση και Κυρίαρχη Εθνική Κουλτούρα» (Παπαζήσης 2011)			
18 -	<i>Καθημερινή «μάχη» της ΕΛ.ΑΣ. με τοξικομανείς</i> Κώστας Ονισένκο 16.06.2012 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 424 λέξεις κέντρο, υποβάθμιση ιδιοκτήτης ξενοδοχείου, πρόεδρος ΚΙΠΟΚΑ	Περιγραφή της συγκέντρωσης χρηστών σε διάφορα σημεία του κέντρου.	Ανάδειξη αρνητικής εικόνας του κέντρου	
19 -	<i>ΓΡΑΜΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΗ ΜΟΥ</i> Ιάσωνας Τσάκωνας* 16.06.2012 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, 448 λέξεις κέντρο Αθήνας *διευθύνων σύμβουλος της OLIAROS property development	Το κείμενο περιγράφει την κινητικότητα όσον αφορά προγράμματα και σχέδια για το κέντρο της Αθήνας διαπιστώνει ότι αυτή η δυναμική έχει ανακοπεί <i>«λόγω της εκρηκτικής πολιτικής και οικονομικής αβεβαιότητας»</i> . Επίσης, ότι: <i>«το πολιτικό σύστημα και η κοινή γνώμη έχουν ρίξει όλο το βάρος στις αρρωστημένες πτυχές της κοινωνίας, [...], αντί να ριζούν το βάρος στον εντοπισμό και στην ενδυνάμωση των πολλών υγιών τάσεων, με την παράλληλη αποφασιστική διαχείριση των αρρωστημένων πτυχών της κοινωνίας. Η τακτική αυτή, μαζί με την αβεβαιότητα, την απουσία οράματος, αποφασιστικής διαχείρισης, λογοδοσίας και χρονοδιαγράμματος κινδυνεύουν να πνίξουν τα υγιή στοιχεία στην πόλη και την κοινωνία»</i> .	Μια μέρα πριν τις επαναληπτικές εκλογές του Ιουνίου 2012 και δεδομένου ότι η εν λόγω εταιρεία είχε εντάξει 35 κτίρια και 22.000τμ στην αίτηση για χρηματοδότηση από το ευρωπαϊκό πρόγραμμα JESSICA, ο στόχος του κειμένου διατυπώνεται ρητά στις τελευταίες γραμμές του: <i>«Είναι κρίσιμο σε αυτήν τη φάση να προχωρήσουν σε εφαρμογή τα ευρωπαϊκά προγράμματα»</i> . Η ιδεολογική επένδυση διατυπώνεται λίγο πιο κάτω: <i>«Πρέπει η Αθήνα να αποκτήσει μια νέα αστική ταυτότητα, σύγχρονη, διεθνή, εξωστρεφή»</i> .	
20 -	<i>Στο ζενίθ η εγκληματικότητα</i> Άγγελος Στάγκος 30.06.2012 ΑΠΟΨΕΙΣ, 590 λέξεις	Ο αρθρογράφος αφού περιγράφει το φαινόμενο το οποίο υποστηρίζει ότι είναι σε έξαρση (χωρίς στοιχεία), συνεχίζει με το κόστος που φέρει η εξασφάλιση της ασφάλειας στον μέσο πολίτη και κλείνει με	Εμμέσως πλην σαφώς, αιτία της αύξησης της εγκληματικότητας θεωρείται η εισροή μεταναστών. <i>«Οι αρμόδιες υπηρεσίες αποδείχθηκαν ανίκανες να ελέγξουν ποιος και τι έμπαινε</i>	Σικάγο - ποτοαπαγόρευση

	<p>κέντρο Αθήνας</p> <p>-</p>	<p>αναφορά στην ανεπάρκεια της πολιτείας να ελέγξει την κατάσταση.</p>	<p>στη χώρα, καθώς και τις δραστηριότητες των παρανόμων.»</p> <p>«Η αύξηση της εγκληματικότητας είναι αναμφισβήτητα θεαματική, η Αθήνα θυμίζει πλέον έντονα Σικάγο της εποχής του Μεγάλου Κραχ και της ποτοαπαγόρευσης, ο φόβος σκεπάζει την πόλη και ίσως και ολόκληρη τη χώρα».</p> <p>«Η εγκληματικότητα απειλεί να αλώσει πλήρως την καθημερινότητά μας, όπως ακριβώς αλώθηκε το κέντρο της Αθήνας μέσα σε ελάχιστα χρόνια».</p> <p>Ο εξωτερικός εχθρός υπονοείται και στο τέλος του άρθρου αφού: «Μια δημοκρατική Πολιτεία έχει δικαίωμα και υποχρέωση να υπερασπιστεί τον εαυτό της».</p>	
<p>21 +</p>	<p>Ένα μεγάλο Mall από το Μοναστηράκι μέχρι την Ομόνοια...</p> <p>Δήμητρα Μανιφάβα</p> <p>22.07.2012</p> <p>ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ, 355 λέξεις</p> <p>εμπορικό κέντρο</p> <p>ΕΣΣΕΕ²¹</p>	<p>Συνοπτική παρουσίαση πρότασης της ΕΣΣΕΕ για ανοιχτό εμπορικό κέντρο (open mall) στο Μοναστηράκι, στην οδό Ερμού ή σε μια ευρύτερη περιοχή που θα ξεκινά από την Πλάκα και θα φτάνει μέχρι την Ομόνοια με χρηματοδότηση από το ΕΣΠΑ. Το σχέδιο προϋποθέτει συνεργασία του δήμου με τον εμπορικό σύλλογο, και η κεντρική ιδέα είναι «να παρέχονται διευκολύνσεις στους καταναλωτές, ανάλογες με αυτές που προσφέρουν κλειστά εμπορικά κέντρα τύπου Mall, όπως χώρους στάθμευσης, παιδικούς σταθμούς, άμεση ενημέρωση για εκπτώσεις</p>		

²¹ Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού Εμπορίου

		και προσφορές, επιβράβευση για αγορές που γίνονται με επιπλέον ειπτώσεις, καλλιτεχνικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις».		
22 +	<p>Κάτι κινείται στη στάση Αθήνα Δημήτρης Ρηγόπουλος 05.08.2012 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, 939 λέξεις κέντρο, αναπλάσεις</p> <p>-</p>	<p>Ο αρθρογράφος παρουσιάζει 5 μεγάλα πολεοδομικά προγράμματα/παρεμβάσεις «για το πέρασμα σε έναν νέο θετικό κύκλο» για την Αθήνα, η οποία είναι «αναξιοποίητο εθνικό κεφάλαιο». Αυτά είναι:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ανασυγκρότηση του κέντρου της Αθήνας με σημείο αναφοράς την ανάπλαση της οδού Πανεπιστημίου. 2. Κατασκευή του Πολιτιστικού Πάρκου Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος στην έκταση του παλιού Ιππόδρομου. 3. Ανάπλαση του παραλιακού μετώπου από το Δέλτα Φαλήρου μέχρι το Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας και κατασκευή τοπόσημου μέσα στη θάλασσα. 4. Αξιοποίηση του πρώην αεροδρομίου του Ελληνικού. 5. Διπλή Ανάπλαση (κατασκευή νέου γήπεδο ΓΛΑΟ στον Βοτανικό, κατεδάφιση εγκαταστάσεων στη λεωφόρο Αλεξάνδρας). 	<p>Το κέντρο παρουσιάζεται ως εγκαταλειμμένο και παραδομένο σε ανεπιθύμητους χρήστες, ακολουθώντας μια καθοδική πορεία από τους ολυμπιακούς αγώνες και μετά.</p> <p>«Η εγκατάλειψη του κέντρου στα χέρια παραβατικών στοιχείων, οργανωμένων και μη, θα μπορούσε να ιδωθεί ως ένα είδος αυτοτιμωρίας για την υπερπροσπάθεια, την πρόσκαρη συμφιλίωση με την αστική μας ταυτότητα και τις υψηλές φιλοδοξίες που τέθηκαν το προηγούμενο διάστημα».</p> <p>«Ας μην έχουμε ψευδαισθήσεις: το ολυμπιακό «άλμα» της Αθήνας ήταν μια παρένθεση καταναγκαστικής επένδυσης στο αναξιοποίητο εθνικό κεφάλαιο που λέγεται «Αθήνα» μέσα στη στάση, αντι-αθηναϊκή λίμνη της Μεταπολίτευσης».</p> <p>«Έτσι, μετά το 2004 δεν συνέβη κάτι «πρωτοφανές» και συγκλονιστικά «αναπάντεχο»: επιστρέψαμε σε ένα βασικό μεταπολιτευτικό αξίωμα που έχει να κάνει με τη συνειδητή εγκατάλειψη της Αθήνας».</p> <p>Οι αστικές αναπλάσεις επενδύονται</p>	<p>ολυμπιακή «παρένθεση» αφύπνιση των εθνικών ευεργετών</p> <p>πρωτοβουλίες ιστορικού και εθνικού διαμετρήματος</p>

			με συγκεκριμένο πολιτικό περιεχόμενο: « <i>Το αίτημα της ανόρθωσης και της ανάκτησης της πόλης διευρύνει τις ρίζες του στο κοινωνικό σώμα και γίνεται πολιτικό πρόταγμα</i> ».	
23 +	<i>Επιστρέφει η ασφάλεια στο κέντρο της Αθήνας</i> Γιάννης Σουλιώτης 07.08.2012 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 561 λέξεις κέντρο, μετανάστες πηγή της λεωφόρου Κατεχάκη, αντιπεριφερειάρχες	Περιγραφή των πρώτων ημερών εφαρμογής του σχεδίου «Ξένιος Ζευς» με θετική αναφορά στα αποτελέσματα. Επισημαίνεται ότι η άμεση προτεραιότητα « <i>προκειμένου οι επιχειρήσεις «Ξένιος Ζευς» να στεφθούν με επιτυχία είναι να βοηθούν άμεσα οι χώροι κράτησης όσων συλλαμβάνονται</i> ».	Εφόσον το μεγαλύτερο πρόβλημα του κέντρου είναι η ασφάλεια, η υλοποίηση ενός πλάνου αστυνομικής διαχείρισης της ευρύτερης περιοχής του κέντρου είναι η λύση.	
24 -	<i>Ο άγνωστος πόλεμος αναρχικών κατά τοξικομανών, στα Εξάρχεια</i> Κώστας Ονισένκο 28.08.2012 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 638 λέξεις κέντρο, υποβάθμιση καταστηματαρχής, ιδιοκτήτης ξενοδοχείου, πρόεδρος ΚΙΠΟΚΑ	Περιγραφή της συγκέντρωσης χρηστών στα Εξάρχεια και της κυκλικής μετακίνησης τους λόγω δράσεων κατοίκων, πολιτικών ομάδων και αστυνομικών.	Στιγματισμός Εξαρχείων.	«τσιγαράδες» Παιιστάν Αφγανιστάν
25 -	<i>Κρίση κοινωνική και κρίση τουρισμού</i> Σώτη Τριανταφύλλου 28.08.2012 ΓΥΝΑΙΚΑ/ΓΝΩΜΕΣ, 573 λέξεις κέντρο, υποβάθμιση -	Σύμφωνα με την αρθρογραφία: « <i>Ο δήμος της Αθήνας συγκεντρώνει όλα τα προβλήματα που αντιμετώπισαν στο παρελθόν οι δυτικές και τριτοκοσμικές μεγαλουπόλεις: συρροή εξάθλιωμένων πληθυσμών, φυγή της μεσαίας τάξης, ναρκομανία, αλκοολισμός, παιδική εργασία, επαιτεία, εγκληματικότητα, πορνεία, επιδημίες. Άρα βρομιά, ανομία, ασχήμια, εγκατάλειψη. Γίνεται πια λόγος για γκετοποίηση του κέντρου της Αθήνας, πράγμα που σημαίνει ότι η</i>	Ζοφερή εικονογραφία του κέντρου και της Αθήνας γενικότερα. Εκτίμηση ότι αυτή οφείλεται σε πολιτικό κενό: « <i>η Χρυσή Αυγή καταλαμβάνει το κενό της επίσημης πολιτικής</i> ». Η παρακμή του κέντρου ευθύνεται για την πτώση του τουρισμού αφού: « <i>Οι Ευρωπαίοι και οι Αμερικανοί αποφεύγουν να περνούν τις διακοπές τους ανάμεσα σε εγκληματικά στοιχεία,</i>	

		<p>πρωτεύουσα μεταμορφώνεται σε απαγορευμένη ζώνη για τους ίδιους τους κατοίκους της». Ως αποτέλεσμα: «οι ξένοι τουρίστες μάς γυρίζουν την πλάτη για μια σειρά αλληλεξαρτώμενους λόγους που σχετίζονται με όλες τις πλευρές της κοινωνίας μας». Εντούτοις, «το γεγονός ότι οι πτήσεις προς την Ελλάδα έχουν μειωθεί μόνο κατά 20%» πρέπει να θεωρείται άθλος των ξένων αφού μας ανέχονται ακόμη.</p>	<p>έξαλλους διαδηλωτές και απεργούς». Κοινωνικές διεκδικήσεις και εγκληματικότητα [πρεζάκια, παρέμποροι, λαθρέμποροι, πόρνες, ζητιάνοι] εντάσσονται στο ίδιο νοηματικό πλαίσιο.</p> <p>Κάτοικοι της πόλης σταθερά νοούνται οι επιθυμητοί χρήστες.</p>	
26 -	<p>«Φοβόμαστε τα χειρότερα, η βία φέρνει βία» Λίνα Γιάνναρου 02.09.2012 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 551 λέξεις κέντρο, υποβάθμιση, μετανάστες κάτοικος Αχαρνών</p>	<p>Οπτική κατοίκου</p>	<p>Ήπιο άρθρο, αναδεικνύει την καθημερινότητα της γειτονιάς, χωρίς όμως να αποφεύγει στερεότυπα. Δηλαδή, θεωρεί δεδομένο ότι οι μετανάστες φέρνουν υποβάθμιση και προσπαθεί να φωτίσει τις καλές πλευρές του ζητήματος.</p>	
27 -	<p>Έρημη πόλη είναι πλέον το πάλαι ποτέ εμπορικό κέντρο της πρωτεύουσας Δήμητρα Μανιφάβα 23.09.2012 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ, 858 λέξεις εμπορικό κέντρο, λουκέτα έρευνα του INEMY-ΕΣΣΕΕ²²</p>	<p>Συνοπτική παρουσίαση έρευνας του INEMY: το ποσοστό των κλειστών επιχειρήσεων έχει αυξηθεί (Σταδίου 42%, Πανεπιστημίου 34,7%, Εμμ. Μπενάκη 38%, Ακαδημίας 31%, Χαρ. Τρικούπη 29,6%). Πρωτοφανές θεωρείται το γεγονός ότι το ποσοστό κλειστών καταστημάτων είναι μεγαλύτερο στους κεντρικούς εμπορικούς δρόμους (31%) από το αντίστοιχο ποσοστό στο σύνολο του κέντρου (28,3%), καθώς και από το ποσοστό που αφορά τις κλειστές επιχειρήσεις εκτός των κεντρικών εμπορικών οδών (26,9%). Αρνητικά θεωρείται ότι λειτουργεί και η</p>		

²² Ινστιτούτο Εμπορίου και Υπηρεσιών της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ελληνικού Εμπορίου

		<p>αποχώρηση μεγάλων αλυσίδων διότι «αποσταθεροποιεί εκ νέου τη φουσιγνωμία του εμπορικού κέντρου με αρνητικές συνέπειες στην επιβίωση των μικρότερων επιχειρήσεων».</p> <p>Η επιθετική εξάπλωση των επιχειρήσεων εστίασης δεν έχουν τονώσει την αγοραστική κίνηση.</p> <p>Εξάιρεση αποτελούν το Μοναστηράκι και το Κολωνάκι, το μεν πρώτο επειδή αποτελεί πόλο έλξης για τους τουρίστες, το δε δεύτερο επειδή απευθύνεται σε υψηλές εισοδηματικά τάξεις οι οποίες δεν έχουν μειώσει την καταναλωτική τους ζήτηση, αφού «η μεσαία τάξη είναι αυτή που έχει υποστεί το βαρύτερο πλήγμα από την οικονομική κρίση».</p>		
28	<p>ΚΕΕΛΠΙΝΟ: Ανησυχία για την αύξηση λοιμωδών νοσημάτων στο ιστορικό κέντρο της Αθήνας</p> <p>Πηγή: ΑΜΠΕ 27.09.2012 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 1.141 λέξεις</p> <p>ιστορικό κέντρο</p> <p>έρευνα του ΚΕΕΛΠΙΝΟ²³</p>	<p>Παρουσίαση έρευνας-χαρτογράφησης του ΚΕΕΛΠΙΝΟ σε γειτονίες της Αθήνας με συγκέντρωση μεταναστών.</p> <p>Σύμφωνα με αυτή «τα ευρήματα των ιατρικών ελέγχων σε γειτονίες της Αθήνας που συγκεντρώνουν πολλούς μετανάστες ανέδειξαν εξαιρετικά ανησυχητικά φαινόμενα όπως αυτό της επανεμφάνισης νοσημάτων που είχαν εκριζωθεί, το φαινόμενο νεοεμφανιζόμενων νοσημάτων όπως και της ραγδαίας εξάπλωσης λοιμωδών νοσημάτων και του κινδύνου εκδήλωσης επιδημιών».</p> <p>«Τα ποσοστά αυτά αποδίδονται τόσο στην αύξηση της ανδρικής και γυναικείας πορνείας (νόμιμης και μη) όσο και στην τεράστια εισροή αλλοδαπών χωρίς νόμιμα έγγραφα εισόδου και</p>	<p>Το κείμενο στιγματίζει τους μετανάστες παρότι αναφέρει πως: «έως σήμερα δεν έχει υπάρξει ολοκληρωμένη επιδημιολογική μελέτη που να παρέχει αξιόπιστες απαντήσεις και στατιστικά δεδομένα για την επίπτωση ή και τον επιπολασμό λοιμωδών νοσημάτων σε μετανάστες στην Ελλάδα».</p> <p>Θολά όρια «επιστημονικού» και ρατσιστικού και ομοφοβικού λόγου Υπόβαθρο για άσκηση βιοπολιτικής</p> <p>[ο Άλλος σαν «υγειονομική βόμβα»]</p>	

²³ Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων

		<p>παραμονής και χωρίς εμβολιαστική κάλυψη στις χώρες προέλευσης».</p> <p>Στο τέλος αναφέρεται «το τελευταίο διάστημα παρατηρείται αυξημένη ροή οικογενειών στην Ελλάδα. Οι οικογένειες είναι κυρίως αφγανικής, παλαιστινιακής, ιρακινής και αφρικανικής (Ρουάντα) καταγωγής, δηλαδή, από χώρες σε εμπόλεμη κατάσταση».</p>		
29	<p>Αλλεπάλληλα λουκέτα ξενοδοχείων στο κέντρο της Αθήνας την τελευταία 4ετία</p> <p>Στάθης Κουσουίνης</p> <p>29.09.2012</p> <p>ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ/ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ, 346</p> <p>λέξεις</p> <p>κέντρο, υποβάθμιση, λουκέτα</p> <p>πρόεδρος ΞΕΕ²⁴, μεσιτικό γραφείο</p>	<p>Το άρθρο περιγράφει την κρίση στον ξενοδοχειακό κλάδο που δραστηριοποιείται στο κέντρο της Αθήνας.</p> <p>«ο αριθμός των ξενοδοχειακών μονάδων που έχουν κλείσει τα 3 με 4 τελευταία χρόνια φθάνει πλέον τις 23».</p> <p>«μέχρι το τέλος του έτους αναμένεται να οδηγηθούν σε κλείσιμο άλλες 3 με 4 μονάδες».</p> <p>«Οι κυριότεροι λόγοι που οδηγούν τους ιδιοκτήτες να κλείσουν τα ξενοδοχεία τους είναι η υποβάθμιση και η γκετοποίηση περιοχών στο κέντρο της Αθήνας, αλλά και η οικονομική κρίση».</p> <p>Παράλληλα, παρατηρείται μεγάλη πτώση των τιμών στα προς πώληση ξενοδοχεία, έως και 50%.</p>		γκετοποίηση

²⁴ Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος

30 +	<p><i>Ξαναβγαίνουν τραπεζάκια στην Ομόνοια</i> Δημήτρης Ρηγόπουλος 14.10.2012 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 751 λέξεις κέντρο συντονιστής ΚΙΠΟΚΑ, επιχειρηματίες</p>	<p>Περιγράφεται σχέδιο ανάπτυξης τραπεζοκαθισμάτων από επιχειρηματίες, σε συνεργασία με το δήμο Αθηναίων, στην Ομόνοια, στην πλατεία Βικτωρίας και στην πλατεία Κοτζιά. Επισημαίνεται το ζήτημα της ασφάλειας.</p>	<p>Γενικά ο αρθρογράφος φαίνεται να συμφωνεί με την πρόταση της ΚΙΠΟΚΑ. «Θέλουμε η Ομόνοια από έμβλημα του ‘κακού’ να επανέλθει ως έμβλημα του ‘καλού’»</p>	
31	<p><i>Εγκένωση της «Βίλας Αμαλίας» με προσαγωγές</i> Κώστας Ονισένκο 21.12.2012 ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ/ΕΛΛΑΔΑ, 467 λέξεις κέντρο διοικητής NAT, διοικητής ΙΚΑ, τακτικός θαμώνας Εξαρχείων</p>	<p>Περιγραφή επιχείρησης εκκένωσης της κατάληψης «Βίλλα Αμαλίας» και αναφορά σε δύο ακόμη καταλήψεις .</p>	<p>Αν και το άρθρο εμφανίζεται ως καταγραφή ενός συμβάντος της επικαιρότητας, οι απόψεις που μεταφέρονται και καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο τμήμα του κειμένου είναι των διοικητών των φορέων στους οποίους ανήκουν τα κτίρια, της ΕΛ.ΑΣ., των δυσαρεστημένων κατοίκων.</p>	<p>εστίες εγκληματικών ενεργειών</p>

